

ANALIZA FUNKCJONALNA ZALEWU ZEGRZYŃSKIEGO

OPRACOWAŁ ZESPÓŁ W SKŁADZIE:

Krzysztof Choromański

Ireneusz Kamiński

Krzysztof Wawer

Aleksandra Wiszniewska

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ RYBACKI

LOKALNA
GRUPA
RYBACKA
**ZALEW
ZEGRZYŃSKI**

Operacja współfinansowana przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Rybackiego zapewniającą inwestycje w zrównoważone rybołówstwo.

Instytucja Zarządzająca Programem Operacyjnym „Zrównoważony Rozwój sektora rybołówstwa i nadbrzeżnych obszarów rybackich 2007-2013” – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi

SPIS TREŚCI

1.	WSTĘP	5
2.	FUNKCJE OBSZARU JEZIORA ZEGRZYŃSKIEGO	6
2.1.	Położenie obszaru	6
2.2.	Jezioro Zegrzyńskie i jego funkcje	8
	<i>Funkcja energetyczna</i>	8
	<i>Źródło wody dla metropolii warszawskiej</i>	9
	<i>Funkcja rekreacyjna i turystyczna</i>	11
	<i>Funkcja ekologiczna</i>	12
	<i>Funkcja rybacka</i>	13
	<i>Znaczenie przeciwpowodziowe</i>	15
	<i>Odwadnianie terenów przyległych</i>	15
	<i>Funkcja melioracyjna</i>	15
	<i>Funkcja osadnicza</i>	16
	<i>Funkcja gospodarcza / rynku pracy</i>	22
3.	ZMIANY FUNKCJI JEZIORA ZEGRZYŃSKIEGO W UJĘCIU PRZESTRZENNYM	32
3.1.	Delimitacja obszaru bezpośredniego otoczenia Jeziora Zegrzyńskiego	32
3.2.	Obecne zagospodarowanie Jeziora Zegrzyńskiego	34
3.3.	Trendy zmian zagospodarowania obszaru Jeziora Zegrzyńskiego	38
3.4.	Kierunki zagospodarowania przestrzennego bezpośredniego obszaru Jeziora Zegrzyńskiego w politykach rozwoju przestrzennego gmin	40
	<i>Gmina Wieliszew</i>	41
	<i>Gmina Nieporęt</i>	43
	<i>Miasto i Gmina Serock</i>	47
	<i>Miasto i gmina Radzymin</i>	50
	<i>Gmina Somianka</i>	52
	<i>Gmina Dąbrówka</i>	55
3.5.	Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego (MPZP) na obszarze Jeziora Zegrzyńskiego	56
	<i>Gmina Wieliszew</i>	56
	<i>Gmina Nieporęt</i>	57

<i>Gmina Serock</i>	57
<i>Gmina Dąbrówka</i>	58
<i>Gmina Radzymin</i>	58
<i>Gmina Somianka</i>	58
3.6. Zmiany w strukturze funkcjonalno-przestrzennej bezpośredniego obszaru Jeziora Zegrzyńskiego planowane w dokumentach z zakresu planowania przestrzennego	60
4. ANALIZA STANU ŚRODOWISKA NATURALNEGO JEZIORA ZEGRZYŃSKIEGO I JEGO BEZPOŚREDNIEGO OTOCZENIA	63
4.1. Podstawowe założenia analizy	63
4.2. Jezioro Zegrzyńskie jako ekosystem wodny	69
4.3. Systemy monitoringu Jeziora Zegrzyńskiego	70
4.4. Charakterystyka ekologiczna Jeziora Zegrzyńskiego	71
4.5. Zagrożenia dla wód Jeziora Zegrzyńskiego	74
<i>Zagrożenia ponadlokalne</i>	74
<i>Zagrożenia lokalne</i>	75
4.6. Presja na wody jeziora wynikająca z ich użytkowania	75
4.7. Ocena ekologicznych skutków aktualnego wykorzystania jeziora i obszarów przyległych - identyfikacja presji podlegających ocenie wpływu (siła sprawcza/presje)	79
5. ROZWÓJ I ZMIANY FUNKCJI OBSZARU JEZIORA ZEGRZYŃSKIEGO W KONTEKŚCIE POLITYKI ROZWOJU REGIONALNEGO	83
5.1. Rozwój i zmiany funkcji obszaru Jeziora Zegrzyńskiego w kontekście krajowych dokumentów polityki rozwoju regionalnego	83
5.2. Rozwój i zmiany funkcji obszaru Jeziora Zegrzyńskiego w kontekście dokumentów polityki rozwoju regionalnego województwa mazowieckiego	95
<i>Kolizje i konflikty przestrzenne</i>	97
<i>Obszary problemowe i funkcjonalne województwa mazowieckiego</i>	98
<i>Kluczowy problem rozwoju przestrzennego</i>	101
<i>Kierunki zagospodarowania przestrzennego województwa</i>	102
<i>Zasady zagospodarowania przestrzennego w obszarach problemowych i funkcjonalnych</i>	112
5.3. Projekty aktów prawnych związanych z obszarami funkcjonalnymi	112
6. GŁÓWNI INTERESARIUSZE PROCESU ROZWOJU OBSZARU	114
6.1. Instytucje poziomu centralnego	114
6.2. Instytucje poziomu regionalnego	120
6.3. Instytucje poziomu subregionalnego	123

6.4.	Instytucje poziomu lokalnego	126
6.5.	Podmioty gospodarcze	129
6.6.	Partnerstwa.....	130
6.7.	Placówki naukowe	131
6.8.	Inne organizacje	132
7.	KONKLUZJE.....	134
7.1.	Funkcje obszaru	134
7.2.	Aspekt przestrzenny funkcji obszaru Jeziora Zegrzyńskiego.....	137
7.3.	Sytuacja ekologiczna Jeziora Zegrzyńskiego.....	138
7.4.	Obszar Jeziora Zegrzyńskiego a polityka rozwoju regionalnego na lata 2014 -2020	141
7.5.	Rola interesariuszy	144
SPIS TABEL		145
SPIS RYSUNKÓW		146
ZESTAWIENIE WYKORZYSTANYCH ŹRÓDEŁ I MATERIAŁÓW		147

1. WSTĘP

Tematem zlecenia *Lokalne Grupy Rybackiej Zalew Zegrzyński* jest opracowanie dokumentu pn. *Analiza funkcjonalna Zalewu Zegrzyńskiego*. *Zalew Zegrzyński* to zwyczajowa, potocznie używana nazwa Jeziora Zegrzyńskiego, co znalazło także swoje odbicie w nazwie Lokalnej Grupy Rybackiej. Jednak w analizie będziemy się posługiwać, zgodnie z obowiązującymi przepisami, nazwą oficjalną. Nazwa *Jezioro Zegrzyńskie* została wprowadzona urzędowo, obowiązującym do dziś, *Zarządzeniem nr 119 Prezesa Rady Ministrów z 27 grudnia 1962 roku*. W 2007 roku nazwa ta została potwierdzona przez Komisję Nazw Miejscowości i Obiektów Fizjograficznych. Mimo że gmina Nieporęt złożyła wniosek o zmianę oficjalnej nazwy zbiornika z *Jezioro Zegrzyńskie* na *Zalew Zegrzyński*, to wniosek ten po omówieniu na posiedzeniu wyżej wymienionej Komisji w czerwcu 2010 roku został zaopiniowany negatywnie - Komisja zdecydowała, że urzędową nazwą pozostanie *Jezioro Zegrzyńskie*.

Pomysł opracowania analizy funkcjonalnej wynika z konstatacji, że brak jest opracowania pokazującego wielofunkcyjność Jeziora Zegrzyńskiego i obszaru wokół oraz wieloaspektowość zachodzących na nich procesów. Celem analizy jest:

- opisanie wszystkich głównych funkcji Jeziora Zegrzyńskiego i przyległego obszaru,
- pokazanie jak ewoluowały,
- prognozowanie jak będą się zmieniać,
- określenie dynamiki zmian: dotychczasowych, obecnych i przyszłych (hipoteza),
- wskazanie jakie szanse, a zwłaszcza zagrożenia dla obszaru Jeziora Zegrzyńskiego i samego zbiornika tworzą zachodzące procesy,
- zasugerowanie działań dla wykorzystania szans i przeciwdziałania zagrożeniom, w stopniu możliwym w określonym czasie jego realizacji i ograniczonym dostępnością materiałów źródłowych.

Rezultatem ma być swego rodzaju „faktograficzne kompleksowe zdjęcie” zrobione w 50 lat po utworzeniu Jeziora Zegrzyńskiego. Ma ono stanowić materiał do refleksji nad przeszłością, teraźniejszością i przyszłością obszaru Jeziora Zegrzyńskiego dla wszystkich formalnie za nie odpowiedzialnych instytucji i podmiotów lub też takich podmiotów i jednostek (obywateli), którzy do takiej odpowiedzialności się poczuwają.

Zakres terytorialny analizy obejmuje nie tylko, jak można by sądzić po tytule, samo jezioro, ale także obszar otaczający je, a to właśnie ze względu na powiązanie tych dwóch obszarów w odniesieniu do znacznej części z omawianych funkcji. Granice lądowego obszaru powiązanego funkcjonalnie z jeziorem są trudne do zdefiniowania – niektóre funkcje, np. źródła energii, mogą dotyczyć całego kraju, a nawet przekraczać jego granice. Autorzy przyjęli więc, że jest to obszar otaczających jezioro gmin, zarówno tych, na terenie których leży zbiornik: Wieliszewa, Nieporętu, Serocka, Dąbrówki, Radzymina, Somianki, jak i tworzących z nimi obszar o wielu wspólnych cechach: miasta Legionowa i gminy Jabłonna.

Natomiast analiza zmian funkcji obszaru Jeziora Zegrzyńskiego w aspekcie przestrzennym dotyczy obszaru bezpośredniego otoczenia jeziora o powierzchni 11.900 ha. Jest to obszar, na którym najintensywniej występują związki funkcjonalne z akwenem jeziora, chociaż bynajmniej nie zamykają się one w nim. Szczegółowa delimitacja tego obszaru została przedstawiona w rozdziale 2.

2. FUNKCJE OBSZARU JEZIORA ZEGRZYŃSKIEGO

2.1. Położenie obszaru

Obszar będący przedmiotem analizy obejmuje Jezioro Zegrzyńskie oraz otaczające go tereny, powiązane funkcjonalnie z jeziorem. Delimitacja obszaru została przedstawiona w rozdziałach 1 oraz 3. W ujęciu administracyjnym obszar ten należy do następujących gmin:

- I. część północna (na północ od jeziora): Serock (Powiat Legionowski) i Somianka (Powiat Wyszkowski),
- II. część południowa (na południe od jeziora): Wieliszew, Jabłonna, Legionowo, Nieporęt (Powiat Legionowski) oraz Radzymin i Dąbrowka (Powiat Wołomiński).

Obszar ten (poza Legionowem), objęty jest działalnością Lokalnej Grupy Rybackiej *Zalew Zegrzyński* (LGR ZZ), partnerstwa, w którego skład wchodzi podmioty z sektorów: publicznego, społecznego i gospodarczego, w tym także podmioty z sektora rybackiego, które to partnerstwo realizuje *Lokalną Strategię Rozwoju Obszaru Rybackiego Zalewu Zegrzyńskiego*, wykorzystując środki Europejskiego Funduszu Rybackiego oraz krajowych, w ramach tzw. osi 4 Programu Operacyjnego *Zrównoważony rozwój sektora rybołówstwa i nadbrzeżnych obszarów rybackich 2007-2014* - rys. 1. Obszar LGR ZZ jest tożsamy z obszarem innego partnerstwa, wykorzystującego unijne i krajowe środki rozwojowe w ramach tzw. osi 4 *Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich* – Lokalnej Grupy Działania *Partnerstwo Zalewu Zegrzyńskiego*.

Rysunek 1. Obszar objęty działalnością Lokalnej Grupy Rybackiej *Zalew Zegrzyński*.

Źródło: *Lokalna Strategia Rozwoju Obszarów Rybackich na lata 2011-2015*
Lokalnej Grupy Rybackiej *Zalew Zegrzyński*.

Największa część obszaru należy do Kotliny Warszawskiej, znacznie mniejsze wchodzi w skład Doliny Dolnej Narwi i Doliny Dolnego Bugu. Kotlina Warszawska obejmuje rozszerzenie doliny Wisły poniżej Warszawy u zbiegu dolin środkowej Wisły, Bugu, Narwi i Bzury. Działalność erozyjna i akumulacyjna rzek miała decydujący wpływ na obecne ukształtowanie jej terenu. W obrębie Kotliny Warszawskiej dominują dwa typy krajobrazu: tarasów zalewowych - przeważnie łąkowo-rolny oraz nadzalewowych tarasów piaszczystych z wydrami - przeważnie zalesiony. Wyraźną granicę północną tworzy skarpa wysoczyzn Niziny Północnomazowieckiej. Dolina Dolnej Narwi stanowi wąski, kilkukilometrowy (1,5 – 7 km), meandrujący pas o orientacji północny wschód — południowy zachód. Dolina łączy się z Kotliną Warszawską w okolicy Serocka. Obejmuje dwa główne tarasy: szeroki zalewowy taras łąkowy i zalesiony taras piaszczysty.

7

Jako, że obszar opracowania jest w dużej części położony w dolinach Bugu i Narwi, jego znaczną część stanowią obszary zalewowe i wodne: starorzecza, liczne kanały oraz jeziora.

2.2. Jezioro Zegrzyńskie i jego funkcje

Jezioro Zegrzyńskie powstało w wyniku budowy stopnia wodnego Dębe na 21,6 km rzeki Narwi. Utworzony przez stopień zbiornik opiera się o prawy, wysoki brzeg Narwi i jest otoczony zaporami bocznymi na lewym brzegu tej rzeki i na obydwu brzegach Bugu. Do jeziora wpadają rzeki Rządza i Prut oraz Kanał Żerański, do którego wpadają rzeki Długa, Czarna i Beniaminówka.

Jezioro Zegrzyńskie jest wielofunkcyjnym zbiornikiem wodnym, który, wraz z kanałem Żerań-Zegrze i służą na Żeraniu, stworzył tzw. hydrowęzeł warszawski. Podstawowe dane dotyczące zbiornika są następujące¹:

- powierzchnia zbiornika przy NPP (najwyższym poziomie piętrzenia) - 33,0 km²,
- maksymalna różnica pomiędzy wodą dolną i górną - 7,02 m,
- amplituda piętrzenia - 0,5 m,
- pojemność całkowita zbiornika przy NPP - 89,96 mln m³,
- pojemność użytkowa energetyczna - 15,7 mln m³,
- rodzaj zapory czołowej - ziemna
- długość zapory bocznej - 59 km,
- powierzchnia zlewni zbiornika - 69,5 tys. km²,
- przepływ średnioroczny - 270 m³/s,
- średni roczny opad - 550 mm.

Jezioro ma szereg funkcji:

- energetyczną – gromadzi wodę dla elektrowni wodnej w Dębem,
- źródła wody pitnej dla części metropolii warszawskiej (ujęcie w Wieliszewie),
- ograniczania zjawisk powodziowych na Wiśle w rejonie (poniżej) Warszawy,
- odbiornika nadmiaru wody z polderów,
- rekreacyjną i turystyczną,
- siedliska dla ryb i innych gatunków fauny i flory.

FUNKCJA ENERGETYCZNA

Na zaporze w Dębem zbudowana została elektrownia wodna. Ze względu na niewielką pojemność użytkową zbiornika w stosunku do dobowego dopływu, należy ona do grupy elektrowni zbiornikowych o wyrównaniu dobowym.

Część naziemną elektrowni stanowią: hala maszyn z pomieszczeniami technologicznymi i administracyjno-socjalnymi, nastawnia, rozdzielniki niskiego napięcia i hala montażowa. Część podziemna składa się z dwóch bloków żelbetowych, w każdym z nich zamontowane są dwie turbiny.

Moc instalowana elektrowni wynosi 20 MW, a średnia produkcja roczna to 91 GWh. Elektrownia połączona jest pięcioma liniami o napięciu 110 kV z Krajowym Systemem Elektroenergetycznym -

¹ wg publikacji Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej pt. *Zbiorniki wodne w Polsce*, wyd. MULTICO Oficyna Wydawnicza, Warszawa 2011

poprzez dwa transformatory blokowe o mocy 16 MVA każdy. Własne potrzeby energetyczne elektrowni mogą być zaspokajane poprzez jeden z trzech transformatorów.

Pierwotnie elektrownia miała pracować jako szczytowa w systemie zbiorników kaskady Bugu oraz stopnia w Wyszogrodzie na Wiśle. Stopień ten gwarantowałby utrzymanie odpowiedniego poziomu wody w rzece Narwi poniżej stopnia Dębe i tym samym efektywniejsze wykorzystanie pojemności zbiornika poprzez kilkugodzinne przerwy w pracy elektrowni i piętrzenie w tym czasie wody w zbiorniku dla wykorzystania jej w okresach szczytowych. Z powodu zaniechania budowy stopnia w Wyszogrodzie elektrownia może pracować tylko w systemie podszczytowym, z uwagi na konieczność zachowania odpowiedniego poziomu wody w rzece Narwi poniżej stopnia. Dodatkowo, pewna część wyprodukowanej w elektrowni energii (około 25%) wykorzystywana jest do obsługi systemu pompowni wałowych odprowadzających wodę z terenów depresyjnych zlewni bezpośredniej zbiornika.

Elektrownia położona jest w zachodniej części zbiornika na stopniu wodnym w miejscowości Dębe (gmina Wieliszew). Nie ogranicza ona wykorzystania tej części Jeziora Zegrzyńskiego dla sportów wodnych. Całoroczny zakaz połowów ryb obowiązuje poniżej elektrowni.

ŹRÓDŁO WODY DLA METROPOLII WARSZAWSKIEJ

Jezioro Zegrzyńskie wykorzystywane jest jako jedno ze źródeł wody dla aglomeracji warszawskiej. Ujęciem wody w Wieliszewie zarządza przedsiębiorstwo Zakład Wodociągu Północnego Miejskiego Przedsiębiorstwa Wodociągów i Kanalizacji m. st. Warszawy. Sam wodociąg uruchomiono w 1986 roku. Zakład Wodociągu Północnego w Wieliszewie zaopatruje w wodę północne i centralne dzielnice lewobrzeżnej Warszawy oraz północne dzielnice prawobrzeżnej Warszawy (m.in.: Białołękę, Bielany, Bemowo, Targówek, Pragę Północ, część Woli, Żoliborza, Pragi Południe, Rembertowa). Dobowy pobór wody w 2012 roku wyniósł ok. 82.000 m³ (wartość średnia). Jego udział w ogólnym zaopatrzeniu Warszawy i kilku sąsiadujących gmin w wodę wynosi około 25%.

W tabeli 1 podano dane dotyczące ilości wody wyprodukowanej w poszczególnych zakładach wodociągowych MPWiK w 2012 r. Średnia dobowa produkcja wynosiła 338,5 m³/dobę. Nie uwzględniono produkcji studni awaryjnych Zakładu Wodociągów i Kanalizacji w Pruszkowie oraz produkcji wody na terenie Powsina.

Tabela 1. Ilość wody wyprodukowana w poszczególnych zakładach wodociągowych MPWiK w Warszawie w 2012 roku (tys. m³).

Zakład	Produkcja wody
Zakład Wodociągu Centralnego	69.115,377
Zakład Wodociągu Praskiego	24.776,059
Zakład Wodociągu Północnego	29.950,614
Ogółem	123.842,050

Źródło: MPWiK, Raport roczny 2012.

Ogólny poziom produkcji oraz sprzedaży wody w latach 2011 i 2012 wraz z prognozą na lata 2013 – 2016 przedstawiono w tabeli 2.

Tabela 2. MPWiK - poziom produkcji oraz sprzedaży wody w latach 2011 i 2012 wraz z prognozą na lata 2013–2016 (tys. m³).

Rok	Produkcja wody	Woda sprzedana		
		ogółem	gospodarstwa domowe	pozostali odbiorcy
2011	126.457,3	111.184,0	85.179,6	26.004,4
2012	123.925,5	109.670,2	84.295,8	25.374,4
2013 plan	121.700,0	111.680,9	86.134,7	25.546,2
2014 plan	121.765,8	111.745,5	86.184,5	25.561,0
2015 plan	122.843,4	112.803,8	87.000,7	25.803,1
2016 plan	123.841,1	113.783,4	87.756,2	26.027,2

Źródło: MPWiK, Raport roczny 2012.

Tabela 3. Wielkość planowanej produkcji wody w 2013 roku dla poszczególnych Zakładów ogółem (tys. m³).

Zakład	Produkcja wody
Zakład Wodociągu Centralnego	68.651
Zakład Wodociągu Praskiego	22.809
Zakład Wodociągu Północnego	29.040
Zakład Wodociągów i Kanalizacji w Pruszkowie	200
Ogółem	121.700

Źródło: MPWiK, Raport roczny 2012.

Zakład ujmuje wodę powierzchniową z Jeziora Zegrzyńskiego poprzez ujęcia typu brzegowego. Żeby woda była zdatna do picia, poddawana jest wielu procesom technologicznym (które nieustannie są unowocześniane), a następnie przetwarzana do zbiorników Stacji Strefowej w Białoleśce Dworskiej, skąd trafia do sieci miejskiej.

FUNKCJA REKREACYJNA I TURYSTYCZNA

Jezioro Zegrzyńskie jest dla mieszkańców Warszawy i okolic atrakcyjnym miejscem spędzania wolnego czasu i uprawiania sportów. To jedyny akwen wodny dla tej aglomeracji miejskiej. Jezioro połączone jest z Warszawą 19-kilometrowym Kanałem Żerańskim. Jednocześnie tworzy odcinek jednej z dróg wodnych, które łączą jeziora mazurskie oraz zlewnie Narwi i Bugu z Wisłą.

Wzdłuż całego brzegu jeziora powstały i nadal powstają atrakcyjne ośrodki wypoczynkowe, porty, plaże, osiedla domków letniskowych. Ośrodki wypoczynkowe i sportów wodnych zlokalizowane są głównie w Zegrzu, Zegrzu Południowym, Zegrzynku, Jadwisinie, Jachrance, Białobrzegach i Ryni.

Jezioro daje możliwość uprawiania żeglarstwa, windsurfingu, kajakarstwa, wioślarstwa i sportów motorowodnych. Zimą na zamrożonej tafli jeziora można spotkać amatorów bojerów, iceflyerów i iceboardów.

Najbardziej intensywnie wykorzystywane są przez amatorów sportów wodnych wody przy brzegu południowym: w rejonie Zegrza Południowego, Nieporętu, Białobrzegów i Ryni, a przy brzegu północnym: od stopnia wodnego Dębe do mostu na drodze krajowej nr 62. W rejonie przystani brzegi zbiornika są umocnione, zbudowano pomosty, piargi, budynki obsługujące przystanie i stacje wodne. Na południowym brzegu jeziora powstało kilka publicznych plaż, m.in. bardzo uczęszczana „Dzika plaża” w Nieporęcie. W części zachodniej plaża przy osiedlu 600-lecia w Wieliszewie. Na północnym brzegu popularnością cieszy się miejska plaża w Serocku.

Duże, stale rosnące, znaczenie dla rozwoju lokalnego rynku pracy i gospodarki ma turystyka biznesowa. Wynika ono ze specyfiki tej gałęzi turystyki – umożliwiającej świadczenie rzez cały rok usług o dużej wartości dodanej, co się przekłada na jej rentowność. Obszar Jeziora Zegrzyńskiego jest jedynym, poza Warszawą, Radomiem i Płockiem – największymi ośrodkami miejskimi regionu, obszarem na Mazowszu przewidzianym w *Planie zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego* dla realizacji tej funkcji. Do najbardziej znaczących obiektów nad Jeziorem Zegrzyńskim świadczących te usługi można zaliczyć: 4-gwiazdkowy *Hotel&Spa Warszawianka*, 4-gwiazdkowy hotel *Windsor Palace* – oba w Jachrance (gm. Serock), najnowszy, 4-gwiazdkowy hotel *Narwil*, 3-gwiazdkowy hotel *Pan Tadeusz* – oba w Serocku, Centrum Szkoleniowe *Geovita* w Jadwsinie (gm. Serock), Ośrodek Szkoleniowy *Allianz* w Ryni (gm. Nieporęt), *Hotel 500* w Zegrzu Południowym (gm. Nieporęt). Usługi konferencyjne w mniejszym lub większym zakresie świadczą praktycznie wszystkie obiekty hotelowe na obszarze.

Wskazane przez *Plan zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego* preferowane formy turystyki na obszarze Jeziora Zegrzyńskiego obejmują:

- turystykę wypoczynkową – na całym obszarze,
- turystykę przyrodniczą i kwalifikowaną – na całym obszarze,
- turystykę zdrowotną – w zachodniej części (gminy: Serock, Wieliszew i Nieporęt),
- turystykę biznesową - w zachodniej części (gminy: Serock, Wieliszew i Nieporęt),
- turystykę kulturową – we wschodniej części (gminy: Radzymin i Dąbrówka).

Jest to jeden z nielicznych obszarów Mazowsza o takiej liczbie preferowanych form turystyki. Świadczy to o unikalności walorów rekreacyjnych i turystycznych obszaru Jeziora Zegrzyńskiego.

Specyficznym, z racji swojej skali, zjawiskiem są skupiska domów rekreacyjnych. Ich liczba na terenie tylko 3 gmin obszaru: Wieliszewa, Serocka i Nieporętu, jest szacowana przez Leszka Bułowskiego (*Strategia rozwoju turystyki i promocji regionu na obszarze działania Związku Stowarzyszeń*

Partnerstwo Zalewu Zegrzyńskiego – gminy: Jabłonna, Nieporęt, Serock, Wieliszew, Warszawa 2007) na około 12.000. Na będącym przedmiotem tego opracowania obszarze przylegającym do Jeziora Zegrzyńskiego liczbę domów rekreacyjnych można oszacować na co najmniej 10.000. Największe skupiska takich domów występują w miejscowościach:

- w gminie Wieliszew: Komornica, Poddębnie, Topolina, Sikory.
- w gminie Serock: Izbica, Jachranka, Dosin, Łacha, Gąsiorowo (Tusin), Cupel, Kania Nowa, Kania Polska,
- w gminie Somianka: Popowo Drugie, Popowo Parcele,
- w gminie Radzymin: Stare Załubice, Myszyniec, Arciechów, Popielarze,
- w gminie Dąbrówka: Kuligów, Czarnów, Ślężany.

FUNKCJA EKOLOGICZNA

Walory wypoczynkowe i krajobrazowe Jeziora Zegrzyńskiego jako bazy dla rozwoju rekreacji i turystyki wiążą się ściśle z ekologiczną funkcją jeziora i jego bezpośredniego otoczenia. Zbiornik opiera się z jednej strony o wysokie zbocze doliny Narwi. Z drugiej, brzegi zbiornika zostały obwałowane zaporami bocznymi. Zrenaturalizowany w konsekwencji zmiany umocnienia obwałowań brzeg stał się znakomitym siedliskiem dla różnych gatunków ptaków i zwierząt.

O atrakcyjności przyrodniczej obszaru Jeziora Zegrzyńskiego świadczy włączenie go do ekologicznej sieci obszarów Natura 2000, obejmującej najcenniejsze siedliska przyrodnicze i gatunki roślin i zwierząt, znaczące dla zachowania dziedzictwa przyrodniczego Europy i zagrożone wyginięciem w skali całej Europy. Wschodnia część obszaru, obejmująca ujściowy odcinek Bugu stanowi fragment dwóch obszarów tej sieci:

- Specjalnego Obszaru Ochrony Siedlisk *Ostoja Nadbużańska* o symbolu PLH 140011, obejmującego naturalną dolinę rzeki Bug od ujścia Krzny, aż po Jezioro Zegrzyńskie, o długości 260 km, z licznymi starorzeczami, meandrami, piaszczystymi wyspami i łachami. Ogromna różnorodność siedlisk przyrodniczych pociąga za sobą bogactwo gatunkowe roślin oraz zwierząt, zwłaszcza ptaków. Jest to także jeden z najważniejszych obszarów dla ochrony ichtiofauny w Polsce. Obejmuje ona kilka gatunków ryb z II Załącznika Dyrektywy Rady 92/43/EWG, z koza złotawą i kielbkiem białopłetwym oraz wymienianą w opisie obszaru, jako gatunek priorytetowy strzeblą błotną.
- Obszaru Specjalnej Ochrony Ptaków *Dolina Dolnego Bugu* (PLB 140001), pokrywającego się w dużej mierze z obszarem *Ostoja Nadbużańska*. Zgodnie z opisem przyrodniczym obszaru, bogactwo świata ptaków potwierdza występowanie aż 39 gatunków (np. perkozek, czernica, łyska, puszczyk, pliszka żółta) chronionych ptasią dyrektywą i wielu przedstawicieli *Polskiej Czerwonej Księgi*, m.in. gadożera, który upodobał sobie Dolinę Dolnego Bugu, jako jedno z nielicznych miejsc na terenie Polski. W Dolinie Dolnego Bugu występują również chronione dyrektywą ssaki: bóbr europejski i wydra oraz płazy i gady: kumak nizinny i żółw błotny.

Na obszarze Jeziora Zegrzyńskiego, w bezpośrednim sąsiedztwie zbiornika, znajdują się trzy rezerваты przyrody i jeden zespół przyrodniczo-krajobrazowy. Są to:

- rezerwat *Wieliszewskie Łęgi* - o powierzchni 18,6 ha, florystyczny, najbogatsze stanowisko storczyków w województwie, występują w nim także inne gatunki rzadkie i chronione;

- rezerwat *Wąwóz Szaniawskiego* - o powierzchni 11,5 ha, leśny, chroniący drzewostany zbliżone do naturalnych o różnorodnych zbiorowiskach roślinnych, m.in. pomnikowe okazy dębu bezszypułkowego;

- rezerwat *Jadwisin* - o powierzchni 93,4 ha, leśny, chroniący kompleks leśny położony na wysokiej skarpie doliny Narwi, stanowiący pozostałość dawnej Puszczy Słupskiej;

- zespół przyrodniczo-krajobrazowy w Dębem - grąd zboczowy porastający skarpę nad Narwią, ze stanowiskami klonu polnego.

Inne cenne obiekty przyrodnicze na obszarze to zespół torfowo-leśny Poddębnie w gminie Wieliszew oraz liczne pomniki przyrody, głównie drzewa: dąb szypułkowy, wierzba biała, topola czarna, lipa drobnolistna, wiąz szypułkowy, wiąz górski, iglicznia trójcierniowa, modrzew polski, grab zwyczajny, jesion wyniosły, buk zwyczajny.

Warszawski Obszar Chronionego Krajobrazu (WOChK) – jego powierzchnia, w granicach gmin: Jabłonna, Wieliszew, Nieporęt, Radzymin, Dąbrówka, Serock i Somianka wynosi 338,8 km². Został ustanowiony *Rozporządzeniem Wojewody Warszawskiego z dnia 29.08.1997 r.* Zgodnie z *Rozporządzeniem*, zagospodarowanie i użytkowanie gruntów w obrębie Obszaru Chronionego Krajobrazu nie może wywoływać negatywnych zjawisk w środowisku przyrodniczym. Nie powinny tam mieć miejsca uciążliwe inwestycje, wielkotowarowa produkcja rolna, nadmierny rozwój turystyki, osadnictwa, komunikacji i zagęszczanie ciągów infrastruktury technicznej. W granicach WOChK wyodrębniono strefę szczególnej ochrony ekologicznej, obejmującą wybrane tereny miast i wsi oraz obszary o wzmożonym naporze urbanistycznym, posiadające szczególne wartości przyrodnicze.

FUNKCJA RYBACKA

Gospodarka rybacka na obszarze Jeziora Zegrzyńskiego jest prowadzona przez Okręg Mazowiecki Polskiego Związku Wędkarskiego (OM PZW). OM PZW zrzesza ponad 61.000 członków, skupionych w 95 kołach. OM PZW jest wybranym w drodze konkursu użytkownikiem akwenu, który stanowi część obwodu rybackiego „Zbiornik Zegrzyński na rzece Narew nr 7”. Gospodarka PZW polega na rybacko-wędkarskim wykorzystywaniu wód zgodnie z ich biologicznymi warunkami. W Wierzbicy (gm. Serock) funkcjonuje baza rybacka z pomostami, magazynami, chłodniami i budynkami biurowymi. Powierzchnia obwodu na Jeziorze Zegrzyńskim w obrębie obszaru LGR *Zalew Zegrzyński* wynosi 2.400 ha. Ponadto obejmuje on rzeki Narew i Bug (częściowo też na obszarze LGR), Kanał Żerański oraz mniejsze ciek i zbiorniki poza obszarem LGR.

Ocenia się, że w wodach obwodu występuje do 38 gatunków ryb, z czego aż 23 mają wartość użytkową. Spotyka się w nim ryby białe (lin, leszcz, karaś, karp, krąp, płoć), drapieżne (sum, sandacz, okoń, szczupak, boleń), wzdregę, jaź, tołpygę. W 1989 roku w Jeziorze Zegrzyńskim odkryto występowanie sapa, ryby którą spotyka się w rzekach wpadających do Morza Czarnego i Morza Kaspijskiego. Z gatunków ryb chronionych występują: koza, piskorz, różanka, piekielnica, śliz oraz nie zaliczane do ryb: minóg rzeczny i minóg ukraiński. Z gatunków obcego pochodzenia występują: amur, karp, tołpyga i karaś srebrzysty. Nielicznie występuje węgorz. Ponadto w wodach występują: rak pręgowany i, rzadko, rak szlachetny. Struktura gatunkowa odłowów sieciowych jest zdominowana przez gatunki charakterystyczne dla wód zeutrofizowanych (krąp, leszcz, płoć). Świadczy to o silnym zdegradowaniu ekosystemu jeziora.

Po wybudowaniu zapory w Dębem gatunki wędrówne mają znacznie utrudnioną wędrówkę wodami obwodu. Istniejąca w zaporze przepławka jest obciążona wieloma wadami i nie spełnia swojej roli. Jest to przepławka typu komorowego, kaskadowego, umieszczona w filarze działowym między jazem a elektrownią. Wejście dla ryb znajduje się od strony wylotu rur ssących, wyjście w pierwszej komorze sterowane jest zasuwą o napędzie ręcznym. Planuje się przeprowadzenie działań mających na celu

wzrost możliwości migracyjnych ryb poprzez poprawę funkcjonowania istniejącej przeplawki oraz opracowanie programu jej kompletnej modernizacji lub przebudowy. Zapewnienie rybom możliwości odbywania wędrówek jest bardzo ważne dla prawidłowego funkcjonowania ekosystemów wodnych. Wędrówki rozrodnicze ryb można podzielić w dużym uproszczeniu na wędrówki tarłowe ryb jednośrodowiskowych i dwuśrodowiskowych. W pierwszym przypadku pozwalają one rybom na odbycie rozrodu w optymalnych miejscach tarłowych. Są też niezbędne dla zachowania zróżnicowania puli genetycznej populacji ryb. W drugim przypadku pozwalają one rybom na dotarcie z rzek i jezior do morza (dotyczy to węgorza, gatunku narażonego obecnie na wyginiecie) lub z morza do rzek i potoków (dotyczy to łososi, troci i jesiotrów) w celu odbycia tarła.

Jezioro Zegrzyńskie jest żyznym akwenem, a biomasę bytujących w nim ryb oceniono na 1.380 kg/ha, co odpowiada wartości 3.450 ton w odniesieniu do całego zbiornika². W tym część łowną populacji leszcza obliczono na około 300 ton (Buras 2010). Gospodarka rybacka jest prowadzona przez PZW na jeziorze od początku jego utworzenia. Działania zarybieniowe realizowane w ostatnim okresie mają na celu przebudowę składu gatunkowego na korzyść zwiększenia populacji gatunków drapieżnych. Rybactwem sieciowym na akwenie zajmuje się 8 rybaków licencyjnych i jedna brygada zawodowa. Rybacy licencyjni działają na podstawie umowy na dokonywanie połowów zawartej z OM PZW. Brygada zawodowa składa się z 2 rybaków będących na etacie w OM PZW. W sumie sieciowych połowów ryb śródlądowych na Jeziorze Zegrzyńskim dokonuje 5 dwuosobowych brygad. Poławiają one rocznie ok. 20 ton ryb, które znajdują nabywców wśród okolicznych detalistów i mieszkańców. Połowy sieciowe prowadzone są w okresie od czerwca do grudnia.

Duży wpływ na gospodarkę rybacką Jeziora Zegrzyńskiego mają połowy wędkarskie. Wynika to z sąsiedztwa aglomeracji stołecznej przy braku innych znaczących łowisk w pobliżu. Aktualnie brak jest dostępnych precyzyjnych i wiarygodnych danych dotyczących ilości wędkujących na jeziorze i częstotliwości ich połowów. OM PZW szacuje, że masa odławianych przez nich ryb jest kilkakrotnie większa niż w przypadku połowów sieciowych. Są to w dużym stopniu gatunki szlachetniejsze, których zachowanie jest istotne dla jakości wód jeziora. Dlatego bardzo ważną rolę w modelowaniu populacji ryb w Jeziorze Zegrzyńskim odgrywają sieciowe odłowy rybackie. Usuwają one z ekosystemu małoценne ryby karpiowate, które występując w nadmiernych ilościach przyczyniają się do pogłębiania eutrofizacji zbiornika. Są one przeciwwagą dla połowów amatorskich, w których wędkarz, nastawiony głównie na cenne ryby drapieżne, powoduje ich nadmierny odłów pozostawiając przy tym nisko eksploatowane stada ryb karpiowatych. Te, z kolei, wyzerają nadmiernie organizmy planktonowe, które żywią się jednokomórkowymi glonami powodującymi zakwity wód. Na powyższym przykładzie widać, jak ważne jest zachowanie klasycznego rybactwa śródlądowego w celu ochrony ekosystemów wodnych.

Dokładniejszych danych dotyczących wielkości i struktury połowów wędkarskich oraz rybackich może dostarczyć realizowany aktualnie przez OM PZW, we współpracy z Instytutem Rybactwa Śródlądowego w Olsztynie – Zakładem Rybactwa Rzecznego w Żabieńcu, projekt pn. *Opracowanie rybackiego modelu zrównoważonego wykorzystania i ochrony zasobów ryb w zbiornikach zaporowych na przykładzie Zbiornika Zegrzyńskiego*. Podstawowym celem tego projektu jest wyznaczenie kierunków zrównoważonej gospodarki rybackiej na Jeziorze Zegrzyńskim. Uwzględni on oba rodzaje połowu ryb: rybacki i wędkarski. Zbierane będą dane o wysokości połowów oraz podstawowe materiały biologiczne dominujących gatunków ryb: leszcza, karpia i płoci. Stanowią one będą niezbędną podstawę do wyznaczenia parametrów eksploatacyjnych i populacyjnych: nakładu

² W. Wiśniewolski, 2002, Zmiany w składzie ichtiofauny, jej biomasa oraz odłowy w wybranych zbiornikach zaporowych Polski. Arch. Pol. Fish., 10, Suppl. 2, 5–73; za W. Wiśniewolski, Uwarunkowania i prowadzenie gospodarki rybacko-wędkarskiej w zbiornikach zaporowych, Roczniki Naukowe PZW, 2009, t. 22, s. 141–161.

połowowego, wielkości połowu w podziale na rodzaj narzędzia połowowego, śmiertelności naturalnej i połowowej, wysokości połowów w sztukach ryb, odtworzenia liczebności i biomasy ryb w populacji, uzupełnienia przez naturalny rozród.

Problemem, z jakim co jakiś czas boryka się sektor, są okresowe letnie przyduchy i zanieczyszczenia bakteriologiczne, spowodowane nadmiarem substancji biogennej wskutek zanieczyszczania wód w zlewni ściekami i spływem substancji biogennej z pól i łąk. Zgodnie z operatem rybackim dla jeziora, utrzymanie, a docelowo poprawa stanu środowiska wymagają stosowania zabiegów ochronnych i surowego przestrzegania przepisów w tym zakresie. Innym wyzwaniem jest wielość funkcji zbiornika i występujące między niektórymi z nich kolizje.

Utrzymanie, a zwłaszcza rozwój działalności połowowej na Jeziorze Zegrzyńskim wymaga doinwestowania rybaków dla zwiększenia ekonomicznej efektywności sektora oraz dostępności i jakości sprzedaży detalicznej. W tym celu OM PZW planuje remont i zakup łodzi oraz zakup narzędzi połowowych i silników do łodzi, które w chwili obecnej są w nienajlepszym stanie technicznym. Ponadto planuje się budowę i modernizację miejsc sprzedaży bezpośredniej poławianych ryb w taki sposób, by były zgodne z przepisami weterynaryjnymi i spełniały wymagania konsumentów, a także modernizację i budowę smażalni ryb oraz sklepów sprzedających produkty rybactwa.

Na Jeziorze Zegrzyńskim wyznaczono dwa obręby ochronne:

- Zegrze, gdzie zakaz łowienia obowiązuje od 1 listopada do 31 marca w tzw. strefie od mostu do linii 32 km Narwi (Zegrzyńska 30);
- Dębe z całorocznym zakazem łowienia (poniżej zapory w Dębem).

ZNACZENIE PRZECIWPOWODZIOWE

Jezioro, choć nie pełni funkcji przeciwpowodziowej, ma pewne zdolności retencyjne wynikające z dużej powierzchni zalewów. Zrzuty wyprzedzające pozwalają na obniżenie poziomu piętrzenia poniżej minimalnego poziomu piętrzenia (MPP=78,52 m n.p.m) i przygotowanie odpowiednio dużej rezerwy, wynoszącej około 26 mln m³.

Potencjał retencyjny Jeziora Zegrzyńskiego odegrał rolę podczas powodzi w maju i czerwcu 2010 roku, kiedy to podjęte działania mające na celu zmniejszenie zagrożenia powodziowego przyniosły oczekiwany skutek.

ODWADNIANIE TERENÓW PRZYLEGŁYCH

Wokół Jeziora Zegrzyńskiego znajdują się tereny depresyjne pozbawione możliwości grawitacyjnego odwodnienia. Dlatego na zapleczu zapór bocznych Narwi i Bugu wykonano sieć urządzeń odwadniających. Zostały one podzielone na zlewnie cząstkowe, z których wody filtracyjne i opadowe odprowadzane są do zbiornika poprzez rowy i pompownie. Rowy zostały wykonane zgodnie z zasadami melioracji rolnych. Skarpy umocniono darnią, a ich podstawy kioskami faszynowymi. Niektóre odcinki dna wzmocniono żwirem. Na rowach istnieją przepusty i progi różnych typów, lokalnie wprowadzono także rurociągi, a pod rzeką Beniaminówką, Kanałem Żerańskim (w Nieporęcie) i rzeką Prut - syfony. Na terenie tym pracuje 14 pompowni.

FUNKCJA MELIORACYJNA

Wykorzystanie wody z Jeziora Zegrzyńskiego do zasilania systemu nawadniającego poniżej zbiornika w systemie kompleksu melioracyjnego Krubin – Kałuszyn nie ma obecnie miejsca. Podobną rolę pełnił

dolny odcinek Kanału Bródnowskiego: od Kanału Żerańskiego do ujścia do Narwi poniżej zapory, lecz z uwagi na postępującą urbanizację tych terenów kanał ten jest praktycznie pozbawiony wody.

FUNKCJA OSADNICZA

Funkcją obszaru Jeziora Żegrzyńskiego, która w największym stopniu zaczyna determinować rozwój obszaru jest funkcja osadnicza. Co ciekawe, funkcja ta nie była zamierzona w momencie podejmowania decyzji o utworzeniu na początku lat 60. XX wieku jeziora. Osadnictwo wokół niego miało charakter głównie wiejski, ekstensywny, i takim miało pozostać w przewidywalnym czasie przyszłym. Dopiero zmiany ustrojowe początku lat 90. XX wieku i towarzyszące im zmiany ekonomiczne i cywilizacyjne rozpoczęły gwałtowny proces erozji wiejskiego (także w rozumieniu 'rolniczego') charakteru obszaru.

Dynamikę osadnictwa na obszarze dobrze pokazują zmiany w jego liczbie mieszkańców w okresie 1995 – 2012.

Tabela 4. Wzrost liczby mieszkańców w gminach obszaru Jeziora Żegrzyńskiego w latach 1995-2012 na tle regionu.

Obszar	Liczba ludności wg miejsca zamieszkania – stan na 31 XII			Zmiana % w okresie 1995- 2005	Zmiana % w okresie 2006-12	Zmiana % w okresie 1995- 2012
	1995	2005	2012			
Woj. mazowieckie	5.060.091	5.157.729	5.301.760	1,9 %	2,8 %	4,8 %
Woj. mazowieckie - wieś	1.814.876	1.819.474	1.899.203	0,3 %	4,4 %	4,6 %
Legionowo	50.654	50.570	54.109	-0,2 %	7,0 %	6,8 %
Radzymin – miasto i wieś	17.187	19.013	23.959	10,6 %	26,0 %	39,4 %
<i>Radzymin - obszar wiejski</i>	<i>10.131</i>	<i>11.187</i>	<i>12.966</i>	10,4 %	15,9 %	28,0 %
<i>Radzymin - miasto</i>	<i>7.056</i>	<i>7.826</i>	<i>10.993</i>	10,9 %	40,5 %	55,8 %
Jabłonna	7.523	12.805	17.202	70,2 %	34,3 %	128,7 %
Nieporęt	9.099	12.800	13.292	40,7 %	3,8 %	46,1 %
Serock – miasto i wieś	9.785	11.158	13.394	14,0 %	20,0 %	36,9 %
<i>Serock - obszar wiejski</i>	<i>6.850</i>	<i>7.477</i>	<i>9.305</i>	9,2 %	24,4 %	35,8 %
<i>Serock – miasto</i>	<i>2.935</i>	<i>3.681</i>	<i>4.089</i>	25,4 %	11,1 %	39,3 %
Wieliszew	7.889	8.409	11.892	6,6 %	41,4 %	50,7 %
Dąbrówka	6.508	6.872	7.714	5,6 %	12,3 %	18,5 %
Somianka	5.850	5.496	5.594	-6,1 %	1,8 %	-4,4 %

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS.

Jak pokazują dane, w latach 1995-2012 we wszystkich, poza Somianką, gminach obszaru tempo przyrostu liczby mieszkańców było o wiele wyższe niż na Mazowszu, jak również na obszarach wiejskich Mazowsza. Absolutnym liderem tego procesu jest gmina Jabłonna, liczba mieszkańców której wzrosła prawie o 130%! Drugą z kolei gminą jest Wieliszew z ponad 50% wzrostem, a trzecią – Nieporęt, z blisko 50% wzrostem. Dalej, ale także z imponującymi wskaźnikami, lokują się gminy: Radzymin i Serock – ze wzrostem bliskim 40%. Ponadprzeciętne tempo wzrostu, bliskie 20%, odnotowała także gmina Dąbrówka. Wartość zbliżoną do średniej dla województwa, choć wyraźnie wyższą, miał wzrost liczby mieszkańców Legionowa. Z całego obszaru jedynie gmina Somianka – najbardziej peryferyjna i rolnicza - zanotowała spadek liczby mieszkańców.

Proces osadniczy na obszarze wyraźnie nasilił się w ostatnim 7-leciu. W większości gmin obszaru tempo wzrostu w okresie 2006-2012 było dużo wyższe niż w okresie 1995-2005. Dotyczy to szczególnie Wieliszewa, który po 2005 roku notuje boom osadniczy. W Legionowie i gminie Somianka negatywny trend poprzedniego okresu zmienił się po 2005 roku na pozytywny. Wyjątkiem od tej reguły były gminy Jabłonna, Nieporęt oraz miasto Serock, w których tempo wzrostu liczby mieszkańców zmalało po 2005 roku. Szczególnie wyraźnie zmniejszyło się to tempo w gminie Nieporęt. Prawdopodobnie wiąże się to ze wzrostem cen gruntów. Gminy Jabłonna i Nieporęt, jako położone najbliżej Warszawy, najwcześniej zanotowały presję osadniczą, co musiało się odbić na cenach gruntów. Podobnie mogło być w mieście Serocku, który w wyniku przeprowadzonych działań rewitalizacyjnych bardzo zyskał na atrakcyjności.

Tabela 5. Wzrost liczby mieszkańców obszaru Jeziora Zegrzyńskiego w latach 1995-2012.

Obszar	Liczba ludności wg miejsca zamieszkania – stan na 31 XII			Zmiana % w okresie 1995- 2005	Zmiana % w okresie 2006-12	Zmiana % w okresie 1995- 2012
	1995	2005	2012			
Obszar gmin Jeziora Zegrzyńskiego	114.495	127.123	147.156	11,0 %	15,8%	28,5 %
Obszar wiejski Jeziora Zegrzyńskiego	53.850	65.046	77.965	20,8 %	19,9 %	44,8 %
Obszar miejski Jeziora Zegrzyńskiego	60.645	62.077	69.191	2,4 %	11,5 %	14,1 %

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS.

W odniesieniu do podziału na tereny wiejskie i miejskie widać jest wyraźnie, że znacznie szybciej przyrastała ludność obszarów wiejskich – przyrost na nich był ponad 3-krotnie szybszy niż na obszarach miejskich. Świadczy to o większej atrakcyjności osadniczej obszarów wiejskich, wynikającej z ich walorów przyrodniczych i krajobrazowych oraz z niższych cen gruntów budowlanych. Fakt, że walory przyrodnicze i krajobrazowe są ważnym kryterium wyboru miejsca zamieszkania, potwierdzają też wyniki ankiety przeprowadzonej wśród mieszkańców gminy Jabłonna w czerwcu 2013 roku. Powyższa uwaga dotyczy jednak przede wszystkim relacji obszary wiejskie – obszary dużych i średnich miast. Do tej ostatniej kategorii zalicza się Legionowo, którego populacja wzrosła o niecałe 7%. Atrakcyjność małych miast obszaru: Serocka i Radzymina jest porównywalna do obszarów wiejskich, o czym świadczy tempo wzrostu liczby mieszkańców Serocka – bliskie temu na obszarach wiejskich, a zwłaszcza – Radzymina, które jest nawet wyższe!

W relatywnie krótkim okresie 17 lat liczba mieszkańców ośmiu otaczających Jezioro Zegrzyńskie gmin (wraz z Legionowem i Jabłonną) wzrosła z około 115 tysięcy do około 147 tysięcy, czyli o ponad 30

tysięcy osób. To tak, jakby na tym obszarze pojawiło się nowe miasto o liczbie mieszkańców dwukrotnie większej niż łączna populacja Radzymina i Serocka.

W rezultacie przyrostu liczby mieszkańców wzrosła także gęstość zaludnienia na tym obszarze. Analiza gęstości zaludnienia obszaru pokazuje, że nie tylko jego miejskie fragmenty: Legionowo, Radzymin i Serock, ale także nominalnie wiejska gmina Jabłonna i cała miejsko-wiejska gmina Radzymin mają gęstość zaludnienia wyższą od średniej dla województwa mazowieckiego (a więc uwzględniającej też jego największe ośrodki: Warszawę, Radom i Płock oraz szereg innych miast). Gdyby zrobić porównanie gęstości zaludnienia tylko dla obszarów wiejskich, to okaże się, że wyższą niż wartość średnia dla wiejskich obszarów Mazowsza (57 osób/km²) mają prawie wszystkie, poza Somianką, wiejskie gminy obszaru.

Tabela 6. Wskaźnik W1³ - gęstość zaludnienia (bez lasów i wód) w stosunku do średniej wojewódzkiej na podstawie danych z 2012 r.

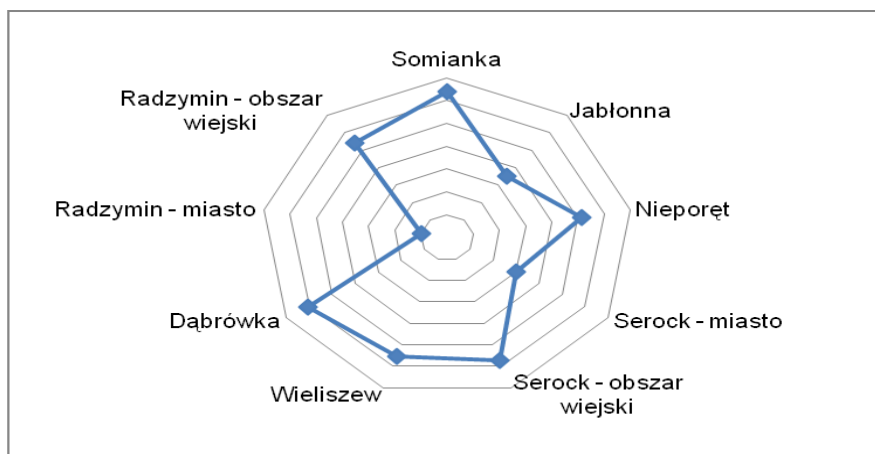
Obszar	Gęstość zaludnienia	Wskaźnik W1
Legionowo	3.865	2.593,9%
Radzymin - miasto	449	301,3%
Serock - miasto	298	200,0%
Jabłonna	259	173,8%
Radzymin – miasto i wieś	178	119,5%
Województwo mazowieckie	149	100,0%
Nieporęt	137	91,9%
Serock – miasto i wieś	119	79,9%
Radzymin - obszar wiejski	119	79,9%
Wieliszew	109	73,2%
Serock - obszar wiejski	94	63,1%
Dąbrówka	70	47,0%
Woj. mazowieckie - wieś	57	38,2%
Somianka	47	31,5%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

³ Wskaźniki W1, W2, W3, W4, W5 to wskaźniki przyjęte przy delimitacji obszarów funkcjonalnych w opracowaniach P. Śleszyńskiego, a następnie wykorzystywanych w pracach rządowych przy dokumentach planistycznych i strategicznych. Wskaźniki te są również przyjęte w projekcie rozporządzenia Ministra Rozwoju Regionalnego w sprawie szczegółowych warunków określania obszarów funkcjonalnych i ich granic stanowiącym część pakietu legislacyjnego procedowanego obecnie w Parlamencie.

Prezentowane na wykresach radarowych wyniki analizy sporządzono w taki sposób, że odległość zaznaczonego punktu na wykresie od punktu środkowego obrazuje siłę relacji z aglomeracją warszawską – im mniejsza odległość tym silniejsza relacja (tym „bliżej” do Warszawy), im większa odległość tym słabsza relacja (tym „dalej” od Warszawy).

Rysunek 3. Wskaźnik W1 - gęstość zaludnienia (bez lasów i wód) w stosunku do średniej wojewódzkiej powyżej 50%, na podstawie danych z 2011 r. (bez Legionowa).

Źródło: opracowanie własne.

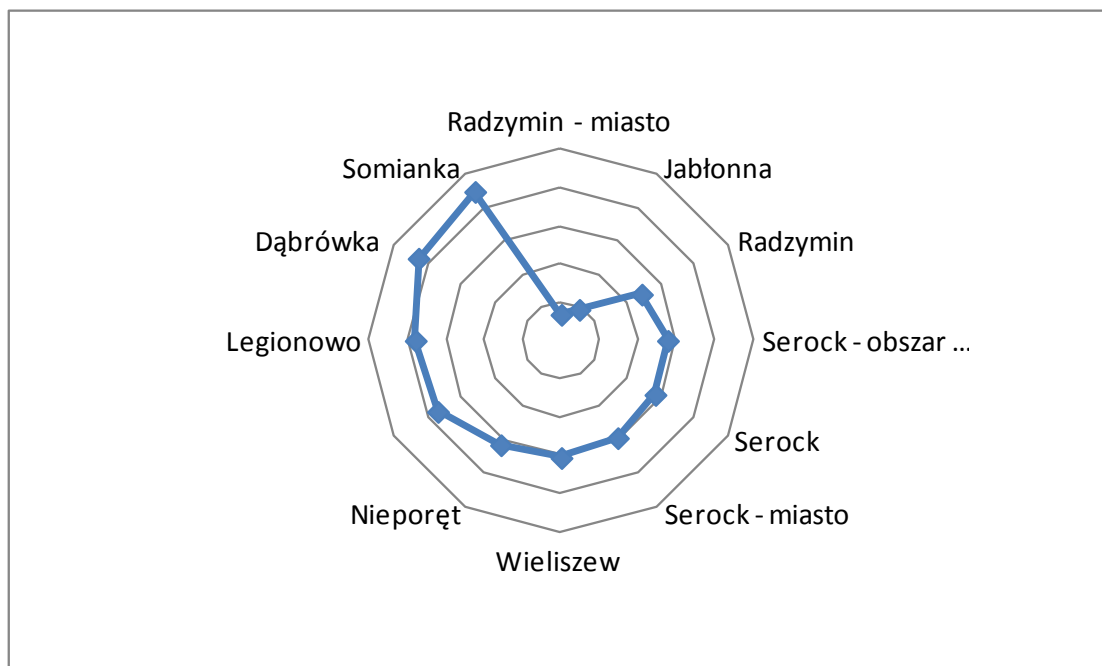
Wzrostowi liczby mieszkańców obszaru Jeziora Zegrzyńskiego towarzyszy jego intensywna zabudowa. O tej intensywności świadczą wartości liczby oddanych do użytku w latach 2002-2011 mieszkań na 1.000 mieszkańców. Przekraczają one w większości gmin obszaru wartość wskaźnika dla województwa mazowieckiego, który uwzględnia także objęty boomem budowlanym obszar całej aglomeracji stołecznej.

Tabela 7. Wskaźnik W2 - liczba mieszkań oddanych do użytku na 1000 mieszkańców w latach 2002 - 2011 w stosunku do średniej wojewódzkiej.

Obszar	Oddane mieszkania na 1000 mieszkańców	W2
Radzymin - miasto	238,9	431,9%
Jabłonna	224,8	406,4%
Radzymin	142,8	258,1%
Serock - obszar wiejski	123,2	222,7%
Serock	120,3	217,4%
Serock - miasto	114,2	206,4%
Wieliszew	107,2	193,8%
Nieporęt	102,4	185,0%
Radzymin - obszar wiejski	71,2	128,6%
Legionowo	66,6	120,4%
Woj. mazowieckie	55,3	100,0%
Dąbrówka	38,9	70,4%
Somianka	27,9	50,5%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Rysunek 4. Wskaźnik W2 - liczba mieszkań oddanych do użytku na 1000 mieszkańców w latach 2002 - 2011 w stosunku do średniej wojewódzkiej.

Źródło: opracowanie własne.

Tak wielki wzrost liczby mieszkańców w relatywnie krótkim okresie czasu jest ewenementem na skalę co najmniej krajową. Intuicyjnie można stwierdzić, że nie może on być skutkiem tylko naturalnego ruchu ludności, ale także (a w zasadzie – przede wszystkim) – migracji. Ten intuicyjny osąd potwierdzają m.in. dane dotyczące liczby zameldowań na obszar osób z miasta, które w dużym stopniu wskazują także miejsce pochodzenia nowych mieszkańców. Mimo, że w sumie pochodzą oni z miast z całej Polski, a także, w niewielkim stopniu, z zagranicy, to dominującą grupę stanowią mieszkańcy Warszawy, pragnący podnieść swój standard mieszkaniowy przez kupno lub (częściej) budowę domów lub (rzadziej) mieszkań w relatywnie niewielkiej odległości od stolicy, na obszarze o dużych walorach przyrodniczych i krajobrazowych.

Poniższa tabela prezentuje wyliczone dla poszczególnych gmin obszaru wartości Wskaźnika W3 - liczby zameldowań z Warszawy⁴ na 1.000 mieszkańców, powyżej 3 osób, na podstawie danych z 2009 roku.

⁴ W momencie sporządzania analizy dane dotyczące przemeldowania z Warszawy nie były dostępne dla wszystkich gmin. Wykorzystane zostały dane przemeldowanie z miast.

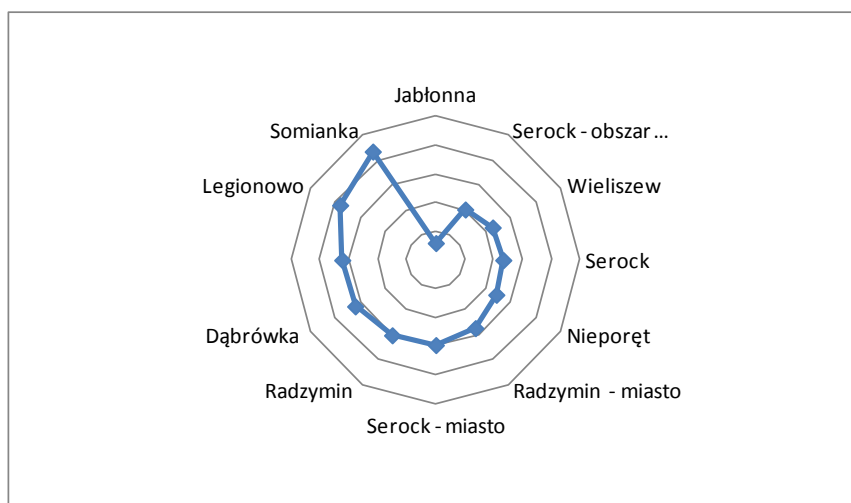
Tabela 8. Wskaźnik W3 - liczba zameldowań z miasta, na 1000 mieszkańców gmin w 2009 roku.

Wyszczególnienie	Liczba zameldowań z miasta	Liczba mieszkańców	W3
Jabłonna	664	15.065	44
Serock - obszar wiejski	242	8.157	30
Wieliszew	290	10.622	27
Serock	322	12.072	27
Nieporęt	322	12.455	26
Radzymin - miasto	201	8.868	23
Serock - miasto	80	3.915	20
Radzymin	411	20.770	20
Dąbrówka	128	7.192	18
Radzymin - obszar wiejski	210	11.902	18
Legionowo	636	53.749	12
Somianka	35	5.478	6

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych GUS.

Jak widać z powyższych danych, nowi mieszkańcy, głównie warszawiacy, tylko w skali jednego roku stanowili zauważalną w lokalnych społecznościach grupę: od około 2% w gminach: Dąbrówka, Radzymin i mieście Serocku, do ponad 4 % w gminie Jabłonna. Jak wiemy z wcześniej zaprezentowanych zestawień, na przestrzeni ostatnich 17 lat utworzyli znaczącą część (w przypadku Jabłonna – większościową) tych społeczności. Jest to zmiana o charakterze nie tylko ilościowym, lecz i jakościowym. Jedynie w najbardziej peryferyjnej gminie Somianka proces ten miał dotychczas ograniczony charakter.

Rysunek 5. Wskaźnik W3-liczba zameldowań z miasta, na 1000 mieszkańców gmin w 2009 roku.

Źródło: opracowanie własne

FUNKCJA GOSPODARCZA / RYNKU PRACY

Obszar Jeziora Zegrzyńskiego, podobnie jak cały kraj, przechodzi od ponad 20 lat transformację gospodarczą, związaną przede wszystkim ze zmianami ustrojowymi w Polsce, ale także z postępującym procesem globalizacji gospodarek praktycznie wszystkich krajów świata.

Gospodarka obszaru Jeziora Zegrzyńskiego jest dość zróżnicowana. Rolnictwo, niegdyś dominujące, dziś straciło znaczenie ekonomiczne, a liczba gospodarstw ciągle spada – wg Powszechnego Spisu Rolnego 2010 wynosiła na obszarze 8 gmin wokół jeziora – 4.131, co oznacza spadek od roku 2002 o prawie połowę (z 7.609). Spadek liczby gospodarstw tylko częściowo był wynikiem koncentracji własności ziemi – średnia wielkość gospodarstw w większości gmin wzrosła, ale nie na tyle, by uzasadnić tak gwałtowny spadek ich liczby. W dużej mierze wiązał się on ze zmianą sposobu użytkowania gruntów, o czym świadczy porównanie powierzchni gruntów w gospodarstwach rolnych na obszarze w latach 2002 i 2010. Pokazuje ono, że powierzchnia ta zmniejszyła się o ok. 20%. W największym stopniu gruntów tych ubyło w gospodarstwach w gminie Wieliszew, bo aż o ponad 50%, a następnie – w gminach: Nieporęt i Jabłonna – o około 40%. W najmniejszym, ale także znaczącym stopniu, proces ten dotknął najbardziej peryferyjne, a zarazem rolnicze gminy: Somiankę, Serock, Radzymin i Dąbrowkę, które jednocześnie mają relatywnie najlepsze warunki glebowe. Somianka odnotowała nawet wzrost powierzchni o 1%. Wzrosła także powierzchnia gruntów w gospodarstwach na terenie Legionowa i to wielokrotnie. Prawdopodobnie wiąże się to z wprowadzeniem dopłat bezpośrednich, które skłoniły właścicieli większych działek do zarejestrowania ich jako grunty rolne.

Największe znaczenie ma rolnictwo w gminach: Dąbrowka, Radzymin, Somianka i Serock, ale często bardziej jako źródło zatrudnienia niż dochodów. Świadczy o tym struktura wielkości gospodarstw z przewagą gospodarstw o powierzchni do 5 ha. Główne kierunki to: uprawa zbóż, a następnie (w znacznie mniejszym stopniu) ziemniaków oraz hodowla bydła mlecznego i trzody chlewnej. Niektórzy rolnicy w gminach Dąbrowka i Radzymin uprawiają pieczarki oraz warzywa pod folią. W gminie Somianka na żyzniejszych glebach w dolinie Bugu uprawia się także warzywa oraz, na lżejszych glebach, truskawki. Rolnictwo w gminie Serock cechuje duży odsetek gospodarstw o znacznym udziale dochodów z produkcji rolnej i duży udział gospodarstw towarowych (55 %), ale małym - gospodarstw wysokodochodowych. Cechą charakterystyczną jest też znacznie przekraczający średnią odsetek sadów (ponad trzykrotnie wyższy od średniej wojewódzkiej). W gminie Nieporęt użytki rolne w dużej mierze przeznaczone są pod uprawę warzyw .

Rolnictwo, mimo unijnych dopłat bezpośrednich, przegrywa „bitwę o ziemię” z budownictwem mieszkaniowym i rekreacyjnym. Tak jest szczególnie na terenach o słabych glebach, których na obszarze jest wiele. Średnio ponad 60% gleb (w gminie Nieporęt – aż 74%) stanowią gleby słabe i najslabsze - V i VI klasy bonitacyjnej, a około 30% - gleby średniej jakości, klasy IVa i IVb.

Rolnictwo na obszarze ustąpiło miejsca usługom oraz (na ogół drobnej) wytwórczości. Nawet w gminie Jabłonna, niegdyś słynącej z produkcji szklarniowej kwiatów ciętych, w ramach bardzo dobrze rozwiniętej rolniczej strefy podmiejskiej Warszawy, obecnie dominują usługi i mieszkalnictwo. Wiele szklarni zostało przystosowanych i zajętych przez inny rodzaj działalności, a w tym przez sklepy detaliczne, hurtownie, magazyny i składy materiałów budowlanych.

Także poniższe dane, dotyczące udziału pracujących w zawodach pozarolniczych pokazują w sposób pośredni, że większość gmin obszaru straciła swój rolniczy charakter. Udział ten w większości z nich jest wyższy niż średnia dla województwa.

Tabela 9. Wskaźnik W3 - udział pracujących w zawodach pożarniczych, jako stosunek do średniej wojewódzkiej, na podstawie danych z 2002 roku.

Obszar	Udział pracujących w zawodach pożarniczych	W3
Serock – miasto	98%	114%
Radzymin – miasto	96%	111%
Jabłonna	93%	108%
Nieporęt	93%	108%
Radzymin	93%	107%
Wieliszew	92%	107%
Radzymin - obszar wiejski	91%	105%
Serock	90%	104%
Serock - obszar wiejski	86%	100%
Woj. Mazowieckie	86%	100%
Dąbrówka	77%	89%
Somianka	45%	52%

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych GUS.

Rysunek 6. Wskaźnik W3 - udział pracujących w zawodach pożarniczych, jako stosunek do średniej wojewódzkiej, na podstawie danych z 2002 roku.

Źródło: opracowanie własne.

Na obszarze zarejestrowanych jest prawie 19 tysięcy podmiotów gospodarczych – najwięcej (7.553) oczywiście w Legionowie, najmniej (336) – w najmniej ludnej i najbardziej peryferyjnej gminie Somianka. Tak jak w całym kraju, dominuje handel. Przy dużym zróżnicowaniu pozostałych branż daje się zauważyć lokalna specyfika gospodarki, związana bądź z rynkiem lokalnym, bądź też warszawskim. W Wieliszewie są to usługi budowlane i przemysłowe przetwórstwo spożywcze, w Dąbrówce – ceramika budowlana, produkcja cukiernicza i usługi logistyczne, podobnie – w sąsiednim Radzyminie, w Somiance – przemysł mięsny, usługi budowlane i transportowe⁵.

Tabela 10. Liczba podmiotów gospodarczych wg REGON w 2012 roku.

Obszar	Liczba podmiotów gospodarczych wg REGON			
	Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	Przemysł i budownictwo	Pozostałe działalności	Ogółem
Legionowo	31	1.607	5.915	7.553
Jabłonna	59	501	2.089	2.649
Radzymin	30	683	1.934	2.647
Nieporęt	25	358	1.539	1.922
Wieliszew	21	383	1.209	1.613
Serock	38	324	1.132	1.494
Dąbrówka	30	182	411	623
Somianka	38	69	229	336
Razem	272	4.107	14.458	18.837

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS.

Tabela 11 ilustruje poziom przedsiębiorczości w poszczególnych gminach obszaru, mierzony liczbą podmiotów gospodarczych przypadających na 10.000 mieszkańców. Wskaźnik ten jest we wszystkich gminach, poza Dąbrówką i Somianką, wyższy od średniej krajowej, a w czterech gminach obszaru: Jabłonie, Nieporęcie, Wieliszewie i Legionowie - także wyższy lub równy średniej dla województwa mazowieckiego.

⁵ Na podstawie Lokalnej Strategii Rozwoju 2008-2015 – dane zaktualizowane w oparciu o Bank Danych Lokalnych GUS

Tabela 11. Liczba podmiotów gospodarczych wg REGON na 10.000 mieszkańców w 2012 roku.

Obszar	Liczba podmiotów gospodarczych na 10.000 mieszkańców
Jabłonna	1.540
Nieporęt	1.446
Wieliszew	1.356
Legionowo	1.319
Województwo mazowieckie	1.319
Obszar Jez. Zegrzyńskiego	1.281
Serock	1.115
Radzymin	1.105
Polska	1.032
Dąbrówka	808
Somianka	601

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS i obliczenia własne

Na obszarze przeważają mikro- i małe przedsiębiorstwa. Do największych firm należą: *Coca-Cola HBC Polska* Spółka z o.o., *Fabryka Kosmetyków Soraya S.A.*, *Scania Polska S.A.* – wszystkie w gminie Radzymin, *Ravimed* i *Wodociąg Północny* – w gminie Wieliszew, gospodarstwo wielkotowarowe *Sadpol* w Wierzbicy w gminie Serock, *Zakłady Mięsne A. Ruciński* w Somiance. Znaczącymi pracodawcami są ośrodki szkoleniowo – wypoczynkowe nad Jeziorem Zegrzyńskim i duże obiekty sklepowe w gminie Radzymin (Marki) i w Jabłonie⁶.

We wszystkich gminach obszaru ważnym (często najważniejszym) pracodawcą jest sektor budżetowy. Na obszarze znajdują się także placówki o znaczeniu ogólnopolskim należące do resortu obrony narodowej i spraw wewnętrznych (m.in. Centrum Szkolenia Policji w Legionowie i Centrum Szkolenia Łączności i Informatyki im. gen. bryg. Heliodora Cepy w Zegrzu).

Na terenie gmin Radzymin, Dąbrówka i Serock eksploatowane są złoża surowców budowlanych: wysokiej jakości ilów (surowiec do produkcji wyrobów ceramicznych) oraz piasku i żwiru.

W naturalny sposób, wyróżniającą się na obszarze Jeziora Zegrzyńskiego - ze względu na jego walory, położenie oraz infrastrukturę - gałęzią gospodarki jest turystyka i rekreacja.

Wskaźnik W4 pokazuje udział podmiotów gospodarczych sklasyfikowanych w usługach wyższego rzędu (sekcje J-R według rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 24 grudnia 2007 r. w sprawie Polskiej

⁶ Na podstawie Lokalnej Strategii Rozwoju 2008-2015

Klasyfikacji Działalności - PKD, Dz.U. Nr 251 poz. 1885 oraz z 2009 r. Nr 59, poz. 489⁷), jako stosunek do analogicznego wskaźnika obliczonego dla Warszawy, na podstawie danych z 2011 r. Wskaźnik ten pokazuje, w jakim stopniu dany obszar ma cechy obszaru metropolitalnego. Większe możliwości świadczenia usług wyższego rzędu to wyższa pozycja danego ośrodka w hierarchii sieci osadniczej. Poniżej w tabeli zestawione zostały dane dla analizowanego obszaru, zestawione z odpowiednimi wskaźnikami dla Warszawy i Mazowsza.

Tabela 12. Wskaźnik W4 - udział podmiotów gospodarczych w usługach wyższego rzędu.

Obszar	Udział podmiotów świadczących usługi wyższego rzędu	W4
Warszawa	44,7%	100,0%
Nieporęt	38,0%	84,9%
Województwo mazowieckie	36,6%	81,9%
Jabłonna	35,6%	79,6%
Legionowo	33,4%	74,8%
Serock – miasto	33,0%	73,7%
Radzymin - miasto	31,3%	70,0%
Serock - obszar wiejski	30,5%	68,3%
Wieliszew	27,0%	60,4%
Somianka	23,0%	51,3%
Dąbrówka	20,9%	46,6%
Radzymin - obszar wiejski	19,5%	43,5%

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych GUS.

W zestawieniu widać, że wskaźnik jest wysoki dla Nieporętu – osiąga poziom wyższy niż średnio w województwie, co ciekawe jest wyższy niż wskaźnik dla Legionowa i dwóch pozostałych miast w zestawieniu – Serocka i Radzyna. Również wskaźnik dla Jabłonna jest wysoki - nieco niższy od średniej wojewódzkiej, ale wyższy niż wskaźnik dla Legionowa. Oznacza to, że struktura podmiotów gospodarczych w Nieporęcie i Jabłonie jest lepsza z punktu widzenia możliwości pełnienia funkcji w obszarze metropolitalnym. Pozycja tych ośrodków w hierarchii sieci osadniczej jest wyższa niż wynikałoby z ich wielkości czy ilości podmiotów gospodarczych.

⁷ Sekcje J-R PKD to: J – informacja i komunikacja; K - działalność finansowa i ubezpieczeniowa; L - działalność związana z obsługą rynku nieruchomości; M - działalność profesjonalna, naukowa i techniczna; N - działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca; O - administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne; P – edukacja; Q - opieka zdrowotna i pomoc społeczna; R - działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją.

Rysunek 7. Wskaźnik W4 - udział podmiotów gospodarczych w usługach wyższego rzędu.

Źródło: opracowanie własne.

Mimo wyższego niż średnio w kraju poziomu przedsiębiorczości, lokalny rynek pracy nie zaspokaja potrzeb mieszkańców obszaru. Wynika to z dwóch głównych przesłanek:

→ Relatywnie duża liczba firm nie oferuje odpowiednio dużej liczby miejsc pracy, gdyż na ogół są to mikrofirmy, zatrudniające 1-2 osoby. Przypuszczalnie to niewielkie zatrudnienie wynika po części z ich specyfiki branżowej (prawdopodobnie dużą część stanowią przedstawiciele wolnych zawodów), ale muszą też występować inne bariery dla ich rozwoju. Prawdówne zdiagnozowanie tego problemu wymaga przeprowadzenia specjalistycznej analizy;

→ Prawdopodobnie, tak jak w całej Polsce, oferta pracy nie jest dostosowana do potrzeb lokalnych przedsiębiorstw. Jako mikroprzedsiębiorstwa przegrywają one konkurencję o właściwego pracownika z dużo mocniejszymi firmami pobliskiego rynku warszawskiego. Potwierdzenie tej tezy także wymagałoby przeprowadzenia badania rynku pracy obszaru Jeziora Zegrzyńskiego.

→ Obszar nie generuje odpowiedniej liczby miejsc pracy wysokiej jakości, takich jakie może zaoferować miasto stołeczne i jakich oczekuje dość znacząca część mieszkańców obszaru. Jest to problem jakościowy, który można w dłuższej perspektywie ograniczyć, ale nie można go całkiem wyeliminować.

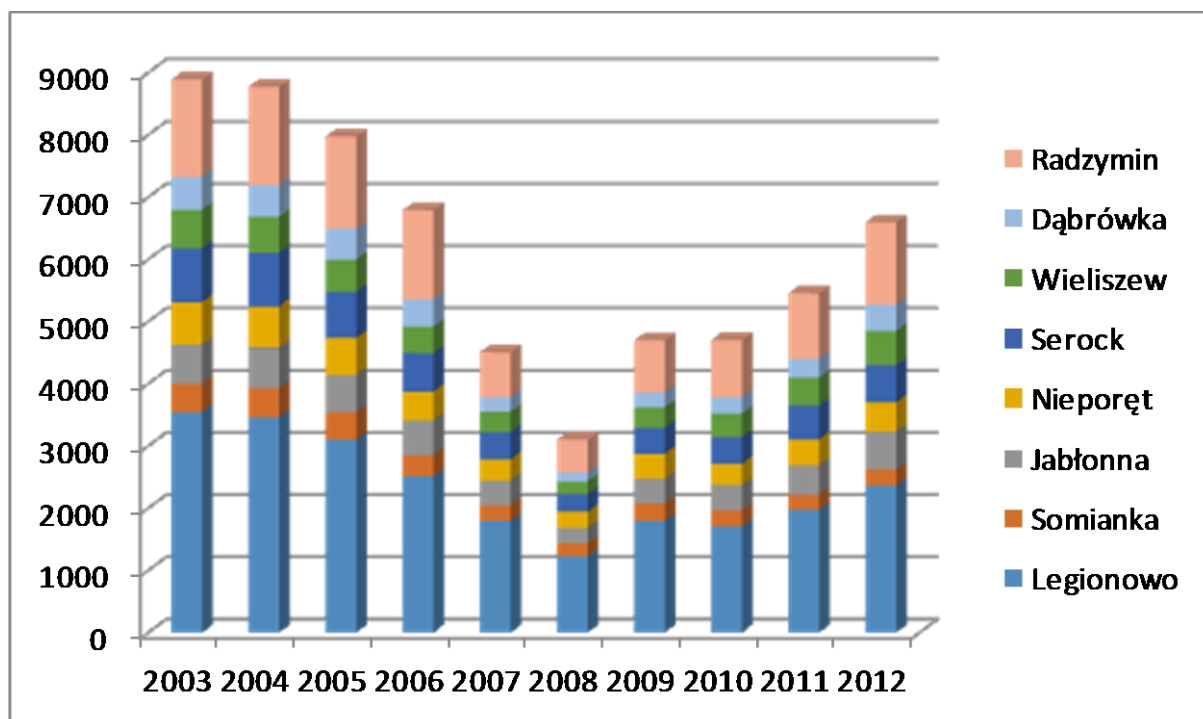
Brak miejsc pracy na analizowanym obszarze jest szczególnie odczuwalny obecnie, gdy pogarsza się sytuacja gospodarcza. Rynek pracy kurczy się, co znajduje potwierdzenie w rosnącej liczbie bezrobotnych. Poniżej w tabeli 13 i na rysunku 8 przedstawiono dane z ostatniej dekady.

Tabela 13. Bezrobotni zarejestrowani w latach 2003-2012.

Obszar	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Legionowo	3.545	3.463	3.108	2.514	1.799	1.226	1.796	1.705	1.976	2.362
Somianka	455	475	437	342	251	216	277	262	239	262
Jabłonna	634	643	601	561	397	250	404	409	478	610
Nieporęt	680	662	591	459	336	252	400	336	415	466
Serock	866	864	741	621	442	285	420	434	543	602
Wieliszew	618	581	520	424	330	202	326	379	450	552
Dąbrówka	532	512	500	441	226	141	245	263	302	412
Radzymin	1.560	1.574	1.476	1.430	726	531	829	916	1.052	1.329
Razem na obszarze	5.345	5.311	4.866	4.278	2.708	1.877	2.901	2.999	3.479	4.233
Obszar z Legionowem	8.890	8.774	7.974	6.792	4.507	3.103	4.697	4.704	5.455	6.595

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

Rysunek 8. Bezrobotni zarejestrowani w latach 2003-2012.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS.

Jak widać, w latach 2003-2008 następował systematyczny spadek bezrobocia wraz z poprawiającą się sytuacją gospodarczą. Ten korzystny trend został odwrócony i od 2009 roku obserwujemy wzrost liczby bezrobotnych.

Należy podkreślić, że stopa bezrobocia w powiatach zlokalizowanych wokół Jeziora Zegrzyńskiego, mimo sąsiedztwa Warszawy jest wyższa nie tylko od średniej mazowieckiej (11,0%), ale także średniej stopy bezrobocia w kraju, wynoszącej 13,2%. W powiecie legionowskim wynosiła ona 15,9%, w powiecie wołomińskim 17,1%, a w wyszkowskim 14,7%.

Efektom m.in. ograniczoności lokalnego rynku pracy są też wyjazdy mieszkańców obszaru do pracy w Warszawie. Ale wynikają one także z faktu, że na obszarze zamieszkuje wielu niedawnych mieszkańców stolicy, którzy zmieniając miejsce zamieszkania, zachowali swoje dotychczasowe miejsca pracy.

Tabela 14. Wskaźnik W5 - liczba wyjeżdżających do pracy najmniej do Warszawy na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym z gmin obszaru Jeziora Zegrzyńskiego w 2006 roku.

Obszar	Mieszkańcy w wieku produkcyjnym	Liczba dojeżdżających do pracy najmniej do Warszawy	W5
Legionowo	34.600	4.653	135
Jabłonna	9.620	1.177	122
Dąbrówka	4.641	465	100
Radzymin – miasto	5.281	510	97
Radzymin - obszar wiejski	8.003	755	94
Nieporęt	9.220	857	93
Wieliszew	6.119	562	92
Serock – miasto	2.571	217	84
Serock - obszar wiejski	5.308	350	66
Somianka	3.419	105	31

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS.

Jak widać z zestawienia, wskaźnik W5 jest wysoki we wszystkich gminach poza Somianką. Najwyższa wartość wskaźnika dla Jabłonny wskazuje na jej silną relację z Warszawą. Jeszcze wyższy wskaźnik występuje w Legionowie, co świadczy o deficycie miejsc pracy w mieście, które potencjalnie mogłoby być lokalnym rynkiem pracy dla mieszkańców obszaru. Poza Somianką wyraźnie niższy wskaźnik występuje w Serocku, a szczególnie na obszarze wiejskim tej gminy.

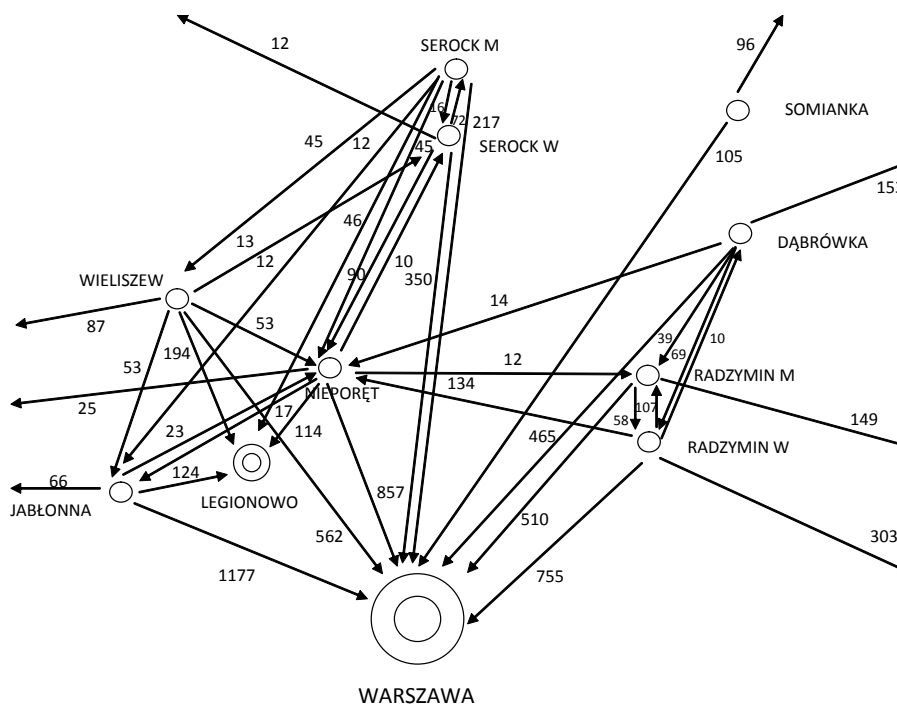
Rysunek 9. Wskaźnik W5 - liczba wyjeżdżających do pracy najmniej do Warszawy na 1.000 mieszkańców w wieku produkcyjnym z obszaru Jeziora Zegrzyńskiego w 2006 roku.

Źródło: opracowanie własne

Warto przy okazji spojrzeć dodatkowo na wewnętrzne relacje obszaru w zakresie wyjazdów do pracy. Poniżej graficznie przedstawiono wyjazdy do poszczególnych miejscowości w regionie.

Rysunek 10. Wyjazdy do pracy do poszczególnych miejscowości w regionie.

Źródło: Dane GUS i opracowanie własne.

Jak widać na rysunku, w zakresie dojazdów do pracy ważnym ośrodkiem jest Nieporęt. Łączy on dwa „podukłady”: powiat legionowski z wołomińskim. Natomiast Somianka jest całkiem poza lokalnym układem pod względem dojazdów do pracy.

Bilans przemieszczania się pracujących do i z obszaru wskazuje, że z analizowanego obszaru w 2006 roku wyjeżdżało do Warszawy ok. 5.000 osób. Niewiele mniej (ok. 4.600 osób) wyjeżdżało do pracy w Warszawie z Legionowa.

Z przeprowadzonej analizy bezrobocia i dojazdów do pracy wynika, że na lokalnym rynku pracy brakuje ponad 15.000 miejsc pracy dla osób zamieszkałych na tym obszarze (uwzględniając Legionowo). Z tego prawie połowa to zapotrzebowanie Legionowa (deficyt ok. 7.000 miejsc pracy), a ponad 2.500 - Radzymina.

3. ZMIANY FUNKCJI JEZIORA ZEGRZYŃSKIEGO W UJĘCIU PRZESTRZENNYM

Obszar Jeziora Zegrzyńskiego jest zróżnicowanym obszarem wielofunkcyjnym, a między pełnionymi funkcjami występują różnorodne skomplikowane relacje, zarówno w układzie wewnętrznym analizowanego obszaru, jak i zewnętrznym. W ostatnich latach znaczenie tych funkcji, a co za tym idzie także ich wzajemnych relacji, zmienia się dynamicznie. Opis stanu istniejącego i dynamiki zmian wymaga zatem doboru narzędzi uwzględniającego zarówno specyfikę obszaru, jak i obecnego czasu. Dobrym narzędziem dla zilustrowania tego procesu są mapy zagospodarowania przestrzennego obszaru.

3.1. Delimitacja obszaru bezpośredniego otoczenia Jeziora Zegrzyńskiego

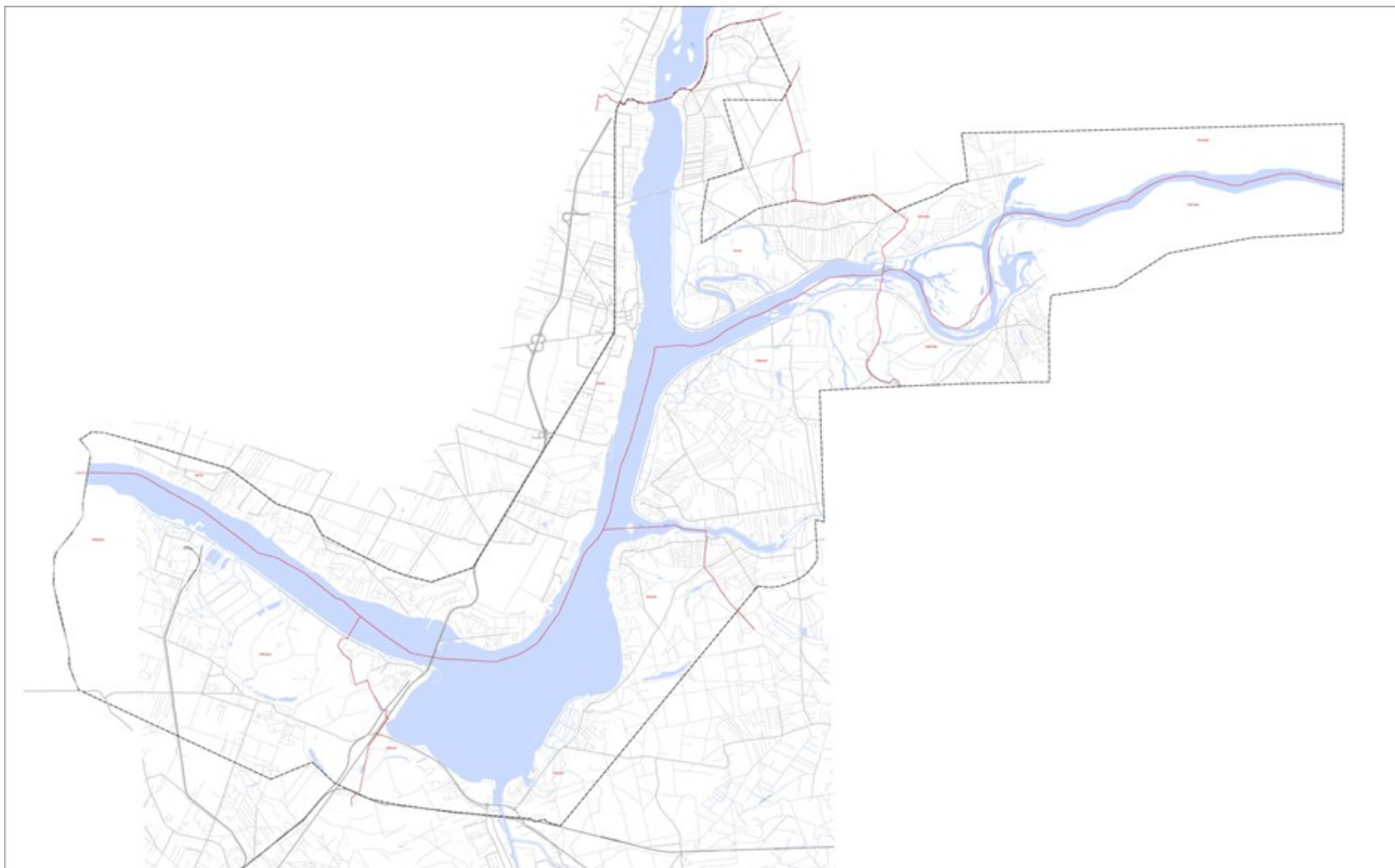
Obszar bezpośrednio otaczający Jezioro Zegrzyńskie⁸ położony jest na terenie następujących gmin, objętych działalnością Lokalnej Grupy Rybackiej *Zalew Zegrzyński*: Wieliszew, Nieporęt, Radzymin (miejsko-wiejska), Dąbrówka, Serock (miejsko-wiejska) i Somianka. Przyjęto następujące punkty jeziora jako definiujące zakres przestrzenny obszaru:

- punkt zachodni stanowi zaporę wodną na Narwi w miejscowości Dębe;
- punkt północny stanowi północna granica gminy Serock na Narwi;
- punkt wschodni stanowi zasięg cofki jeziora na Bugu czyli rejon miejscowości Barcice w gminie Somianka;
- punkt południowy stanowi przecięcie linii kolejowej z kanałem Żerańskim w miejscowości Nieporęt.

Obszar pomiędzy wyżej wymienionymi punktami zawiera Jezioro Zegrzyńskie wraz z pasem terenów wzdłuż jeziora, które pozostają w ścisłym związku funkcjonalnym z nim. Za granicę południową obszaru Jeziora Zegrzyńskiego pomiędzy Nieporętem a Skrzyszewem przyjęto przebieg linii kolejowej, do jej przecięcia z drogą krajową nr 61, dalej wzdłuż Jeziora Kwietniówka i południowej granicy miejscowości Wieliszew i w kierunku zachodnio - północno-zachodnim do skrzyżowania (ronda) dróg wojewódzkich 631 i 621 w Skrzyszewie. Stamtąd granica biegnie po drodze 621 przez zaporę w Dębem do skrzyżowania z drogą powiatową Dębe-Jachranka-Zegrze. Dalej granica skręca w kierunku wschodnim, a następnie południowo-wschodnim, przebiegając wspomnianą drogą powiatową w kierunku Zegrza. Na wysokości Zegrza granica skręca w kierunku północnym i przebiega wzdłuż drogi krajowej nr 61 aż do północnej granicy gminy Serock. Dalej granica przebiega po tej granicy, przecinając Narew. Ustalenie przebiegu granicy wschodniej i częściowo południowej nastręcza wielu problemów. Przyjęto, że obszar w gminie Serock obejmuje tereny miejscowości: Tusin, Gąsiorowo Duże, Gąsiorowo Małe, Łacha, Cupel i Kania, ze względu na ich położenie w dolinie Narwi i Bugu oraz funkcję wypoczynkową. Obszar obejmuje także tereny nad Bugiem, gdzie pojawia się funkcja wypoczynkowa, które są położone w gminach Somianka i Dąbrówka do wysokości miejscowości Barcice i Ślężany. W gminie Radzymin obejmuje też tereny nad Rządzą – rejon miejscowości Wolica i Teresin.

⁸ Dla odróżnienia od obszaru 8 gmin otaczających Jezioro Zegrzyńskie będzie on dalej nazywany „bezpośrednim obszarem Jeziora Zegrzyńskiego”

Rysunek 11. Zakres przestrzenny obszaru funkcjonalnego Jeziora Zegrzyńskiego

3.2. Obecne zagospodarowanie Jeziora Zegrzyńskiego

Powierzchnia analizowanego obszaru obejmuje około 119 km² na terenie gmin: Nieporęt, Wieliszew, Serock (miasto i gmina), Somianka, Dąbrówka oraz Radzymin (gmina).

Jezioro Zegrzyńskie przecięte jest mostami w rejonie Zegrza – droga krajowa nr 61 oraz w rejonie Wierzbicy – droga krajowa nr 62. Ponadto po zaporze w Dębem biegnie droga wojewódzka nr 621. Obszar jeziora dostępny jest dla komunikacji drogowej poprzez trzy wymienione drogi oraz: drogę wojewódzką nr 631, drogę wojewódzką nr 633, a pośrednio – także przez drogę ekspresową S8.

Jezioro Zegrzyńskie otaczają tereny o zróżnicowanych funkcjach i intensywności ich zagospodarowania oraz użytkowania. W dalszych pracach przyjęto podział obszaru brzegów jeziora na następujące strefy:

E – ekologiczną, obejmującą tereny lasów, nieużytków (w większości nieużytkowane tereny rolne – zarówno pola uprawne jak i użytki zielone), tereny zadrzewień, trwale użytki zielone – użytkowane;

M – mieszkaniową, obejmującą tereny zabudowy mieszkaniowej i zabudowy zagrodowej, zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej wraz z towarzyszącymi usługami, zarówno o charakterze miejskim jak i wiejskim, w strefie tej ujęto także tereny wojskowe;

W – wypoczynkową, obejmującą tereny usług turystyki (ośrodki wypoczynkowe, hotele, centra szkoleniowo-konferencyjne) oraz zabudowę mieszkaniową;

R- rolniczą, obejmującą tereny upraw rolnych wraz z niewielkim udziałem zabudowy zagrodowej;

I – infrastrukturalną, obejmującą wielkopowierzchniowe tereny infrastruktury technicznej: ujęcia wody, elektrowni;

K – komunikacyjną.

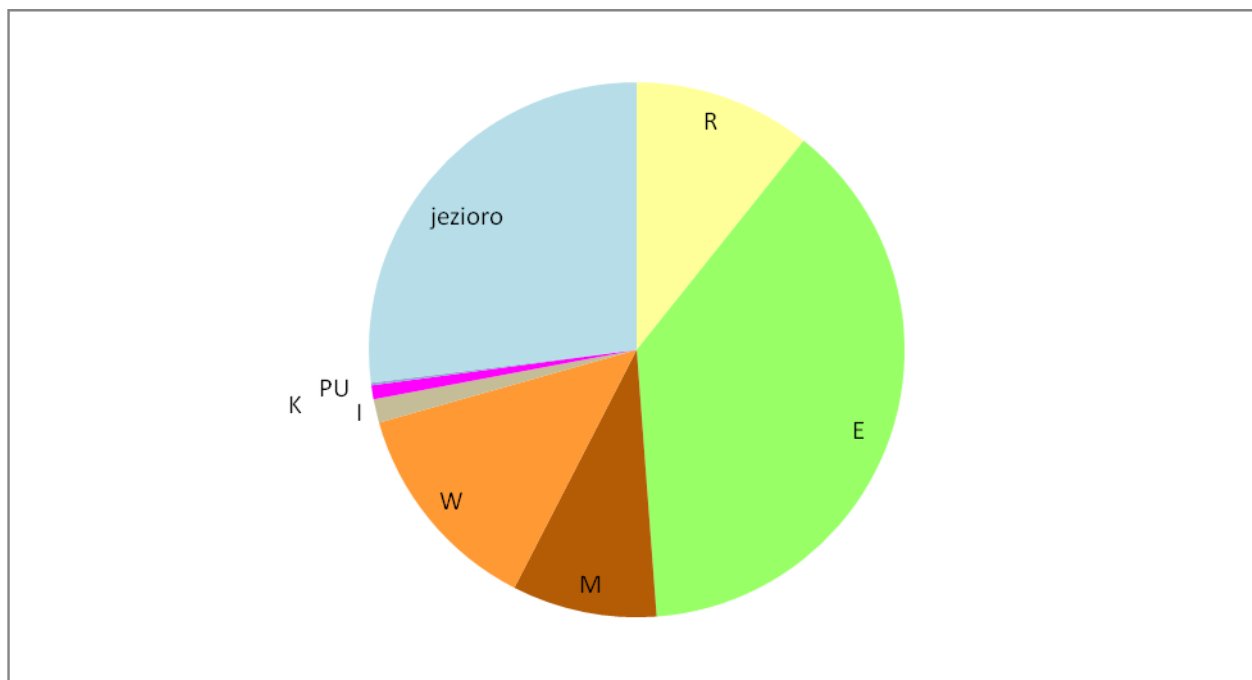
Udział poszczególnych stref funkcjonalnych w obszarze Jeziora Zegrzyńskiego zestawiony został w tabeli 15 i przedstawiony na rysunku 12:

Tabela 15. Udział poszczególnych stref funkcjonalnych w obszarze Jeziora Zegrzyńskiego.

Nazwa strefy	Oznaczenie na schemacie	Powierzchnia orientacyjna w ha	Udział procentowy
Strefa rolnicza	R	1276	11%
Strefa ekologiczna	E	4533	38%
Strefa mieszkaniowa	M	1041	9%
Strefa wypoczynkowa	W	1554	13%
Strefa infrastrukturalna	I	169	1%
Strefa komunikacyjna	K	100	1%
Powierzchnia jeziora		3208	27%

Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 12. Udział poszczególnych stref funkcjonalnych w bezpośrednim obszarze Jeziora Zegrzyńskiego.

Źródło: opracowanie własne.

Strefa rolnicza (R) zajmuje około 15% powierzchni lądowej bezpośredniego obszaru Jeziora Zegrzyńskiego. Do strefy zaliczono tereny rolnicze użytkowane bez sukcesji zadrzewień i zakrzewień. Strefa rolnicza występuje w:

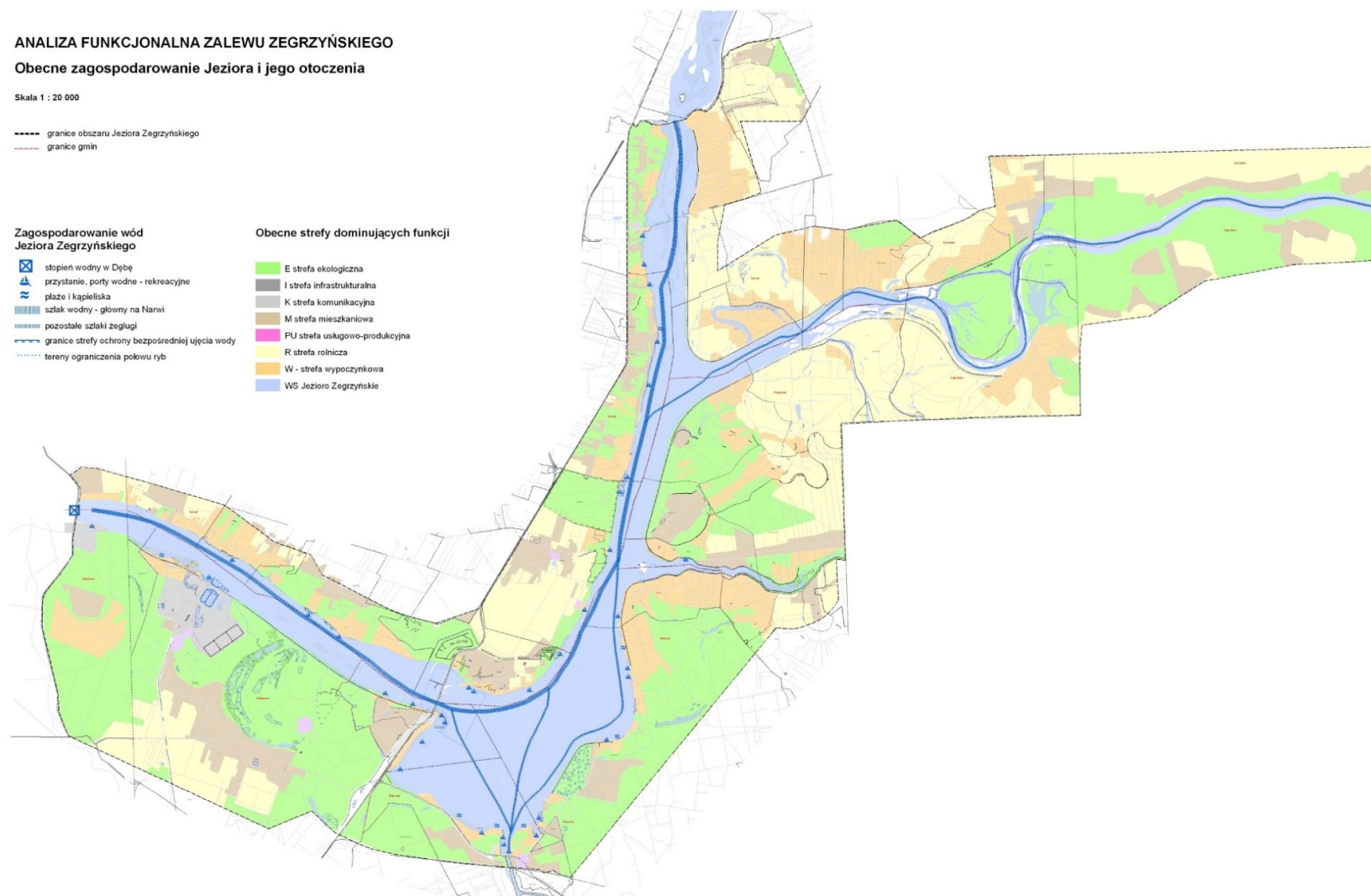
- gminie Wieliszew, gdzie obejmuje dwa obszary na południe od miejscowości Wieliszew,
- gminie Serock - w rejonie Dębego, Izbicy, pomiędzy Zegrzem Północnym a Jadwisinem oraz w rejonie Tusina, Gąsiorowa oraz Nowej Kani,
- gminie Somianka – zwartym pasem o znacznej powierzchni od miejscowości Barcice do miejscowości Popowo Kościelne oraz w formie enklawy w rejonie Popowa Drugiego oraz Popowa Parceli,
- gminie Dąbrówka, gdzie obejmuje niewielkie enklawy w rejonie miejscowości: Ślężany, Czarnów i Stasiopole oraz znaczne tereny na wschód od miejscowości Kuligów do wschodniej granicy gminy,
- gminie Radzymin – wschodnia część sołectwa Arciechów i północna sołectwa Stare Załubice oraz rejon Teresina.

Strefa rolnicza nie występuje w gminie Nieporęt.

Strefa ekologiczna (E) zajmuje około 52% części lądowej bezpośredniego obszaru Jeziora Zegrzyńskiego i występuje we wszystkich gminach w otoczeniu Jeziora Zegrzyńskiego:

- Nieporęt – Lasy Nieporęckie, podmokłe tereny zadrzewione w rejonie miejscowości Białobrzegi, tereny lasów, nieużytkowane tereny rolne;
- Wieliszew – Wieliszewskie Łęgi (tereny rolne) oraz kompleks leśny pomiędzy Wieliszewem a Poddebem wraz sąsiednimi terenami nieużytków;

Rysunek 13. Struktura przestrzenna stref w obszarze Jeziora Zegrzyńskiego.

- Miasto i gmina Serock :
 - niewielkie powierzchnie leśne i zadrzewione w rejonie Skubianki,
 - Fort Zegrze wraz z przyległymi lasami,
 - Rezerwat przyrody *Jadwisin*,
 - nieużytki rolne w południowej części miasta Serock,
 - niewielki kompleks leśny oraz kompleksy nieużytków rolnych w Wierzbicy,
 - kompleksy leśny w rejonie Gąsiorowa i Nowej Kani;
- Somianka – pas terenu o zmiennej szerokości po północnej stronie rzeki Bug od miejscowości Popowo Kościelne do miejscowości Barcice, złożony z ekstensywnie użytkowanych trwałych użytków zielonych, starorzeczy oraz zadrzewień;
- Dąbrówka – tereny po południowej stronie rzeki Bug o znacznej szerokości, przede wszystkim ekstensywnie użytkowane trwałe użytki zielone, starorzecza, niewielkie powierzchnie lasów oraz zadrzewienia i zakrzewienia;
- Radzymin – tereny nieużytkowanych trwałych użytków zielonych i gruntów ornych o różnym stopniu zadrzewienia we wschodniej części sołectwa Arciechów oraz tereny na południe od wsi Stare Załubice, które tworzą ekstensywnie użytkowane i odłogowane trwałe użytki zielone przy rzece Rządza.

Strefa mieszkaniowa (M) obejmuje około 12% powierzchni bezpośredniego obszaru Jeziora Zegrzyńskiego. Strefa ta występuje we wszystkich gminach obszaru.

Strefa jest zróżnicowana pod względem charakteru. W mieście Serock ma charakter miejski i jest zróżnicowana, co związane jest z pełnieniem przez miasto funkcji ośrodka gminnego. Podobnie zróżnicowana pod względem funkcjonalnym jest zabudowa Wieliszewa i Nieporętu, które także pełnią funkcję ośrodków gminnych. W miejscowościach Zegrze Południowe, Zegrze Północne i Białobrzegi, zabudowę tworzą zwarte zespoły obiektów obronnych wraz z towarzyszącą funkcją mieszkaniową (wielorodzinna) i usługami służącymi obsłudze jej mieszkańców. W związku ze zmianami ustrojowymi, zabudowa zespołów garnizonowych została uzupełniona w ostatnim okresie przez nowe zespoły, przede wszystkim o funkcji wypoczynkowej, co związane jest z atrakcyjnym położeniem Zegrza Północnego, Zegrza Południowego i Białobrzegów nad brzegiem Jeziora Zegrzyńskiego. W rejonie Nieporętu powstają zespoły zabudowy mieszkaniowej w nawiązaniu do głównych dróg oraz Kanału Żerańskiego.

W pozostałych miejscowościach: Dębe, Izbica, Jachranka, Skubianka, Jadwisin, Wierzbica, Tusin, Gąsiorowo Duże, Gąsiorowo Małe, Popowo Kościelne Podgóra, Dwór, Jackowo, Barcice, Ślężany, Czarnów, Stasiopole, Stare Załubice i Arciechów zabudowa ma charakter wiejskich ulicówek lub wielodrożnic, które podlegają obecnie dynamicznym zmianom o zróżnicowanej intensywności.

Strefa wypoczynkowa (W) obejmuje 18% powierzchni lądowej bezpośredniego obszaru Jeziora Zegrzyńskiego. Tereny strefy wypoczynkowej położone są we wszystkich gminach. Całoroczne i sezonowe ośrodki wypoczynkowe, hotele, ośrodki konferencyjne i szkoleniowe, zespoły domków wypoczynkowych zlokalizowane są w miejscowościach: Nieporęt, Serock, Jachranka, Białobrzegi, Jadwisin, Zegrze Południowe, Wierzbica, Rynia, Dębe oraz Zegrze Północne.

W linii brzegowej Jeziora Zegrzyńskiego zlokalizowano szereg przystani jachtowych, ośrodków sportu wodnego, przystanków wodnych i pomostów. Grupują się one w gminach Nieporęt i Serock, a pojedyncze obiekty leżą także w gminie Radzymin. Na brzegach jeziora zlokalizowano także kąpieliska i publiczne plaże.

Jednakże największe tereny w strefie wypoczynkowej zajmują zespoły zabudowy letniskowej lub zabudowy letniskowej z udziałem zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej. Zwarte duże zespoły zabudowy letniskowej występują w rejonie: Popowa Kościelnego, Popowa Drugiego oraz Popowa

Parceli (gmina Somianka), Czarnowa i Kuligowa (gmina Dąbrówka), Arciechowa (gmina Radzymin), Ryni (gmina Nieporęt), Komornicy (gmina Wieliszew), Jachranki i Izbicy oraz Łachy Kępna i Nowej Kani (gmina Serock).

Ponadto, na całym terenie obszaru Jeziora Zegrzyńskiego występują mniejsze zespoły zabudowy letniskowej.

Strefa infrastrukturalna (I) obejmuje około 2% bezpośredniego obszaru lądowego Jeziora Zegrzyńskiego i tworzą ją przede wszystkim dwa obiekty – Wodociąg Północny i Elektrownia Wodna Dębe w gminie Wieliszew.

Strefa komunikacyjna (K) obejmuje około 1% bezpośredniego obszaru lądowego Jeziora Zegrzyńskiego. Stanowią ją, obok dróg, ogólnodostępne parkingi przeznaczone przede wszystkim dla odwiedzających Jezioro Zegrzyńskie w celach rekreacyjnych i turystycznych.

Udział poszczególnych stref użytkowych w użytkowaniu brzegów Jeziora Zegrzyńskiego w granicach poszczególnych gmin jest zróżnicowany:

- na obszarze gminy Nieporęt w linii brzegowej jeziora dominuje strefa wypoczynkowa z niewielkim udziałem strefy ekologicznej;
- na obszarze gminy Wieliszew – strefa ekologiczna, z niewielkim udziałem strefy wypoczynkowej i infrastrukturalnej;
- na obszarze gminy i miasta Serock: w rejonie Izbicy, Jachranki i Skubianki – strefa wypoczynkowa, w rejonie miasta Serocka – mieszkaniowa, w rejonie Wierzbicy – ekologiczna, w rejonie Tusina – strefa rolnicza, w rejonie Gąsiorowa i Łachy – strefa wypoczynkowa, w rejonie Nowej Wsi – strefa ekologiczna, w rejonie Kani – strefa wypoczynkowa;
- na obszarze gminy Somianka w bezpośrednim sąsiedztwie jeziora dominuje strefa ekologiczna, wypełnia ona tutaj międzywale, następnie w rejonie Popowa Drugiego i Popowa Parceli – dominuje strefa wypoczynkowa, w rejonie Popowa Kościelnego – strefa mieszkaniowa, w rejonach Podgóry, Dworu, Jackowa – strefa rolnicza, w rejonie Barcic – strefa mieszkaniowa;
- na obszarze gminy Dąbrówka jak i w gminie Somianka w bezpośrednim sąsiedztwie jeziora występuje strefa ekologiczna położona w międzywale, w dalszej odległości dominują: w rejonie Ślężan - strefa rolnicza i strefa ekologiczna, w rejonie Czarnowa – strefa ekologiczna i rolnicza, w rejonie Stasiopola – strefa ekologiczna, w rejonie Kuligowa – strefa wypoczynkowa, w rejonie Popielarzy – strefa ekologiczna;
- na obszarze gminy Radzymin: w rejonie Arciechowa - strefa ekologiczna i wypoczynkowa, w rejonie Starych Załubic – strefa mieszkaniowa i wypoczynkowa.

3.3. Trendy zmian zagospodarowania obszaru Jeziora Zegrzyńskiego

Bezpośredni obszar Jeziora Zegrzyńskiego podlega ciągłym zmianom w zakresie zagospodarowania. Głównym powodem tych zmian jest bliskość miasta stołecznego Warszawy, którego mieszkańcy w zróżnicowany sposób korzystają z tego obszaru.

Do czasu zmian ustrojowych w 1989 roku bezpośredni obszar Jeziora Zegrzyńskiego stanowił dla mieszkańców Warszawy teren wypoczynku i rekreacji. Silna była ochrona funkcji infrastrukturalnych i obronnych obszaru, która ograniczała zmiany przeznaczenia sąsiadujących gruntów rolnych. Jednocześnie wyższa niż obecnie była atrakcyjność ekonomiczna indywidualnego rolnictwa, co także ograniczało zmiany przeznaczenia gruntów. Część gruntów rolnych zajmowały Państwowe

Gospodarstwa Rolne i Spółdzielnie Rolnicze. Stąd też na obszarze Jeziora Zegrzyńskiego przeważała strefa rolnicza.

Po zmianach ustrojowych w 1989 roku dynamicznie zwiększyło się wykorzystanie wypoczynkowe i rekreacyjne bezpośredniego obszaru jeziora. W rezultacie tego procesu zostały rozbudowane i zmodernizowane istniejące obiekty hotelowe oraz powstały nowe obiekty noclegowe przy jednoczesnym rozwoju infrastruktury sportowej i rekreacyjnej. Rozbudowały się też istniejące zespoły domów letniskowych i powstały nowe ich skupiska.

Jednocześnie, w okresie ostatniego dziesięciolecia bezpośredni obszar Jeziora Zegrzyńskiego stał się atrakcyjnym i pożądanym miejscem stałego zamieszkania, przede wszystkim dla dotychczasowych mieszkańców Warszawy. Głównym czynnikiem decydującym o rozwoju tej funkcji obszaru jest dostępność komunikacyjna rynku pracy aglomeracji warszawskiej.

Zwiększenie liczby mieszkańców bezpośredniego obszaru Jeziora Zegrzyńskiego oznacza wzrost presji mieszkaniowej na obszar związanej z napływem osób spoza obszaru. Należy jednak zauważyć, że jednocześnie rosły potrzeby mieszkaniowe dotychczasowych mieszkańców bezpośredniego obszaru Jeziora Zegrzyńskiego i jego bezpośredniego sąsiedztwa – głównie miasta Legionowa. Poniżej przedstawiono wzrost średniej wielkości mieszkania w m² oraz powierzchni mieszkania na jedną osobę w m². Wskaźnik ten pokazuje, że nawet przy tej samej liczbie mieszkańców obszaru, w wyniku poprawy sytuacji finansowej społeczeństwa zwiększa się areal osadnictwa. Dane przytoczone w tabeli wskazują, że na obszarze gmin położonych nad Jeziorem Zegrzyńskim zjawisko to mogło doprowadzić do podwojenia zabudowy mieszkaniowej obszaru.

Tabela 16. Średnia wielkość mieszkania w gminach analizowanego obszaru.

Gmina	1995 r.		2005 r.		2012 r.	
	Pow. mieszkania	Pow. mieszkania/1 os.	Pow. mieszkania	Pow. mieszkania/1 os.	Pow. mieszkania	Pow. mieszkania/1 os.
Nieporęt	70	20	106	36	120	44
Serock	61,5	18,5	85	28	96	36
Wieliszew	63,4	18,2	79,9	25,9	96	33,5
Radzymin (wieś)	71	20	94	27,5	109	25
Dąbrówka	74	20,7	101,5	25,1	108,7	30,4
Somianka	77	17	96	25	102	29

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W związku z tym, że udział zabudowy wielorodzinnej jest tu niewielki, zwiększa się przede wszystkim ekspansja zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej na tereny rolne. Należy zaznaczyć, że rozwojowi funkcji mieszkaniowej towarzyszy zwiększenie powierzchni zajmowanej przez usługi obsługujące mieszkańców, przede wszystkim przez: oświatę, handel, obiekty komunikacyjne oraz infrastrukturę techniczną (wodociągi, kanalizację, sieci elektroenergetyczne, telekomunikację).

Rozwój zabudowy mieszkaniowej, osiedlanie się w obszarze Jeziora Zegrzyńskiego nowych mieszkańców prowadzi także do zwiększenia zapotrzebowania na tereny usług komercyjnych i produkcji.

Rozwój funkcji wypoczynkowej oraz mieszkaniowej (osadniczej) odbywała się dotychczas przede wszystkim kosztem powierzchni terenów rolnych (wg ewidencji gruntów). Sprzyjały temu zmiany własnościowe terenów rolnych (likwidacja państwowych i spółdzielczych gospodarstw rolnych) oraz zmniejszenie atrakcyjności ekonomicznej działalności rolniczej.

Presja wypoczynkowa i mieszkaniowa na bezpośredni obszar Jeziora Zegrzyńskiego będzie trwała w dalszych latach, szczególnie na tereny rolne w jego strefach ekologicznych oraz rolniczych. Sprzyjają temu zmiany w formach zatrudnienia i sposobach świadczenia pracy, rozwój komunikacji publicznej oraz rozwój terenów produkcyjnych poza Warszawą - w dogodnym położeniu w stosunku do istniejących dróg krajowych i wojewódzkich, które ponadto będą w następnych latach rozbudowywane i modernizowane. Nowe tereny mieszkaniowe są bowiem lokowane zwykle w dogodnym położeniu komunikacyjnym, w dowiązaniu do istniejących miejscowości. Uwzględniając powyższe, rozwój terenów mieszkaniowych utrzymywać się będzie na bezpośrednim obszarze Jeziora Zegrzyńskiego przede wszystkim na terenie gminy Wieliszew oraz Serock (miasto i część obszaru gminy). Ze względu na niedogodne połączenia komunikacyjne z Warszawą presja ta będzie mniejsza w gminie Serock w rejonie Gąsiorowa i Kani oraz w gminach Somianka, Dąbrówka i Radzymin.

Przekształceniom może także podlegać funkcja rolnicza - w kierunku specjalizacji sadowniczej i warzywniej, szczególnie na terenach położonych wyżej, o lepszych warunkach glebowych, w gminach: Wieliszew i Serock, co jest powodowane zwiększaniem się zapotrzebowania Warszawy na te produkty.

3.4. Kierunki zagospodarowania przestrzennego bezpośredniego obszaru Jeziora Zegrzyńskiego w politykach rozwoju przestrzennego gmin

Od zmian w systemie planowania przestrzennego, które weszły w życie w 1995 roku, kształtowanie i prowadzenie polityki przestrzennej na terenie gminy stanowi jej zadanie własne. Dokumentem, który swoim zasięgiem obejmuje cały obszar gminy w jej granicach administracyjnych jest studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, które nie stanowi prawa miejscowego i nie powinno być uwzględniane w procesie wydawania decyzji o warunkach zabudowy. Jednakże jest to jedyny dokument obrazujący politykę przestrzenną gminy, a jego ustalenia są wiążące przy opracowywaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Wszystkie gminy bezpośredniego obszaru Jeziora Zegrzyńskiego opracowały i posiadają obowiązujące studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego:

- gmina Wieliszew – obowiązujące *Studium* zostało przyjęte Uchwałą Nr 239/XVII/2000 Rady Gminy Wieliszew z dnia 7.11.2000 r.; obecnie trwają prace nad opracowaniem nowej edycji Studium (projekt Studium został wyłożony do publicznego wglądu w połowie 2013 r.), stąd też w niniejszym opracowaniu analizę polityki przestrzennego gminy Wieliszew oparto na projekcie Studium;
- gmina Nieporęt – obowiązujące *Studium* zostało przyjęte Uchwałą Nr X/46/2011 Rady Gminy Nieporęt z dnia 9 czerwca 2011 r.;
- miasto i gmina Serock – obowiązujące *Studium* zostało przyjęte Uchwałą Nr 181/XIX/2012 z Rady Miejskiej w Serocku z dnia 29.02.2012 r. - stanowi zmianę jednostkową studium przyjętego w 2009 r.;
- gmina Somianka – obowiązujące *Studium* zostało przyjęte Uchwałą Nr III/20/2002 Rady Gminy Somianka z dnia 31 grudnia 2002 r.;

- gmina Dąbrówka – obowiązujące *Studium* zostało przyjęte Uchwałą Nr IX/53/2003 Rady Gminy Dąbrówka z dnia 10 lipca 2003 r.;
- miasto i gmina Radzymin – obowiązujące *Studium* zostało przyjęte Uchwałą Nr 470/XXXII/09 Rady Miejskiej z dnia 20.11.2009 r.

Biorąc pod uwagę zmiany uwarunkowań, w tym prawnych, należy rozważyć opracowanie nowych edycji studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego dla gmin Somianka i Dąbrówka, ponieważ zostały one opracowane pod rządami już nieobowiązującej ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym oraz przed przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej.

GMINA WIELISZEW

Projekt *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wieliszew* przewiduje rozwój przestrzenny na terenie gminy następujących stref:

- mieszkalnictwa,
- turystyczno-rekreacyjnych,
- wielofunkcyjnych,

oraz zachowanie stref ochrony wartości przyrodniczych.

Strefy mieszkalnictwa kształtować się będą głównie na styku z terenami mieszkaniowymi Legionowa i Nowego Dworu Mazowieckiego oraz jako kontynuacja rozwoju osadnictwa w miejscowościach położonych wzdłuż drogi wojewódzkiej nr 631.

Położenie nad Jeziorem Zegrzyńskim i nad rzeką Narew sprawia, że północny obszar gminy oferuje tereny atrakcyjne dla turystyki i rekreacji. Znajdują się tam cztery miejscowości o funkcjach letniskowych. W północnej części gminy, na terenach cennych przyrodniczo i krajobrazowo kształtować się będą strefy turystyczno-rekreacyjne.

W miejscowościach: Wieliszew, Łajski, Michałów-Reginów oraz w południowo-zachodnim rejonie gminy przy granicy z Nowym Dworem Mazowieckim powstaną strefy wielofunkcyjne. Strefy wielofunkcyjne w Łajskach, Michałowie-Reginowie i Wieliszewie rozwijać się będą w oparciu o istniejący popyt na tereny mieszkaniowe, przemysłowe i usługowe. Na rozwój strefy wielofunkcyjnej (strefa ekonomiczna i zaplecze mieszkaniowe) w Górze przy granicy z Nowym Dworem Mazowieckim wpłynie otwarcie lotniska międzynarodowego.

Strefy ochrony wartości przyrodniczych obejmować będą przede wszystkim obszary lasów, łąk, użytków rolnych, wód śródlądowych i zieleni naturalnej międzywala nad rzeką Narew.

W projekcie *Studium* uwzględniono następujące inwestycje publiczne znaczenia ponadlokalnego:

- droga krajowa nr 61 Warszawa- Legionowo – Serock – Ostrołęka,
- droga wojewódzka nr 631,
- droga wojewódzka nr 632,
- drogi powiatowe,
- europejska linia kolejowa E65 Gdynia-Warszawa-Katowice-Zebrzydowice,
- linia kolejowa nr 10 Legionowo – Tłuszcz,
- Zakład Wodociągu Północnego,
- III nitka ropociągu,
- linie wysokiego napięcia 110 kV,
- III nitka gazociągu,
- projektowana *Trasa Olszynki Grochowskiej*,
- planowana *Legionowska Trasa Mostowa*.

Rysunek 14. Projekt studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania gminy Wieliszew.

GMINA NIEPORĘT

Generalna koncepcja przekształceń i rozwoju struktury przestrzennej gminy zdefiniowana w *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Nieporęt* zakłada:

- rozwój i lepsze wykorzystanie miejscowości gminnej jako pasma intensywnego zagospodarowania ośrodka usługowego o znaczeniu lokalnym,
- podniesienie standardów osiedli mieszkaniowych,
- rozwój terenów mieszkaniowych w południowej części gminy,
- rozwój terenów usług turystyki wokół zbiornika Jeziora Zegrzyńskiego w północnej części gminy,
- rozwój terenów usługowych w pobliżu węzłów komunikacyjnych dróg wojewódzkich (Rembelszczyna).

Kierunki rozwoju miejscowości gminnej Nieporęt

Miejscowość gminna Nieporęt pełni funkcje obsługi mieszkańców w zakresie usług publicznych na poziomie lokalnym. Jest również największym ośrodkiem osadnictwa w gminie. W miejscowości stosunkowo niewielki procent powierzchni zajmuje przemysł oraz usługi nieuciążliwe, w tym głównie handel. Nieporęt nadal powinien rozwijać się w kierunku mieszkaniowo-usługowym, stale podnosząc poziom i dostępność świadczonych mieszkańcom usług.

W zakresie budowy struktury zabudowy wskazuje się:

- należy dążyć do wytworzenia czytelnego centrum o charakterze miejskim;
- w strukturze miejskiej powinno dominować mieszkalnictwo jednorodzinne wolnostojące, rozwijające się w kierunku zachodnim i w kierunku wschodnim od drogi wojewódzkiej;
- należy odchodzić od lokalizowania nowej zabudowy siedliskowej w granicach miejscowości, utrzymując jedynie istniejące siedliska do czasu ich „wymiany” na zabudowę mieszkaniową jednorodzinną;
- zabudowa mieszkaniowa intensywna (jak szeregową, bliźniaczą) może stanowić uzupełnienie zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej;
- należy przyjąć system zagęszczania istniejącej zabudowy, tj. lokalizowania nowej zabudowy na niezabudowanych terenach wśród zabudowy istniejącej, a dopiero w dalszej kolejności należy stopniowo przeznaczać pod zabudowę tereny niezabudowane w sąsiedztwie terenów zabudowanych;
- w przypadku lokalizacji zabudowy mieszkaniowej na działkach zalesionych należy utrzymać leśny charakter terenów;
- w zakresie terenów zabudowy mieszkaniowej dopuszcza się lokalizowanie usług zarówno publicznych, jak i nieuciążliwych;
- strukturę tkanki osadniczej winny uzupełniać obiekty użyteczności publicznej, w szczególności: obiekty administracji lokalnej, placówki oświatowe i oświatowo-wychowawcze, obiekty łączności, zdrowia, kultury i obiekty sakralne;
- tereny i obiekty rekreacyjno-wypoczynkowe i infrastruktura turystyczna powinny wykorzystywać walory środowiska przyrodniczego i kulturowego oraz istniejące obiekty; w szczególności nowe obiekty sportowe i turystyczne powinny być lokalizowane w rejonie Jeziora Zegrzyńskiego oraz terenów leśnych.
- nowe wielkopowierzchniowe obiekty handlowe (tj.: powyżej 2000 m² powierzchni sprzedaży) mogą być lokalizowane na terenach aktywności gospodarczej wzdłuż torów kolei oraz na terenach usługowych przy drodze wojewódzkiej nr 631 i 633;
- dopuszcza się przekształcanie i urządzenie na terenach lasów parków leśnych;
- w szczególności zaleca się urządzenie bulwaru, parku spacerowego wzdłuż brzegów Kanału Żerańskiego.

Kierunki zagospodarowania terenów pozostałych sołectw

Na obszarach gminy zabudowa ma przeważnie charakter liniowy, a nowa zabudowa powstaje w oparciu o uzupełnienie układów wokół istniejących dróg lub w formie zwartych osiedli domów jednorodzinnych.

Jak wynika z istniejących uwarunkowań, kierunek rozwoju zabudowy sołectw powinien opierać się o istniejące tereny zwartej zabudowy wsi, z tendencją do ich poszerzenia.

Sz szczególnie przydatne do rozwoju zabudowy mieszkaniowej są tereny położone w południowej części gminy graniczące ze stolicą: Michałów-Grabina, Rembelszczyzna, Józefów i Stanisławów Pierwszy, a także: Kąty Węgierskie na zachód od drogi wojewódzkiej nr 633 oraz Izabelin po stronie wschodniej drogi.

Na obszarach wiejskich generalnie będzie dominować zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna, towarzysząca istniejącej zabudowie siedliskowej. Stopień wymieszania zabudowy i udział poszczególnych typów zabudowy mieszkaniowej w strukturze osadniczej danej miejscowości jest ściśle uwarunkowany położeniem. W miejscowościach położonych w południowej części gminy w strukturze zabudowy obszarów wiejskich dominuje zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna wolnostojąca nad zabudową siedliskową i ta tendencja powinna się utrwać.

Na wszystkich terenach zabudowy mieszkaniowej dopuszcza się lokalizowanie usług nieuciążliwych, w tym usług publicznych.

Głównym kierunkiem pobudzenia aktywności gospodarczej gminy ma być rozwój infrastruktury turystycznej i wypoczynkowej.

Rekreacja indywidualna – zabudowa letniskowa – w tym zakresie utrzymano dwa typy: zabudowa letniskowa i zabudowa letniskowa na działkach leśnych. Kompleksy zabudowy letniskowej wyznaczono w miejscowościach: Beniaminów, Rynia, Stanisławów Pierwszy, Czarna Struga;

Rekreacja zbiorowa – usługi turystyki w formie: hoteli, ośrodków wypoczynkowych, schronisk młodzieżowych, stanic oraz campingów i pól biwakowych wyznaczono w miejscowościach: Białobrzegi, Rynia, Zegrze Południowe i Nieporęt.

Obiekty i infrastruktura wspomagająca rozwój turystyki, w szczególności:

- o plaże i urządzone kąpieliska, wypożyczalnie sprzętu wodnego (nad Jeziorem Zegrzyńskim),
- o obiekty sportowe,
- o zintegrowane z obiektami turystycznymi oraz atrakcjami kulturowymi i przyrodniczymi gminy i okolic trasy piesze i rowerowe, a także trasy konne wraz z niezbędną infrastrukturą jak miejsca postojowe, pola biwakowe,
- o urządzone punkty widokowe i punkty informacji turystycznej oraz oznaczenia informacji turystycznej ułatwiające korzystanie z infrastruktury turystycznej gminy.

Agroturystyka – turystyka oparta o indywidualne gospodarstwa rolne, wynajmujące pokoje lub całoroczne domy letniskowe zlokalizowane w ramach zabudowy zagrodowej. Agroturystyka może być realizowana na wszystkich terenach istniejących gospodarstw rolnych.

Na obszarze gminy istnieje kilka terenów aktywności gospodarczej „AG”, z których najbardziej znaczący jest obszar w Stanisławowie Pierwszym, gdzie tego typu zabudowa ma być rozwijana. Pozostałe (mniejsze) tereny aktywności gospodarczej zlokalizowane są: w Nieporęcie (przy torach kolejowych), w Wólce Radzywińskiej i Kątach Węgierskich. Nie przewiduje się innych lokalizacji terenów działalności gospodarczej na obszarach innych sołectw.

Uwzględnione w *Studium* inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym zestawione zostały w tabeli 17.

Tabela 17. Inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym lokalnym w gminie Nieporęt.

Lp.	Rodzaj zadania	Teren objęty inwestycją
Inwestycje o znaczeniu ponadlokalnym		
1	Przebudowa drogi krajowej nr 61	istniejąca droga krajowa zgodnie z rysunkiem studium
2	Planowana modernizacja drogi wojewódzkiej nr 631	istniejąca droga wojewódzka zgodnie z rysunkiem studium
3	Postulowana droga wysokiej klasy	wschodnia i północno zachodnia część gminy
Inwestycje o znaczeniu lokalnym		
1	Budowa i modernizacja dróg powiatowych i gminnych	cała gmina
2	Budowa i modernizacja infrastruktury technicznej	cała gmina
3	Budowa i modernizacja obiektów użyteczności publicznej, w szczególności obiektów związanych z oświatą, jednostek opiekuńczo-wychowawczych, rekreacją, zdrowiem, administracją lokalną, łącznością	cała gmina
5	Budowa i utrzymanie cmentarzy komunalnych	Nieporęt
6	Budowa i utrzymanie terenów zieleni gminnej	cała gmina
7	Budowa i utrzymanie urządzeń melioracji wodnych	cała gmina
8	Budowa połączenia mostowego, przeprawa nad Kanałem Żerańskim w rejonie szkoły podstawowej	Nieporęt

Źródło: Studium uwarunkowań zagospodarowania przestrzennego gminy Nieporęt

MIASTO I GMINA SEROCK

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Serock wyznacza na obszarze następujące strefy funkcjonalno-przestrzenne:

STREFA MIEJSKA

STREFA A - Strefa Centrum, administracyjno-handlowo-usługowa o zwartej, średnio intensywniej zabudowie w pierzejach ulic i placów. Obiekty dominujące: administracji publicznej, handlu, biur i banków, kultury, rozrywki, usług dla ludności, obszary przestrzeni publicznych. Dopuszcza się: domy mieszkalne z usługowo-handlową powierzchnią w parterach, zabudowę mieszkaniową intensywną, zieleni urządzoną; Wykluczenia: obiekty produkcyjne, handlu hurtowego, usług uciążliwych, nowa zabudowa mieszkaniowa pomiędzy ulicą Retmańską, brzegiem rzeki Narew a ulicą Piaskową na południu. Istniejące obiekty budowlane zachowują prawo odbudowy i rozbudowy.

Strefa B - Strefa mieszkaniowo-usługowa o średniej intensywności, z dominacją obiektów mieszkaniowych w zespołach (zabudowa wielorodzinna do 4 kondygnacji i jednorodzinna) i samodzielnych obiektów usług publicznych i komercyjnych. Zaleca się zachowanie istniejącej zieleni wysokiej. Dopuszcza się: obiekty handlu, usług publicznych, rekreacji, ogródki działkowe, sportu, kultury. Wykluczenia: obiekty produkcyjne, usług uciążliwych (z wyjątkiem stacji paliw), handlu hurtowego, baz, składów, magazynów.

STREFA C - Strefa rekreacyjno-wypoczynkowa z dominacją obiektów i urządzeń ogólnodostępnych: hoteli, moteli, obiektów handlu detalicznego, gastronomii, rozrywki, kultury, sportu, rekreacji, w której jako uzupełnienie dopuszcza się obiekty mieszkalne i pensjonatowe oraz użyteczności publicznej. Dopuszcza się uzupełniającą zabudowę jednorodzinną.

STREFA D - Strefa działalności gospodarczej. Punktowo rozmieszczone obszary dla obiektów produkcyjnych, handlu hurtowego, rzemiosła i usług uciążliwych, magazynów, baz, składów; miejsca dla lokowania obiektów terenochłonnych i generujących duży ruch ciężkiego transportu samochodowego oraz obiektów wymagających dużych stref chroniących otoczenie przed ich uciążliwością. W strefie tej dopuszcza się jako uzupełnienie: obiekty mieszkaniowe związane funkcjonalnie z programem podstawowym, hotele, motele, usługi komercyjne nieuciążliwe, zajazdy, obiekty handlu i gastronomii, obiekty rozrywki, kultury, sportu. Wykluczenia: zespoły zabudowy mieszkaniowej, chronione obiekty usług publicznych (edukacji, zdrowia, opieki społecznej).

STREFA PODMIEJSKA (strefa zabudowy o średniej i niskiej intensywności)

STREFA 1.1 - Strefa o dominacji obiektów i urządzeń ogólnodostępnych: hotele, motele, domy turysty, otwarte obiekty sportowe i rekreacyjne, obiekty gastronomii, kultury, rozrywki, handlu detalicznego. W strefie jako uzupełnienie dopuszcza się: zabudowę mieszkaniową związaną funkcjonalnie z programem podstawowym, inną zabudowę mieszkaniową ekstensywną jednorodzinną, nieuciążliwe usługi i rzemiosło. Wyklucza się: obiekty chronionych usług publicznych, obiekty produkcyjne, handlu hurtowego, baz, składów, magazynów, rzemiosła i usług uciążliwych oraz wielkopowierzchniowe (powyżej 2000 m² powierzchni użytkowej) obiekty handlowe, inne użytkowanie generujące duży ruch ciężkiego transportu samochodowego)

STREFA 1.2 - Strefa otwartych terenów rekreacyjno-wypoczynkowych z wykorzystaniem części domów jednorodzinnych lub części działek pod takimi domami dla obiektów rekreacyjnych. Dopuszcza się: zabudowę mieszkaniową jednorodzinną ekstensywną, zabudowę rekreacji indywidualnej obiekty handlu detalicznego i gastronomii, ogólnodostępne obiekty sportu, kultury, rekreacji, rozrywki, obiekty nieuciążliwych usług komercyjnych i nieuciążliwego rzemiosła, obiekty usług publicznych.

Wykluczenia: obiekty produkcyjne, handlu hurtowego, baz, składów, magazynów, uciążliwego rzemiosła oraz obiekty, handlu o powierzchni powyżej 2000 m², inne użytkowanie generujące duży ruch ciężkiego transportu samochodowego.

STREFA 2.1 - Strefa rolnicza z dopuszczeniem zabudowy zagrodowej lub zalesieniem terenów. Dopuszcza się: zabudowę zagrodową i użytkowanie rolnicze oraz zalesianie terenów. Wykluczenia: użytkowanie nie związane z rolnictwem i osadnictwem mieszkaniowym.

STREFA 2.2 - Strefa mieszkaniowo-rekreacyjna, przeznaczona na lokalizację: budynków mieszkaniowych jednorodzinnych, obiektów usług publicznych, obiektów handlu detalicznego, usług, gastronomii, kultury, sportu, rozrywki i turystyki, obiektów rekreacji, obiektów związanych z gospodarstwami rolnymi. Wykluczenia: obiekty produkcji, usług uciążliwych (z wyjątkiem stacji paliw), handlu hurtowego, baz, składów, magazynów, nie związane z rolniczym wykorzystaniem obszaru.

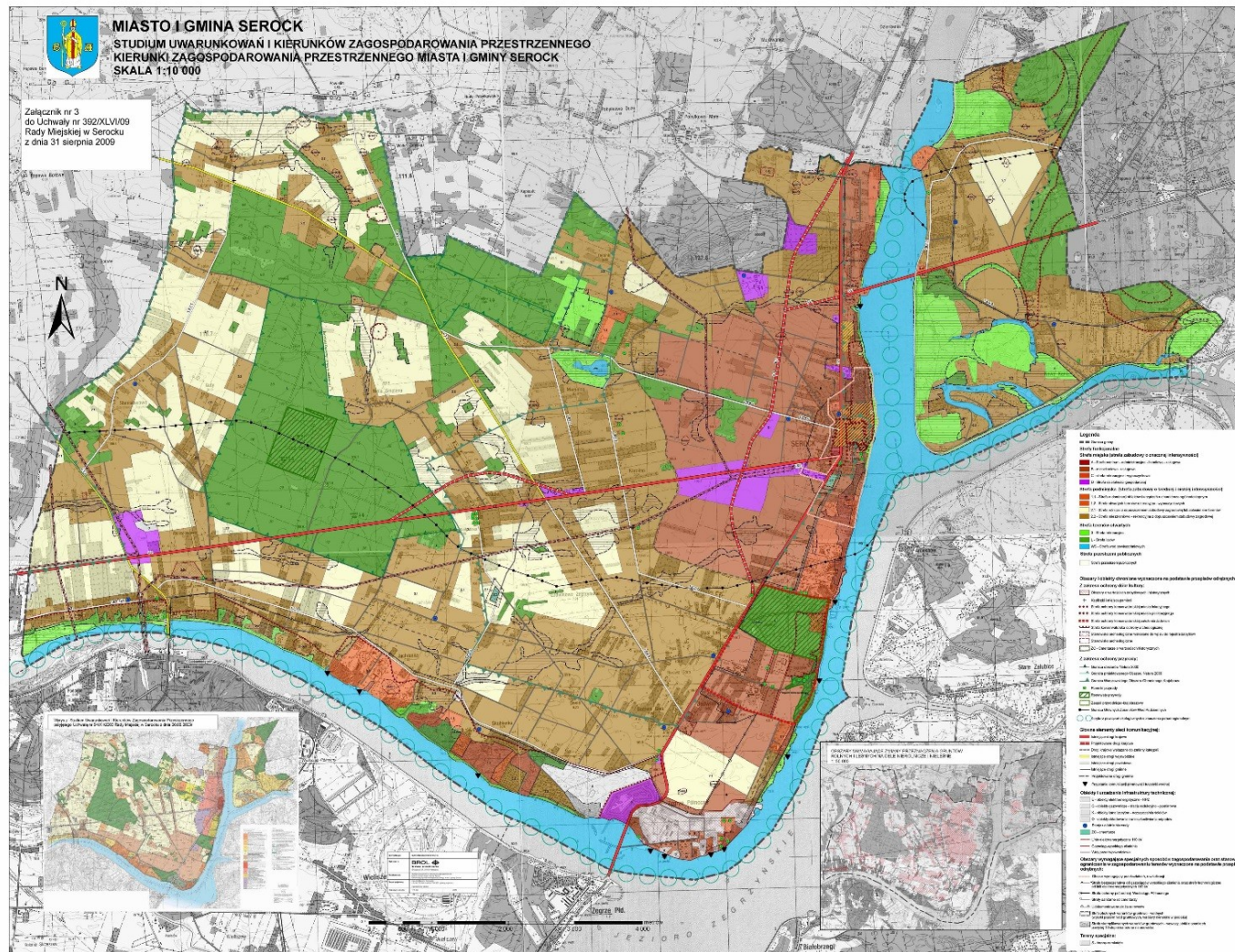
STREFA TERENÓW OTWARTYCH

STREFA 3 - Strefa rekreacyjna. Dopuszcza się zabudowę ściśle związaną z użytkowaniem podstawowym. Wykluczenia: obiekty produkcji, handlu hurtowego, baz, składów, magazynów.

STREFA LASÓW - istniejące lasy i zadrzewienia wysokie. Wartościowe, tworzące system ekologiczny gminy. Dopuszcza się: zabudowę rekreacyjną (wiaty, zadaszenia), obiekty infrastruktury drogowej, budowę ścieżek zdrowia, przyrodniczych itp.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Serock wskazuje zachowanie ponadlokalnego charakteru drogi krajowej nr 61 wraz z rezerwą na obejście miasta Serock oraz drogi krajowej nr 62, a także wnosi zachowanie ponadlokalnego charakteru dróg wojewódzkich nr 622 oraz nr 632.

Rysunek 16. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania gminy Serock.

MIASTO I GMINA RADZYMIN

W *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Radzymin*, dla obszaru wiejskiego Radzymina ustalono następujące strefy funkcjonalno-przestrzenne:

STREFA 1 - Strefa mieszkaniowo – usługowa. Funkcje wiodące: zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna, usługi nieuciążliwe. Funkcje uzupełniające i dopuszczone: zabudowa mieszkaniowa wielorodzinna do 4 lokali mieszkalnych, obiekty administracji, kultury, sportu, rekreacji, turystyki, rozrywki, gastronomii, obsługa komunikacji samochodowej przy drogach lokalnych, głównych, zbiorczych oraz ekspresowych oraz zabudowa zagrodowa.

STREFA 2 - Strefa zabudowy mieszkaniowej. Funkcje wiodące: zabudowa zagrodowa, rolnictwo i ogrodnictwo, zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna nie związana z gospodarstwami rolnymi. Funkcje uzupełniające i dopuszczone: handel, usługi dla ludności, usługi nieuciążliwe, usługi publiczne gastronomia, kultura, sport, rozrywka, obsługa komunikacji samochodowej przy drogach lokalnych, głównych, zbiorczych oraz ekspresowych oraz zabudowa rekreacyjna indywidualna. Wykluczenia: obiekty produkcji, handlu hurtowego, baz, składów, magazynów, nie związane z rolniczym wykorzystaniem obszaru.

STREFA 3.2. - Strefa mieszkaniowo – rekreacyjna. Funkcja wiodąca: zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna. Funkcje uzupełniające i dopuszczone: zabudowa rekreacji indywidualnej i zabudowa zagrodowa, usługi komercyjne nieuciążliwe, handel detaliczny, ogólnodostępne obiekty sportu, rekreacji, kultury, rozrywki, gastronomii. Wykluczenia: obiekty usług uciążliwych, obsługa komunikacji samochodowej, inne użytkowanie generujące duży ruch ciężkiego transportu samochodowego, eksploatacja surowców mineralnych.

STREFA 3.3 - Strefa zabudowy mieszkaniowej na działkach leśnych. Funkcja wiodąca: indywidualna zabudowa mieszkaniowa działkach leśnych. Funkcje uzupełniające i dopuszczone: ogólnodostępne obiekty sportu, rekreacji, kultury, rozrywki, gastronomii. Wykluczenia: obiekty usług uciążliwych, obsługa komunikacji samochodowej, inne użytkowanie generujące duży ruch ciężkiego transportu samochodowego, eksploatacja surowców mineralnych.

STREFA UP - Strefa usług publicznych. Funkcja wiodąca: teren usług publicznych takich jak szkoły, domy kultury, remizy strażackie itp. Funkcje uzupełniające i dopuszczone: zieleń urządzonej, parkowa, ogólnodostępne obiekty sportu, rekreacji, kultury, rozrywki, gastronomii.

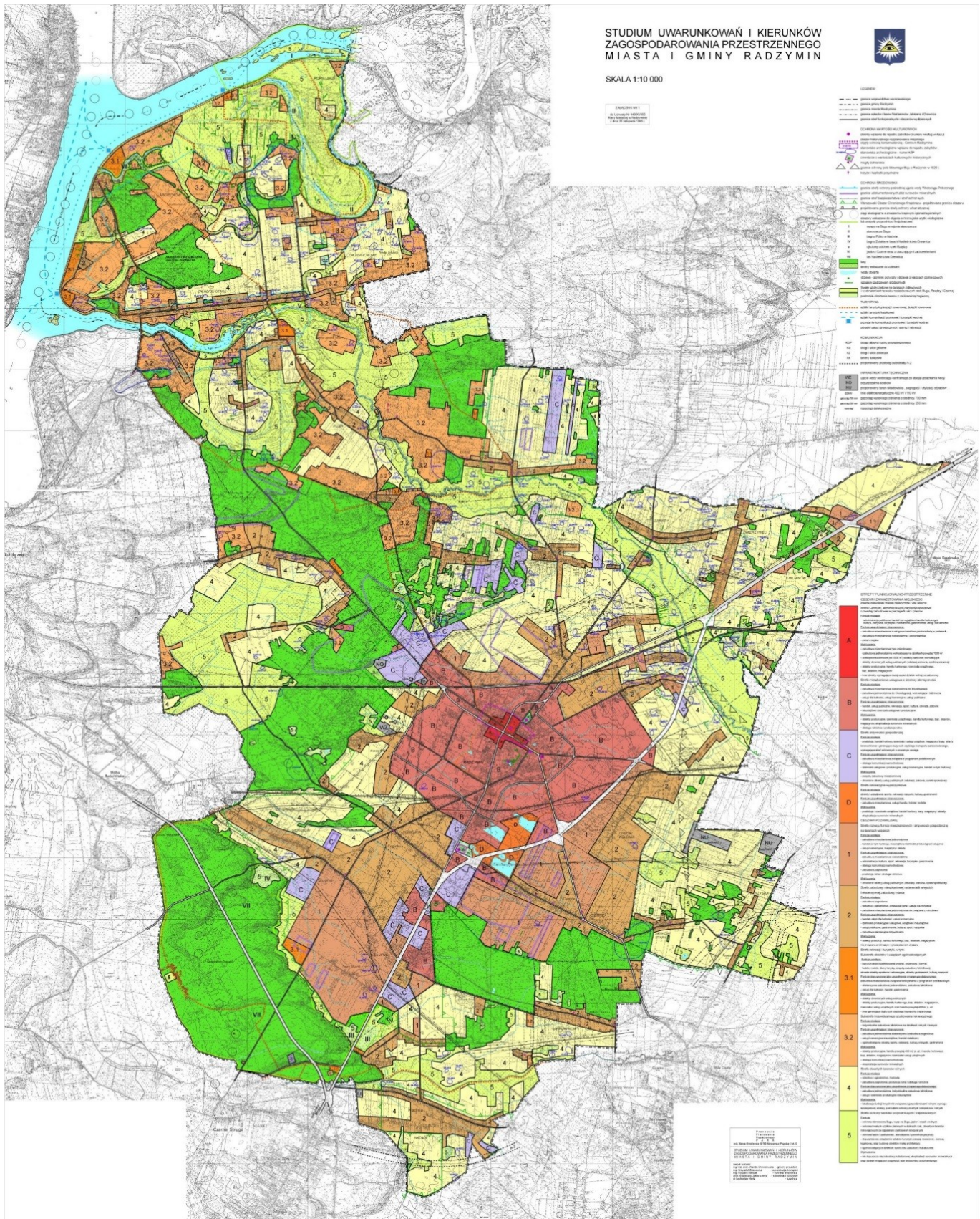
STREFA 4 - Strefa zieleni naturalnej. Funkcja: ochrona starorzeczka Bugu, wysp na Bugu, jezior i oczek wodnych; ochrona trwałych użytków zielonych w dolinach rzek, otwartych terenów rolno-łąkowych ze szpalerami zadrzewień śródpolnych; ochrona małopowierzchniowych lasów i zadrzewień, starodrzewu i pomników przyrody, dopuszcza się urządzenie szlaków turystyki pieszej, rowerowej, konnej, kajakowej oraz budowę obiektów małej architektury i ogólnodostępnych obiektów sportu bez zabudowy kubaturowej.

STREFA 5 Strefa lasów. Istniejące lasy i zadrzewienia wysokie. Wartościowe, tworzące system ekologiczny gminy. Dopuszcza się: zabudowę małą architekturą (wiaty, zadaszenia), budowę ścieżek zdrowia, przyrodniczych itp.

STREFA 6 - Strefa terenów rolniczych z dopuszczeniem zabudowy zagrodowej lub zalesieniem terenów. Dopuszcza się zabudowę zagrodową i użytkowanie rolnicze oraz zalesianie terenów. Wykluczenia: użytkowanie niezwiązane z rolnictwem i osadnictwem mieszkaniowym.

Studium wskazuje zachowanie ponadlokalnego charakteru drogi krajowej S-8 wraz z rezerwą wariantową połączenia z obwodnicą Warszawy.

Rysunek 17. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania gminy Radzymin.

GMINA SOMIANKA**Funkcje gminy**

Wiodącą funkcją gminy są rolnictwo i rekreacja. Dominacja tych funkcji na obszarze gminy wynika z uwarunkowań glebowo-rolniczych, z istniejącej tradycji gospodarki rolnej, w której główny potencjał stanowią indywidualne gospodarstwa rolne oraz z uwarunkowań wynikających z położenia gminy na terenach nadbużańskich o wysokich walorach turystyczno-krajobrazowych, zaliczonych do obszarów chronionego krajobrazu. Dodatkowymi funkcjami gminy są:

- dla ośrodka gminnego: obsługa ludności i rolnictwa w zakresie usług poziomu II;
- dla obszaru gminy: obsługa rynku pracy najbliższych miast (Wyszków, Pułtusk, Warszawa). Jeszcze w latach 90-tych do pracy poza obszar gminy wyjeżdżało ok. 10% zawodowo czynnych.

Studium wprowadza podział gminy na 3 strefy. Pokrywa się on z podziałem na jednostki strukturalne (rejony). Są to:

- strefa A - jednostka Wola Mystkowska,
- strefa B - jednostka Somianka,
- strefa C - jednostka Popowo

Obszar Jeziora Zegrzyńskiego położony jest w Strefie C.

Tabela 18. Zagospodarowanie przestrzenne strefy C, obejmującej obszar Jeziora Zegrzyńskiego, wg *Studium* dla gminy Somianka .

TERENY O FUNKCJACH PODSTAWOWYCH W STREFIE C – POPOWO	
C1 Popowo Kościelne	Tereny koncentracji zabudowy zagrodowej, jednorodzinnej, jednorodzinnej – letniskowej i letniskowej oraz ośrodków wypoczynkowych z usługami użyteczności publicznej. Nowe tereny mieszkaniowe i mieszkaniowo- letniskowe oraz letniskowe powinny być lokalizowane w sąsiedztwie zabudowy istniejącej przy drogach wyposażonych w istniejącą bądź projektowaną infrastrukturę techniczną. Dla terenów tych należy opracować plany zagospodarowania przestrzennego. Nowe tereny pod działalność gospodarczą przewiduje się przy drodze nr 62 we wsiach: Wielęcin , Celinowo , Jackowo Górne , Popowo Kościelne. Obszar wymaga opracowania planu zagospodarowania z uwzględnieniem obsługi komunikacyjnej nie kolidującej z przebiegiem drogi krajowej.
C2 Janki	
C3 Jackowo Górne	
C4 Jackowo Dolne	
C5 Barcice	
C7 Wielęcin	
C8 Huta Podgórna	
C9 Popowo A	
C10 Popowo Parcele	
C11 Jasieniec	
C12 Celinowo	

Tereny otwarte - zabudowa kolonijna	Nie przewiduje się zapotrzebowania na tereny pod zabudowę zagrodową. Ilość gospodarstw będzie ulegała zmniejszeniu na korzyść wzrostu ich powierzchni. Zakłada się, iż nowe zagrody rolnicze powstawać będą sporadycznie, głównie zaś będą to przebudowy i rozbudowy zagrod istniejących. Jeżeli jednakże zajdzie potrzeba budowy nowej zagrody to należy ją lokalizować w powiązaniu z użytkami rolnymi, przy istniejących drogach wyposażonych w infrastrukturę techniczną. Funkcja zagrody powinna być rozszerzona o obiekty związane z przechowywaniem oraz przetwórstwem produktów rolnych.
C13 - tereny występowania złóż surowców mineralnych	Złoże kruszywa naturalnego (piaski, żwiry, pospółki) o zasobności pozwalającej jedynie na realizację potrzeb lokalnych. Złoże w rejonie Popowa Kościelnego jest położone na terenie strefy chronionego krajobrazu i nie powinno być eksploatowane.
C14-C15 - ujęcia wód głębinowych dla wodociągów zbiorowych ze strefą ochrony sanitarnej	Strefy ochrony zewnętrznej pośredniej we wsi Wielęcin (C14) i Celinowo (C15). Przeznaczenie terenów w granicach strefy nie ulega zmianie, ustanawiane są jednakże rygory w ich użytkowaniu, zawarte w decyzji wodno-prawnej.
Stanowiska Archeologiczne	Tereny oznaczone jako stanowiska archeologiczne wymagają dokładnego przebadania. Wszelkie prace ziemne na tych terenach powinny być prowadzone pod nadzorem archeologicznym. O znaleziskach należy informować Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Źródło: Projekt studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania gminy Somianka.

W zakresie ponadlokalnych zadań publicznych *Studium* wskazuje następujące:

- a) wzrost lesistości obszaru gminy,
- b) budowa systemów kanalizacyjnych,
- c) budowa i modernizacja dróg publicznych.

GMINA DĄBRÓWKA

W Studium gminy Dąbrówka wydzielono dwa obszary o odmiennych cechach i predyspozycjach. Podstawą wydzielenia były warunki fizyczne i fizjograficzne.

A – obszar północno-zachodni, którego głównymi wyróżnikami są: ochrona walorów środowiska przyrodniczego i funkcja rekreacyjna (szczególnie letniskowa), jak również mieszkaniowa;

B – obszar południowo-wschodni o nadrzędnej roli funkcji o charakterze ekonomicznym: funkcji obejmującej szeroko rozumianą działalność gospodarczą oraz funkcji mieszkaniowej.

Obszar Jeziora Zegrzyńskiego położony jest w obszarze A.

Obszar A – o nadrzędności ochrony walorów przyrodniczych – obejmuje trzy strefy funkcjonalno-przestrzenne:

- strefa doliny Bugu – odpowiadająca rejonowi A w waloryzacji przestrzeni ekologicznej gminy – obejmuje tereny położone na tarasie zalewowym, bezpośrednio zagrożone wylewami powodziowymi. Odnacza się wybitnymi walorami przyrodniczymi i krajobrazowymi. Główne funkcje strefy: szczególna ochrona środowiska, ekstensywne formy rekreacji. Przewiduje się :
 - specjalną ochronę wartości środowiska przyrodniczego, obejmującą zwłaszcza układ hydrograficzny, roślinność nadwodną i łąkową oraz warunki siedliskowe,
 - na gruntach zalewowych i podmokłych radykalne ograniczenia dla zabudowy (również letniskowej) i innych form intensywnego zainwestowania,
 - zakłada się promowanie rozwoju ekstensywnych form turystyki i rekreacji, zwłaszcza organizację obiektów rekreacji nadwodnej.
- strefa nadzalewowa – odpowiadająca rejonowi B w waloryzacji przestrzeni ekologicznej gminy – obejmuje północną część tarasu nadzalewowego z miejscowościami Kuligów, Stasiopole, Czarnów, Ślężany i Dręszew, położonymi blisko krawędzi tarasu oraz miejscowościami leżącymi w „drugim szeregu”, bliżej pasma leśnego: Józefów, Ludwinów, Kowalicha i Marianów. Są tu na ogół korzystne warunki budowlane. Główna funkcja strefy: letniskowa, z tendencją wzrostową na rzecz form stałego mieszkalnictwa. Przewiduje się :
 - możliwość dalszego rozwoju budownictwa letniskowego oraz także budownictwa mieszkaniowego o charakterze stałym – zwłaszcza w rejonach, gdzie warunki terenowe są szczególnie sprzyjające (zespół Kuligów – Józefów oraz zespół Ślężany – Kowalicha –Marianów),
 - promowanie rozwoju infrastruktury usługowej związanej przede wszystkim z obsługą funkcji rekreacyjno-letniskowej,
 - ograniczenia dla lokalizacji funkcji produkcyjno-technicznych,
 - ochronę lokalnych zbiorowisk naturalnych o wartościach przyrodniczo-krajobrazowych (wydmy, starorzecza, łągi, zadrzewienia leśne itp.).
- strefa leśna – odpowiadająca rejonowi C w waloryzacji przestrzeni ekologicznej gminy – obejmuje ciągnący się równolegle do doliny Bugu pas zalesionych wzgórz wydmy oraz podmokłych łąk znajdujących się między nimi w lokalnych obniżeniach terenu. Rejon mało zainwestowany

i mało zamieszkany – jedyne zgrupowania zabudowy w Ostrówku i Cisiach. Główne funkcje strefy: przyrodnicza (kompleksowa ochrona środowiska naturalnego) oraz rekreacyjna – letniskowa o formach ekstensywnych. Przewiduje się :

- ograniczenia dla zainwestowania związane z koniecznością utrzymania ciągłości równoleżnikowego korytarza ekologicznego, który tworzą zespoły leśne porastające ciągi wydmore i obniżenia łąkowe między nimi,
- nierozwijanie eksploatacji piasków wydmorewych,
- możliwość ograniczonego rozwoju funkcji rekreacyjnej i letniskowej – niewielkie zespoły w miejscach niekolizyjnych z wymaganiami ochrony środowiska.

3.5. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego (MPZP) na obszarze Jeziora Zegrzyńskiego

GMINA WIELISZEW

- 1) MPZP Komornica-46/IX/07 z 12.06.2007 r.
- 2) MPZP Sikory - 310/XXIX/05 z dnia 15 listopada 2005 r.
- 3) MPZP Kępa Kikolska - 105/XI/03 z 21.10.2003 r.
- 4) MPZP Wieliszewa:
 - wsi Wieliszew (część A), Nr 206/XV/2000 z dnia 16 czerwca 2000 r.
 - na obszarze wsi Wieliszew, Nr 262/XIX/01 z dnia 8 lutego 2001 r.
 - na obszarze wsi Wieliszew, Nr 263/XIX/01 z dnia 8 lutego 2001 r.
 - na obszarze wsi Wieliszew, ul. Niepodległości – Jezioro Wieliszewskie, Nr 264/XIX/01 z dnia 8 lutego 2001 r.
 - na obszarze wsi Wieliszew, Nr 302/XXI/2001 z dnia 5 czerwca 2001 r.
 - wsi Wieliszew w rejonie ul. Modlińskiej, gm. Wieliszew, Nr 342/XXIV/01 z dnia 28 grudnia 2001 r.
 - na obszarze wsi Wieliszew, Nr 370/XXVII/02 z dnia 18 czerwca 2002 r.
 - na obszarze wsi Wieliszew w rejonie ul. Polnej, Nr 387/XXVIII/02 z dnia 3 września 2002 r.
 - na obszarze wsi Wieliszew w rejonie ul. Podgórznej, Nr 394/XXIX/02 z dnia 8 października 2002 r.
 - obszaru wsi Wieliszew – Kwietniówka – cmentarz Nr 118/XII/03 z dnia 18 listopada 2003 r.
 - wsi Wieliszew, Nr 119/XII/03 z dnia 18 listopada 2003 r.
 - wsi Wieliszew, Nr 132/XIV/03 z dnia 30 grudnia 2003 r.
 - na obszarze wsi Wieliszew w rejonie ul. Polnej, Nr 199/XX/04 z dnia 7 września 2004 r.
 - wsi Wieliszew (rejon ul. Modlińskiej i Niepodległości), Nr 108/XV/08 z dnia 26 lutego 2008 r.
 - części wsi Wieliszew, Uchwała Rady Gminy Wieliszew nr XXXIX/355/10 z dnia 30 marca 2010 r.
 - obszaru wsi Wieliszew (wieś), Uchwała Rady Gminy Wieliszew nr XIII/110/11 z dnia 7 października 2011 r.

Obszar Jeziora Zegrzyńskiego na terenie gminy Wieliszew pokryty jest miejscowymi planami w rejonie Komornicy oraz Wieliszewa. Stopień pokrycia planami wynosi około 30 %.

GMINA NIEPORĘT

- 1) *Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Wybrzeża Jeziora Zegrzyńskiego – Pilawa*, uchwalony w dniu 04.06.1998 r. uchwałą Nr 49/LVI/98,
- 2) *Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obszaru Zegrze – Wybrzeże Jeziora*, uchwalony w dniu 07.12.2000 r. uchwałą Nr 167/XXXIV/2000,
- 3) *Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obszaru Nieporęt - Nowolipie*, uchwalony w dniu 08.03.2001 r. uchwałą Nr 16/XXXVII/01,
- 4) *Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obszaru części Nieporętu („Zakole Jeziora Zegrzyńskiego”)*, uchwalony w dniu 18.06.2002 r. uchwałą Nr 92/LV/02,
- 5) *Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obszaru Zegrze – Rybaki*, uchwalony w dniu 10.07.2003r. uchwałą Nr 75/XI/03,
- 6) *Zmiany w planie ogólnym zagospodarowania przestrzennego gminy Nieporęt*, uchwalone w dniu 11.08.2003 r. uchwałą Nr 115/XIII/03,
- 7) *Zmiany w planie ogólnym zagospodarowania przestrzennego gminy Nieporęt – część II*, uchwalone w dniu 01.04.2004 r. uchwałą Nr 15/XXIII/04 z dnia 01.04.2004 r.,
- 8) *Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Południowego Wybrzeża Jeziora Zegrzyńskiego* – uchwalony w dniu 30.12.2008 r. uchwałą Nr XXXII/141/2008,
- 9) *Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obszaru Dębina w gminie Nieporęt* – uchwalony w dniu 11.09.2012 r. uchwałą Nr XXIX/79/2012.
- 10) *Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru Zegrze – Wybrzeże Jeziora Zegrzyńskiego w gm. Nieporęt*, Nr XV/114/2007 z 22.11.2007 r.,
- 11) *Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Nieporęt cz. III b*, Nr LV/81/06 z 29.06.2006 r.

Obszar gminy Nieporęt jest prawie w całości pokryty miejscowymi planami, jedynie tereny jednostki wojskowej wraz z sąsiednimi terenami zabudowy nie są objęte obowiązującymi miejscowymi planami. Stopień pokrycia obszaru Jeziora Zegrzyńskiego w granicach gminy Nieporęt wynosi około 95%.

GMINA SEROCK

- 1) *Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Serock*, Nr 558/LVII/2001 z 30.07.2001 r.
- 2) *Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Serock*, Nr 629/LXVII/2002 z 1.02.2002 r.
- 3) *Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Serock*, Nr 342/XXXVII/2013 z 3.06.2013 r.
- 4) *Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Serock*, Nr 630/LXVII/2002 z 1.02.2002 r.
- 5) *Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Serock*, Nr 694/LXXXII/2002 z 7.02.2002 r.
- 6) *Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego gminy Serock*, Nr 138/XVIII/03 z 12.12.2003 r.
- 7) *Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Serock*, Nr 555/LVI/2001 z 30.07.2001 r.
- 8) *Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Serock*, Nr 612/LXIV/2001 z 7.12.2001 r.

Stopień pokrycia obszaru miasta i gminy Serock miejscowymi planami wynosi 100%.

GMINA DĄBRÓWKA

- 1) *Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Kuligów*, Nr XIX/120/2004 z 30.09.2004 r.
- 2) *Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Północ*, Nr II/12/2002 z 4.12.2002 r.

W bezpośrednim obszarze Jeziora Zegrzyńskiego w granicach gminy Dąbrówka miejscowymi planami pokryte jest około 30% terenu. Miejscowe plany obejmują większość terenów przydatnych do zabudowy.

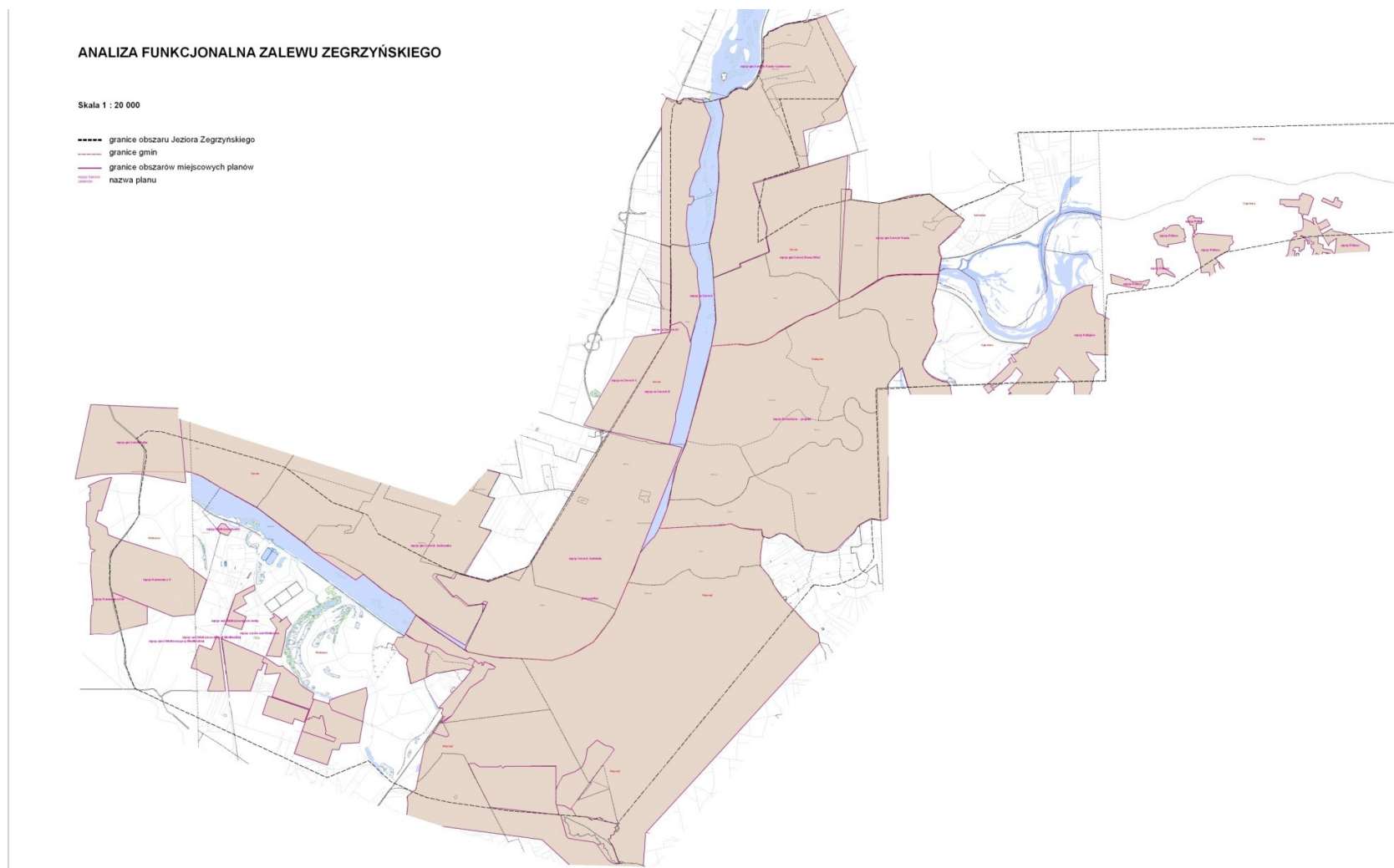
GMINA RADZYMIN

1) *Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Arciechów, Stare Załubice* - projekt planu. Obszar Arciechowa i Starych Załubic jest pokryty obowiązującym miejscowym planem. Obecnie trwają prace nad jego zmianą i dostępny jest projekt planu. Pokrycie planami bezpośredniego obszaru Jeziora Zegrzyńskiego w granicach gminy Radzymin wynosi 100%.

GMINA SOMIANKA

1) Uchwała Nr V/15/98 Rady Gminy w Somiance z dnia 31 grudnia 1998 roku. Obowiązujący plan obejmuje niewielkie działki lub grupy działek - nie można stwierdzić, w jakim procencie plan ten obejmuje bezpośredni obszar Jeziora Zegrzyńskiego w granicach gminy Somianka.

Rysunek 19. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego na analizowanym obszarze.

3.6. Zmiany w strukturze funkcjonalno-przestrzennej bezpośredniego obszaru Jeziora Zegrzyńskiego planowane w dokumentach z zakresu planowania przestrzennego

W niniejszej części opracowania przeanalizowano ustalenia obowiązujących dokumentów planistycznych w gminach Nieporęt, Somianka, Dąbrówka i Serock oraz zaawansowanych projektów nowych dokumentów planistycznych:

- w gminie Wieliszew – projektu zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego,
- w gminie Radzymin – projektu miejscowego planu dla północnej części gminy Radzymin – obręby: Arciechów, Popielarze, Stare Załubice.

W rozdziale 3.2 przedstawiono udział poszczególnych stref w zagospodarowaniu bezpośredniego obszaru Jeziora Zegrzyńskiego (wydzielonych na podstawie funkcji wodącej - opis w rozdz. 3.2). Wydzielono następujące strefy:

E – ekologiczną;

M – mieszkaniową;

W – wypoczynkową;

R- rolniczą;

I – infrastrukturalną;

K – komunikacyjną.

Ich udział w obecnym zagospodarowaniu obszaru jest omówiony szczegółowo w rozdziale 3.2.

Ustalenia obowiązujących i projektowanych dokumentów planistycznych istotnie wpływają na zmianę udziału poszczególnych stref w bezpośrednim obszarze Jeziora Zegrzyńskiego. Zmiany te odzwierciedlają opisane w poprzednich rozdziałach trendy przekształcenia struktury funkcjonalno-przestrzennej obszaru. Planowany jest dalszy przyrost powierzchni zurbanizowanych, czyli strefy mieszkaniowej, wypoczynkowej i usługowo-produkcyjnej. Łącznie zmiany obejmują około 1.620 ha czyli 14% obszaru.

Znaczne tereny wskazywane są pod rozwój strefy mieszkaniowej (M) – 980 ha. Największy rozwój przestrzenny tej strefy planowany jest w gminach Wieliszew i Radzymin. Znikomy rozwój tej strefy planowany jest w gminach Dąbrówka i Somianka.

Planowany rozwój strefy wypoczynkowej (W) obejmuje około 589 ha. Znaczne tereny planowane są w gminach Radzymin i Serock. W obszarze gminy Nieporęt planowany jest niewielki przyrost na zasadzie uzupełnień w miejscowości Nieporęt i kontynuacji w miejscowości Rynia.

Obszary usługowo-produkcyjne planowane są na powierzchni około 60 ha w gminach Nieporęt i Serock.

Urbanizacja terenu planowana jest kosztem obecnych stref: ekologicznej i rolniczej, których łączny udział w strukturze funkcjonalnej obszaru spadku z około 50% do 36%. **Zakładane zmniejszenie**

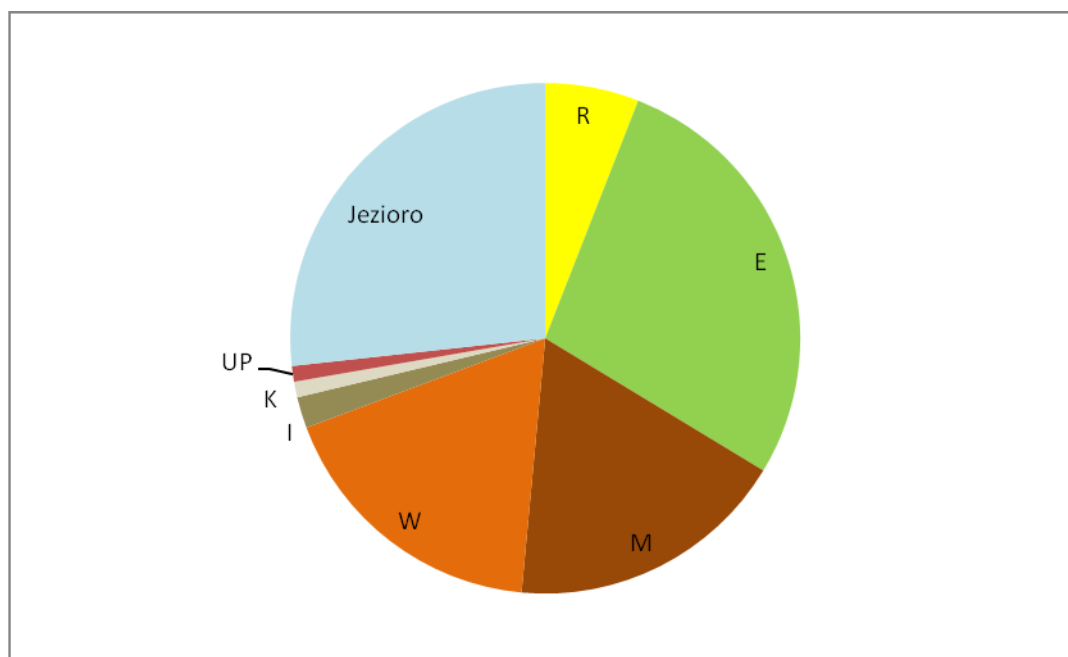
udziału strefy ekologicznej w powierzchni obszaru Jeziora Zegrzyńskiego z 38% do 29%, a więc aż o prawie ¼, stanowi zagrożenie dla zachowania przyrodniczych walorów obszaru, które są podstawą jego długoterminowej atrakcyjności, nie tylko rekreacyjnej i turystycznej, ale także osadniczej, gdyż właśnie te walory były dla znacznej części nowych mieszkańców jednym z głównych powodów dla wyboru obszaru jako miejsca zamieszkania (badanie ankietowe przeprowadzone w czerwcu 2013 roku na zlecenie gminy Jabłonna). Planowane zmiany mogą doprowadzić do zniszczenia potencjału dla zrównoważonego rozwoju obszaru funkcjonalnego Jeziora Zegrzyńskiego.

Tabela 19. Zmiany udziału poszczególnych stref funkcjonalnych w planowanej strukturze funkcjonalno-przestrzennej bezpośredniego obszaru Jeziora Zegrzyńskiego.

Nazwa strefy	Oznaczenie na schemacie	Powierzchnia orientacyjna – obecnie w ha	Powierzchnia po zmianach w ha	Udział procentowy obecnie	Udział procentowy po zmianach
Strefa rolnicza	R	1276	656	11%	6%
Strefa ekologiczna	E	4533	3293	38%	29%
Strefa mieszkaniowa	M	1041	2200	9%	18%
Strefa wypoczynkowa	W	1554	2143	13%	18%
Strefa infrastrukturalna	I	169	180	1%	2%
Strefa komunikacyjna	K	100	130	1%	1%
Strefa usługowo-produkcyjna	UP	20	80	0%	1%
Powierzchnia jeziora		3208	3208	27%	27%

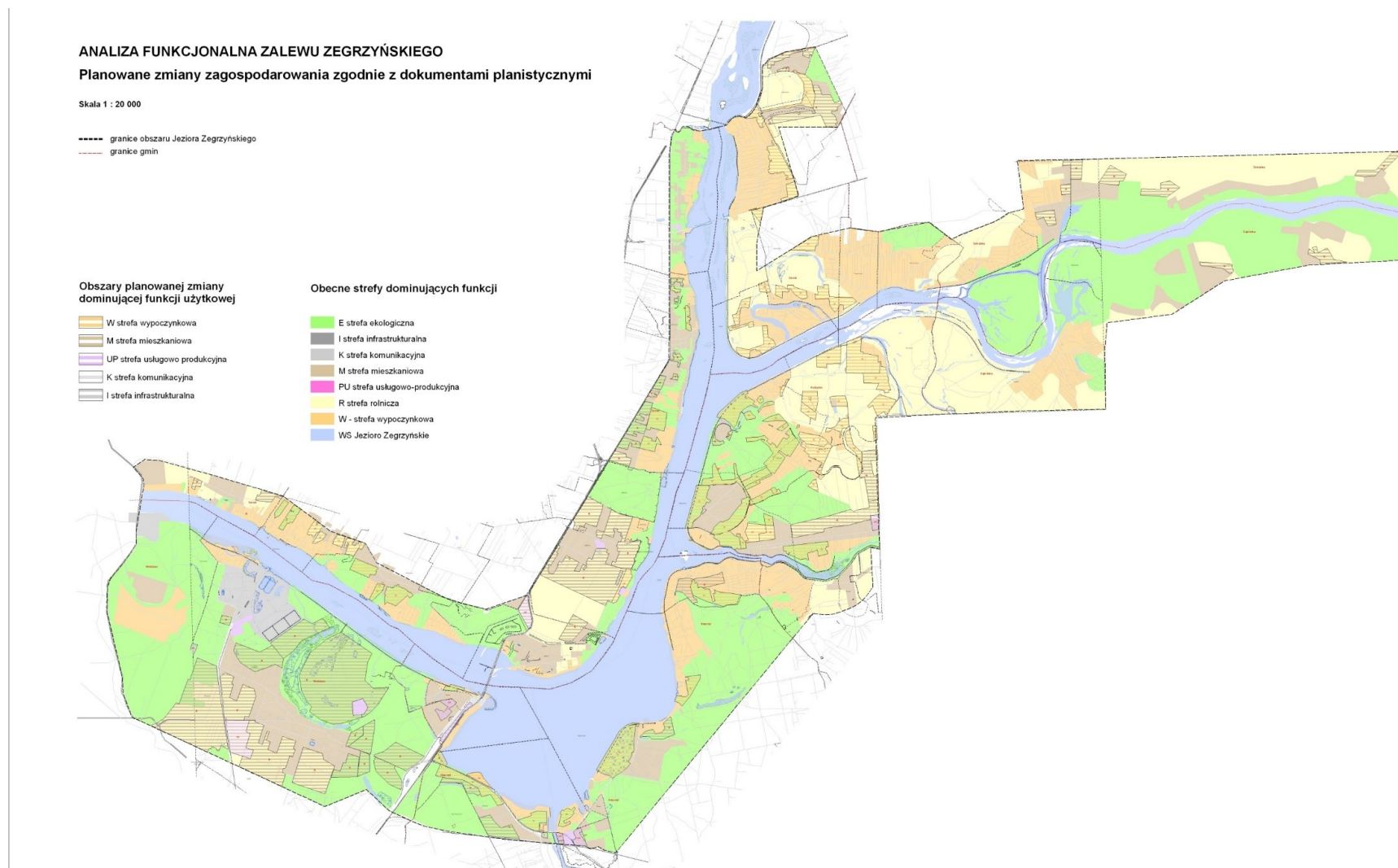
Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 20. Udział poszczególnych stref w planowanej strukturze funkcjonalno-przestrzennej bezpośredniego obszaru Jeziora Zegrzyńskiego.

Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 21. Zmiany struktury funkcjonalno-przestrzennej wskazane w dokumentach planistycznych w bezpośrednim obszarze Jeziora Zegrzyńskiego.

4. ANALIZA STANU ŚRODOWISKA NATURALNEGO JEZIORA ZEGRZYŃSKIEGO I JEGO BEZPOŚREDNIEGO OTOCZENIA

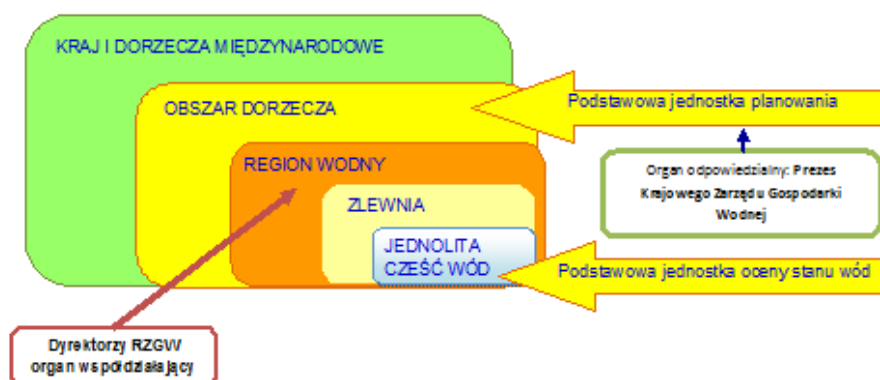
4.1. Podstawowe założenia analizy

Ocena ekologiczna Jeziora Zegrzyńskiego wraz z otoczeniem obejmuje przede wszystkim obszar wyznaczony w części poświęconej uwarunkowaniom przestrzennym. Tereny zewnętrzne w stosunku do tego obszaru są w ocenie uwzględniane o tyle, o ile mają lub mogą mieć istotne konsekwencje dla analizowanego obszaru. Istotnym uwarunkowaniem analizy są regulacje prawne i dokumenty programowe związane z realizacją *Ramowej Dyrektywy Wodnej (RDW)*. Ze względu na zbliżające się kolejne terminy wypełnienia polskich zobowiązań akcesyjnych w tym zakresie, również w tym obszarze możemy obserwować dynamikę działań, a ich skutkiem może być całkiem nowa sytuacja formalno-prawna.

Jednym z głównych celów *RDW* jest zapobieganie dalszemu pogarszaniu oraz ochrona i poprawa stanu ekosystemów wodnych oraz - w odniesieniu do ich potrzeb wodnych - ekosystemów lądowych i terenów podmokłych, bezpośrednio uzależnionych od ekosystemów wodnych.

RDW wprowadza ciągły sześcioletni cykl planowania gospodarowania wodami, a przygotowywanie edycji kolejnych planów jest poprzedzane analizami skutków oddziaływań, wynikających z ustaleń poprzednich planów. Głównym zamierzeniem planu jest rejestracja bieżącego stanu części wód oraz ustalanie działań dla realizacji celów środowiskowych.

Rysunek 22. Poziomy analiz i planowania w gospodarowaniu wodami.

Źródło: dokumenty dotyczące *Ramowej Dyrektywy Wodnej*.

Sukces *RDW* w realizacji tego celu i związanych z nim zadań jest mierzony głównie poprzez stan tzw. jednolitych części wód. Zgodnie z klasyfikacją jednolitych części wód, Jezioro Zegrzyńskie stanowi jednolitą część wód i podlega procedurze oceny. Z artykułu 5 *Ramowej Dyrektywy Wodnej*

2000/60/WE wynika konieczność opracowywania analizy presji i wpływów (oddziaływań) zanieczyszczeń antropogenicznych w szczegółowym ujęciu wszystkich kategorii wód⁹. Proces prowadzenia przeglądów dotyczących identyfikacji presji i oceny oddziaływań opisano w podręczniku grupy roboczej IMPRESS nr 3 *Analysis of Pressures and Impacts* w ramach *Wspólnej Strategii Wdrażania RDW*. Analizy te są oparte na schemacie:

czynnik sprawczy → presja → stan → oddziaływanie → reakcja

Użyte w nim terminy zostały w wytycznych zdefiniowane w następujący sposób:

1. czynnik sprawczy - antropogeniczna działalność, która może wywołać skutek w środowisku (np. rolnictwo, przemysł);
2. presja - bezpośredni skutek czynnika sprawczego (np. skutek powodujący zmianę w przepływie lub zmianę chemizmu wody);
3. stan - kondycja części wód wynikająca z działania zarówno czynników naturalnych, jak i antropogenicznych (tj. charakterystyki fizyczne, chemiczne i biologiczne);
4. oddziaływanie - skutek presji w środowisku (np. śnięcie ryb, przekształcenie ekosystemu);
5. reakcja – odpowiedź, działania podjęte w celu uzyskania poprawy stanu części wód (np. ograniczenie poboru, ograniczanie zrzutów ze źródeł punktowych, opracowanie wskazówek w zakresie najlepszych praktyk dla rolnictwa).

Integracja polityki wodnej, ochrony przed powodzią, hydroenergetyki i transportu wodnego jest kluczowa z uwagi na wysokie ryzyko konfliktów, w przypadku braku koordynacji w procesie wdrażania. Brak koordynacji może skutkować opóźnieniami, wzrostem kosztów i obniżeniem standardów.

Należy zaznaczyć, że w *RDW* wprowadzono koncepcję części wód silnie zmienionych. Artykuł 4 ust.3 *RDW* zawiera listę następujących rodzajów działalności, które uznano za przyczyny oznaczania części wody jako silnie zmienionej:

- żegluga, w tym porty lub rekreacja,
- działania, na potrzeby których gromadzi się wodę, takie jak zaopatrzenie w wodę pitną, wytwarzanie energii lub nawadnianie,
- regulacja wód, ochrona przeciwpowodziowa i melioracja gruntów,
- działania związane z rozwojem cywilizacyjnym.

Na obszarze Jeziora Zegrzyńskiego występują wszystkie wymienione powyżej działalności, zatem bez wątpienia mamy do czynienia z silnie zmienioną częścią wód.

⁹ Zgodnie z dyrektywą, każde państwo członkowskie jest zobowiązane poddać przegląd wpływu działalności człowieka na stan wód powierzchniowych i podziemnych, uaktualnieniu najpóźniej w ciągu 13 lat od dnia wejścia w życie dyrektywy, tj. w terminie do 22 grudnia 2013 r.

Presje zanieczyszczeń ze źródeł rozproszonych i punktowych

Presja zanieczyszczenia powstaje w wyniku działalności mogącej bezpośrednio spowodować pogorszenie się stanu części wód. W większości przypadków presja ta wiąże się z dodawaniem lub uwalnianiem substancji do środowiska. Może być to zrzut produktu odpadowego, ale może to też być skutek lub produkt uboczny jakiejś innej działalności, jak na przykład wymywanie substancji biogenych z obszarów wykorzystywanych przez rolnictwo. Presja zanieczyszczeń może być również spowodowana przez działanie polegające na zmianie sposobu użytkowania gruntów, na przykład dynamika osadów modyfikowana jest przez urbanizację, gospodarkę leśną oraz zmiany w stosowaniu upraw ozimych i jarych. Najszerzej stosowany podział na kategorie presji zanieczyszczeń polega na rozróżnieniu pomiędzy źródłami rozproszonymi i punktowymi.

Tabela 20. Przykłady presji źródeł rozproszonych i ich oddziaływań.

Działalność lub siła sprawcza	Droga, którą wywierana jest presja	Możliwa zmiana stanu lub oddziaływania
Rolnictwo	Straty substancji biogenych w rolnictwie poprzez: spływ powierzchniowy, erozję gleby, melioracje, wymywanie	→ substancje biogenne modyfikują ekosystem
	Straty pestycydów wspomnianymi wyżej drogami	→ toksyczność, skażenie zasobów wody pitnej
	Użycie herbicydów	→ jak wyżej
	Straty osadów poprzez erozję gleby, brzegów i koryta	→ zmiana ukształtowania koryta, zmiany w zespole bezkręgowców, utrata ikrzysek
Emisje przemysłowe do atmosfery	Depozycja związków azotu i siarki	→ zakwaszenie powierzchniowych i podziemnych części wód. → eutrofizacja
Transport	Wycieki substancji zanieczyszczających	→ znaczne zanieczyszczenie części wód
	Użycie soli jako środka do usuwania oblodzenia	→ podwyższone stężenia chlorków
	Spaliny z silników	→ zwiększenie ilości zakwaszających chemikaliów w atmosferze, a zatem i depozycji

Źródło: materiały dotyczące wdrażania Ramowej Dyrektywy Wodnej w Polsce.

Tabela 21. Przykłady presji źródeł punktowych i ich oddziaływań.

Działalność lub siła sprawcza	Droga, którą wywierana jest presja	Możliwa zmiana stanu lub oddziaływanie
Przemysłowa (podlegająca wymogom IPPC i nie podlegająca wymogom IPPC)	Odprowadzanie ścieków do wód	→ substancje toksyczne wywierają skutek bezpośredni, podwyższona zawartość zawiesiny, materia organiczna zmienia reżim tlenowy, substancje biogenne zmieniają ekosystem
Funkcjonowanie miast	Odprowadzanie ścieków do wód	→ jak wyżej
Składowisko	Odprowadzanie ścieków do wód	→ jak wyżej
Doły do zakopywania padłych zwierząt (np. po epidemii)	Skażony odciek	→ jak wyżej
Wcześniejsze wykorzystanie terenu	Skażony grunt	→ różne
Produkcja energii cieplnej	Zrzut wód chłodniczych (zmiany reżimu termicznego)	→ podwyższone temperatury, obniżenie zawartości tlenu rozpuszczonego, zmiany tempa procesów biogeochemicznych
	Zrzut wód chłodniczych (biocydy w wodach chłodniczych)	→ wywieranie bezpośredniego skutku toksycznego na faunę wodną
Pogłębianie	Usuwanie osadów dennych	→ ukształtowanie dna, zmiany w zespole bezkręgowców
	Usuwanie podłoża	→ utrata siedlisk
Hodowla ryb	Karmienie, stosowanie leków, ucieczki	→ substancje biogenne, choroby, produkty weterynaryjne, obce populacje ryb, zmodyfikowana sieć pokarmowa. → ilościowe presje wywierane na zasoby

Źródło: materiały dotyczące wdrażania Ramowej Dyrektywy Wodnej w Polsce.

Tabela 22. Przykłady presji ilościowych i ich oddziaływań.

Działalność lub siła sprawcza	Droga, którą wywierana jest presja	Możliwa zmiana stanu lub oddziaływania
Rolnictwo i zmiana użytkowania gruntów	Zmodyfikowane wykorzystanie wody przez roślinność	→ zmiana zasilania części wód podziemnych
	Uszczelnienie gruntu	→ jak wyżej
Pobór w celu nawadniania i zaopatrzenia podmiotów publicznych i prywatnych	Obniżenie przepływu lub zasobności warstw wodonośnych	→ obniżenie rozcieńczenia strumieni chemicznych, → zmniejszone magazynowanie, → zmodyfikowany przepływ i reżimy ekologiczne, → ingresja wód słonych, → zmiany w ekosystemie lądowym zależnym od wód podziemnych
Sztuczne zasilanie	Zwiększona zasobność	→ podwyższony odpływ, → skażenie wód podziemnych
Przerzucanie wody	Podwyższony przepływ w wodach przyjmujących	→ zmodyfikowane reżimy: termiczny, przepływu i ekologiczny

Źródło: materiały dotyczące wdrażania Ramowej Dyrektywy Wodnej w Polsce.

Tabela 23. Przykłady presji hydromorfologicznych i ich oddziaływań

Działalność lub siła sprawcza	Droga, którą wywierana jest presja	Możliwa zmiana stanu lub oddziaływania
Pogłębianie	Usuwanie osadów i rumowiska dennego	→ ukształtowanie dna, → zmiany w zespole bezkręgowców
	Usuwanie podłoża	→ utrata siedlisk
	Zmiana w poziomie zwierciadła wód	→ zmiana w poziomie zwierciadła wód, → utrata terenów podmokłych, → utrata ikrzysk
Bariery fizyczne (zapory, jazy itp.)	Zmienność charakterystyki przepływu (np. objętość, prędkość, głębokość) zarówno poniżej jak i powyżej bariery	→ zmiana reżimu przepływu, → zmiana siedliska
Modyfikacje koryta (np. prostowanie)	Zmienność charakterystyki przepływu (np. objętość, prędkość, głębokość)	→ jak wyżej

Źródło: materiały dotyczące wdrażania Ramowej Dyrektywy Wodnej w Polsce.

Tabela 24. Przykładowe presje biologiczne i ich oddziaływania.

Działalność lub siła sprawcza	Droga, którą wywierana jest presja	Możliwa zmiana stanu lub oddziaływania
Połowy ryb	Wędkarstwo	→ zubożona fauna ryb, szczególnie o gatunki migrujące lub amfibiotyczne
	Zarybianie	→ genetyczne "skażenie" dziko żyjących populacji
Introdukcja obcych gatunków	Konkurowanie z miejscowymi gatunkami	→ zastępowanie populacji, zniszczenie siedlisk, konkurencja o pokarm

Źródło: materiały dotyczące wdrażania Ramowej Dyrektywy Wodnej w Polsce.

Proponuje się zatem przeprowadzenie oceny skutków aktualnego wykorzystania jeziora i obszarów przyległych w oparciu o model identyfikacji presji podlegających ocenie wpływu (SIŁA SPRAWCZA/PRESJE) w następującym układzie:

I. Pobór wód / Pobory wód dla potrzeb:

1. gospodarstw domowych
2. przemysłu (w tym energetyki)
3. rolnictwa i leśnictwa
4. przerzutów międzyzlewniowych
5. żeglugi
6. innych celów

II. Źródła punktowe / Punktowe źródła zanieczyszczeń – wielkość zrzutów oraz ich ładunków dla ścieków:

7. komunalnych, w tym bytowych
8. przemysłowych
9. deszczowych
10. ze stawów rybnych
11. składowiska odpadów

12. inne powstające w wyniku działalności człowieka (np. wody zasolone, chłodnicze).

III. Regulacje przepływu wody i zmiany morfologiczne wód powierzchniowych:

13. wały przeciwpowodziowe

14. sztuczne wielofunkcyjne zbiorniki retencyjne

15. zabudowa podłużna

16. budowle poprzeczne (zapory, jazy, zastawki, stopnie regulacyjne, zapory przeciwrumowiskowe)

17. małe (<5 MW) elektrownie wodne

IV. Gospodarowanie wodami rzecznyymi / żegluga:

18. wielofunkcyjne retencjonowanie wody

19. energetyka wodna

20. systemy melioracyjne

Analizę presji poprzedzi ogólna charakterystyka analizowanego obszaru i przegląd najistotniejszych uwarunkowań ekologicznych.

4.2. Jezioro Zegrzyńskie jako ekosystem wodny

Podstawowe dane o obiekcie:

- zlokalizowany na 21,6 km biegu rzeki Narew w miejscowości Dębe.
- oddany do użytku w 1963 r.
- powierzchnia zbiornika przy NPP¹⁰ – 30,3 km²,
- pojemność całkowita przy NPP – 94,3 mln m³,
- pojemność użytkowa - 15,7 mln m³,
- teoretyczny czas wymiany dla SSQ - 2–3 dni,
- zasięg cofki:

- część narwiańska do miejscowości Gnojno,

- część bużańska do miejscowości Barcice - Ślężany,

- powierzchnia zlewni 69,5 tys. km²,
- powierzchnia zlewni bezpośredniej 258,4 km²,
- powierzchnia zlewni odwadnianej przez pompownie 127,0 km²

Jezioro zasilane jest przez dwa główne dopływy:

¹⁰ NPP - normalny poziom piętrzenia.

- rzekę Bug o $SSQ^{11} = 158 \text{ m}^3/\text{s}$,

- rzekę Narew o $SSQ = 148 \text{ m}^3/\text{s}$,

oraz mniejsze uchodzące bezpośrednio dopływy do czaszy zbiornika w tym:

- rzekę Rządę o $SSQ = 2,1 \text{ m}^3/\text{s}$,

- Kanał Żerański o $SSQ = 8,0 \text{ m}^3/\text{s}$,

- pompownie melioracyjne (14 szt.) o łącznym przepływie $SSQ = 5 - 10 \text{ m}^3/\text{s}$.

Nad jeziorem zlokalizowane są liczne obiekty infrastruktury rekreacyjnej, usługowej, hotelarskiej, gastronomicznej, zrealizowane w okresie po wybudowaniu zbiornika oraz inne obiekty istniejące już przed wybudowaniem zbiornika. Na terenach leżących w zlewni bezpośredniej zbiornika w minionych latach powstało wiele prywatnych obiektów rekreacyjnych sezonowych i całorocznych.

Część z wymienionych obiektów została podłączona do wybudowanej kanalizacji opaskowej odprowadzającej ścieki do oczyszczalni w Orzechowie. Niestety wiele z nich, szczególnie prywatnych, leżących na lewym brzegu zbiornika, nie jest podłączonych do istniejącej kanalizacji ściekowej.

4.3. Systemy monitoringu Jeziora Zegrzyńskiego

System monitoringu ilości wody dopływającej do jeziora składa się z posterunków wodowskazowych, zlokalizowanych (idąc z nurtem rzek w kierunku zapory w Dębem) :

→ na rzece Narew w miejscowości Zambski Kościelne (81,2 km),

→ na rzece Bug w miejscowości Wyszaków (33,8 km),

→ na rzece Rządzy w miejscowość Łosie,

→ na rzece Narew na Stopniu (zaporze) Dębe (21,6 km).

Monitoring jakości wody dopływającej do jeziora oraz znajdującej się w czaszy jeziora realizowany był w minionych latach przez:

→ Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej w Warszawie - punkty poboru w: Pułtusku na Narwi (63,3 km) i Wyszakowie na Bugu (33,8 km),

→ Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Warszawie - punkty poboru w: Wierzbicy na Narwi (41,5 km), Barcicach na Bugu (17,0 km) oraz Dębem na zbiorniku (21,6 km),

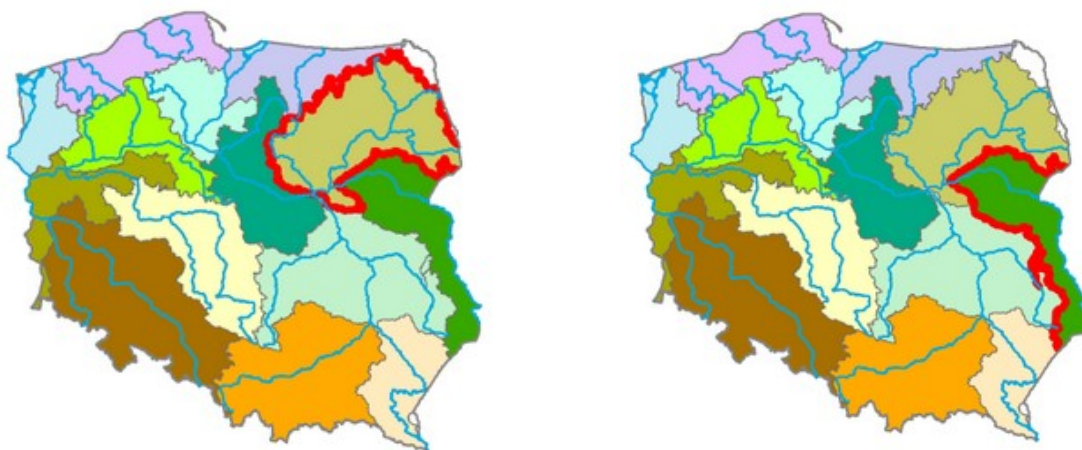
→ Wodociąg Północny w Wieliszewie - punkty poboru w: Wierzbicy na Narwi (41,5 km), Popowie na Bugu (3,0 km) oraz przy ujęciu wody dla Wodociągu Północnego w Wieliszewie.

¹¹ SSQ – jeden ze wskaźników przepływów charakterystycznych określających hydrologię rzeki w wieloletnim okresie obserwacyjnym – jest to przepływ średni ze średnich.

4.4. Charakterystyka ekologiczna Jeziora Zegrzyńskiego

W świetle prowadzonego monitoringu oraz uzyskanych w jego wyniku danych można stwierdzić, że o jakości wód jeziora decydują dwa jego główne dopływy. Zarówno rzeka Narew jak i Bug kwalifikują się do III klasy czystości wód lub są okresowo pozaklasowe. Dla rzeki Narew istotne znaczenie dla klasyfikacji mają parametry fizyko-chemiczne i biologiczne, zaś dla Bugu wielkości BZT-5 (biologiczne zapotrzebowanie tlenu) oraz zawiesina (III klasa). Jest więc oczywistym fakt, że jezioro jest okresowo kwalifikowane jako należące do tych klas lub poza nimi. Jezioro Zegrzyńskie jest miejscem, w które dopływają wody obciążone związkami mineralnymi i organicznymi i gdzie następują procesy sedimentacji i ich mineralizacji. W tej sytuacji stopień zanieczyszczenia jeziora jest zdeterminowany parametrami dopływającej wody. Dokładniejsze dane są okresowo publikowane przez instytucje zajmujące się wspomnianym monitoringiem.

Rysunek 23. Zlewnie Narwi i Bugu

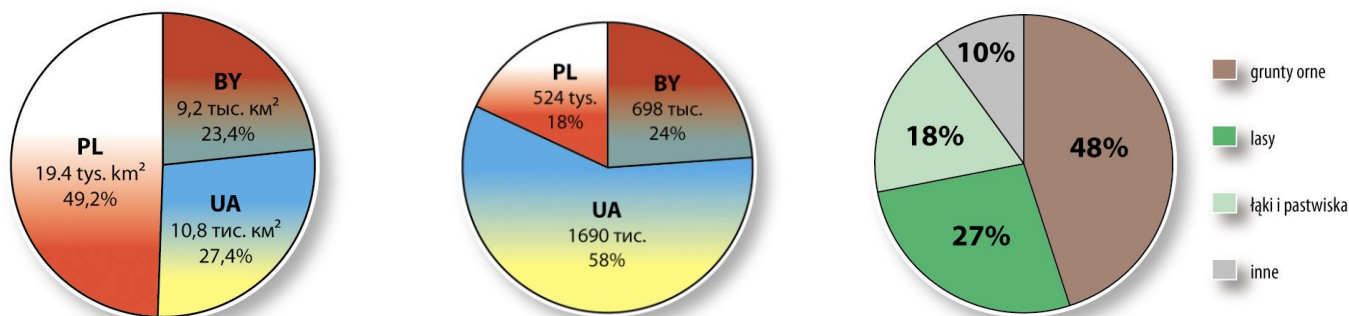
Źródło: <http://monitor.pogodynka.pl>

Toń wodną jeziora tworzą w około 58% wody Bugu i w około 42% - wody Narwi. Średni dopływ wód podziemnych do rejonu jeziora wynosi $2 \text{ dm}^3/\text{s} \cdot \text{km}^2$. Zlewnia Jeziora Zegrzyńskiego obejmuje ok. 110,1 tys. km^2 , z czego 90 tys. km^2 jest na terenie Polski, 9,3 tys. km^2 - Białorusi i 10,8 tys. km^2 - Ukrainy. Problem oczyszczania ścieków ze źródeł punktowych w zlewni Jeziora Zegrzyńskiego oraz ochrony wód tego jeziora ma zatem charakter międzynarodowy ze względu na transgraniczny charakter rzeki Bug i tylko częściowe położenie zlewni Jeziora Zegrzyńskiego na terytorium Polski¹². Zestawienie danych dotyczących ilości osób zamieszkałych na obszarze zlewni Bugu w poszczególnych państwach wzmacnia dodatkowo ten wniosek.

¹² P. Błaszczyk, Oczyszczanie ścieków w zlewni Jeziora Zegrzyńskiego, w: Ochrona ujęć wody przed zanieczyszczeniem, Poprawa jakości wody dla Warszawy, materiały konferencyjne, Warszawa 2007.

Rysunek 24. Struktury zlewni Bugu¹³ (powierzchnia, ludność, struktura użytkowania powierzchni).

Źródło: Budowa polsko – białorusko – ukraińskiej polityki wodnej w zlewni Bugu, Projekt NEB/PL/LUB/2.1/06/66, Grant contract TACIS: 2008/154-946, Raport z realizacji projektu - podsumowanie i rekomendacje. Autorzy:

Koordinator Projektu: Paweł Błaszczuk Kierownik merytoryczny Projektu: Teresa Zań, Kierownik białoruskiej części projektu: Konstantin Krasowskij, Kierownik ukraińskiej części projektu: Jurij Bachmaczuk, Maj 2009 r.

Źródła zanieczyszczeń generalnie dzielą się na dwa rodzaje: punktowe, którymi są przede wszystkim zrzuty z oczyszczalni ścieków oraz obszarowe - pochodzące z intensywnie nawożonych obszarów rolniczych oraz terenów wiejskich, rekreacyjnych i miejskich pozbawionych sanitacji. Wielkość zrzutu ścieków jak i ładunków zanieczyszczeń ze źródeł punktowych określa się bezpośrednio - na podstawie sprawozdań, natomiast określenie ładunków obszarowych odbywa się pośrednio metodami empirycznymi. Z prowadzonych dla zlewni Bugu wyliczeń pośrednich wynika, że decydujący wpływ na jakość wód mają zanieczyszczenia obszarowe, ponieważ ładunek zanieczyszczeń pochodzący ze źródeł obszarowych stanowi ok. 70% całości odprowadzanego ładunku. Sumaryczna wielkość ładunków punktowych podawana w sprawozdawczości jest ok. 3-krotnie niższa od ładunków wyliczonych metodami empirycznymi, co może wskazywać na brak opomiarowania tych zrzutów lub/i nierzetelność sprawozdań¹⁴.

W ramach prac przygotowawczych Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych zidentyfikowano na obszarze zlewni Jeziora Zegrzyńskiego 116 aglomeracji obsługiwanych w zasadzie przez 117 oczyszczalni ścieków. Na terenie zlewni jest też 35 aglomeracji mniejszych do 2.000 RLM. Zidentyfikowane zostało też 26 zakładów przemysłu rolno-spożywczego (szacowany ładunek - około 8.000 RLM). Z cytowanego opracowania wynika, że ładunek w ściekach po oczyszczeniu jest wielokrotnie wyższy w ściekach z Ukrainy (133,8 tys. RLM) niż z Polski (20,0 tys. RLM). Zgodnie z cytowanym opracowaniem 80% ukraińskiego ładunku pochodzi z oczyszczalni ścieków we Lwowie. Rezultatem jest niezadowolający stan wód Jeziora Zegrzyńskiego.

¹³ Jak zaznaczono wyżej zlewnia Bugu to jedynie część zlewni Jeziora Zegrzyńskiego (ok. 58%), brak jest analogicznych danych dla całej zlewni.

¹⁴ Budowa polsko – białorusko – ukraińskiej polityki wodnej w zlewni Bugu, Projekt NEB/PL/LUB/2.1/06/66, Grant contract TACIS: 2008/154-946, Raport z realizacji projektu - podsumowanie i rekomendacje. Autorzy: Koordynator Projektu: Paweł Błaszczuk Kierownik merytoryczny Projektu: Teresa Zań, Kierownik białoruskiej części projektu: Konstantin Krasowskij, Kierownik ukraińskiej części projektu: Jurij Bachmaczuk, Maj 2009r.

Dopływ wód o takiej klasie oraz przepływ jej przez jezioro powoduje okresowe pogorszenie warunków tlenowych w zbiorniku. Związane to jest z dynamizacją procesów mineralizacji substancji organicznych w środowisku jeziora. Zjawisko to ma miejsce corocznie po zakończeniu spływu wód roztopowych do jeziora. Warunki takie panują często jeszcze w okresie lata. W tym okresie ma miejsce masowa migracja części populacji ryb ze zbiornika do strefy cofkowej. Migracja ta jest powszechnie znana wędkarzom i rybakom. Okresowa poprawa warunków tlenowych w zbiorniku może nastąpić również w okresach występowania pogody charakteryzującej się silnymi wiatrami.

Podobne zjawisko, tylko w odwrotnym kierunku, ma miejsce w okresie jesiennym - gdy ulegną poprawie warunki tlenowe w zbiorniku, ryby migrują do jeziora jako miejsca zimowania. W tym okresie, w miejscach gromadzenia się ryb ma miejsce ogromna presja wędkarzy na ich populację. Dotyczy to głównie ryb drapieżnych.

Następnym istotnym dla użytkowania wód jeziora czynnikiem, jest zjawisko zanieczyszczenia bakteriologicznego czaszy zbiornika. Zjawisko to ma swoją przyczynę w braku kompleksowej kanalizacji w obiektach zlokalizowanych w zlewni bezpośredniej jeziora. Zanieczyszczenie to jest zmienne w czasie i jest wyraźnie powiązane z wykorzystywaniem sezonowych obiektów rekreacyjnych (indywidualnych) w tej strefie. W sezonie wiosenno-lętnim wytypowane obiekty rekreacyjne – kąpieliska są monitorowane przez placówkę Sanepidu w Legionowie. W minionych latach liczne tego typu miejsca rekreacji wodnej nad jeziorem były zamykane z powodu zanieczyszczeń bakteriologicznych. Funkcjonujące kąpieliska w Nieporęcie (Dzika Plaża) i Wieliszewie były czynne i stanowiły dużą atrakcję dla użytkowników. Ten ewenement w zakresie ewidentnego zanieczyszczenia bakteriologicznego czaszy jeziora, znany z licznych badań Sanepidu, może być wytłumaczony ograniczonym mieszaniem się wód Narwi i Bugu i smug zanieczyszczeń z pompowni melioracyjnych (Nieporęt i Białobrzegi) oraz warunkami pogodowymi w dniu poborów (kierunek i prędkość wiatru).

W tym miejscu należy wspomnieć o dwu dopływach wprowadzających swoje wody bezpośrednio do czaszy jeziora. Z uwagi na niewielkie ilości wody odprowadzane do jeziora znaczenie ich jest tylko lokalne.

→ Rzeka Rządza, w świetle klasyfikacji jakości charakterystyk fizyczno-chemicznych, prowadzi wody o wyższej klasie niż woda w jeziorze, lecz w świetle powtarzających się klęsk ekologicznych powinna być klasyfikowana jako pozaklasowa. Rzeka ta, z racji oprowadzania do niej wód z aglomeracji miejskich (oczyszczalnia miejska) i innych obiektów, powinna być obiektem zainteresowania w odniesieniu do potrzeby uregulowania gospodarki wodno-ściekowej.

→ Kanał Żerański, odprowadzający również niewielkie ilości wody do jeziora, powinien zostać potraktowany z zasługującą na to uwagą z racji jego znaczenia dla wędkarstwa i wywieranej na niego antropopresji. Kanał Żerański jest ponadto odbiornikiem zanieczyszczeń z licznych obiektów infrastruktury miejskiej poprzez rzeki: Długą, Czarną i Beniaminówkę oraz przez bezpośrednie zrzuty do niego. Dodatkowym obciążeniem Kanału jest zrzut wód chłodniczych z Elektrociepłowni Żerań, którego efektem jest podniesienie temperatury wód kanału i tym samym masowy rozwój biomasy. Kanał Żerański jest miejscem permanentnego rozgrywania gruntowych zawodów przez koła wędkarskie z Warszawy i okolic oraz imprez krajowych i międzynarodowych. Można śmiało stwierdzić, że w wyniku nęcenia ze stanowisk połowu podczas tego typu imprez do wód Kanału Żerańskiego dostają się w skali roku tony zanęt i tym samym związków biogennych. O tym zjawisku świadczy permanentny zakwit wód Kanału, nawet w okresie zimy.

Brak jest miarodajnych danych odnoszących się do stanu jakości wody innych cieków zasilających bezpośrednio Jezioro Zegrzyńskie z racji braku monitoringu na nich. Jedyną wzmianką o pojawiających się na nich problemach jest wykaz interwencji realizowanych przez lokalne placówki Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Warszawie (WIOŚ-Warszawa) w reakcji na zgłoszenia od indywidualnych osób (wędkarzy), organizacji wędkarskich lub samorządów.

4.5. Zagrożenia dla wód Jeziora Zegrzyńskiego

ZAGROŻENIA PONADLOKALNE

W minionych latach Jezioro Zegrzyńskie było miejscem dwu klęsk ekologicznych. W obu przypadkach sprawcami były zanieczyszczenia organiczne dopływające do czaszy jeziora z jego głównych dopływów.

W latach siedemdziesiątych/osiemdziesiątych ubiegłego wieku miał miejsce zrzut ścieków po kampanii cukrowniczej do wód Narwi w okresie zalegania na zbiorniku pokrywy lodowej. Rzeczywisty rozmiar katastrofy można było dopiero ocenić na wiosnę po zejściu pokrywy lodowej. Na brzegu i w wodzie jeziora na odcinku o Zegrza do Dębego zalegały tony martwych ryb w stanie rozkładu. Szczególną uwagę zwracały okazałe sumy o wadze nawet do kilkudziesięciu kilogramów. Drobniejsze ryby uległy do tego czasu rozkładowi. Brak jest wiarygodnych danych liczbowych dotyczących rozmiarów tej klęski.

Drugi przypadek klęski ekologicznej miał miejsce w lipcu 2009 roku w wyniku dopływu powodziowych wód Bugu o śladowej ilości tlenu rozpuszczonego. Przyczyną tego zjawiska była sytuacja w górnym odcinku Bugu, gdzie w wyniku intensywnych opadów deszczu w okresie sianokosów zostały zalane znaczące obszary łąk ze znajdującą się na nich skoszoną trawą. W okresie tym panowały wysokie temperatury powietrza i tym samym też wody, które przyspieszyły procesy gnicia skoszonych traw. W warunkach intensywnych opadów gnijąca trawa wraz z rozpuszczonymi w niej substancjami organicznymi dostała się do dopływów Bugu i w ciągu kolejnych około dwóch tygodni, zanieczyszczenia dotarły do jeziora. Odtleniona woda spowodowała masowe ginięcie ryb na całym odcinku Bugu, a w końcu i w jeziorze. Podobne zjawisko wystąpiło na rzece Liwiec w województwie mazowieckim, która, odprowadzając swoje wody powyżej Wyszkowa do Bugu, spotęgowała efekt klęski ekologicznej. W przypadku rzeki Liwiec geneza zjawiska był podobna, lecz nałożyły się na nią dodatkowo zanieczyszczenia pochodzące z terenów zurbanizowanych oraz nieprawidłowości w eksploatacji obiektów łaskarskich. O ile w górnym Bugu były to podtopione stogi z sianem, to na terenach łąk przyległych do rzeki Liwiec lub jej dopływów były to skoszone trawy pozostawione na łąkach. Zjawisko koszenia traw i pozostawiania ich na polach jest dość częstym przypadkiem na tych terenach z powodu zaniku hodowli bydła mlecznego. Wymóg koszenia raz w roku wynika z warunków wypłat dopłat unijnych dla rolnika. Udział zanieczyszczonych wód Liwca w przepływie wód bużańskich wynosił w lipcu 2009 roku około 20 %. W czasie lipcowej klęski wody Bugu stanowiły około 70 % całkowitego dopływu do Jeziora Zegrzyńskiego. Kulminacja przepływu na Bugu wyniosła około 320 m³/s. Materiały dotyczące rozmiar klęski i strat dla jeziora, jego ichtiofauny, są w posiadaniu Starostwa Legionowskiego oraz Okręgu Mazowieckiego Polskiego Związku Wędkarskiego.

W tym miejscu należy wspomnieć o ogromnych stratach, jakie poniósł Wodociąg Północny w Wieliszewie z racji zanieczyszczenia instalacji do uzdatniania wody metalami ciężkimi (mangan,

żelazo), które dostały się do niej wraz z wodą z jeziora. Doświadczenia z tego zdarzenia losowego poskutkowały wprowadzeniem w Zakładzie stałej procedury postępowania w przypadkach tego typu zagrożeń.

W konkluzji analizy tych zjawisk należy zaznaczyć, że nie ma praktycznie żadnych form przeciwdziałania im na jeziorze. Istniejący system monitoringu społecznego, wsparty fachowym działaniem placówek WIOŚ-Warszawa, pozwala jedynie na pewne działania zmierzające do zmniejszenia rozmiarów klęski.

Istotnym naturalnym czynnikiem ograniczającym rozmiary takich klęsk ekologicznych jest natomiast fakt zasilania wód jeziora przez dwa duże cieki, a nie jeden. Dzięki temu oraz brakowi pełnego mieszania się wód obu cieków, a także i rozmiarom jeziora możliwe było w okresie klęski w lipcu 2009 roku zachowanie znacznej populacji rodzimej, i uciekającej do niego z zanieczyszczonej rzeki, ichtiofauny.

ZAGROŻENIA LOKALNE

Zagrożenia lokalne występują znacznie częściej na ciekach zasilających bezpośrednio czaszę Jeziora Zegrzyńskiego. Wynikają one z dwu czynników. Są nimi:

- zrzuty zanieczyszczeń do wspomnianych cieków z punktowych źródeł zanieczyszczeń, takich jak: zakłady produkcyjne, oczyszczalnie ścieków (awarie) i inne obiekty infrastruktury wodno-gospodarczej;
- wystąpienie niekorzystnych temperatur połączone z intensywnymi opadami. Warunki te powodują niekontrolowany dopływ do odbiornika zanieczyszczonych wód, zawierających duże ilości materii organicznej, która w wodzie o wysokiej temperaturze ulega szybkiej mineralizacji zużywając zawarty w wodzie tlen. Prowadzi to do wystąpienia zjawiska przyduchy letniej.

Analiza materiałów z interwencji i komunikatów WIOŚ-Warszawa pokazuje skalę problemu na terenach bezpośrednio zasilających czaszę jeziora.

Drugim aspektem prowadzonych przez WIOŚ-Warszawa prac monitoringowych jest efekt realizowanej w terenie profilaktyki, polegającej na pomiarach interwencyjnych w miejscach potencjalnego zagrożenia i w ekstremalnych warunkach pogodowych.

Liczba interwencji na tych ciekach wskazuje na postępujący proces degradacji zasobów wodnych zasilających czaszę zbiornika i powinna być przesłanką dla dalszych działań w zakresie ochrony wód.

4.6. Presja na wody jeziora wynikająca z ich użytkowania

Jezioro Zegrzyńskie jest odbiornikiem zanieczyszczonych wód z jego zlewni i to determinuje stan jego zasobów. Także formy użytkowania jego wód wiążą się z następującymi niekorzystnymi dla jego ekosystemu zjawiskami:

1. presją wędkarską i rybacką na populację ichtiofauny jeziora,

2. dewastacją terenów nadbrzeżnych w rezultacie masowej rekreacji,
3. zaśmiecaniem terenów nadbrzeżnych i wód przybrzeżnych,
4. występowaniem zjawisk pogarszających komfort i bezpieczeństwo rekreacji,
5. brakiem sformalizowanych zasad i norm użytkowania jeziora.

Ad.1. Presja na wody jeziora ma miejsce od momentu jego powstania. W miarę starzenia się nowopowstałego zbiornika następowały zmiany w składzie jego ichtiofauny wynikające z jego żyzności. Proces ten miał miejsce w pierwszych latach jego istnienia i praktycznie zakończył się w latach siedemdziesiątych XX wieku. W jeziorze i jego dopływach miało miejsce zjawisko naturalnego tarła wielu występujących tam gatunków ryb. Oznaczane i chronione były miejsca naturalnego tarła. Funkcjonowały inne zasady połowu, wymiary ochronne i ilości poławianych ryb. W kolejnych latach przepisy te uległy zaostrzeniu. Związane to było z pogarszaniem się zasobów ryb w jeziorze, wynikającym z presji wędkarskiej i rybackiej na ich populację. Podjęte zostały kroki w celu jej odbudowy poprzez sztuczne zarybiania cennymi gatunkami, podlegającymi największej presji. W latach siedemdziesiątych–osiemdziesiątych presja wędkarska skierowana była głównie na ryby niedrapieżne. Były to następujące gatunki: leszcz, karaś srebrny czy karp. W okresach jesiennych wędkarze stawiali się na połów ryb drapieżnych. Wędkarze dokonujący połowów z łodzi skupiali się w nielicznych przystaniach wędkarskich i stanowili zwartą społeczność utrzymującą ze sobą żywe kontakty. Sezon połowów wędkarskich ze sprzętu pływającego rozpoczynał się w połowie kwietnia i kończył z końcem października. W okresie zimy miały miejsce liczne wyprawy miłośników wędkarstwa podlodowego na jezioro. Nie było jeszcze w tym czasie stref ochronnych na nim.

Warunki wędkowania uległy radykalnie zmianie w latach pięćdziesiątych XX i na początku obecnego wieku. Wynikało to z popularyzacji wędkarstwa w społeczeństwie, rosnącej mobilności społeczeństwa oraz wzrostu ilości sprzętu pływającego służącego do połowu ryb. W tym czasie, w wyniku postępu technologicznego, pojawiły się nowe sposoby wędkowania. Znacznie wzrosła liczba wędkarzy dysponujących własnym sprzętem pływającym oraz jak również liczba sprzętu pływającego dostępnego na przystaniach wędkarskich. Wyposażenie każdej łodzi w silnik oraz echosondę ogromnie zwiększyło efektywność i obszar połowów. Zjawiska te w bardzo szybkim czasie doprowadziły do zmiany z presji wędkarzy na ryby spokojnego żeru na presję na ryby drapieżne. Wprowadzony w minionych latach zakaz połowu na żywe ryby tylko okresowo zmniejszył tą presję. Uchylenie tego zakazu pogorszyło stan populacji ryb drapieżnych. Umożliwienie stosowania *trolingu* jako metody połowu ryb drapieżnych stało się następnym czynnikiem zwiększającym presję na ryby drapieżne.

Presja na populację innych ryb występujących w jeziorze wydaje się być znacznie mniejsza z powodu ich mniejszej atrakcyjności wędkarskiej i ma raczej charakter lokalny. Sytuacja w minionych latach była odwrotna, gdy w jeziorze występowała duża populacja ryb takich jak karp lub karaś srebrny. Presja ta jednak powinna być analizowana w skali lokalnej z uwagi na jej negatywny wpływ na jakość wody, tak jak ma to miejsce na Kanale Żerańskim. Permanentne organizowanie zawodów wędkarskich oraz liczny udział wędkarzy w połowach indywidualnych na tym akwenie może prowadzić do gwałtownego wzrostu eutrofizacji jego wód. Już obecnie można zaobserwować zmiany koloru jego wody w miejscach i w czasie rozgrywania tego typu imprez masowych. Ciągłe zakwitanie jego wód może być jedną z przyczyn tego zjawiska, choć nie jedyną. Wody Kanału Żerańskiego z powodu tak

dużego obciążenia zanieczyszczeniami organicznymi i stosunkowo małego ruchu wody i braku zjawiska mieszania wiatrowego mogą być miejscem lokalnej, ale poważnej w skutkach klęski ekologicznej.

Autorzy opracowania, w oparciu o opinie środowiska i własne obserwacje, biorąc pod uwagę złożoność problemu, postulują w odniesieniu do problemu presji wędkarskiej i rybackiej na jezioro realizację następujących działań:

- oszacowania w oparciu o materiały źródłowe wielkości presji wędkarskiej na ichtiofaunę zbiornika,
- oszacowania w oparciu o materiały źródłowe wielkości presji rybackiej na ichtiofaunę zbiornika,
- oszacowania w oparciu o miarodajne materiały presji na ichtiofaunę zbiornika wywieranej przez indywidualnych rybaków,
- oszacowania wielkości presji wędkarskiej związanej z różnymi formami zawodów wędkarskich i z wykorzystaniem metod spinningowych i gruntowych (na żywej rybie i nie),
- oszacowania presji wędkarskiej na wody zbiornika w wyniku stosowania *trolingu* w połowie ryb drapieżnych,
- zestawienia wielkości zarybień przez PZW z okresu minionych lat w rozbiciu na gatunki,
- opracowania nowych zasad lub ich modyfikacji w zakresie uprawiania wędkarstwa i odłowów rybackich na wodach całego zbiornika, w celu osiągnięcia jego optymalnej eksploatacji.

Autorzy opracowania mają nadzieję doprowadzić do społecznej dyskusji pod patronatem Lokalnej Grupy Rybackiej, dotyczącej presji na ichtiofaunę Jeziora Zegrzyńskiego oraz metod działania dla zahamowania degradacji tego akwenu.

Ad. 2. Intensywne użytkowanie terenów nadbrzeżnych przez osoby wypoczywające w minionych latach i obecnie nie pozostało bez wpływu na tereny nadbrzeżne jeziora. Część z nich została na trwałe odgradzona, uniemożliwiając publiczny dostęp do nich, a część silnie zmieniona względem pierwotnej szaty roślinnej. Wybudowanie sztucznych obwałowań czaszy zbiornika w postaci zapór bocznych na jego lewym brzegu zostało w większości zrekompensowane poprzez ich zaanektowanie z biegiem lat przez szatę roślinną. Widać to szczególnie wyraźnie na odcinkach zapory bocznej, które zostały obsypane materiałem wydobytym z czaszy zbiornika w celu zmniejszenia wielkości filtracji przez nie.

W minionych latach często obserwowane były przypadki dewastacji drzew i krzewów przez wypoczywających w okresie lata, połączone z paleniem ognisk i urządzaniem obozowisk. Zjawisko to z biegiem lat uległo minimalizacji. Straty w drzewostanie nad jeziorem poczynione zostały również przez populację bobrów oraz są skutkiem podmywania nieumocnionych brzegów zbiornika w wyniku procesów falowania.

Ad.3. Problem śmieci jest jednym z ważniejszych, z jakim musi zmierzyć się nasze społeczeństwo. Strumień odpadów pozostawianych przez osoby przebywające nad jeziorem jest znaczący. W miejscach uprawiania masowej i zorganizowanej rekreacji są one zbierane przez odpowiednie służby lub dzierżawców terenu. Pozostają jednak miejsca, gdzie ten problem nie jest należycie rozwiązywany. W obrębie czaszy jeziora obowiązek ten spoczywa na administratorze obiektu, czyli

Regionalnym Zarządzie Gospodarki Wodnej. Znaczne ilości śmieci unoszących się w toni wodnej są wyławiane na kratach wlotowych do elektrowni. Dodatkowo, dostępne fragmenty brzegu jeziora są oczyszczane z odpadów przez pracowników RZGW. Są jednak fragmenty zbiornika szczególnie trudno dostępne od strony lądu, gdzie śmieci pozostawione przez użytkowników jeziora zalegają latami. Należałoby się zastanowić nad szeroką akcją edukacyjną dotyczącą tego problemu oraz nad organizowaniem okresowej akcji sprzątania brzegów, szczególnie Kanału Żerańskiego, od strony wody. Głównymi użytkownikami tego terenu są wędkarze i to oni powinni podjąć inicjatywę w tym zakresie. Należy podkreślić i docenić fakt sprzątania przez wędkarzy brzegów Kanału Żerańskiego w miejscach organizacji zawodów wędkarskich, ale dotyczy to tylko wybranych fragmentów Kanału. Pozostają nadal miejsca, gdzie nie są organizowane zawody, a pozostające pod presją miłośników tego typu rekreacji.

Ad.4. Często nieuświadomianym, bo narastającym stopniowo, ale istotnym, problemem jest pogarszający się komfort rekreacji na Jeziorze Żegrzyńskim. Do występujących negatywnych zjawisk należy zaliczyć hałas emitowany przez szybkie jednostki pływające, takie jak skutery wodne. Ogromna uciążliwość i nieograniczony zasięg poruszania się tego typu jednostek po jeziorze, połączone często z niską kulturą osobistą amatorów tego sportu, stają się coraz większym problemem masowej rekreacji. Zdaniem wielu osób trudno jest pogodzić tę formę rozrywki (bo chyba nie wypoczynku) z pozostałymi formami rekreacji na wodach zbiornika. W sytuacji coraz intensywniejszego wykorzystywania jeziora przez motorowodniaków niezbędne jest jak najszybsze uregulowanie prawne, dotyczące zapewnienia nie tylko komfortu, ale także bezpieczeństwa osobom wypoczywającym na jeziorze. Drastycznym dowodem takiej potrzeby był wypadek śmiertelny spowodowany w minionym roku przez kierowcę skutera wodnego w rejonie Dzikiej Plaży.

Innym zagrożeniem dla uczestników wodnej rekreacji jest rozwijanie niebezpiecznych prędkości przez duże jednostki pływające i wywołane nim zjawisko falowania, niebezpieczne dla mniejszych łodzi, w tym kajaków. Wynika ono z faktu, że nie zawsze te jednostki poruszają się jedynie po wyznaczonych szlakach wodnych oraz z ogólnego zagęszczenia jednostek pływających na wodach Jeziora Żegrzyńskiego. Często wynika też z braku kultury i poszanowania w relacjach pomiędzy różnymi użytkownikami jeziora.

Masowe używanie do napędu łodzi silników spalinowych na pewno nie pozostaje bez wpływu na jakość wody. Brak jest materiałów pomiarowych w tym zakresie. Wpływ taki można stwierdzić na podstawie obserwacji jedynie w przypadkach zanieczyszczeń substancjami ropopochodnymi na Kanałe Żerańskim w miejscu cumowania dużych jednostek pływających. Są to na szczęście przypadki sporadyczne. Odnotowano takie zdarzenia w materiałach pokontrolnych WIOŚ-Warszawa.

Ad.5. Ograniczeniu opisanych powyżej problemów i patologii może służyć przypominanie użytkownikom Jeziora Żegrzyńskiego o istniejących zasadach współżycia społecznego i użytkowania akwenów wodnych i publicznych terenów rekreacyjnych, jak również uzupełnienie ich o nowe, w tym sformalizowane, zasady i przepisy. Taka inicjatywa powinna wyjść od wszystkich interesariuszy procesu wykorzystania obszaru jeziora, a egzekucja powinna spoczywać na instytucji - właścicielu obiektu wodnego oraz jego jednostkach administracyjnych sprawujących tę funkcję z racji ich przeznaczenia. Opracowane lub istniejące w tym zakresie przepisy i obowiązki spoczywające na użytkownikach tego akwenu wodnego powinny być szeroko rozpowszechniane przez wszystkich interesariuszy.

4.7. Ocena ekologicznych skutków aktualnego wykorzystania jeziora i obszarów przyległych - identyfikacja presji podlegających ocenie wpływu (siła sprawcza/presje)

Poniższa ocena została przeprowadzona zgodnie z opisaną w rozdziale 4.1. metodologią, zdefiniowaną w *Ramowej Dyrektywie Wodnej WE*.

I. Pobór wód

1. Pobory wód dla potrzeb gospodarstw domowych

Ma miejsce pobór wody przez Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji m.st. Warszawy S.A. (MPWiK), w celu zaopatrzenia w wodę aglomeracji warszawskiej. Trzy funkcjonujące w 2012 r. zakłady, należące do MPWiK, ujmowały i produkowały wodę dla Warszawy, Pruszkowa, Piastowa oraz gmin: Michałowice, Piaseczno, Żąbki, Stare Babice, Izabelin, Lesznowola i Brwinów. Zakład Wodociągu Centralnego i Zakład Wodociągu Praskiego pobierają wodę z Wisły, a **Zakład Wodociągu Północnego z Jeziora Zegrzyńskiego**. Spółka eksploatuje również lokalne stacje uzdatniania wody (m.in. w Wesołej, Radości, Falenicy).

2. Pobór wody dla potrzeb przemysłu (w tym energetyki)

Nie występuje.

3. Pobór wody dla potrzeb rolnictwa i leśnictwa

W ramach realizacji Jeziora Zegrzyńskiego zostało wykonane ujęcie brzegowe (lewy brzeg zbiornika na 22.0 km). Ujęcie wykonano dla nawadnia kompleksu melioracyjnego Krubin – Kałuszyn. System ten od lat nie funkcjonuje z powodu braku konserwacji przez służby melioracyjne. Odpływ z systemu melioracyjnego odbywa się przez pompownię wałową w miejscowości Góra.

4. Pobór wody dla potrzeb przerzutów międzylewniowych

System omówiony w pkt. 3 stanowił system przerzutu wody ze zlewni Jeziora Zegrzyńskiego poza nią, ale, z racji wymienionych powyżej, zagadnienie to ma charakter jedynie historyczny. W tym miejscu należy zaznaczyć że funkcjonowanie tego systemu z wykorzystaniem do zasilania Jeziora Klucz mogłoby być czynnikiem ratującym wymieniony zbiornik przed kompletną degradacją, spowodowaną katastrofalną eutrofizacją, wywołaną brakiem racjonalnej gospodarki wodno-ściekowej na tym terenie (zlewni Jeziora Klucz). Podobne działanie, czyli zwiększenie przepływu przez Jezioro Góra, a tym samym wymiana jego wód, mogłoby ograniczyć - przy zminimalizowaniu lokalnych zrzutów zanieczyszczeń (Ośrodek Hodowlany PAN Góra) - degradację tego zbiornika.

5. Pobór wody dla potrzeb żeglugi

W minionych latach, gdy istniał transport wodny kruszywa z Jeziora Zegrzyńskiego poprzez Kanał Żerański, pewne ilości wody były pobierane z Kanału do śluzowania przy niższym poziomie wody w Wiśle niż w Kanale (Jeziorze Zegrzyńskim). Obecnie ilości te nie są znaczące z powodu zaniku transportu wodnego na tym odcinku drogi wodnej. Reanimowana w ostatnich latach żegluga

turystyczna pomiędzy rzeką Wisłą (Warszawą) a jeziorem ma raczej charakter symboliczny i marginalny w odniesieniu do poboru wody z jeziora (bliższymi informacjami na ten temat dysponuje RZGW Warszawa).

Śluza Tillingera historycznie była często wykorzystywana dla transportu sprzętu pływającego z Wisły na Narew i w kierunku Mazur. Obecnie transport sprzętu pływającego drogą wodną ma charakter szczytkowy. O spadku atrakcyjności żeglugi turystycznej masowej i indywidualnej z wykorzystaniem tej drogi wodnej może też decydować zjawisko dalszego obniżenia się dna rzeki Wisły na odcinku warszawskim w wyniku prac regulacyjnych, a tym samym ograniczenie wykorzystywania śluzy na Kanale Żerańskim z racji wysokości jej progu względem obniżonego poziomu dna rzeki Wisły (bliższymi informacjami na temat minimalnego stanu żeglowności i częstości jego występowania na tym odcinku drogi wodnej dysponuje RZGW Warszawa). Rozwiązaniem tego problemu może być budowa stopnia piętrzącego Warszawa Północ i stabilizacja na odpowiednim poziomie stanów rzeki Wisły dla potrzeb żeglugi.

6. Pobór wody dla innych celów

Nie występuje.

II. Źródła punktowe / Punktowe źródła zanieczyszczeń – wielkość zrzutów oraz ich ładunków dla ścieków:

7. Pobór wody dla celów komunalnych, w tym bytowych:

- zrzuty do Kanału Żerańskiego w postaci jego dopływów:

- Kanału Markowskiego (rzeka Długa) z miejscowości: Marki, Zielonka, Kobyłka - brak miarodajnych i aktualnych danych na ten temat;

- Kanału Bródnowskiego - brak miarodajnych i aktualnych danych na ten temat;

- rzeki Beniaminówki - brak miarodajnych i aktualnych danych na ten temat;

- inne zrzuty bezpośrednio do Kanału będącego integralną częścią zbiornika:

- pompownie melioracyjne, odprowadzające wody z terenów zurbanizowanych (rekreacyjnych) bezpośrednio do czaszy zbiornika lub (pompownia Nieporęt) do Kanału Żerańskiego. W zlewni bezpośredniej jeziora znajduje się łącznie 14 takich obiektów. Stanowią one źródło zanieczyszczeń bakteriologicznych wód jeziora, bardzo istotnych - z uwagi na wykorzystanie tych wód dla celów rekreacyjnych (kąpieliska). Brak aktualnych i miarodajnych danych w tym zakresie;

8. Punktowe źródła zanieczyszczeń – wielkość zrzutów oraz ich ładunków dla ścieków przemysłowych

Nie występują.

9. Punktowe źródła zanieczyszczeń – wielkość zrzutów oraz ich ładunków dla ścieków deszczowych:

- zrzuty wód deszczowych z terenu Zegrze Północne bezpośrednio do jeziora.

→ zrzuty z lokalnej kanalizacji deszczowej bezpośrednio do Kanału Żerańskiego lub jego dopływów.

10. Punktowe źródła zanieczyszczeń – wielkość zrzutów oraz ich ładunków dla ścieków ze stawów rybnych

Nie występują.

11. Składowiska odpadów

Nie występują.

12. Punktowe źródła zanieczyszczeń – wielkość zrzutów oraz ich ładunków dla ścieków - inne powstające w wyniku działalności człowieka (np. wody zasolone, chłodnicze):

→ zrzut wód chłodniczych z Elektrociepłowni Żerań do Kanału Żerańskiego.

III. Regulacje przepływu wody i zmiany morfologiczne wód powierzchniowych

13. wały przeciwpowodziowe

Wały przeciwpowodziowe wykonane w celu ochrony terenów przyległych do jeziora, stanowiące jego integralną część, zostały wybudowane w postaci zapór bocznych na długości około 58 km jego linii brzegowej oraz w strefie zasięgu cofki rzek go zasilających.

14. sztuczne wielofunkcyjne zbiorniki retencyjne

Nie występują.

15. zabudowa podłużna

Nie występuje.

16. budowle poprzeczne (zapory, jazy, zastawki, stopnie regulacyjne, zapory przeciwrumowiskowe):

→ zaporą czołową o długości 230 m wraz z jazem o świetle upustów 100 m. oraz elektrowni wodnej.

17. małe (<5 MW) elektrownie wodne

Nie występują.

IV. Gospodarowanie wodami rzecznyymi / żegluga

18. wielofunkcyjne retencjonowanie wody

→ produkcja energii (elektrownia podszczytowa),

→ ochrona przed powodzią,

→ eksploatacja i transport kruszywa budowlanego (zaniechano),

→ turystyka wodna i sporty wodne,

→ rekreacja (obiekty indywidualne i kompleksy rekreacyjne)

→ pobór wody dla aglomeracji warszawskiej,

→ rybactwo i wędkarstwo,

→ nawodnienia (historycznie)

19. energetyka wodna

Elektrownia wodna dysponuje mocą instalacyjną o wielkości 20 MW i średniej produkcji rocznej energii około 91 GWh. Pierwotnie elektrownia miała pracować jako szczytowa w systemie zbiorników kaskady Bugu oraz stopnia w Wyszogrodzie na Wiśle. Stopień ten gwarantowałby utrzymanie odpowiedniego poziomu wody w rzece Narwi poniżej stopnia Dębe i tym samym efektywniejsze wykorzystanie pojemności zbiornika poprzez kilkugodzinne przerwy w pracy elektrowni i piętrzenie w tym czasie wody w zbiorniku w celu wykorzystania jej w okresach szczytowych. W rezultacie zaniechania budowy stopnia w Wyszogrodzie, elektrownia może pracować tylko w systemie podszczytowym z uwagi na konieczność zagwarantowania odpowiedniego poziomu wody w rzece Narwi poniżej stopnia. Dodatkowo pewna część energii (około 25 %) wyprodukowanej w elektrowni wykorzystywana jest do obsługi systemu pompowni wałowych odprowadzających wodę z terenów depresyjnych zlewni bezpośredniej zbiornika.

20. systemy melioracyjne

Planowane wykorzystanie wody z Jeziora Zegrzyńskiego do zasilania położonego poniżej zbiornika systemu nawadniania kompleksu melioracyjnego Krubin – Kałuszyn nie jest obecnie realizowane z powodu zaniechania tej formy wykorzystania wód ze zbiornika. Podobną rolę pełnił dolny odcinek Kanału Bródnowskiego, od Kanału Żerańskiego do ujścia do Narwi poniżej zapory, lecz z uwagi na urbanizację tych terenów kanał ten jest praktycznie pozbawiony wody.

5. ROZWÓJ I ZMIANY FUNKCJI OBSZARU JEZIORA ZEGRZYŃSKIEGO W KONTEKŚCIE POLITYKI ROZWOJU REGIONALNEGO

5.1. Rozwój i zmiany funkcji obszaru Jeziora Zegrzyńskiego w kontekście krajowych dokumentów polityki rozwoju regionalnego

Szczególny kontekst dla analizy funkcji Jeziora Zegrzyńskiego wraz bezpośrednio otaczającym go obszarem tworzy trwający obecnie proces przygotowania nowej perspektywy finansowej Unii Europejskiej na lata 2014-2020. W Polsce trwają od wielu miesięcy prace w tym zakresie. Działania na rzecz utrzymania/rozwoju funkcji obszaru Jeziora Zegrzyńskiego i ograniczenia występujących między nimi konfliktów wymagać będą bowiem użycia, obok prawnych i edukacyjnych, instrumentów finansowych. Ważne jest więc, by funkcje obszaru zostały uwzględnione w dokumentach dla planowania strategicznego i terytorialnego rozwoju poziomu krajowego, regionalnego i subregionalnego, a wspomniane działania wpisywały się w nie, jak również w potencjalne interwencje na tych poziomach oraz w planowane instrumenty prawne. Z drugiej strony, zapisy w tych dokumentach wskazują, które z funkcji obszaru mogą otrzymać wsparcie finansowe i instytucjonalne, które zaś nie, bądź w mniejszym stopniu.

Dla polityki regionalnej szczególne znaczenie mają zarówno strategie o charakterze horyzontalnym wyznaczające główne kierunki rozwoju kraju tj. *Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju* i *Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju*, jak i strategie odnoszące się bezpośrednio do rozwoju regionów (tj. *Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego* – dalej *KSRR*, strategie ponadregionalne, strategie rozwoju województw) wraz z programami służącymi ich realizacji.

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju (DSRK) wskazuje główne trendy i wyzwania, wynikające zarówno z rozwoju wewnętrznego kraju, jak i zmian w jego otoczeniu zewnętrznym oraz przedstawia kompleksową wizję rozwoju społeczno-gospodarczego kraju w perspektywie do roku 2030, z uwzględnieniem wymiaru regionalnego i przestrzennego. Podstawę dla przygotowania strategii stanowi dokument *Polska 2030. Wyzwania rozwojowe*, przygotowany przez Zespół Doradców Strategicznych Premiera RP.

Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju (ŚSRK) - ustalenia zawarte w *DSRK* uwzględniane są w *Średniookresowej Strategii Rozwoju Kraju*, która jest wiodącą strategią rozwojową. *ŚSRK* to dokument określający podstawowe uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, regionalnym i przestrzennym, realizowanym przez strategię rozwoju oraz przy pomocy programów.

ŚSRK wyznacza ponadto obszary strategicznej interwencji o znaczeniu krajowym i ponadregionalnym, a także strategiczne inwestycje, które następnie zostają uwzględnione w innych strategiach rozwoju

i programach, w tym w *Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego*. Dzięki temu zapewniona zostaje integracja polityki przestrzennej z polityką regionalną oraz koncentracja działań prorozwojowych państwa na kluczowych obszarach tematycznych i przestrzennych. Nadanie obszarom strategicznej interwencji, wyznaczonym w *ŚSRK*, perspektywy regionalnej poprzez uwzględnienie ich w *KSRR*, pozwala na przygotowanie listy przedsięwzięć priorytetowych, w ramach kontraktu terytorialnego i przeprowadzenie procesu jego negocjacji.

Zgodnie z *KSRR* **przedmiotem nowej polityki regionalnej nie są tylko zróżnicowania regionalne, a jej podmiotem nie są wyłącznie regiony – samorządowe województwa. Przedmiotem polityki regionalnej stają się potencjały rozwojowe, a podmiotami - każde terytorium wraz z władzą publiczną, podejmującą decyzje rozwojowe na danym obszarze.** W polskich warunkach region pozostaje głównym (ale nie jedynym) poziomem odniesienia polityki regionalnej, dla którego określane są cele rozwoju, i na którym następuje jej realizacja i ocena skuteczności oraz efektywności, zgodnie z posiadanymi przez władze samorządowe uprawnieniami.

W ramach polityki regionalnej następuje optymalne dopasowanie interwencji publicznej do uwarunkowań występujących na danym **obszarze funkcjonalnym**, sama interwencja jest jednak ukierunkowana na istniejące na danym terytorium **determinanty rozwoju**. Aby polityka regionalna była skuteczna, niezbędne jest więc określenie potencjałów rozwojowych dla każdego regionu (czy innego obszaru wyodrębnionego pod względem geograficznym), przy jednoczesnej analizie czynników rozwoju, a na tej podstawie bardzo precyzyjne określanie szans rozwojowych dla każdego regionu (czy innego obszaru wyodrębnionego pod względem geograficznym), a następnie w odniesieniu do celów wyznaczonych na poziomie krajowym - konsekwentne określanie dla nich długookresowych celów i ścieżek ich osiągania w procedurze umowy między **najważniejszymi uczestnikami gry o rozwój**.

Szczegółowe wyznaczanie obszarów, w których następowała będzie koncentracja interwencji rządu, (co nie jest tożsame z interwencjami podejmowanymi w ramach całej polityki regionalnej) odbywać się będzie zasadniczo na poziomie jednostek statystycznych NTS 2 i NTS 3. Ze względu na powiązania funkcjonalne wyznaczanie może się odbywać także na innych poziomach statystycznych (NTS 4, a nawet **NTS 5**¹⁵).

Zatem zgodnie z powyższymi zapisami konieczne jest przeprowadzenie analizy, uwzględniające:

- wyznaczenie terytorium (ze względu na analizowany obszar na poziomie NTS 5¹⁶) → obszary funkcjonalne,

¹⁵ Nomenklatura Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NTS) to uporządkowany wykaz nazw jednostek terytorialnych i przypisanych im symboli terytorialnych występujących na poszczególnych poziomach podziału terytorialnego kraju, wykorzystywany w procesie zbierania danych statystycznych, gromadzenia, przechowywania i opracowywania zebranych danych oraz ogłaszania, udostępniania i rozpowszechniania wyników badań statystycznych w przekrojach terytorialnych. Nomenklatura NTS została opracowana w oparciu o istniejący trójstopniowy podział kraju na województwa, powiaty i gminy, przy pomocy którego wyodrębnione zostały dwa dodatkowe nieadministracyjne poziomy, tj. regiony i podregiony. Nomenklatura NTS dzieli Polskę na terytorialne, hierarchicznie powiązane jednostki na 5 poziomach, z czego 3 określono jako poziomy regionalne, a 2 – poziomy lokalne. Poziomy regionalne obejmują: Poziom 1 – regiony (NTS 1), Poziom 2 – województwa (NTS 2), Poziom 3 – podregiony (NTS 3). Poziomy lokalne obejmują: Poziom 4 – powiaty i miasta na prawach powiatu (NTS 4), Poziom 5 – gminy, w tym gminy miejskie będące miastami na prawach powiatu (NTS 5).

¹⁶ Niniejszą analizą objęte jest siedem jednostek statystycznych szerebu NTS 5: Dąbrówka, Jabłonna, Nieporęt, Radzymin, Serock, Somianka, Wieliszew. Jednostki te funkcjonują jako części trzech, różnych jednostek szerebu NTS 4: powiatu legionowskiego (Jabłonna, Nieporęt, Serock, Wieliszew), powiatu wołomińskiego (Dąbrówka, Radzymin) i powiatu wyszkowskiego (Somianka). Z kolei powiaty te funkcjonują jako części dwóch, różnych jednostek szerebu NTS 3: podregion warszawski wschodni i podregion ostrołęcko-siedlecki. Podregiony te stanowią część jednostki szerebu NTS 2: województwo mazowieckie, które wraz z województwem łódzkim tworzy jednostkę szerebu NTS 1 - region centralny.

- określenie potencjałów rozwojowych (determinanty rozwoju → czynniki rozwoju → szanse rozwojowe).

Z punktu widzenia analizowanego obszaru największe znaczenie mają dwa z trzech celów wyznaczonych w *Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego*.

Pierwszy cel polityki regionalnej do 2020 roku dotyczy całego obszaru Polski. W jego ramach podstawowymi kierunkami działań są:

- **jak najlepsze wykorzystanie potencjału terytoriów cechujących się największą zdolnością do kreowania wzrostu gospodarczego (Warszawy i pozostałych ośrodków wojewódzkich wraz z ich obszarami funkcjonalnymi), oraz**
- **budowanie mechanizmów służących rozprzestrzenianiu procesów rozwojowych z biegunów wzrostu przy jednoczesnej budowie potencjału absorpcyjnego i wykorzystanie potencjału endogenicznego innych obszarów, takich jak: ośrodki subregionalne, obszary wiejskie i inne obszary funkcjonalne o wyraźnej specjalizacji przestrzennej.**

Nowe podejście, związane z nowym paradygmatem polityki regionalnej, zakłada inwestowanie głównie w wykorzystanie mocnych stron i najważniejszych potencjałów poszczególnych obszarów, natomiast działania polityki regionalnej, dotyczące przełamywania barier rozwojowych, ograniczone będą do wyselekcjonowanych terytoriów o największym nawarstwieniu niekorzystnych zjawisk i trendów.

Dla rozwoju regionów, obok wykorzystania potencjału największych ośrodków miejskich oraz kreowania warunków dla rozprzestrzeniania procesów rozwojowych na obszar całego województwa, duże znaczenie ma też wykorzystanie, bazujących na lokalnych czynnikach rozwojowych, specyficznych terytorialnie walorów objawiających się w postaci specjalizacji regionalnej (np. w zakresie branży produkcji przemysłowej, **zaawansowanego rolnictwa czy turystyki**).

Kierunki działań polityki regionalnej w ramach celu 1 obejmują m.in. wzmacnianie funkcji metropolitalnych i integrację obszaru funkcjonalnego Warszawy - stolicy państwa, z koncentracją na:

- wzmacnianiu funkcji metropolitalnych w sferze gospodarczej, społecznej, nauki i kultury (w tym funkcji symbolicznych) oraz wzmacnianiu roli ośrodków edukacji na poziomie wyższym – tworzących warunki dla gospodarki opartej na wiedzy,
- wspieraniu rozwiązań integrujących przestrzeń funkcjonalnych obszarów miejskich w zakresie zagospodarowania przestrzennego, transportu zbiorowego (infrastruktury, taboru i rozwiązań organizacyjnych), usług komunalnych, rynku pracy.

Procesy urbanizacji i suburbanizacji, związane z realizacją tego celu, poddawane będą skutecznej kontroli i stymulacji zgodnie z postanowieniami *Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju* i wojewódzkich planów zagospodarowania przestrzennego. W szczególności powinno to zapewnić ograniczenie nieuzasadnionych zmian dotychczasowych funkcji obszarów nieurbanizowanych oraz integralność i trwałość funkcjonowania najcenniejszych ekosystemów oraz powiązań pomiędzy tymi terenami.

Korzystny dla rozprzestrzeniania procesów rozwojowych będzie rozwój obszarów wiejskich (wraz z miastami powiatowymi), co wiąże się z działaniami rewitalizacyjnymi, rozbudową infrastruktury, zwłaszcza komunikacyjnej, a także rozwojem usług użyteczności publicznej i innych funkcji w zakresie

dostarczania usług publicznych, niezbędnych dla inicjowania procesów rozwojowych na poziomie lokalnym.

Działaniem wspierającym rozprzestrzenianie procesów rozwojowych będzie **wspomaganie rozwoju gospodarczego opartego na specjalizacjach regionalnych i lokalnych**, szczególnie w ramach inicjatyw klastrowych.

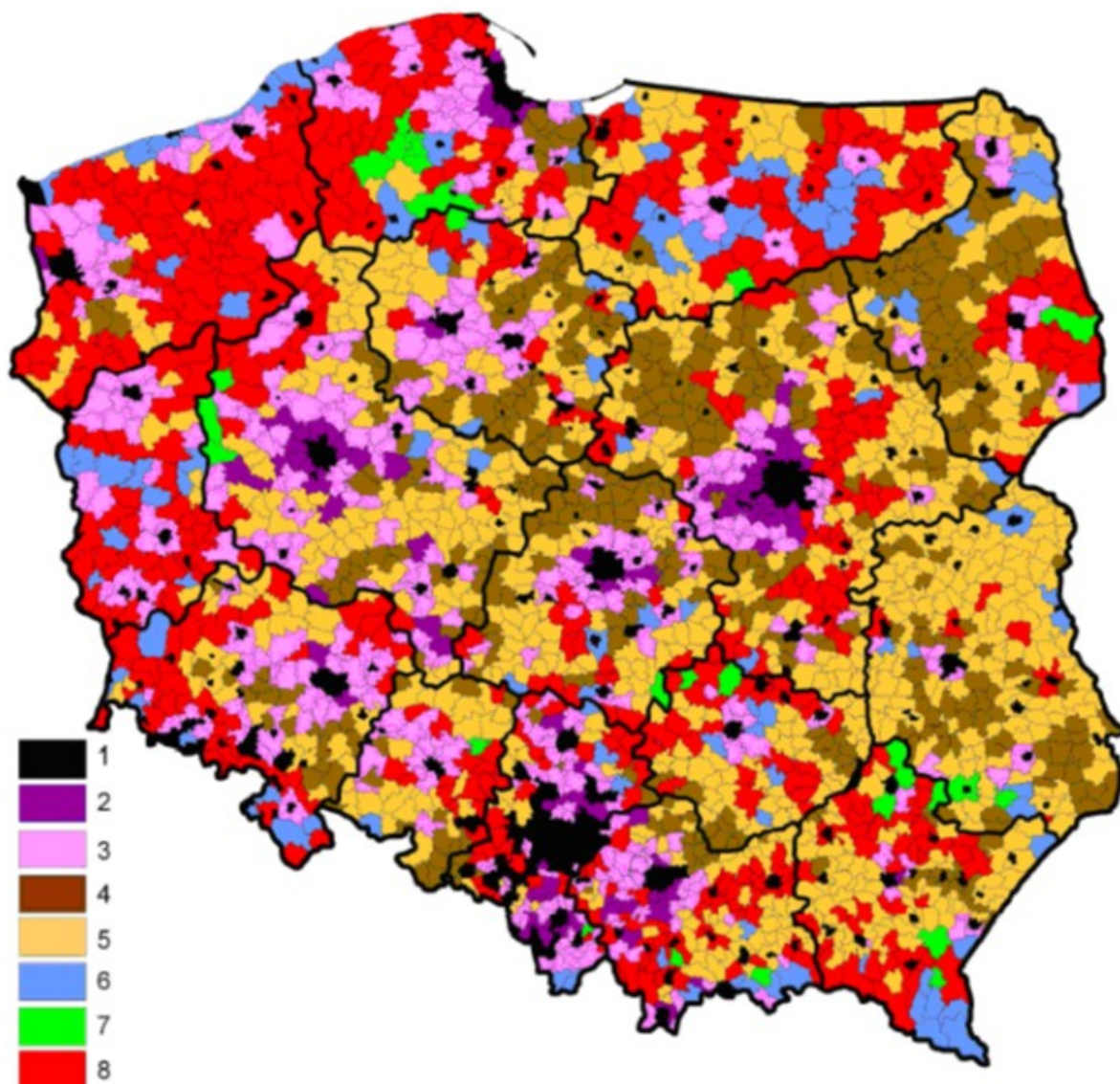
KSRR zwraca uwagę na dobrze rozwiniętą, w miarę równomiernie rozmieszczoną sieć miast średniej wielkości (powyżej 20 tysięcy), pełniących istotne funkcje w skali sub- i regionalnej. Mają one duże znaczenie w sferze gospodarczej, a także w sferze zaspokojenia dostępu do usług publicznych średniego, a czasem też wyższego rzędu. Polityka regionalna oddziaływać będzie na zwiększenie znaczenia gospodarczego i społecznego tych miast, dla zapewnienia bardziej efektywnego wykorzystania potencjału całego regionu. Dla zwiększenia ich roli jako dostawcy lepszych miejsc pracy oraz usług decydujących o możliwościach rozwojowych społeczeństw regionalnych, w tym zamieszkujących tereny wiejskie, ośrodki te wspierane będą w zakresie rozwijania i uzupełniania funkcji społecznych, gospodarczych i publicznych itp.

W regionie miastem średniej wielkości jest Legionowo (ponad 50 tysięcy mieszkańców). Pozostałe miasta: Serock (4 tysiące) i Radzymin (11 tysięcy) nie należą na razie do tej kategorii.

Według *KSRR*, obszary wiejskie w Polsce cechują się znacznym zróżnicowaniem głównej funkcji, jednak przeważającą funkcją jest w znacznej mierze funkcja rolnicza (wschód i centrum kraju). Ponadto znaczną część kraju zajmują obszary o funkcjach mieszanych i przejściowych (czyli tych, które tracą swój rolniczy charakter w wyniku procesów urbanizacyjnych). Dla każdego obszaru wiejskiego, w skali subregionalnej bądź lokalnej, interwencja polityki regionalnej będzie inna, tak aby w maksymalnym stopniu uwzględnić charakterystykę danego obszaru – zidentyfikować najważniejsze szanse rozwojowe i zaprojektować działania w odniesieniu do lokalnych potencjałów i zasobów. Efektywne podejście terytorialne będzie jednak możliwe tylko wówczas, kiedy interwencja będzie programowana z udziałem zarówno władz samorządu na poziomie regionalnym jak i lokalnym, przy aktywnym udziale interesariuszy: przedsiębiorców, społeczności lokalnych, organizacji.

Na rysunku 25 przedstawiono, za opracowaniem prof. dr hab. J. Bańskiego *Typy obszarów funkcjonalnych w Polsce*, 2009, typy funkcjonalne gmin. Opracowanie to cytowane jest w *KSRR*.

Rysunek 25. Typy funkcjonalne gmin.

Typy funkcjonalne gmin, 2007

1) gminy miejskie, 2) obszary urbanizowane, 3) wielofunkcyjne obszary przejściowe, 4) obszary wybitnie rolnicze, 5) obszary z przewagą funkcji rolniczej, 6) obszary o funkcjach turystycznych i rekreacyjnych, 7) obszary o funkcjach leśnych, 8) obszary o funkcjach mieszanych

Źródło: Prof. dr hab. Jerzy Bański, *Typy obszarów funkcjonalnych w Polsce*, 2009; za KSRR.

Zgodnie z tą klasyfikacją, na terenie objętym opracowaniem cztery gminy: Jabłonna, Nieporęt, Serock, Radzymin zostały sklasyfikowane jako obszary zurbanizowane. Jedna, Wieliszew - jako wielofunkcyjny obszar przejściowy, a dwie – Somianka i Dąbrówka jako gminy wybitnie rolnicze. Warto podkreślić, że, zgodnie z przedstawioną klasyfikacją, w województwie mazowieckim nie ma ani jednej gminy sklasyfikowanej jako obszar o funkcji turystycznej i rekreacyjnej. Tworzy to korzystne warunki dla gmin, które taką funkcję chciałyby rozwijać, szczególnie dla tych położonych w bezpośredniej bliskości Warszawy.

Celem krajowej polityki regionalnej wobec obszarów wiejskich jest pełniejsze wykorzystanie ich zasobów endogenicznych w procesach rozwoju kraju i rozwoju regionalnego poprzez integrację funkcjonalną tych obszarów z miastami, rozbudowę ich potencjału do absorpcji procesów rozwojowych pochodzących z zewnątrz (wspomaganie rozwoju zasobów ludzkich, rozbudowa odpowiedniej infrastruktury, wsparcie dla lokalizacji firm), wspomaganie specjalizacji terytorialnej oraz zapewnienie jednolitych standardów w zakresie dostępu do podstawowych usług i dóbr publicznych. Duże znaczenie dla rozprzestrzeniania procesów rozwoju ma wykorzystywanie specyfiki terytorialnej i pogłębianie specjalizacji społeczno-gospodarczej, decydującej o przewadze komparatywnej danego obszaru – w takich dziedzinach jak przemysł, zaawansowane rolnictwo czy usługi, w tym w szczególności turystyka. Rozwijanie korzystnych gospodarczo specjalizacji regionalnych bądź lokalnych jest jednym z najważniejszych czynników konkurencyjności danego terytorium.

Działania te będą dotyczyły zasadniczo trzech sfer:

- rozbudowy i modernizacji infrastruktury bezpośrednio służącej lokalizowanej inwestycji (drogi dojazdowe, uzbrojenie terenu),
- odpowiednio ukierunkowanych na mieszkańców programów rozwoju pożądaných umiejętności zawodowych (w tym przekwalifikowania dla osób bezrobotnych i odchodzących z rolnictwa bądź innego tradycyjnego sektora gospodarczego w kierunku określonym przez specjalizację regionalną),
- odpowiednie ukierunkowanie (za pomocą kryteriów wyboru) wsparcia dla lokalizacji na tych obszarach nowych inwestycji przedsiębiorstw w sferach powiązanych z rozwijaną specjalizacją.

Nowoczesnym instrumentem polityki regionalnej w zakresie wspierania korzystnych specjalizacji regionalnych bądź lokalnych jest wspieranie rozwoju klastrów. Wspierane klastrów dotyczyć będzie zwłaszcza:

- działalności badawczo-rozwojowej,
- wsparcia międzynarodowej ekspansji przedsiębiorstw,
- rozwoju jakości kapitału ludzkiego w przedsiębiorstwach,
- stymulowania współpracy branżowej,
- powstawania nowych przedsiębiorstw.

Wspierane będą też działania dotyczące najważniejszych czynników rozwoju regionalnego i obejmujące:

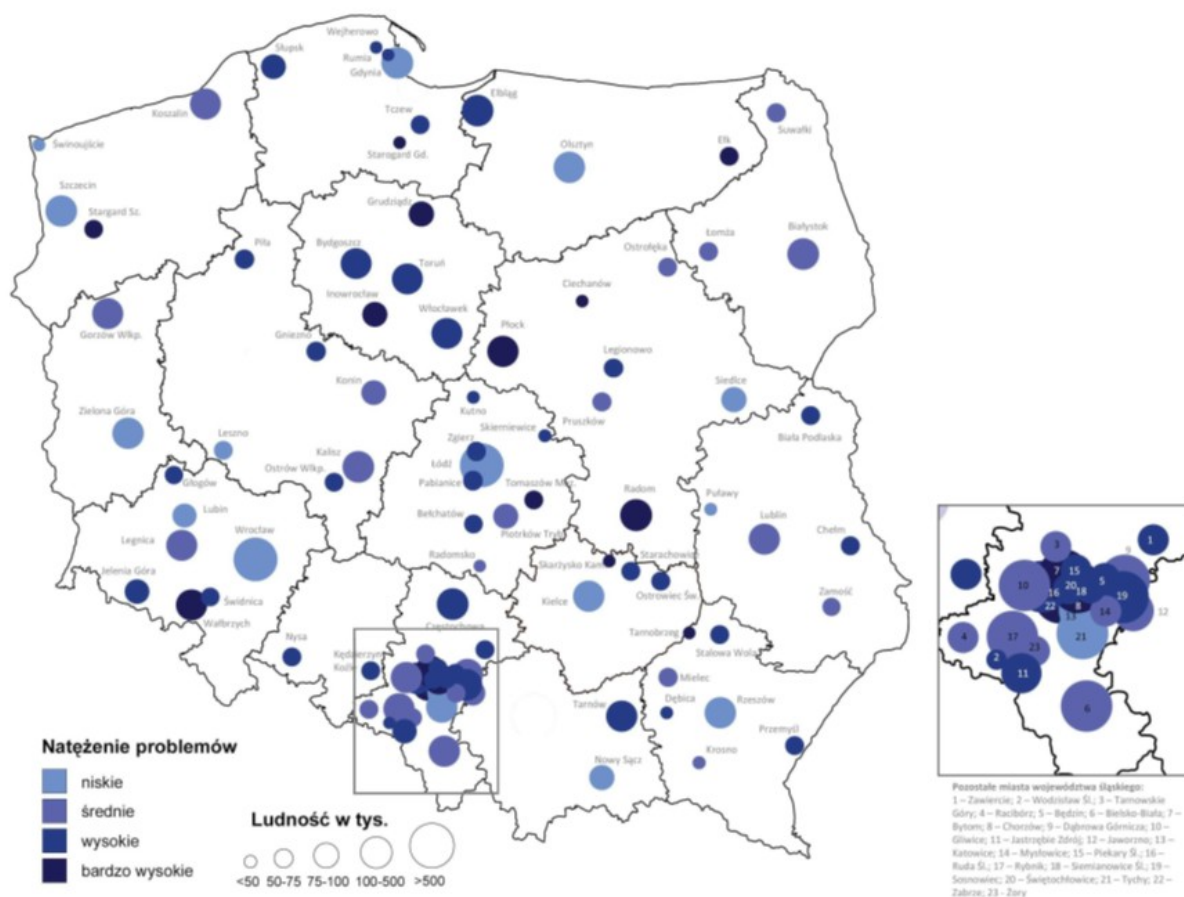
- rozwój kapitału intelektualnego, w tym kapitału ludzkiego i społecznego,
- wsparcie dla lokalizacji inwestycji zewnętrznych, w tym w szczególności zagranicznych,
- zwiększanie możliwości wprowadzania rozwiązań innowacyjnych przez przedsiębiorstwa i instytucje regionalne,
- wspieranie rozwoju instytucji otoczenia biznesu (IOB),

- dywersyfikację źródeł i efektywne wykorzystanie energii oraz reagowanie na zagrożenia naturalne,
- wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego oraz potencjału dziedzictwa kulturowego,
- współpracę międzynarodową.

Polityka regionalna będzie:

- sprzyjać ochronie środowiska przyrodniczego, jak i jego racjonalnemu wykorzystaniu dla zaspokojenia potrzeb społecznych i gospodarczych (w tym turystycznych),
 - zachowywać i rozwijać, a przede wszystkim szeroko udostępniać, zasoby kulturowe regionów oraz ułatwiać ich społeczne i gospodarcze wykorzystanie,
 - wspierać promocję i rozwój turystyki przyjazdowej, w tym wykorzystującej potencjał uzdrowiskowy.
- W dotyczącej restrukturyzacji i rewitalizacji miast i innych obszarów tracących dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze części KSRR, jednym z siedmiu wskazanych w województwie mazowieckim ośrodków jest Legionowo.

Rysunek 26. Obszary strategicznej interwencji na rzecz restrukturyzacji i rewitalizacji miast tracących funkcje społeczno-gospodarcze.

Źródło: Opracowanie MRR na podstawie „Analiza obszarów i propozycja kierunków strategicznej interwencji wobec miast i innych obszarów tracących dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze”, Wojciech Dziemianowicz, Julita Łukomska, Geoprofit, grudzień 2009 r.

Jednakże identyfikacja obszarów zdegradowanych i części miast, które wymagają interwencji odbywać się będzie na poziomie regionalnym. Obszary te będą wskazane w strategii rozwoju województwa oraz w planie zagospodarowania przestrzennego województwa. Władze regionalne, w ścisłej współpracy z władzami miast oraz partnerami gospodarczymi i społecznymi, określać będą w indywidualnych planach rewitalizacji zestaw skoordynowanych działań poszczególnych interesariuszy. W realizowaniu interwencji polityki regionalnej wobec miast tracących funkcje społeczno-gospodarcze, z powodu skali środków potrzebnych do uzyskania „masy krytycznej”, promowane będą projekty i inicjatywy oparte na partnerstwie publiczno-prywatnym (PPP).

Wsparciem dla budowy zaufania i partnerstwa będzie zwiększenie przepływu informacji między aktorami polityki regionalnej, zarówno w relacjach krajowych na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, jak i międzynarodowym - przez tworzenie platform dyskusji, systemu przekazywania informacji i „dobrych praktyk” oraz kanałów wymiany wiedzy, doświadczeń, pomysłów i koncepcji na temat rozwoju regionalnego. W ten sposób sieci współpracy kreują odpowiednią przestrzeń dla tworzenia i rozwoju nowych, innowacyjnych rozwiązań, dotyczących przede wszystkim poprawy sposobu realizacji działań rozwojowych w celu przezwyciężania inercji instytucjonalnej.

Polityka regionalna wspiera rozprzestrzenianie się procesów rozwojowych i zwiększanie spójności wewnątrzregionalnej poprzez budowanie i rozwijanie powiązań funkcjonalnych między obszarami o największych potencjałach rozwojowych (najczęściej najbardziej zurbanizowanymi) a terytoriami cechującymi się barierami rozwojowymi. Związki te dotyczą nie tylko powiązań transportowych, lecz również gospodarczych, naukowych, społecznych, kulturalnych, instytucjonalnych. Budowanie i rozwijanie tych związków dotyczy zwłaszcza relacji między miastami a obszarami wiejskimi, których szczególna sytuacja wynika z różnych czynników rozwojowych.

Przy realizacji tej części polityki regionalnej **można będzie wykorzystać specyficzną cechę obszaru Jeziora Zegrzyńskiego**, to jest jego pomostowość: położenie między największym w kraju, stołecznym ośrodkiem miejskim – Warszawą, a typowo rolniczymi obszarami środkowego Mazowsza. Na obszarze znajdziemy więc i w ciągle przeważającym stopniu rolnicze, mazowieckie osady wiejskie, jak i wsie mocno zurbanizowane, bardziej przypominające miasteczka, choć bez formalnego ich statusu¹⁷.

W kolejnym, istotnym z punktu widzenia naszej analizy, dokumencie – *Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030* - możemy znaleźć typologię obszarów funkcjonalnych - *KPZK 2030* jako główny dokument strategiczny w dziedzinie zagospodarowania przestrzennego kraju także wykorzystuje nowe podejście terytorialne. Założeniem dokumentu jest, że podobny zestaw działań o charakterze zintegrowanym powinien być kierowany do **obszarów charakteryzujących się wspólnymi cechami geograficznymi (społeczno-gospodarczymi i przestrzennymi), nazwanych obszarami funkcjonalnymi**. W tym ujęciu przedmiotem polityki przestrzennego zagospodarowania kraju jest całe jego terytorium, a jej cele i instrumenty są różnicowane w zależności od specyfiki poszczególnych obszarów funkcjonalnych i ukierunkowane są na wykorzystanie ich specyficznego potencjału geograficznego dla osiągnięcia celów rozwojowych kraju.

KPZK 2030 przewiduje prowadzenie planowania dla obszarów funkcjonalnych - każdy z poziomów systemu hierarchicznego będzie uwzględniał planowanie na obszarach funkcjonalnych, stanowiące

¹⁷ za strategią Lokalnej Grupy Działania *Partnerstwo Zalewu Zegrzyńskiego*

kluczowy element nowoczesnej polityki rozwoju. Będzie ono obejmowało, w zależności od potrzeb, prowadzenie analiz i studiów oraz opracowywanie koncepcji w funkcjonalnych układach przestrzennych, przekładanych na podmiotowe dokumenty planistyczne i programowe. Polityka rozwoju, prowadzona w odniesieniu do obszarów funkcjonalnych o zasięgu wykraczającym poza granice jednostek administracyjnych, przeciwdziała nierównościom w poziomie zagospodarowania. Planowanie funkcjonalne na obszarach wyróżnionych za pomocą cech geograficznych na bazie uwarunkowań społeczno-gospodarczych, dzięki kompleksowemu ujęciu zagadnień, pozwoli trafniej zdefiniować specyficzny potencjał rozwojowy oraz kompleksowo rozwiązywać konflikty występujące na danym obszarze. Planowanie funkcjonalne zostanie wprowadzone jako element działań polityki rozwoju oraz polityk sektorowych na każdym poziomie planowania w ramach krajowych i regionalnych programów rozwojowych.

Zgodnie z typologią *KPZK 30* można wyróżnić następujące typy obszarów funkcjonalnych:

- miejskie obszary funkcjonalne,
- wiejskie obszary funkcjonalne,
- obszary funkcjonalne szczególnego zjawiska w skali makroregionalnej,
- obszary kształtowania potencjału rozwojowego wymagające programowania działań ochronnych,
- obszary funkcjonalne wymagające restrukturyzacji i rozwoju nowych funkcji przy wsparciu instrumentów właściwych polityce regionalnej.

Miejskie obszary funkcjonalne można podzielić na cztery podtypy: ośrodków wojewódzkich (w tym metropolitalnych), regionalnych, subregionalnych i lokalnych. Ta typologia odnosi się do funkcji ośrodków miejskich w systemie osadniczym kraju i została oparta głównie o ich wielkość. Obszary funkcjonalne ośrodków subregionalnych wyznaczane są przez samorząd wojewódzki wokół miast liczących zasadniczo pomiędzy 50 a 100 tysięcy mieszkańców. Legionowo zostało oznaczone na rysunku w *KPZK* jako ośrodek subregionalny w ramach ośrodka metropolitalnego Warszawy.

W ramach *KPZK 2030*, oprócz miejskich obszarów funkcjonalnych (mogących obejmować także jednostki terytorialne administracyjnie zaliczane do obszarów wiejskich), wyróżniono dwa typy **wiejskich obszarów funkcjonalnych**: położonych w sąsiedztwie dużego miasta oraz wymagających wsparcia procesów rozwoju społecznego i ekonomicznego.

Funkcjonalne obszary wiejskie uczestniczące w procesach rozwojowych znajdują się w procesie postępującej integracji funkcjonalnej z najważniejszymi ośrodkami miejskimi. Charakteryzują się one:

- a. położeniem w strefie silnego oddziaływania głównych ośrodków miejskich lub ośrodka w sąsiedztwie głównych ośrodków miejskich (poza zurbanizowaną strefą podmiejską),
- b. specjalizacją wynikającą z bliskości miast lub/i miejscami pracy w innych niż rolnictwo sektorach gospodarki (przemysł, budownictwo, turystyka, rekreacja – drugie domy mieszkańców miast, leśnictwo, uzupełniająco: administracja oraz inne służby publiczne),
- c. dostępem do zatrudnienia w ośrodkach miejskich (migracje wahadłowe),
- d. zazwyczaj dobrym i średnim dostępem do podstawowych usług publicznych,
- e. względnie dobrą dostępnością komunikacyjną do usług wyższego rzędu, zlokalizowanych w ośrodkach miejskich,

f. stosunkowo dobrym potencjałem rolniczym, wykorzystywanym rynkowo, miejscami pracy w obsłudze rolnictwa (zmierzającego do zwiększenia towarowości i wydajności).

Administracyjne obszary wiejskie położone w bezpośrednim sąsiedztwie ośrodków miejskich, podlegające procesom urbanizacji, zaliczono do miejskich obszarów funkcjonalnych. **Część gmin wiejskich obszaru Jeziora Zegrzyńskiego jest w miejskim (metropolitalnym) obszarze funkcjonalnym, a część nie – są to gminy: Dąbrówka i Somianka.**

Obszary kształtowania potencjału rozwojowego, wymagające programowania działań ochronnych, wyznacza się w celu ich dalszego rozwoju i wykorzystania potencjałów endogenicznych związanych z istniejącymi na nich zasobami kulturowymi lub naturalnymi. Są to obszary funkcjonalne, wobec których konieczne jest stosowanie działań ochronnych, ograniczeń i wykluczeń funkcji oraz specyficznych form użytkowania ze względu na ich wartość przyrodniczą, kulturową lub szczególne znaczenie dla ochrony zasobów naturalnych. Wskazane obszary wymagają uwzględnienia w obowiązujących planach zagospodarowania przestrzennego województw oraz w studiach i planach miejscowych gmin, a ponadto podjęcia niezbędnych działań, zgodnych z przeznaczeniem każdego z tych obszarów.

Obszary cenne przyrodniczo stanowią potencjał rozwoju lokalnego i regionalnego. Delimitacja obszaru funkcjonalnego w oparciu o walory przyrodnicze wynika z konieczności równoważenia działalności ekonomicznej z celami ochrony, dla których zostały powołane poszczególne obszary objęte ochroną prawną – ponieważ znakomitą większość terytorium zajmowanego przez nie oraz przez system łączących je korytarzy ekologicznych stanowią obszary użytkowane gospodarczo. Przydatność do realizacji zamierzonych funkcji gospodarczych określają ograniczenia prawne ustawowych form ochrony przyrody, podatność na powstawanie konfliktów ekologicznych związanych z naruszeniami celów ochronnych oraz zamierzone zarządzanie walorami przyrodniczymi i krajobrazowymi obszaru w aktach planowania zagospodarowania przestrzeni. Na obszarach Natura 2000 i innych objętych ochroną cennych przyrodniczo terenach oraz w korytarzach ekologicznych za dominującą uznaje się funkcję przyrodniczą i ochronną. Na obszarach wyznaczanych dla ochrony krajobrazu (parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu) ograniczeniu podlega przede wszystkim lokalizacja turbin wiatrowych, plantacji, jednolitych upraw wielkopowierzchniowych i obiektów kubaturowych niedostosowanych do otoczenia. Zarządzanie przestrzenią funkcjonalną dotyczy przeniesienia na poziom wojewódzki planowania przestrzennego dyspozycji wynikających z analizy przyjętego modelu ochrony, dopuszczonych lub zakazanych w planach ochrony i planach zadań ochronnych form aktywności ekonomicznej i analizy struktur przyrodniczych. Celami uwzględnienia wyżej wymienionych dyspozycji są delimitacja i kształtowanie przestrzeni umożliwiającej rozwój społeczno-ekonomiczny zgodny z oczekiwaniami społeczeństwa i akceptacja wprowadzanych ograniczeń. Obejmuje to także koordynację planowania kompleksów zalesień i innych nasadzeń, uzupełniających strukturę przyrodniczą województwa, oraz rozwój funkcji symbolicznych i promocyjnych w oparciu o ponadprzeciętne w skali kraju i kontynentu walory przyrodnicze i krajobrazowe. Ponadto pojęcie zarządzania dotyczy wskazania obszaru, który powinien znajdować się pod ochroną prawną o różnym stopniu restrykcyjności ze względu na zachowanie spójności przestrzeni przyrodniczej.

Docelowy układ obszarów chronionych obejmuje obiekty objęte obecnie ustawową ochroną przyrody i proponowane do objęcia wraz z otulinami, chroniące siedliska i gatunki ważne dla utrzymania w dobrym stanie różnorodności biologicznej kraju i kontynentu, przestrzeń funkcjonalną określaną jako korytarze ekologiczne lub korytarze migracji, łączące poszczególne obiekty o określonych prawnie

granicach, oraz obszary niezbędnych świadczeń ekosystemowych w obszarach funkcjonalnych miast. Dodatkowo należy określić pozostałe obszary ważne dla zasilania systemu przyrodniczego województw, w tym obszary użytkowane rolniczo lub leśne o wysokich walorach przyrodniczych (High Nature Value, HNV). Wyznaczanie obiektów tworzących hierarchiczną sieć przyrodniczą, w tym korytarzy łączących biocentra oraz obszarów zasilania systemu przyrodniczego, oparte jest na kryteriach oceny wystarczalności dotychczasowego zakresu i sposobu ochrony zasobów i walorów przyrodniczych, także krajobrazowych, oraz postępującej fragmentacji przestrzeni, związanej ze zmianą funkcji przestrzeni w rozwoju społeczno-gospodarczym. Podstawą prawną dla obszarów i funkcji zdefiniowanych prawnie jest *Ustawa o ochronie przyrody* (Dz. U. z 2009 r. Nr 151, poz. 1220) oraz *Strategia ochrony i umiarkowanego użytkowania różnorodności biologicznej* (dokument przyjęty przez Rząd). Podmiotami wyznaczającymi obszar i określającymi potrzeby ochronne są odpowiednie jednostki samorządu terytorialnego w porozumieniu z ministrem właściwym ds. środowiska, Generalnym lub Regionalnym Dyrektorem Ochrony Środowiska – na podstawie aktualnej dokumentacji przyrodniczej, stanowiącej część opracowania ekofizjograficznego.

Obszary ochrony i kształtowania zasobów wodnych - racjonalne gospodarowanie zasobami wód ujmowanych na potrzeby zaopatrzenia ludności oraz dla rozwoju gospodarczego powinno zapewniać równowagę poboru i odtwarzania zasobów, przy jednoczesnym zapewnieniu odpowiednio wysokiego poziomu oczyszczania wód zużytych. Zużywanie wody powinno zapewnić zrównoważony rozwój społeczeństwa oraz poszanowanie i zapewnienie zaspokojenia potrzeb przyszłych pokoleń. Wspomaganiem racjonalnego korzystania z zasobów wodnych powinno być coraz większe zagospodarowywanie wód opadowych w obrębie zlewni, zwłaszcza w aglomeracjach i pozostałych obszarach zurbanizowanych. Określone w programie wodno-środowiskowym kraju (*PWŚK*) zasięgi obszarów występowania deficytów wody, będących wynikiem nadmiernego rozdysponowania jej zasobów w procesie wydawania pozwoleń wodno-prawnych, wymaga podjęcia ścisłej współpracy organów wydających te pozwolenia, którymi są starostowie, z odpowiednimi RZGW. W planach zagospodarowania przestrzennego województw należy określić obszary realizacji następujących zadań:

- a. ochrona i ewentualna rewitalizacja struktur krajobrazowych odpowiadających za mikroretencję obszarową, w tym obszarów mokradłowych i dolin małych cieków,
- b. adaptacja i modernizacja techniczna istniejących systemów melioracyjnych oraz budowa małych zbiorników, służących do przechwytywania wód opadowych i do nawadniania upraw w okresie posuszny, dla zapewnienia wody gospodarstwom i farmom wielkotowarowym,
- c. budowa zbiorników retencyjnych i wielofunkcyjnych, jeśli takie zadanie zostanie zdefiniowane w danej zlewni,
- d. uwzględnienie obszarów ubogich w zasoby wodne lub obszarów o zasobach wodnych złej jakości poprzez wyłączenie tych obszarów z możliwości lokalizowania użytkowników o dużym zapotrzebowaniu na wodę i zrzut ścieków,
- e. zarządzanie obiegiem wód deszczowych,
- f. **wprowadzenie ekologicznych obszarów ochronnych wokół jezior** oraz stref ochronnych ujęć i głównych zbiorników wód podziemnych,
- g. uwzględnienie obszarów ochrony głównych zbiorników wód podziemnych i ujęć wody do spożycia,

h. koordynowanie działań z zakresu sanitacji obszarowej, ujętych w Krajowym Programie Oczyszczania Ścieków Komunalnych (KPOŚK) i w programach powiązanych oraz dokumentach planistycznych niższego szczebla.

Plany zagospodarowania przestrzennego województw powinny zawierać warstwę informacyjną co najmniej dotyczącą scalonych jednolitych części wód powierzchniowych i podziemnych oraz wszystkie działania określone dla nich w Programie wodno-środowiskowym kraju (PWŚK) i planach gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy. Warstwę informacyjną stanowią dokumenty gospodarki wodnej odnoszące się do wydzieleni scalonych jednolitych części wód powierzchniowych i podziemnych, których granice nie pokrywają się z granicami podziału administracyjnego.

Obszary funkcjonalne wymagające restrukturyzacji i rozwoju nowych funkcji przy wsparciu instrumentów właściwych polityce regionalnej, w tym m.in. miasta i inne obszary tracące dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze. Analizy wykonane na potrzeby *KSRR 2020* i *KPZK 2030* wskazują, że w wyniku przemian gospodarczych o charakterze strukturalnym oraz zmian na lokalnych rynkach zatrudnienia dochodzi do obniżenia znaczenia gospodarczego pewnych obszarów, w szczególności miejskich, a także do koncentracji negatywnych zjawisk społecznych i fizycznej degradacji zabudowy mieszkaniowej oraz przestrzeni miejskich. Zjawiska te dotyczą najczęściej ośrodków lokalnych i subregionalnych, w których niemożliwe jest przeprowadzenie w krótkim czasie restrukturyzacji upadających tradycyjnych gałęzi przemysłu. Ze względu na dużą dynamikę zmian i naturalne procesy przepływu osób w dużych ośrodkach miejskich i ich obszarach funkcjonalnych negatywne zjawiska tego typu mają tendencję do koncentrowania się w pewnych dzielnicach. W Polsce przeważnie są to obszary blokowisk oraz stare dzielnice miast, w których nie uregulowano stosunków własnościowych. Obok degradacji społeczno-gospodarczej punktowo występuje także zjawisko degradacji środowiskowej terenów użytkowanych wcześniej przez przemysł lub przez wojsko.

Obszary zdegradowane społecznie i gospodarczo oraz środowiskowo wymagają identyfikacji w planach zagospodarowania przestrzennego województw i w strategiach rozwoju województw oraz przygotowania kompleksowych planów rewitalizacji, uwzględniających aspekty społeczne, gospodarcze i przestrzenne. Plany będą podstawą do prowadzenia kompleksowych działań (z poziomu kraju, regionu i gmin) na rzecz odwrócenia negatywnych trendów rozwojowych. Działania rewitalizacyjne na poziomie krajowym i regionalnym będą realizowane w ramach prac nad polityką miejską w zespole powołanym przez ministra ds. rozwoju regionalnego, w którego skład wejdą przedstawiciele innych resortów, jednostek samorządu terytorialnego i partnerów społecznych.

5.2. Rozwój i zmiany funkcji obszaru Jeziora Zegrzyńskiego w kontekście dokumentów polityki rozwoju regionalnego województwa mazowieckiego

Kwestie rozwoju regionalnego na Mazowszu bardziej szczegółowo definiuje **Strategia rozwoju województwa mazowieckiego do 2030 roku - Innowacyjne Mazowsze**, przyjęta uchwałą nr 158/13 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 28 października 2013 r.

Województwo mazowieckie zajmuje powierzchnię 3,6 mln ha (35 598 km²) i jest największym województwem w kraju (11,4% powierzchni Polski) oraz jednym z największych regionów w Europie. Administracyjnie podzielone jest na 37 powiatów i 5 miast na prawach powiatu oraz na 314 gmin, w tym: 35 gmin miejskich, 50 gmin miejsko-wiejskich oraz 229 gmin wiejskich. System osadniczy tworzy 85 miast, w tym: 1 – powyżej 1 mln mieszkańców, 2 – od 100 do 250 tys., 4 – od 50 do 100 tys., 13 – od 25 do 50 tys., 29 – od 10 do 25 tys., 36 – poniżej 10 tys. oraz wsie. W Warszawie, stolicy kraju, zameldowanych jest 1,7 mln osób, co stanowi ok. 32% ludności województwa. Miastami pełniącymi funkcje regionalne są Radom (220,6 tys. mieszkańców) i Płock (124,3 tys.), funkcje subregionalne: Siedlce (76,5 tys.), Ostrołęka (53,4 tys.) oraz Ciechanów (45,3 tys.). Inne miasta liczące powyżej 50 tys. mieszkańców – Pruszków (58,5 tys.) i **Legionowo (53,8 tys.) pełnią funkcje powiatowe i są położone w Obszarze Metropolitalnym Warszawy (OMW).**

Obszar Metropolitalny Warszawy, o powierzchni 620,5 tys. ha, tj. 17,2% powierzchni województwa, został wyznaczony w oparciu o szereg wskaźników funkcjonalno-przestrzennych i społeczno-gospodarczych w *Studium planu zagospodarowania przestrzennego Obszaru Metropolitalnego Warszawy*. Układ sieci osadniczej w tej części Mazowsza, ze względu na położenie w nim Warszawy ma charakter monocentryczny. W OMW zamieszkuje ponad 3 mln mieszkańców, co stanowi 57,1% ludności województwa. Znajduje się tu 36 miast.

Obszar Jeziora Zegrzyńskiego w dokumentach planowania przestrzennego na poziomie regionu jest zaliczany do terenów o silnych powiązaniach funkcjonalnych z miastem stołecznym Warszawą. Według obowiązującego *Planu zagospodarowania przestrzennego Województwa Mazowieckiego* (Uchwała Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 7 czerwca 2004 roku), obszar Jeziora Zegrzyńskiego położony jest na obrzeżach aglomeracji warszawskiej i obszaru największych wpływów aglomeracji warszawskiej. Do obszaru aglomeracji zaliczono teren gmin: Nieporęt, Wieliszew, Serock oraz Radzymin (w jej części nad Jeziorem Zegrzyńskim). Do obszaru największych wpływów aglomeracji warszawskiej zaliczono teren gmin: Somania, Dąbrówka i Radzymin.

Obszar aglomeracji warszawskiej został w obowiązującym planie województwa podzielony na strefy funkcjonalne. **Jezioro Zegrzyńskie i tereny w jego otoczeniu utworzyły jedną ze stref zaplecza przyrodniczego, klimatycznego i rekreacyjnego Warszawy.**

Jednym z głównych działań odnoszących się do obszaru Jeziora Zegrzyńskiego w obowiązującym planie dla województwa jest dokończenie *budowy ochronnego systemu kanalizacyjnego Zalewu Zegrzyńskiego odprowadzającego ścieki do oczyszczalni w Orzechowie* (tzw. opaski kanalizacyjnej).

11 czerwca 2013r. Zarząd Województwa Mazowieckiego przyjął projekt aktualizacji *Planu zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego* wraz z prognozą oddziaływania na

środowisko¹⁸. **Dokument ten tworzyć będzie ramy rozwoju w zakresie wskazanym przez *Ustawę o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym***. Jest aktem określającym zasady organizacji przestrzennej województwa. Określa podstawowe elementy układu przestrzennego, ich zróżnicowanie i wzajemne relacje. Formułuje kierunki polityki przestrzennej, które wraz z uwarunkowaniami przestrzennymi uwzględnia się w programach rozwoju i programach operacyjnych województwa. Plan jest elementem regionalnego planowania strategicznego; jego ustalenia stanowią transpozycję na układ przestrzenny ustaleń *Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego*. W systemie planowania przestrzennego pełni funkcję koordynacyjną między planowaniem krajowym, a planowaniem miejscowym.

Plan zawiera szereg, istotnych z punktu widzenia uwarunkowań regionalnych, zapisów i tworzy ramy dla ostatecznego wyznaczenia obszarów funkcjonalnych w województwie mazowieckim.

W przedstawionej w *Planie* diagnozie stanu przestrzeni województwa, w części dotyczącej cech województwa, znajdujemy następujące zapisy, odnoszące się do obszaru Jeziora Zegrzyńskiego.

Wśród pozytywnych cech przestrzeni województwa wymienia się jej atrakcyjność turystyczną, o której decydują zasoby i walory kulturowe i przyrodnicze województwa, z rozwojem wszystkich rodzajów turystyki: kulturowej i biznesowej, wypoczynkowej, przyrodniczej i kwalifikowanej oraz turystyki zdrowotnej. Wszystkie te rodzaje turystyki występują na obszarze Jeziora Zegrzyńskiego.

Wśród negatywnych cech wymienia się polaryzację gospodarczą – z jednej strony: dynamicznie rozwijająca się Warszawa i jej obszar metropolitalny (wartość PKB na 1 mieszkańca w 2010 roku – 3-krotnie wyższa od średniej krajowej) z drugiej: słabo rozwinięta część podregionów województwa – wartość PKB/mieszkańca 4-krotnie niższa niż w Warszawie i poniżej średniej krajowej: podregion ostrołęcko-siedlecki - 76,1% , radomski - 74,7% i **warszawski wschodni - 81,5%**). Jednocześnie jednak podregion warszawski wschodni jest wymieniany jako jeden z dwóch, które w okresie 2004-2010 zmniejszyły dystans względem Warszawy.

Wśród barier rozwojowych diagnoza wymienia:

- brak przepraw mostowych m.in. między Łomiankami i Jabłonną,
- rozpraszenie i rozlewanie zabudowy, wysokie koszty budowy infrastruktury transportowej, technicznej i ochrony środowiska – czyli brak ładu przestrzennego – szczególnie w obszarach silnie zurbanizowanych wokół metropolii warszawskiej oraz wokół miast.
- suburbanizację, szczególnie podwarszawską, która nosi cechy dezurbanizacyjne, rozwija się poza miastami i nie wzmacnia rangi ośrodków miejskich w aglomeracji. Tworzy układy zabudowy trudne do obsługi infrastrukturą techniczną, a także usługową. Rozcina ciągi powiązań przyrodniczych równocześnie niszcząc lokalne ekosystemy.
- brak ciągłości przestrzennej obszarów chronionych, uwzględniającej system korzyści ekologicznych i silną presję urbanistyczną na te tereny.

Cechą przestrzeni województwa, która odnosi się także do obszaru Jeziora Zegrzyńskiego jest niedostosowanie strukturalne zasobów pracy i popytu na nią oraz niedopasowanie przestrzenne miejsc pracy i miejsc zamieszkania.

¹⁸ Projekt ten, do dnia zakończenia niniejszego opracowania nie został przyjęty.

Według analizy, procesy dyfuzji rozwoju z metropolii warszawskiej docierają tylko do obszaru położonego w promieniu 30-40 km od centrum. Wydaje się, że północny brzeg jeziora stanowi odcinek granicy tego obszaru.

KOLIZJE I KONFLIKTY PRZESTRZENNE

Na terytorium województwa mazowieckiego występuje wiele kolizji i konfliktów przestrzennych. Są one konsekwencją organizacji struktury przestrzennej i dotyczą przede wszystkim obszarów wielofunkcyjnych, na których występuje naturalna kolizja funkcji zagospodarowania przestrzennego pomiędzy: presją urbanizacyjną – koniecznością rozwoju systemów transportowych i infrastruktury technicznej a ochroną środowiska. Konflikty przestrzenne mają zwykle charakter społeczny i wynikają z kolizji funkcji oraz działania czynników koncentrujących i dekoncentrujących, sprzecznych dążeń wielu podmiotów gospodarujących we wspólnej przestrzeni.

Na liście głównych kolizji funkcji w zagospodarowaniu województwa, obejmującej 8 pozycji, znalazły się aż 2 dotyczące obszaru Jeziora Zegrzyńskiego:

- ***presja urbanizacyjna wokół Jeziora Zegrzyńskiego, Narwi i Bugu, przy nierozwiązanej gospodarce wodno-ściekowej;***
- ***wykorzystanie Wisły i Bugu do rozwoju transportu wodnego i funkcji ochrony przyrody związanej z naturalnymi dolinami obu rzek.***

Większość najbardziej długotrwałych konfliktów przestrzennych jest konsekwencją obowiązku umieszczenia w planie zagospodarowania przestrzennego województwa inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym i wprowadzenia ich do studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, a następnie do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Wiąże się to z koniecznością zapewnienia rezerw terenów, co tworzy obowiązek odszkodowawczy po stronie gminy. Brak warstwy normatywnej *Planu* oraz brak powiązania hierarchicznego między dokumentami planowania gminnego i wojewódzkiego nie stwarza warunków do rozwiązywania tych konfliktów – właściwie można mówić, że od lat pozostają one bez zmian, a jednocześnie powodują wielokrotne ponawianie procedur.

W związku z tym w województwie mazowieckim można wyróżnić dwa rodzaje konfliktów:

- I grupę stanowią konflikty wynikające z braku przesądzeń w zakresie lokalizacji inwestycji, terminu ich realizacji czy nawet podmiotu zarządzającego.

Dotyczy to przede wszystkim:

- przebiegu ***Trasy Olszynki Grochowskiej***, łączącej układ dróg krajowych: nr 7 poprzez projektowaną *Wschodnią Obwodnicę Warszawy* z drogą krajową nr 17 – ze względu na rezygnację z budowy trasy przez Generalną Dyрекcję Dróg Krajowych i Autostrad, brak przesądzenia odnośnie terminu realizacji tej inwestycji oraz podmiotu zarządzającego;
- zasadności projektowanej ***Legionowskiej Trasy Mostowej***, stanowiącej fragment układu regionalnego, dla której nie ma decyzji dotyczącej terminu realizacji i podmiotu realizującego zadanie;
- przebiegu części przesyłowych sieci elektroenergetycznych, gazowych i paliw płynnych ustalonych w *KPZK 2030*, dla których operatorzy tych systemów nie opracowali jeszcze koncepcji lokalizacyjnych, a także lokalizacji wysokoparametrowych farm wiatrowych;

- braku decyzji odnośnie powiększenia Bolimowskiego i Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego;
- braku ustalonych zasad zagospodarowania w wielu obszarach sieci Natura 2000 ze względu na brak planów ochrony i obawy władz oraz mieszkańców gmin przed wykluczeniem wielu sposobów zagospodarowania przestrzennego i gospodarczego gmin;
- braku możliwości przekształcenia i zagospodarowania terenów powojсковych (zbędnych dla realizacji funkcji obronnych kraju) oraz pokolejowych (zbędnych dla prowadzenia ruchu kolejowego), wynikających z braku decyzji dotyczących wyłączenia ww. terenów z kategorii terenów zamkniętych.
- II grupę stanowią konflikty związane z istniejącym już zagospodarowaniem przestrzennym, które często znajduje się w niedalekiej odległości od projektowanej inwestycji lub wręcz na rezerwie terenu pod tę inwestycję – jak **przebieg rezerwy terenowej pod Trasę Olszynki Grochowskiej i Legionowską Trasę Mostową**.

Wśród 5 kategorii/miejsc głównych konfliktów przestrzennych w województwie aż 4 dotyczą obszaru Jeziora Zegrzyńskiego:

- **Obszar Metropolitalny Warszawy** ze względu na wielofunkcyjność – a jednocześnie monocentryczny charakter układu osadniczego z rozpraszaniem i rozlewaniem się zabudowy;
- **obszary atrakcyjne pod względem zasobów i walorów przyrodniczych**, w tym również najcenniejsze, objęte ochroną prawną dopuszczającą zabudowę na tych obszarach;
- **obszary położone w dolinie Wisły, Narwi i Bugu** - ze względu na wysokie walory przyrodnicze i krajobrazowe i będące obszarami występowania zagrożenia powodziowego, na których dopuszczana jest zabudowa;
- **obszar Jeziora Zegrzyńskiego** - ze względu na jego funkcje rekreacyjne i potrzeby metropolii związane z tą funkcją.

Wszystkie te obszary są wartościowe i atrakcyjne do zamieszkania i realizacji funkcji gospodarczych i społecznych oraz rozwoju systemów transportowych województwa. Są miejscami w których zachodzi „gra o przestrzeń” i realizowana jest zasada konkurencyjności, ale już nie zawsze spójności i zasady zrównoważonego rozwoju. Część z tych obszarów stanowi tzw. obszary problemowe i **wymaga interwencji ze strony polityki rozwoju, w tym polityki przestrzennej państwa oraz samorządów wszystkich poziomów administracji**.

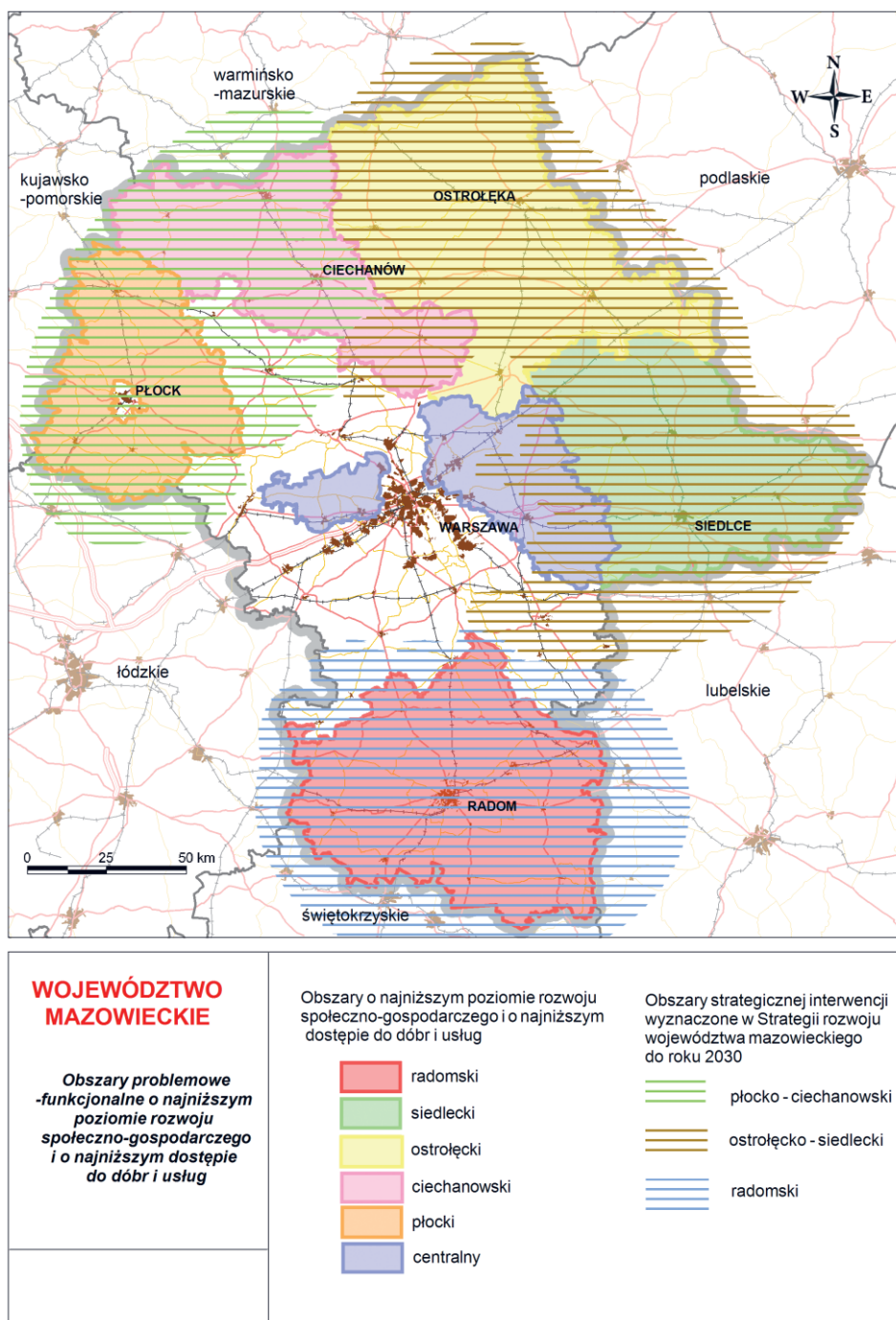
OBSZARY PROBLEMOWE I FUNKCJONALNE WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO

W *Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego* przyjęto podejście zintegrowane dla prowadzenia polityki rozwoju, wyznaczając obszary problemowe, które są jednocześnie obszarami funkcjonalnymi – i zawierają się w obszarach strategicznej interwencji. **Obszary te zgodnie z polityką Unii Europejskiej i zasadą koncentracji mogą uzyskać wsparcie finansowe z funduszy Unii Europejskiej.**

W *Planie* wyróżniono dwa typy obszarów problemowych:

- obszary o najniższym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego i o najniższym dostępie do dóbr i usług,

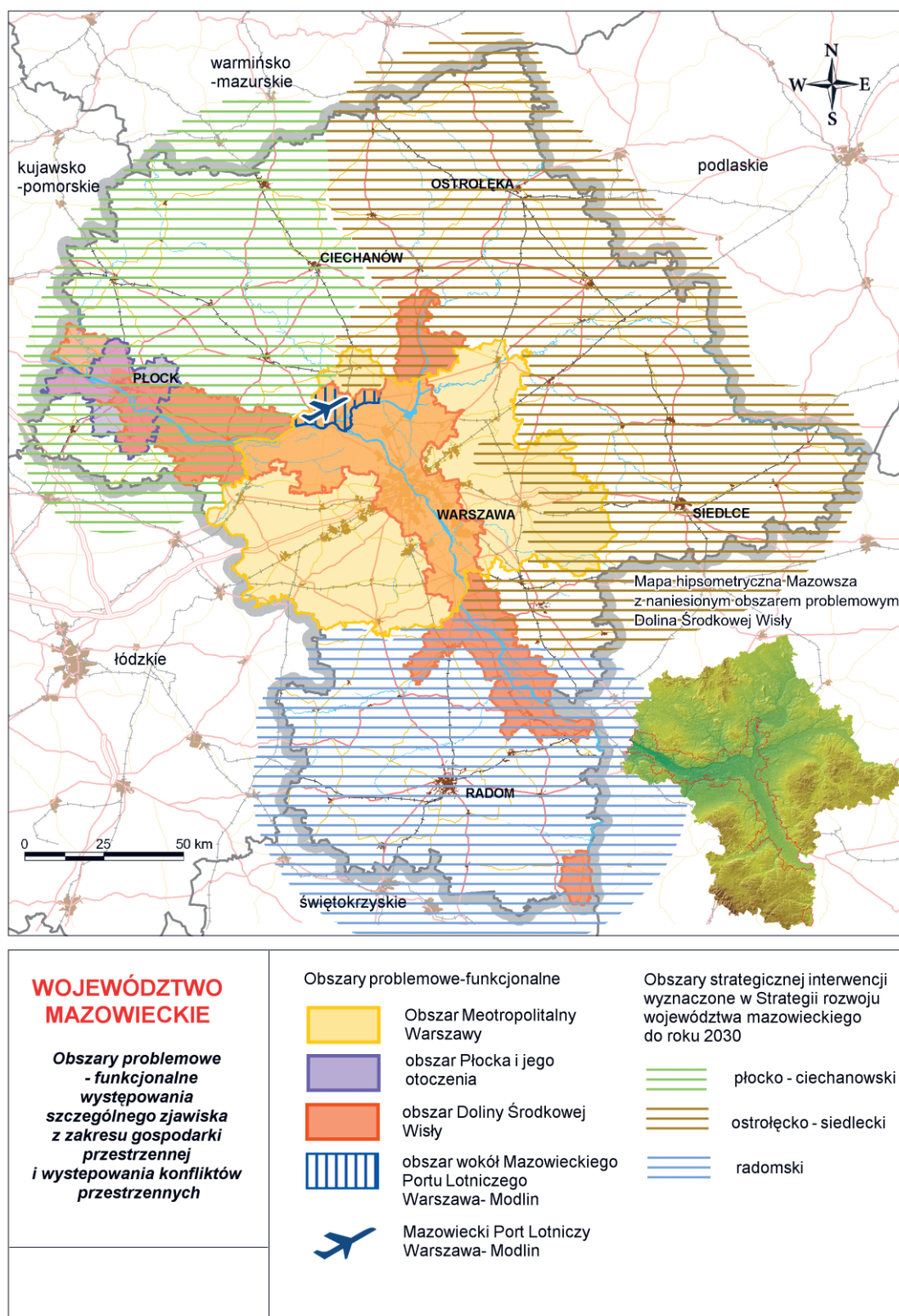
Rysunek 27. Obszary problemowe – funkcjonalne o najniższym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego i o najniższym dostępie do dóbr i usług.

Źródło: opracowanie MBPR na podstawie Banku Danych Lokalnych

- obszary szczególnego zjawiska z zakresu gospodarki przestrzennej lub występowania konfliktów przestrzennych.

Rysunek 28. Obszary problemowe – funkcjonalne występowania szczególnego zjawiska z zakresu gospodarki przestrzennej i występowania konfliktów przestrzennych.

Źródło: opracowanie MBPR na podstawie Banku Danych Lokalnych.

Do drugiej kategorii należy **Obszar Metropolitalny Warszawy (OMW)** – „silny” w sensie poziomym i przestrzennego, w którym następuje relatywnie duża kolizja pomiędzy poszczególnymi funkcjami zagospodarowania przestrzennego, a podstawowym problemem staje się **chaos przestrzenny**. Podstawowe cechy obszaru metropolitalnego Warszawy istotne z punktu widzenia polityki przestrzennej regionu, przedstawiają się następująco:

- wysoki stopień urbanizacji wyrażający się gęstą siecią miast, wysokim udziałem ludności miejskiej, **dużą gęstością zaludnienia również na obszarach wiejskich**;
- duży i stale rosnący potencjał gospodarczy, intelektualny, kapitałowy i instytucjonalny skoncentrowany głównie w Warszawie;
- pełnienie przez Warszawę funkcji międzynarodowych, krajowych i regionalnych;
- położenie w otoczeniu obszarów stanowiących Zielony Pierścień Warszawy (Kampinoski Park Narodowy, Mazowiecki Park Krajobrazowy i Chojnowski Park Krajobrazowy oraz **Warszawski Obszar Chronionego Krajobrazu**) i bogactwo środowiska kulturowego;
- duże znaczenie turystyczno-wypoczynkowe Warszawy i **atrakcyjnych przyrodniczo terenów wokół niej**;
- **presja inwestycyjna na strefę podstołeczną - tereny niewyposażone w infrastrukturę techniczną**;
- **rozprzestrzenianie się zabudowy o niskiej intensywności na terenach rolnych i leśnych**;
- **niska wydolność układu komunikacyjnego – brak obwodnic i zbyt mała liczba mostów**, niewystarczająca ilość powiązań komunikacyjnych wewnątrz metropolii, **niefunkcjonalny rozkład ruchu i niskie parametry techniczne dróg**;
- **nienadążanie systemów infrastruktury technicznej, zwłaszcza komunalnej, za postępującą urbanizacją**;
- **postępująca żywiołowo urbanizacja terenów leśnych i cennych przyrodniczo**: (Kampinoski Park Narodowy, Mazowiecki i Chojnowski Park Krajobrazowy), **terenów wykorzystywanych turystycznie, np.: wokół Jeziora Zegrzyńskiego**;
- **zagrożenia środowiska: pozaklasowe wody powierzchniowe, nie rozwiązana gospodarka ściekowa w strefie podstołecznej i lewobrzeżnej Warszawy, zanieczyszczenie powietrza, przekroczenia norm akustycznych, brak kompleksowego rozwiązania problemu odpadów komunalnych**.

W skład Obszaru Metropolitalnego Warszawy wchodzi: m.st. Warszawa; w całości powiaty: grodziski, **legionowski**, piaseczyński, pruszkowski, warszawski zachodni, żyrardowski, miński, nowodworski oraz częściowo powiaty: grójecki, otwocki, sochaczewski, **wołomiński, wyszkowski**. **Cały obszar Jeziora Zegrzyńskiego należy do OMW. Tłustym drukiem zostały zaznaczone cechy i problemy województwa występujące w znaczącym natężeniu na tym obszarze.**

KLUCZOWY PROBLEM ROZWOJU PRZESTRZENNEGO

Cele i zasady polityki przestrzennej województwa: równoważenie rozwoju, przy wzroście konkurencyjności regionu

Przyjmując założenie, że rozwój z istoty swej jest zawsze nierównomierny, a lokalizacja aktywności społeczno-gospodarczej wykorzystuje korzyści skali istniejącego już zagospodarowania, wykazując wyraźne tendencje do koncentracji, zadaniem polityki rozwoju, w tym polityki przestrzennej województwa mazowieckiego jest dążenie do zmniejszania rozpiętości wewnątrzregionalnych, przy jednoczesnym podnoszeniu wzrostu konkurencyjności regionu, tworzenie ładu przestrzennego, równoważąc kryteria efektywności i równości.

Będzie ona polegała na podejmowaniu i wspieraniu działań, które będą:

- łagodzić proces polaryzacji struktury społeczno-gospodarczo-przestrzennej województwa, **wykorzystując i wspierając endogeniczne czynniki rozwoju w poszczególnych obszarach województwa;**
- **przeciwdziałać rozlewaniu i rozpraszaniu zabudowy,** dążąc do tworzenia zwartych układów przestrzennych,;
- wspierać policentryczny charakter sieci osadnictwa;
- **lokowane w obszarach problemowych** województwa mazowieckiego;
- **przyczyniać się do rozwoju funkcji metropolitalnych rangi krajowej i międzynarodowej** Warszawy.

Główne cele rozwoju województwa mazowieckiego obejmują:

1. przywrócenie i utrwalanie ładu przestrzennego;

2. podwyższenie konkurencyjności przestrzeni województwa mazowieckiego zarówno w ośrodkach miejskich jak i obszarów wiejskich;

3. poprawę spójności terytorialnej województwa mazowieckiego, będącą również podstawowym warunkiem procesów rozprzestrzeniania się rozwoju i wzrostu konkurencyjności;

4. poprawę dostępności Warszawy, ośrodków regionalnych i subregionalnych oraz miast powiatowych decydujących o wielofunkcyjnym potencjale rozwoju województwa;

5. kształtowanie struktur przestrzennych zapewniających poprawę i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych województwa;

6. zwiększanie odporności struktury przestrzennej na zagrożenia naturalne i utratę bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur wspierających obronność państwa.

Każdy z wymienionych celów dotyczy obszaru Jeziora Zegrzyńskiego, ale szczególnie istotne dla zachowania walorów obszaru są cel 1 i cel 5.

KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA

Sposób realizacji wizji przestrzennego zagospodarowania województwa mazowieckiego wskazuje polityka przestrzenna. Odpowiednio dla przyjętego modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej oraz uwzględniając cele rozwoju wyrażone w strategii województwa, polityka przestrzenna została rozpisana na dziewięć polityk adresowanych do wybranych obszarów tematycznych i terytoriów. Są to:

1. *Polityka poprawy struktury przestrzennej i funkcjonalnej województwa;*
2. *Polityka rozwoju przemysłu i wzrostu konkurencyjności wybranych ośrodków osadniczych;*
3. *Polityka poprawy dostępności i efektywności transportowej województwa;*
4. *Polityka rozwoju systemów infrastruktury technicznej;*
5. *Polityka poprawy odporności na zagrożenia naturalne i wspierania wzrostu bezpieczeństwa publicznego;*
6. *Polityka rozwoju i modernizacji obszarów wiejskich;*
7. *Polityka kształtowania i ochrony zasobów i walorów przyrodniczych oraz poprawy standardów środowiska;*
8. *Zintegrowana polityka opieki i ochrony dziedzictwa kulturowego i dóbr kultury współczesnej;*

9. Polityka wzrostu atrakcyjności turystycznej województwa.

Ad.1. Polityka poprawy struktury przestrzennej i funkcjonalnej województwa;

Plan ustala prowadzenie restrukturyzacji funkcjonalnej, polegającej na kształtowaniu stref funkcjonalno-przestrzennych:

- ✓ centralnej – wielofunkcyjnego rozwoju administracyjnego, usługowego i mieszkaniowego;
- ✓ mieszkaniowej;
- ✓ **zaplecza przyrodniczego, klimatycznego i rekreacyjnego, kształtowania zielonych pierścieni i korytarzy ekologicznych;**
- ✓ rozwoju przemysłowo-gospodarczego oraz obszarów koncentracji usług związanych z transportem.

W strefach funkcjonalno-przestrzennych **należy przede wszystkim lokalizować inwestycje zgodne z funkcjami wiodącymi**. Dopuszczalne mogą być również lokalizacje innych funkcji niż preferowane – o ile nie będą w kolizji z funkcjami wiodącymi. Strefy te powinny być obowiązkowo wyznaczone w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz brane pod uwagę przy udzielaniu zgód na zmianę przeznaczenia terenów rolnych i leśnych na cele nierolne i nieleśne.

Dla obszarów o cennych walorach przyrodniczo-kulturowych *Plan* ustala następujące zasady zagospodarowania:

- ✓ objęcie ochroną terenów zachowujących tożsamość kulturową i walory tradycyjnego krajobrazu o specyficznych i unikatowych walorach krajobrazowych;
- ✓ **porządkowanie i odtwarzanie wartości kulturowych oraz elementów ekspozycji krajobrazowej;**
- ✓ utrzymanie cennych krajobrazowo przestrzeni otwartych, **ograniczanie inwestowania na terenach rolnych i leśnych**, zagospodarowanie rezerw terenowych w istniejących strukturach przestrzennych;
- ✓ **kształtowanie nowej zabudowy w sposób nawiązujący do tradycji miejsca, eksponowanie i odtwarzanie dominant architektonicznych i krajobrazowych, ograniczenie powstawania obcych krajobrazowo form zagospodarowania, eliminacja obiektów dysharmonijnych;**
- ✓ **utrzymanie cennych krajobrazowo przestrzeni otwartych.**

W celu zwiększenia bezpieczeństwa ludności i mienia dla obszarów, na których występują zagrożenia powodziowe, *Plan* ustala następujące zasady zagospodarowania:

- ✓ uwzględnianie w dokumentach planistycznych map zagrożenia powodziowego, map ryzyka powodziowego oraz planów zarządzania ryzykiem powodziowym;
- ✓ **zachowanie i tworzenie systemów retencji wód, budowę i rozbudowę zbiorników retencyjnych, suchych zbiorników przeciwpowodziowych oraz polderów przeciwpowodziowych i kanałów ulgi**, które umożliwią sterowanie przepływami wód;
- ✓ **zachowanie walorów przyrodniczo-krajobrazowych terenów zalewowych poprzez ich ekstensywne wykorzystanie rolnicze** (m.in. wypas, koszenie łąk ograniczające zakrzewienie oraz ograniczenia w nawożeniu i zakaz stosowania środków ochrony roślin i wypalania traw);
- ✓ prowadzenie robót utrzymaniowych i udrażniających, kształtujących przemierzanie się wezbrań na obszarach międzywala;
- ✓ **ograniczanie zabudowy mieszkaniowej i gospodarczej poza jednostkami osadniczymi, a także zabudowę polderów oraz lokalizację obiektów i instalacji mogących znacząco**

oddziaływać na środowisko, w tym zakładów dużego i zwiększonego ryzyka wystąpienia poważnych awarii.

Ad.2. Polityka rozwoju przemysłu i wzrostu konkurencyjności wybranych ośrodków osadniczych

Polityka ta posiada wyraźne dwa cele. W wybranych obszarach są one tożsame: rozwój przemysłu jako priorytet strategicznego rozwoju województwa jest również głównym działaniem na rzecz rozwoju bazy ekonomicznej miast i ośrodków osadniczych oraz wzrostu ich konkurencyjności.

Adresatami tej polityki są:

- ✓ metropolia warszawska;
- ✓ ośrodki regionalne: Radom i Płock;
- ✓ ośrodki subregionalne: Siedlce, Ostrołęka, Ciechanów;
- ✓ **miasta powiatowe wzmacniające policentryczną strukturę województwa oraz miasta położone na Dużej Obwodnicy Warszawy** o istotnym potencjale rozwojowym: Wyszogród, Serock, Łochów, Góra Kalwaria.

Ustalenia *Planu* w stosunku do Warszawy dotyczą przede wszystkim rozwoju wyspecjalizowanych funkcji metropolitalnych (naukowo-badawczych, innowacyjnej gospodarki oraz usług wyższego rzędu), a także poprawy zewnętrznej i wewnętrznej dostępności transportowej. Funkcje te będą realizowane m.in. poprzez integrację Warszawy z otoczeniem funkcjonalnym, w tym (*wybrano działania odnoszące się do obszaru Jeziora Zegrzyńskiego*):

→ poprawę powiązań transportowych (kolejowych i drogowych) oraz bezpieczeństwa ruchu (w szczególności uzupełnienie promienistego układu drogowego o system połączeń obwodowych, eliminujących ruch tranzytowy z centrum Warszawy), a także rozwój zintegrowanego transportu zbiorowego;

→ rozwój efektywnych systemów infrastruktury energetycznej i gospodarki komunalnej;

→ zahamowanie procesów rozpraszania zabudowy oraz aktywizację inwestycyjną ekstensywnie zagospodarowanych obszarów na peryferiach stolicy i w gminach podwarszawskich;

→ rozwój powiązań funkcjonalnych z ośrodkami powiatowymi i gminnymi w otoczeniu metropolii (szczególnie ośrodki o potencjale naukowo-badawczym: **Legionowo**, Pruszków, Otwock, Piaseczno, Żyrardów, Józefów, Sulejówek, Błonie, **Jabłonna**, Nadarzyn).

W odniesieniu do celu, jakim jest wzrost konkurencyjności miast powiatowych i ośrodków lokalnych o istotnym potencjale rozwojowym, *Plan* ustala m.in. następujące kierunki działań na rzecz rozwoju miast powiatowych, wzmacniających policentryczną strukturę województwa oraz **miast o istotnym potencjale rozwojowym, położonych na Dużej Obwodnicy Warszawy** jako ośrodków wspomagających procesy dyfuzji rozwoju z metropolii warszawskiej:

→ rozwój przemysłu (w tym nowoczesnych technologii) oraz rzemiosła we wszystkich ośrodkach lokalnych z wykorzystaniem specjalnych stref ekonomicznych, stref aktywności gospodarczej oraz parków technologicznych;

→ rozwój infrastruktury turystycznej w oparciu o walory kulturowe miast oraz walory przyrodnicze obszarów w ich otoczeniu;

→ poprawę powiązań komunikacyjnych miast powiatowych z ich otoczeniem;

→ rozbudowę infrastruktury przewodowej i bezprzewodowej zwiększającej dostęp do szerokopasmowego Internetu.

Ad.3. Polityka poprawy dostępności i efektywności transportowej województwa

Polityka ta będzie wdrażana w trzech wymiarach: poprzez system ustanowionych europejskich korytarzy transportowych (obecnie modyfikowanych, nowych inicjatyw europejskich) oraz w oparciu o powiązania krajowe i wewnątrzregionalne. Obejmuje ona systemy o znaczeniu międzynarodowym, krajowym i wojewódzkim z odniesieniami do ogólnych, koniecznych działań dotyczących rozwoju i poprawy układu powiatowego i lokalnego. Polityka ta ma na celu zwiększanie dostępności transportowej województwa mazowieckiego, poprawę spójności wewnętrznej i konkurencyjności regionu, integrację różnych systemów transportowych w oparciu o zasadę zrównoważonego rozwoju. Polityka ta powinna dążyć do wdrażania i stosowania nowoczesnych systemów zarządzania ruchem, poprawy efektywności energetycznej pojazdów oraz optymalizację łańcuchów logistycznych.

Zasada równoważenia rozwoju zobowiązuje do podejmowania decyzji dotyczących rozwoju infrastruktury transportowej uwzględniającej rachunek kosztów i korzyści społecznych. Realizacja tej polityki powinna ponadto wpływać na powstawanie wokół korytarzy transportowych stref przedsiębiorczości.

Plan ustala strategiczny układ budowy dróg w województwie. **W odniesieniu do obszaru Jeziora Zegrzyńskiego obejmuje on:**

- budowę i przebudowę:
 - drogi krajowej nr 62 na odcinku Serock – Modlin, stanowiącej obwodnicę Portu Lotniczego Warszawa-Modlin, wprowadzenie nowego przebiegu obwodnicy Portu Lotniczego Warszawa-Modlin w ramach przebudowy drogi krajowej nr 62;
 - *Trasy Olszynki Grochowskiej*: Warszawa – Nieporęt – Wieliszew – Nowy Dwór Mazowiecki, klasy GP i G.
- kształtowanie połączeń obwodnicowych województwa mazowieckiego, odciążających promienisty kształt podstawowego układu drogowego i zwiększający spójność i dostępność województwa – poprzez:
 - *Dużą Obwodnicę Warszawy* (wokół aglomeracji warszawskiej) – łączącą miasta: Sochaczew, Żyrardów, Grójec, Góra Kalwaria, Mińsk Mazowiecki, Łochów, Wyszaków, **Serock**, Nowy Dwór Mazowiecki, Wyszogród, opartą na ciągach dróg krajowych nr 50 i 62 z przyszłościowym ujednoliceniem klasy dróg do GP;
 - *Małą Obwodnicę Warszawy* – prowadzącą ruch wewnątrzregionalny i łączącą miejscowości podwarszawskie, w tym: Wołomin, **Radzymin**, **Legionowo**, Łomianki z przeprawą przez Wisłę w Kiełpinie pomiędzy Łomiankami, a **Jabłonną**, w oparciu o **drogę wojewódzką nr 631 Marki – Nieporęt i drogę krajową nr 61 Zegrze Południowe – Legionowo – Jabłonna**;
- uzupełnienie sieci dróg wojewódzkich o nowe odcinki dróg w Obszarze Metropolitalnym Warszawy w celu zintegrowania i usprawnienia układu, m.in. o:
- **Legionowską Trasę Mostową: Łomianki – Jabłonna – Legionowo – Wieliszew.**

Plan postuluje:

- zachowanie rezerw terenu pod projektowane drogi;
- poprawę bezpieczeństwa ruchu na drogach przez m.in. modernizację niebezpiecznych skrzyżowań (np. budowę sygnalizacji świetlnej i bezkolizyjnych węzłów), wdrażanie

zaktualizowanych projektów organizacji ruchu, uspokajanie ruchu w obszarach zurbanizowanych, oddzielenie ruchu pieszego od kołowego, budowę ścieżek rowerowych;

- prowadzenie analiz i studiów w zakresie budowy obwodnic w terenach zurbanizowanych;
- w zakresie transportu kolejowego - kształtowanie strategicznego układu kolejowego poprzez m.in. uzupełnianie sieci linii kolejowych o odcinki usprawniające obsługę systemu osadniczego województwa.

Ponadto *Plan* ustala budowę bezkolizyjnych skrzyżowań na modernizowanych liniach kolejowych z drogami krajowymi, wojewódzkimi i powiatowymi, przejść dla pieszych i ścieżek rowerowych wzdłuż linii kolejowych oraz parkingów w systemie *Park & Ride*. W zakresie linii wąskotorowych *Plan* postuluje ich rewitalizację i przywrócenie ruchu pasażerskiego i towarowego.

Celem polityki w zakresie transportu zbiorowego w województwie mazowieckim jest zapewnienie zintegrowanego i zrównoważonego publicznego transportu zbiorowego, ze szczególnym uwzględnieniem wykorzystania infrastruktury transportu szynowego. Odpowiada temu koncepcja pasmowego rozwoju infrastruktury transportowej oraz powiązanych za pośrednictwem węzłów multimodalnych (przesiadkowych) podsystemów transportowych, w której główne miejsca zajmują: Warszawa wraz z obszarem metropolitalnym, ośrodki regionalne i subregionalne. Oprócz wymiaru przestrzennego, integracja będzie realizowana na płaszczyźnie organizacyjnej, obejmującej wdrażanie nowoczesnych rozwiązań taryfowych, skoordynowanych i przystosowanych do potrzeb pasażerów rozkładów jazdy oraz skutecznych i efektywnych systemów informacji. Kluczem do utworzenia zrównoważonego systemu transportu zbiorowego jest również modernizacja i budowa infrastruktury transportowej oraz wymiana taboru. Oprócz Warszawy, transport zbiorowy będzie odgrywał coraz większą rolę w miastach regionalnych i subregionalnych, a na terenach podmiejskich będzie rozwijał się w kierunku zapewnienia możliwie najlepszej komunikacji dowozowo-odwozowej do stacji i przystanków kolejowych, a także umożliwienia wygodnego przesiadania się.

Plan ustala m.in.:

- modernizację linii kolejowych w Obszarze Metropolitalnym Warszawy, w tym na kierunku **Legionowo – Tłuszcz**;
- budowę węzłów przesiadkowych dla połączeń miejskich, aglomeracyjnych oraz drogowych i szynowych;
- lepsze wykorzystanie istniejącej infrastruktury szynowej poprzez tworzenie nowych połączeń;
- przywracanie ruchu pasażerskiego na liniach kolejowych;
- nadanie priorytetu komunikacji zbiorowej.

W zakresie transportu wodnego *Plan* ustala m.in.:

- przywrócenie żeglowności rzeki Wisły i **Bugu** jako fragmentu projektowanej Międzynarodowej Drogi Wodnej E40 na odcinku od granic województwa mazowieckiego do Warszawy, w ramach inicjatywy *Dolna Wisła*;
- budowę i odbudowę infrastruktury nabrzeżnej;
- poprawę warunków nawigacyjnych na Wiśle od Płocka do Warszawy, **Kanale Żerańskim** i na **Bugu** do Brześcia;
- wykorzystanie rzek w celach turystycznych i rekreacyjnych.

Ad.4. Polityka rozwoju systemów infrastruktury technicznej

Wśród działań w zakresie rozwoju systemów zaopatrzenia w wodę i oczyszczania ścieków *Plan* ustala:

- uporządkowanie gospodarki ściekowej wokół **Jeziora Zegrzyńskiego** i zbiornika Domaniów;
- sukcesywną sanitację terenów o zabudowie rozproszonej na obszarach wiejskich i miejskich (przydomowe oczyszczalnie ścieków lub wywożenie ścieków przy zapewnieniu ich oczyszczania).

Ad.5. Polityka poprawy odporności na zagrożenia naturalne i wspierania wzrostu bezpieczeństwa publicznego

Ustala się następujące kierunki działań zmierzające do ograniczenia potencjalnych negatywnych skutków powodzi dla zdrowia ludzi, środowiska i dziedzictwa kulturowego oraz działalności gospodarczej:

- uwzględnianie obszarów zagrożenia powodzią w: studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, decyzjach o warunkach zabudowy, decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego;
- wprowadzenie ograniczeń w użytkowaniu na obszarach zagrożonych powodzią, wyznaczonych w *Studium* dla potrzeb planów ochrony przeciwpowodziowej sporządzonym dla m.in. rzek: **Bug, Narew**,
- uwzględnienie map ryzyka powodziowego oraz map zarządzania ryzykiem powodziowym sporządzanych przez Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej;
- realizacja inwestycji z zakresu ochrony przeciwpowodziowej ujętych w *Planie zagospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły*, w tym m.in. : na rzece Wiśle, **kanale Żerań – Zegrze, Jeziorze Zegrzyńskim, Bugu**;
- poprawa stanu infrastruktury przeciwpowodziowej, w tym rozbudowa oraz modernizacja wałów przeciwpowodziowych na rzekach województwa mazowieckiego, a także tworzenie polderów zalewowych,
- budowa i modernizacja infrastruktury służącej do zwiększenia retencji wodnej, w celu skutecznego sterowania wezbrzeniami powodziowymi oraz zapewnieni wystarczającej ilości wody w okresach suszy;
- prowadzenie robót utrzymaniowych oraz regulacyjnych i udrażniających dla zapewnienia bezpieczeństwa przepływu wód wezbraniowych, kształtujących przemieszczanie się wezbrań w korytach rzek;
- zwiększenie wykorzystania wód opadowych i roztopowych;
- zapewnienie alternatywnych dróg dojazdu i zaopatrzenia energetycznego dla obszarów zagrożonych powodzią poprzez odpowiednie dostosowanie istniejącej infrastruktury (nasypy drogowe i kolejowe, mosty, przepusty, linie energetyczne, rurociągi itp.);
- budowę i modernizację miejskiej kanalizacji deszczowej.

Ad.6. Polityka rozwoju i modernizacji obszarów wiejskich

Polityka ta ma na celu przede wszystkim zrównoważone kształtowanie rolniczej przestrzeni produkcyjnej, jak również wspieranie rozwoju działalności gospodarczej oraz wykorzystanie walorów krajobrazowych i kulturowych obszarów wiejskich. Jest zatem polityką wykorzystującą działania i zadania również innych polityk *Planu*. Cel tej polityki adresowany jest do obszaru całego województwa, ale uwzględniać musi różnicowanie terytorialne potencjałów obszarów wiejskich:

- uczestniczących w procesach rozwojowych (będących pod wpływem oddziaływania dużego ośrodka miejskiego);
- wymagających wsparcia procesów rozwojowych (wiejskich obszarów pozametropolitalnych położonych peryferyjnie).

Ad.7. Polityka kształtowania i ochrony zasobów i walorów przyrodniczych oraz poprawy standardów środowiska

Polityka ta zmierzać będzie do stworzenia ciągłości przestrzennej systemu obszarów o cennych wartościach przyrodniczych oraz zapewnienia powiązań ekologicznych pomiędzy nimi. Rezultatem tej polityki będzie tworzenie spójnego systemu ochrony przyrody, a także wyznaczenie istniejących i projektowanych wielkoobszarowych systemów ochrony przyrody.

Drugim kierunkiem realizacji omawianej polityki, poza ochroną zasobów i walorów przyrodniczych, jest poprawa standardów środowiska przyrodniczego, realizowana poprzez zwiększanie zasobów i retencji wodnej, renaturalizację przekształconych odcinków rzek i terenów zalewowych, tworzenie systemu gospodarki odpadami, systemu oczyszczania ścieków, ograniczanie emisji zanieczyszczeń i hałasu, wprowadzanie przedsięwzięć zmierzających do wykorzystania odnawialnych źródeł energii, przywracanie wartości użytkowej gruntom zdegradowanym, przeciwdziałanie erozji i ochrona gleb.

Ustala się m.in. następujące kierunki działań mających na celu ochronę walorów środowiska, przyrody i krajobrazu oraz wzrost bioróżnorodności:

- utrzymanie potencjału przyrodniczego obszarów objętych ochroną prawną w tym: rezerwatów przyrody, obszarów chronionego krajobrazu, obszarów Natura 2000 oraz zespołów przyrodniczo-krajobrazowych;
- właściwe zarządzanie zasobami przyrodniczymi i gospodarczymi na obszarach chronionych poprzez:
 - opracowanie planów ochrony dla rezerwatów przyrody;
 - przygotowanie planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000;
 - dostosowanie zasad gospodarowania na obszarach chronionego krajobrazu do lokalnych uwarunkowań.
- zapewnienie ochrony krajobrazów zgodnie z zapisami *Europejskiej Konwencji Krajobrazowej*, w oparciu o przeprowadzoną waloryzację i istniejący zapis w części *Zintegrowana polityka opieki i ochrony dziedzictwa kulturowego i dóbr kultury współczesnej* dotyczącej krajobrazów kulturowych;
- przeprowadzenie waloryzacji przyrodniczej i krajobrazowej województwa mazowieckiego;
- wprowadzenie systemu ochrony prawnej korytarzy ekologicznych;
- ochronę dolin rzecznych, mokradeł i kompleksów leśnych, które stwarzają doskonałe warunki migracyjne dla zwierząt;
- dążenie do utrzymania struktury ekologicznej miast, powiązanej z terenami otwartymi w ich otoczeniu, i ograniczania presji urbanistycznej na tereny podmiejskie;
- tworzenie „zielonego pierścienia”, przede wszystkim wokół Warszawy, poprzez ochronę i kształtowanie układu terenów otwartych położonych poza zwartą zabudową i powiązanych funkcjonalnie z miastem;
- zwiększanie potencjału edukacyjno-turystycznego na obszarach cennych przyrodniczo, w szczególności objętych ochroną prawną z równoczesnym uwzględnieniem działań kompensujących wzrost presji ruchu turystycznego;

- zachowanie walorów przyrodniczych, kulturowych, architektonicznych i krajobrazowych poprzez utrzymanie leśno-parkowego charakteru miast – ogrodów oraz **pasm przyrodniczo- kulturowych** związanych z dolinami rzek m.in.: Wisły, **Narwi, Bugu**;
- upowszechnianie działań rolno-środowiskowo-klimatycznych, zapewniających rozwój gospodarki rolnej zintegrowanej z ochroną zasobów i walorów przyrodniczych na obszarach wiejskich;
- ochronę gruntów leśnych przed zmianą funkcji na nieleśną;
- ochronę terenów zakrzewień i zadrzewień śródpolnych i nadwodnych, stanowiących ostoje wielu gatunków roślin i zwierząt;
- rozwój i ochronę terenów zielonych (zieleń ogrodowa i parkowa), w szczególności na obszarach zurbanizowanych, oraz zieleni izolacyjnej przy ciągach komunikacyjnych;
- zwiększanie powierzchni leśnej w województwie, mającej na celu przeciwdziałanie fragmentacji przestrzeni przyrodniczej poprzez:
 - zalesianie gruntów - z uwzględnieniem warunków przyrodniczo-krajobrazowych i potrzeb różnorodności biologicznej;
 - utrzymanie leśnych kompleksów promocyjnych, wdrażających nowoczesne proekologiczne zasady gospodarowania w lasach;
- sporządzanie i prowadzenie programów zwiększania lesistości na terenie gmin;
- wyłączanie z produkcji lasów o charakterze zbliżonym do pierwotnego, zasługujących na ochronę prawną lub objęcie ich zasadami gospodarstwa specjalnego;
- zachowanie funkcji rolniczej na gruntach o wysokiej jakości i przydatności dla rolnictwa;
- wdrażanie unijnego instrumentu doskonalenia efektów działalności środowiskowej – Systemu Ekozarządzania i Audytu (EMAS), w celu zmniejszenia oddziaływania na środowisko: przedsiębiorstw, zakładów, instytucji.

Gospodarka wodna

W celu kształtowania stosunków wodnych oraz ochrony ilościowej i jakościowej wód ustala się m.in.:

- utrzymanie istniejących naturalnych zbiorników wodnych i terenów podmokłych, w szczególności: starorzeczy, bagien i mokradeł, oczek wodnych, oraz renaturalizację przekształconych odcinków rzek i terenów zalewowych;
- racjonalizację zużycia wód podziemnych na cele komunalne i przemysłowe;
- odbudowę zniszczonych systemów melioracyjnych;
- ochronę układu odwodnienia rowami melioracyjnymi oraz konieczność przebudowy systemów melioracyjnych, działających dotychczas na potrzeby rolnicze - w przypadku przekształcenia tych terenów w obszary zurbanizowane;
- ograniczenie emisji ścieków komunalnych oraz spływów powierzchniowych zanieczyszczeń z terenów zurbanizowanych i rolnych, w celu zachowania wód dobrej jakości i zatrzymania procesu eutrofizacji zbiorników wodnych;
- **wprowadzenie ekologicznych obszarów ochronnych wokół jezior** oraz stref ochronnych ujęć wód do spożycia i głównych zbiorników wód podziemnych;
- maksymalne odprowadzanie wód opadowych do ziemi, a minimalizowanie ich odprowadzania do kanalizacji;

Ad.8. Zintegrowana polityka opieki i ochrony dziedzictwa kulturowego i dóbr kultury współczesnej

Ustalenia w ramach zintegrowanej polityki opieki i ochrony dziedzictwa kulturowego i dóbr kultury współczesnej obejmują:

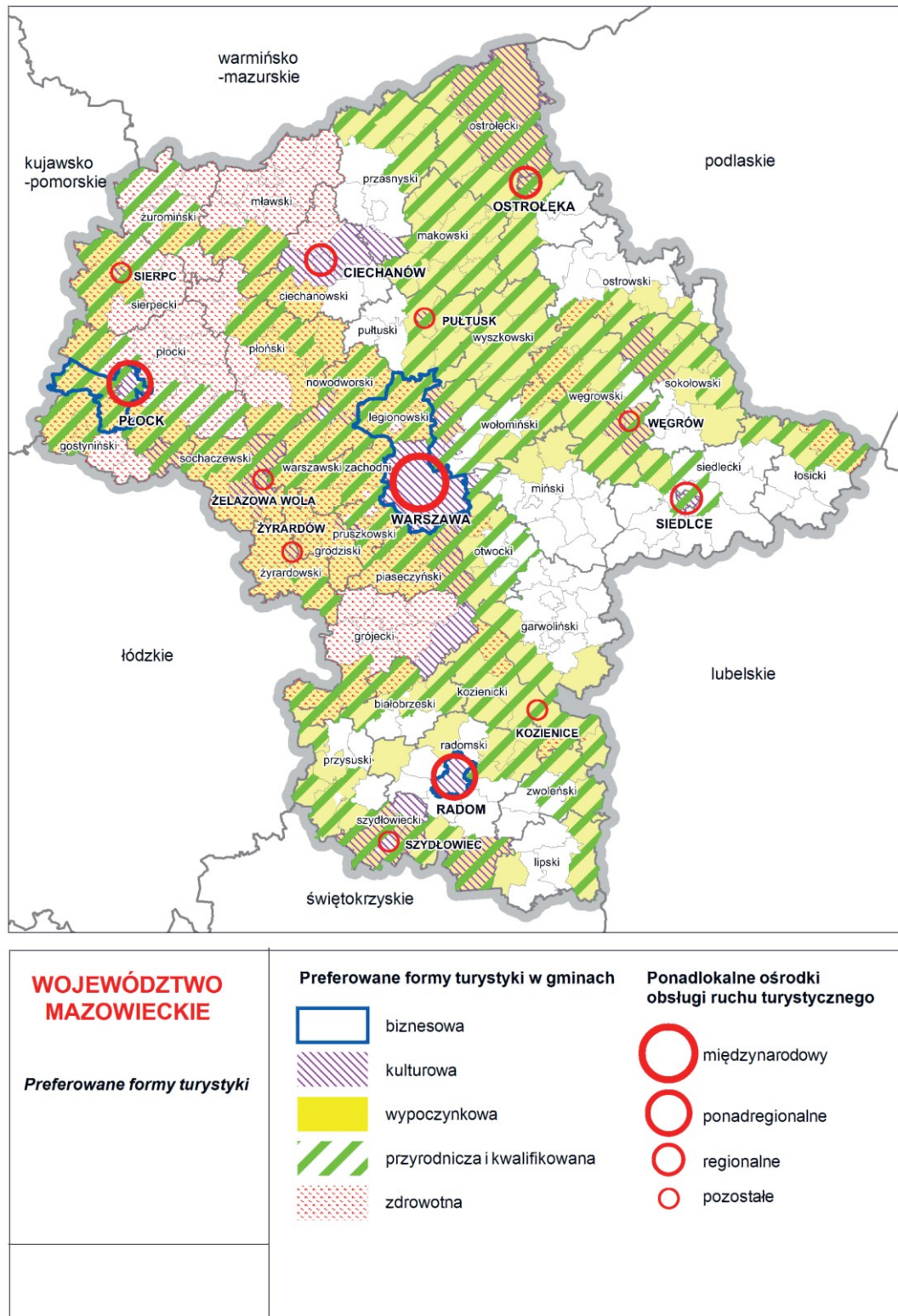
- zarządzanie zasobami dziedzictwa, ochronę i eksponowanie przestrzennych świadectw dziedzictwa, zwłaszcza najbardziej wartościowych zespołów i obiektów, służących identyfikacji i promocji przestrzeni kulturowej regionu;
- **kształtowanie walorów krajobrazowych województwa oraz ochronę przestrzeni posiadających unikatowe lub specyficzne dla regionu walory krajobrazowe;**
- zachowanie różnorodności kulturowej województwa, kształtowanie tożsamości regionalnej i historycznej oraz zapewnienie dostępności do zasobów dziedzictwa zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju.

Ad.9. Polityka wzrostu atrakcyjności turystycznej województwa.

W zakresie zagospodarowania służącego rozwojowi turystyki wypoczynkowej, warunki dla której występują na przeważającym obszarze województwa, **a szczególnie w rejonie rzeki Bug i Jeziora Zegrzyńskiego (głównie w gminach: Serock i Nieporęt), Plan** ustala:

- rozwój i modernizację bazy noclegowej i gastronomicznej, w tym specjalizowanie jej na potrzeby turystyki biznesowej (głównie ośrodki szkoleniowo-konferencyjne **nad Jeziorem Zegrzyńskim** i na Pojezierzu Gostynińskim);
- budowę i modernizację infrastruktury sportowo-rekreacyjnej;
- zwiększenie ilości skategoryzowanej bazy agroturystycznej;
- **uporządkowanie istniejących terenów zabudowy letniskowej**, szczególnie w zakresie infrastruktury drogowej i sanitarnej;
- **ograniczanie tworzenia nowych kompleksów zabudowy letniskowej** na rzecz adaptowania istniejących gospodarstw wiejskich na cele wypoczynkowe;
- poprawę stanu środowiska naturalnego, w tym **podniesienie stanu czystości rzek i jezior.**

Rysunek 29. Preferowane formy turystyki.

Źródło: opracowanie MBPR.

ZASADY ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO W OBSZARACH PROBLEMOWYCH I FUNKCJONALNYCH

Dla Obszaru Metropolitalnego Warszawy (OMW) *Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego* ustala:

- zasadę restrukturyzacji funkcjonalnej, polegającej na porządkowaniu i kształtowaniu stref funkcjonalnych (funkcji centralnych, zaplecza mieszkaniowego Warszawy, zaplecza przyrodniczego, klimatycznego i rekreacyjnego Warszawy, obszarów przemysłowo-gospodarczych oraz koncentracji rozwoju technologicznego);
- koncentrację struktur zurbanizowanych w oparciu o lokalne centra osadnicze z wykształconym poziomem usług podstawowych i występowaniem wykształconych przestrzeni publicznych;
- redukcję kolizji przestrzennych i konfliktów przestrzennych, związanych z presją urbanizacyjną na najcenniejsze przyrodniczo tereny OMW poprzez zasady uspołecznienia i partycypacji społecznej (dotyczy przede wszystkim rezerw terenu pod infrastrukturalne inwestycje liniowe oraz tworzenia form ochrony przyrody);
- zasadę kształtowania układu komunikacyjnego o charakterze obwodnicowym wewnątrz miasta oraz w obszarze metropolitalnym, odciążającym dotychczas ukształtowany promienisty układ drogowy wprowadzający ruch do miasta;
- spójność i ciągłość (przestrzenną i funkcjonalną) obszarów cennych przyrodniczo, objętych ochroną prawną i predestynowanych do objęcia ochroną prawną, korytarzy ekologicznych, (poprzez tworzenie m.in. *Zielonego Pierścienia Warszawy*);
- komplementarność ochrony wartości przyrodniczych, kulturowych i krajobrazu – poprzez tworzenie pasm przyrodniczo-kulturowych;
- oszczędną gospodarkę zasobami, przede wszystkim zasobami przestrzeni poprzez intensyfikację już istniejącego zagospodarowania – wykorzystanie rezerw terenu w obrębie obszarów zainwestowanych, rewitalizację oraz restrukturyzację funkcjonalną;
- poprawę standardów ochrony środowiska przyrodniczego, przede wszystkim w zakresie gospodarki wodno-ściekowej i gospodarki odpadami.

5.3. Projekty aktów prawnych związanych z obszarami funkcjonalnymi

Obecnie w Sejmie RP trwają prace nad dwoma projektami ustaw, które mają związek z prowadzeniem przez samorządy działań wspólnych:

- *ustawy o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz niektórych innych ustaw* (projekt rządowy);
- *ustawy o współdziałaniu w samorządzie terytorialnym na rzecz rozwoju lokalnego i regionalnego oraz o zmianie niektórych ustaw* (projekt prezydencki).

Oba projekty dotyczą szerokiego zakresu tematycznego, w ramach którego interesujące nas zagadnienia stanowią jedynie niewielką część planowanych zmian przepisów.

W pierwszym przypadku chodzi o regulacje, które być może ostatecznie rozstrzygną kwestie związane z delimitacją obszarów funkcjonalnych. Obecnie w dokumentach można znaleźć różnie wyznaczone obszary funkcjonalne Warszawy. Precyzyjne określenie obszaru jest szczególnie istotne z punktu widzenia analizowanego obszaru. Obecnie bowiem pojawić się mogą wątpliwości czy wszystkie gminy tworzące Lokalną Grupę Rybacką *Zalew Zegrzyński* będą włączone do obszaru funkcjonalnego. Omawiany projekt ustawy zakłada realizację zasady zintegrowanego podejścia terytorialnego przez zaproponowane zmiany w systemie planowania przestrzennego zarówno na poziomie krajowym, jak i regionalnym oraz funkcjonalnym, zmierzające w kierunku ścisłego powiązania wymiaru społeczno-gospodarczego z wymiarem przestrzennym. Wprowadzono do systemu prawa pojęcie obszaru funkcjonalnego jako kategorii obszaru, do którego będą skierowane działania z zakresu polityki przestrzennej państwa, wprowadzono regulację dotyczącą polityki miejskiej, tj. definicję polityki miejskiej oraz podstawowe instrumenty prawne służące jej realizacji.

6. GŁÓWNI INTERESARIUSZE PROCESU ROZWOJU OBSZARU

Interesariuszami procesu rozwoju obszaru Jeziora Zegrzyńskiego są w ujęciu sumarycznym wszystkie podmioty, które są aktywnymi lub biernymi uczestnikami i beneficjentami tego procesu. Grupę głównych interesariuszy instytucjonalnych można podzielić na następujące kategorie:

- instytucje poziomu centralnego,
- instytucje poziomu regionalnego,
- instytucje poziomu subregionalnego,
- instytucje poziomu lokalnego,
- podmioty gospodarcze,
- partnerstwa,
- inne organizacje.

6.1. Instytucje poziomu centralnego

Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej, adres: ul. Grzybowska 80/82, 00-844 Warszawa

tel. 22 37 20 210, e-mail: kzgw@kzgw.gov.pl, www.kzgw.gov.pl

Prezes Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej jest centralnym organem administracji rządowej właściwym w sprawach gospodarowania wodami, a w szczególności w sprawach zarządzania wodami oraz korzystania z wód (art. 89 ust. 1 ustawy). Prezes KZGW wyłaniany jest w drodze konkursu. Powołania i odwołania Prezesa KZGW dokonuje Prezes Rady Ministrów na wniosek ministra właściwego do spraw gospodarki wodnej. Kadencja Prezesa KZGW trwa 5 lat, licząc od dnia powołania. Prezes KZGW pełni obowiązki do dnia powołania jego następcy (art. 89 ust 3 ustawy). Zastępcy Prezesa KZGW są powoływani oraz odwoływani przez ministra właściwego do spraw gospodarki wodnej na wniosek Prezesa KZGW (art. 89 ust 2 ustawy). Działalność Prezesa KZGW jest nadzorowana przez ministra właściwego do spraw gospodarki wodnej (art. 4 ust. 1 pkt 2 i art. 89 ust 24 ustawy). Nadzór ministra nad działalnością Prezesa polega w szczególności na:

- zatwierdzaniu programów realizacji zadań związanych z utrzymywaniem wód lub urządzeń wodnych oraz inwestycji w gospodarce wodnej;
- zatwierdzaniu corocznego sprawozdania z realizacji zadań;
- zatwierdzaniu planu kontroli gospodarowania wodami wykonywanej przez Prezesa;
- poleceniu przeprowadzenia kontroli nieujętych w planie kontroli.

Zgodnie z art. 90 ustawy, do zadań Prezesa Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej należy w szczególności:

- opracowywanie programu wodno-środowiskowego kraju,
- opracowywanie projektów planów gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy;

- opracowywanie projektu planu ochrony przeciwpowodziowej oraz przeciwdziałania skutkom suszy na obszarze kraju, z uwzględnieniem podziału na obszary dorzeczy;
- uzgadnianie projektów warunków korzystania z wód regionu wodnego;
- prowadzenie katastru wodnego dla obszaru państwa, z uwzględnieniem podziału na obszary dorzeczy;
- sprawowanie nadzoru nad działalnością dyrektorów regionalnych zarządów gospodarki wodnej, a w szczególności kontrolowanie ich działań, zatwierdzanie planów działalności oraz sprawozdań z ich wykonania, a także zlecanie przeprowadzenia doraźnej kontroli gospodarowania wodami w regionie wodnym;
- sprawowanie nadzoru nad funkcjonowaniem państwowej służby hydrologiczno-meteorologicznej oraz państwowej służby hydrogeologicznej;
- reprezentowanie Skarbu Państwa w stosunku do mienia związanego z gospodarką wodną określonego ustawą;
- programowanie, planowanie i nadzorowanie realizacji zadań związanych z utrzymywaniem wód lub urządzeń wodnych oraz inwestycji w gospodarce wodnej;
- uzgadnianie, w części dotyczącej gospodarki wodnej, projektów list programów priorytetowych Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, o których mowa w art. 415 ust. 5 pkt 1 *Ustawy - Prawo ochrony środowiska*.

Prezes KZGW wykonuje prawa właścicielskie w stosunku do wód publicznych, stanowiących własność Skarbu Państwa, w stosunku do wód istotnych dla kształtowania zasobów wodnych oraz ochrony przeciwpowodziowej, w szczególności wód podziemnych oraz śródlądowych wód powierzchniowych:

- w potokach górskich i ich źródłach,
- w ciekach naturalnych, od źródeł do ujścia, o średnim przepływie z wielolecia równym lub wyższym od 2,0 m³/s w przekroju ujściowym,
- w jeziorach oraz sztucznych zbiornikach wodnych, przez które przepływają ciek, o których mowa w lit. b,
- granicznych,
- w śródlądowych drogach wodnych (art. 11 ust. 1 pkt 2 ustawy).

Prezesowi KZGW podlegają dyrektorzy regionalnych zarządów gospodarki wodnej (art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy). Prezes KZGW pełni funkcję organu wyższego stopnia w rozumieniu *Kodeksu postępowania administracyjnego* w stosunku do wojewodów i dyrektorów regionalnych zarządów gospodarki wodnej, w sprawach określonych ustawą (art. 4 ust 3 ustawy). Organizację RZGW określa statut nadany przez ministra właściwego do spraw gospodarki wodnej na wniosek Prezesa KZGW (art. 92 ust. 7 ustawy). Dyrektora RZGW powołuje oraz odwołuje minister właściwy do spraw gospodarki wodnej na wniosek Prezesa KZGW, po zasięgnięciu opinii Krajowej Rady Gospodarki Wodnej. Zastępców dyrektora RZGW powołuje oraz odwołuje Prezes KZGW na wniosek dyrektora RZGW, po zasięgnięciu opinii rady gospodarki wodnej regionu wodnego (art. 93 ust. 1 i 2 ustawy). Dyrektor RZGW składa Prezesowi KZGW, nie później niż do dnia 31 marca, coroczne sprawozdanie z realizacji zadań, określonych w ustawie (art. 94 ustawy).

Organem opiniodawczo-doradczym Prezesa KZGW jest Krajowa Rada Gospodarki Wodnej (art. 96 ust 1 ustawy). Członków Krajowej Rady powołuje minister właściwy do spraw gospodarki wodnej na

wniosek Prezesa KZGW spośród osób zgłoszonych przez ogólnopolskie organizacje zrzeszające jednostki samorządu terytorialnego, uczelnie, jednostki naukowo- badawcze i organizacje społeczne, gospodarcze, ekologiczne związane z gospodarką wodną (art. 97 ust. 1 i 2 ustawy). Prezes KZGW zapewnia obsługę biurową Krajowej Rady. Wydatki związane z działalnością Krajowej Rady są pokrywane z części budżetu państwa będącej w dyspozycji Prezesa KZGW (art. 99 ust. 1 i 3 ustawy). Prezes KZGW powołuje, na wniosek dyrektora RZGW członków rady regionu, będącej organem opiniodawczo-doradczym dyrektora RZGW. (art. 100 ust. 4 ustawy)

Ze środków budżetu państwa w części dotyczącej gospodarki wodnej, będących w dyspozycji Prezesa KZGW, finansowane jest:

- utrzymywanie bieżącej działalności państwowej służby hydrologiczno - meteorologicznej oraz państwowej służby hydrogeologicznej;
- utrzymywanie, odbudowa, rozbudowa, przebudowa i rozbiórka podstawowej sieci obserwacyjno-pomiarowej państwowej służby hydrologiczno - meteorologicznej oraz systemu gromadzenia, przetwarzania i wymiany danych;
- utrzymywanie, odbudowa, rozbudowa, przebudowa i rozbiórka hydrogeologicznych urządzeń pomiarowych państwowej służby hydrogeologicznej;
- utrzymywanie i rozwój komórek metodycznych;
- opracowywanie danych oraz informacji hydrologiczno-meteorologicznych i hydrogeologicznych;
- opracowywanie i publikowanie ostrzeżeń, ogólnych prognoz oraz komunikatów hydrologicznych i meteorologicznych, biuletynów, a także roczników hydrologicznych, meteorologicznych i hydrogeologicznych. (art. 109 ust. 2 ustawy)

Prezes KZGW prowadzi kataster wodny dla obszaru państwa z uwzględnieniem podziału państwa na obszary dorzeczy i regiony wodne. (art. 154 ust. 1 i 2 ustawy)

Prezes KZGW oraz dyrektorzy RZGW wykonują kontrolę gospodarowania wodami w zakresie:

- stanu realizacji planów i programów dotyczących gospodarki wodnej, ustalonych na podstawie ustawy;
- korzystania z wód;
- przestrzegania warunków ustalonych w decyzjach wydanych na podstawie ustawy;
- utrzymania wód oraz urządzeń wodnych;
- przestrzegania nałożonych na właścicieli gruntów obowiązków oraz ograniczeń;
- przestrzegania warunków obowiązujących w strefach i obszarach ochronnych ustanowionych na podstawie ustawy;
- przestrzegania warunków obowiązujących na wałach przeciwpowodziowych oraz na obszarach bezpośredniego zagrożenia powodzią;
- stanu zabezpieczenia przed powodzią oraz przebiegu usuwania skutków powodzi związanych z utrzymaniem wód oraz urządzeń wodnych;
- ustawiania i utrzymywania stałych urządzeń pomiarowych na brzegach i w wodach;
- wykonywania w pobliżu urządzeń wodnych robót lub czynności, które mogą zagrażać tym urządzeniom lub spowodować ich uszkodzenie;
- usuwania szkód związanych z ruchem zakładu górniczego w zakresie gospodarki wodnej (art. 156 ustawy).

Na podstawie ustaleń kontroli Prezes KZGW lub dyrektor RZGW może wydać kontrolowanemu zarządzenie pokontrolne lub wystąpić do właściwego organu o wszczęcie postępowania administracyjnego. Prezes KZGW oraz dyrektor RZGW może wystąpić z wnioskiem o przeprowadzenie postępowania służbowego lub innego przewidzianego prawem postępowania przeciwko osobom winnym dopuszczenia do uchybień i powiadomienie, w określonym terminie, o wynikach tego postępowania i podjętych działaniach. **W wykonywaniu czynności kontrolnych Prezes KZGW oraz dyrektor RZGW współdziałają z innymi organami kontroli, organami administracji publicznej, organami obrony cywilnej oraz organizacjami społecznymi (art. 161 ustawy).**

W uzasadnionych przypadkach, Prezes KZGW, po zasięgnięciu opinii ministra właściwego do spraw rolnictwa, może zawiesić konkurs ofert albo wstrzymać zawarcie umowy o oddanie w użytkowanie obwodu rybackiego na czas niezbędny do dokonania kontroli oraz zobowiązać dyrektora regionalnego zarządu gospodarki wodnej do zarządzenia ponownego rozpatrzenia ofert, wskazując okoliczności, które należy wziąć pod uwagę przy ponownym rozpatrywaniu ofert. (art. 13 ust. 5a ustawy)

W terminie do dnia 31 marca zakłady lub jednostki organizacyjne, które z własnych środków finansowych wykonują urządzenia wodne na drodze wodnej, służące uprawianiu żeglugi śródlądowej oraz organ administracji żeglugi śródlądowej przekazują Prezesowi KZGW coroczne informacje o wydatkach poniesionych w poprzednim roku (art. 66a ust. 3 ustawy).

Prezes Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej wykonuje swoje zadania przy pomocy Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej, który został utworzony w oparciu o art. 90 ust 4 *Ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne i Rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 27 czerwca 2006 r. w sprawie nadania statutu Krajowemu Zarządowi Gospodarki Wodnej.*

Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej rozpoczął działalność z dniem 1 lipca 2006 roku.

Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska, adres: ul. Wawelska 52/54, 00-922 Warszawa,

tel.: 22 57-92-900, fax: (22) 57-92-127, e-mail: kancelaria@gdos.gov.pl, www.gdos.gov.pl

Urząd powstał na mocy *Ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko* (Dz. U. Nr 199, poz. 1227, z późn. zm.). Pracą Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska kieruje Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska.

Podstawowe zadania Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska:

- współdział w realizacji polityki ochrony środowiska w zakresie ochrony przyrody i kontroli procesu inwestycyjnego, w tym:
 - strategicznych ocen oddziaływania na środowisko,
 - postępowań w sprawie transgranicznego oddziaływania na środowisko,
- wykonywanie zadań związanych z:
 - siecią Natura 2000 - opracowywanie projektu listy obszarów, nadzorowanie funkcjonowania tych obszarów i prowadzenie ewidencji, składanie raportów i notyfikacji do Komisji Europejskiej,

- prowadzeniem rejestru organizacji zarejestrowanych w systemie ekozarządzania i audytu EMAS,
- utworzeniem i koordynacją funkcjonowania krajowej sieci *Partnerstwo: Środowisko dla Rozwoju w Polsce*,
- sporządzanie projektu krajowej strategii ochrony i zrównoważonego użytkowania różnorodności biologicznej oraz programu działań,
- opracowywanie programów ochrony zagrożonych wyginięciem gatunków roślin, zwierząt i grzybów,
- wydawanie zezwoleń, w tym m.in.:
- o odstępstwach od zakazów na terenie parków narodowych oraz rezerwatów przyrody,
- dotyczących hodowli i rozmnażania zwierząt i roślin, zezwoleń na wywóz za granicę meteorytów i kopalnych szczątków roślin i zwierząt, pozyskiwania gatunków objętych ochroną gatunkową i innych,
- na utworzenie i prowadzenie ogrodu botanicznego lub zoologicznego, a także ośrodka rehabilitacji zwierząt,
- prowadzenie centralnego rejestru form ochrony przyrody.

Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska powołuje i odwołuje 16 regionalnych dyrektorów ochrony środowiska wykonujących swoje zadania na obszarach poszczególnych województw, a także pełni w stosunku do nich funkcję organu wyższego stopnia.

Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych, adres: ul. Bitwy Warszawskiej 1920 r. nr 3, 02-362 Warszawa, tel.: 022 58 98 100, e-mail: sekretariat@lasy.gov.pl , www.lasy.gov.pl

Organizacja lasów państwowych, doskonalona przez dziesięciolecia, opiera się na zasadzie samofinansowania. Leśne jednostki działają na szczeblu ogólnokrajowym, regionalnym i lokalnym. Pracuje w nich łącznie blisko 25 tysięcy osób.

Państwowe Gospodarstwo Leśne *Lasy Państwowe* jest jednostką organizacyjną nieposiadającą osobowości prawnej. Podstawowym dokumentem dla PGL LP jest ustawa o lasach z 28 września 1991 roku. Określa ona zasady prowadzenia gospodarki leśnej zarówno przez LP, jak i w lasach innych własności. Strukturę organizacji precyzuje jej statut, wydany zarządzeniem ministra środowiska z 1994 roku.

Model zarządzania w *Lasach Państwowych* oparty jest na trzech szczeblach:

- **Dyrektor Generalny LP** powoływany jest przez Ministra Środowiska. Kieruje całą organizacją m.in. przez wydawanie zarządzeń i decyzji. Jego biuro stanowi Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych – jednostka centralna. Organem doradczym dyrektora jest Kolegium Lasów Państwowych.
- **Regionalne Dyrekcje LP (17)**. Do ich zadań należy przede wszystkim nadzór nad podległymi jednostkami, koordynacja działań na swoim terytorium.

- **Nadleśnictwa (430).** Prowadzą gospodarkę leśną na podstawie planu urządzenia lasu. Kierujący jednostką nadleśniczy odpowiada za stan lasu na swoim terenie. Nadleśnictwa dzielą się na leśnictwa.

Funkcję pomocniczą w stosunku do tych jednostek pełnią **zakłady**, działające na terenie całego kraju lub w regionach.

Samofinansowanie w *Lasach Państwowych* jest możliwe dzięki istnieniu tzw. funduszu leśnego. Nadleśnictwa o dobrej kondycji finansowej przekazują tam nadwyżki, które są potem wykorzystywane przez inne jednostki. Z funduszu finansowane są także inne przedsięwzięcia, w tym ogólnokrajowe – np. edukacja, badania naukowe, tworzenie infrastruktury, sporządzanie planów urządzenia lasu.

Główna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad, adres: ul. Wronia 53, 00-874 Warszawa,

tel. 22 375 88 88, e-mail: kancelaria@gddkia.gov.pl, www.gdkia.gov.pl

Generalny Dyrektor Dróg Krajowych i Autostrad jest centralnym organem administracji rządowej właściwym w sprawach dróg krajowych, do którego należy:

- 1) wykonywanie zadań zarządcy dróg krajowych;
- 2) realizacja budżetu państwa w zakresie dróg krajowych.

Do Generalnego Dyrektora Dróg Krajowych i Autostrad należy również:

- 1) współudział w realizacji polityki transportowej w zakresie dróg;
- 2) gromadzenie danych i sporządzanie informacji o sieci dróg publicznych;
- 3) nadzór nad przygotowaniem infrastruktury drogowej na potrzeby obrony państwa;
- 4) wydawanie zezwoleń na jednorazowy przejazd w określonym czasie i po ustalonej trasie pojazdów nienormatywnych;
- 5) współpraca z administracjami drogowymi innych państw i organizacjami międzynarodowymi;
- 6) współpraca z organami samorządu terytorialnego w zakresie rozbudowy i utrzymania infrastruktury drogowej;
- 7) zarządzanie ruchem na drogach krajowych;
- 8) ochrona zabytków drogownictwa;
- 9) wykonywanie zadań związanych z przygotowywaniem i koordynowaniem budowy i eksploatacji albo wyłącznie eksploatacji, autostrad płatnych,
- 10) pobieranie opłat za przejazd zgodnie z przepisami o autostradach płatnych oraz o Krajowym Funduszu Drogowym;
- 11) pobieranie opłaty elektronicznej
- 12) podejmowanie działań mających na celu wprowadzenie systemów elektronicznego poboru opłat i szerokiego zastosowania tych systemów, w zakresie określonym w ustawie;
- 13) wykonywanie zadań wynikających z ustawy z dnia 12 stycznia 2007 r. o drogowych spółkach specjalnego przeznaczenia oraz umowy zawartej w trybie ustawy o drogach publicznych.

Generalny Dyrektor Dróg Krajowych i Autostrad realizuje swoje zadania przy pomocy **Generalnej Dyrekcji Dróg Krajowych i Autostrad**.

Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad wykonuje również zadania zarządu dróg krajowych, a Generalny Dyrektor Dróg Krajowych i Autostrad wykonuje zadania zarządcy dróg krajowych.

6.2. Instytucje poziomu regionalnego

Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Warszawie, ul. Zarzecze 13B, 03-194 Warszawa, tel. 22 58 70 211, e-mail: sekretariat@warszawa.rzgw.org.pl, www.warszawa.rzgw.gov.pl

Zadania **Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej** wynikają z *Ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. – Prawo wodne* (Dz. U. Nr 115, poz. 1229 z późn. zm.). Do zadań dyrektora regionalnego zarządu należy w szczególności:

1. sporządzanie identyfikacji znaczących oddziaływań antropogenicznych i ocen ich wpływu na stan wód powierzchniowych i podziemnych, w regionie wodnym;
2. opracowywanie warunków korzystania z wód regionu wodnego;
3. opracowywanie analiz ekonomicznych związanych z korzystaniem z wód w regionie wodnym;
4. sporządzanie i prowadzenie wykazów obszarów chronionych na podstawie przepisów ustawy oraz przepisów odrębnych;
5. opracowywanie studiów ochrony przeciwpowodziowej w regionie wodnym;
6. opracowywanie projektów planów ochrony przeciwpowodziowej regionu wodnego;
7. koordynowanie działań związanych z ochroną przed powodzią oraz suszą w regionie wodnym, w szczególności prowadzenie ośrodków koordynacyjno-informacyjnych ochrony przeciwpowodziowej;
8. prowadzenie katastru wodnego dla regionu wodnego;
9. występowanie na prawach strony w postępowaniach administracyjnych, prowadzonych na podstawie przepisów ustawy, w sprawach dotyczących regionu wodnego;
10. prowadzenie postępowań o wydanie pozwolenia wodnoprawnego dla obszarów zamkniętych oraz prowadzenie spraw odwołań od decyzji wydawanych przez starostę;
11. wykonywanie kontroli gospodarowania wodami;
12. planowanie przedsięwzięć związanych z odbudową ekosystemów zdegradowanych przez eksploatację zasobów wodnych;
13. uzgadnianie, w zakresie przedsięwzięć dotyczących gospodarki wodnej na terenie regionu, projektów list przedsięwzięć priorytetowych przedkładanych przez wojewódzkie fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej, o których mowa w art. 414 ust. 2 pkt 3 ustawy - Prawo ochrony środowiska;
14. opiniowanie projektów gminnych, powiatowych i wojewódzkich planów gospodarki odpadami w zakresie ochrony zasobów wodnych;
15. opiniowanie, w odniesieniu do bezpośrednich zagrożeń szkodą w wodach i szkody w wodach, decyzji, o których mowa w art. 13 ust. 3 oraz art. 15 ust. 1 ustawy z dnia 13 kwietnia 2007 r. o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie (Dz. U. Nr 75, poz. 493).

Dyrektora regionalnego zarządu powołuje oraz odwołuje minister właściwy do spraw gospodarki wodnej na wniosek Prezesa Krajowego Zarządu, po zasięgnięciu opinii Krajowej Rady Gospodarki Wodnej.

Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Warszawie, adres: ul. Sienkiewicza 3, 00-015
Warszawa, tel.: 22 556 56 00, e-mail: rdos.warszawa@rdos.gov.pl, www.bip.warszawa.rdos.gov.pl

Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Warszawie, adres: ul. Grochowska 278, 03-841
Warszawa, tel: 22 517-33-00, e-mail: rdlp@warszawa.lasy.gov.pl, www.warszawa.lasy.gov.pl

Samorząd Województwa Mazowieckiego, ul. Jagiellońska 26, 03-719 Warszawa,
tel. 22 59 79 100, e-mail: urząd_marszałkowski@mazovia.pl, www.mazovia.pl

Zgodnie z dokumentem *Strategia Rozwoju województwa Mazowieckiego do 2030 roku - Innowacyjne Mazowsze* samorząd województwa odgrywa kluczową rolę w realizacji strategii rozwoju. Jako podmiot zobowiązany do programowania rozwoju oraz zarządzania nim na poziomie regionalnym, samorząd jest odpowiedzialny za realizację decydujących dla rozwoju województwa zapisów Strategii.

Marszałek Województwa Mazowieckiego powołał Zespół do spraw aktualizacji i monitorowania realizacji Strategii rozwoju województwa mazowieckiego i Planu zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego oraz koordynacji prac nad przygotowaniem oraz wdrożeniem dokumentów programowych województwa mazowieckiego dla perspektywy finansowej 2014-2020. W ramach Zespołu utworzono grupy robocze odpowiedzialne za szczegółowe wypracowanie, wdrażanie i monitorowanie działań ogólnie zapisanych w Strategii rozwoju województwa mazowieckiego do 2030 roku poprzez tematyczne plany wykonawcze, regionalny program operacyjny oraz kontrakt terytorialny. Zespół, pod przewodnictwem Marszałka Województwa Mazowieckiego, składa się z Wicemarszałków i członków Zarządu Województwa Mazowieckiego, dyrektorów departamentów Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego oraz wojewódzkich spółek i jednostek organizacyjnych. Praca w pełnym składzie zapewni spójność i komplementarność wojewódzkich dokumentów strategicznych i wykonawczych. Strategia przewiduje kompleksowe działania w różnych dziedzinach i na wszystkich poziomach zarządzania, natomiast samorząd województwa nie będzie jedynym podmiotem odgrywającym istotną rolę w jej realizacji. Zgodnie z zasadami partnerstwa, współpracy i subsydiarności system wielopoziomowego zarządzania procesami rozwojowymi obejmować będzie partnerów ze wszystkich poziomów administracji oraz podmioty prywatne. Współpracę będzie wspierać **Mazowieckie Forum Terytorialne (MFT)**, którego prace będzie uzupełniać działalność **Mazowieckiego Obserwatorium Terytorialnego (MOT)**.

Do zadań MOT należeć będzie: monitorowanie zmian społecznych, gospodarczych i przestrzennych w województwie, wykonywanie badań i analiz oceniających skuteczność prowadzenia polityki rozwoju oraz identyfikujących obszary wymagające wsparcia, upowszechnianie wyników badań i edukacja mieszkańców Mazowsza. Obserwatorium będzie wspierać swoją działalnością doradczą i opiniotwórczą Zarząd Województwa Mazowieckiego i kadrę kierowniczą Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego, jak również samorządy powiatowe i lokalne. Wśród różnych publikacji,

okresowo wydawany będzie raport o stanie województwa, opierający się na aktualnych danych statystycznych. Obserwatorium wyposażone będzie w narzędzia do analizy i prezentacji najważniejszych informacji o województwie oraz szczegółowych prognoz, dostępne dla wszystkich mieszkańców, przedsiębiorców i polityków Mazowsza.

Jednostki samorządu województwa odpowiedzialne za przygotowanie, wdrażanie i monitorowanie planów wykonawczych:

Przemysł i produkcja: Agencja Rozwoju Mazowsza SA – prowadzący; Departament Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich; Departament Nadzoru Właścicielskiego i Inwestycji; Departament Nieruchomości i Infrastruktury; Mazowiecki Regionalny Fundusz Pożyczkowy Sp. z o.o.; Mazowiecki Fundusz Poręczeń Kredytowych Sp. z o.o.; Wojewódzki Urząd Pracy w Warszawie; Mazowiecka Jednostka Wdrażania Programów Unijnych;

Gospodarka: Agencja Rozwoju Mazowsza SA – prowadzący; Departament Kultury, Promocji i Turystyki; Departament Polityki Społecznej i Zdrowotnej; Departament Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich; Departament Nadzoru Właścicielskiego i Inwestycji; Departament Nieruchomości i Infrastruktury; Mazowiecka Agencja Energetyczna SA; Mazowiecki Regionalny Fundusz Pożyczkowy Sp. z o.o.; Mazowiecki Fundusz Poręczeń Kredytowych Sp. z o.o.; „Mazowiecki Port Lotniczy Warszawa–Modlin” Sp. z o.o.; Mazowiecka Jednostka Wdrażania Programów Unijnych

Przestrzeń i transport: Departament Nieruchomości i Infrastruktury – prowadzący; Departament Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich; Mazowieckie Biuro Geodezji i Urzędzeń Rolnych; Departament Nadzoru Właścicielskiego i Inwestycji; Departament Geodezji i Kartografii; Mazowiecki Zarząd Dróg Wojewódzkich w Warszawie; „Koleje Mazowieckie – KM” Sp. z o.o.; Mazowiecka Spółka Taborowa Sp. z o.o.; Warszawska Kolej Dojazdowa Sp. z o.o.; Mazowiecki Port Lotniczy Warszawa – Modlin Sp. z o.o.; Mazowiecka Jednostka Wdrażania Programów Unijnych

Społeczeństwo: Wojewódzki Urząd Pracy w Warszawie – prowadzący; Departament Polityki Społecznej i Zdrowotnej; Departament Edukacji Publicznej i Sportu; Departament Organizacji; Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej; Mazowieckie Samorządowe Centrum Doskonalenia Nauczycieli; Mazowiecka Jednostka Wdrażania Programów Unijnych; Agencja Rozwoju Mazowsza SA

Środowisko i energetyka: Departament Środowiska – prowadzący; Departament Opłat Środowiskowych; Departament Nadzoru Właścicielskiego i Inwestycji; Departament Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich; Mazowiecka Agencja Energetyczna SA; Wojewódzki Zarząd Melioracji i Urzędzeń Wodnych w Warszawie; Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej; Mazowiecki Regionalny Fundusz Pożyczkowy Sp. z o.o.; Mazowiecki Fundusz Poręczeń Kredytowych Sp. z o.o.; Mazowiecka Jednostka Wdrażania Programów Unijnych

Kultura i dziedzictwo: Departament Kultury, Promocji i Turystyki – prowadzący; Departament Nadzoru Właścicielskiego i Inwestycji; Departament Edukacji Publicznej i Sportu; Departament Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich; Agencja Rozwoju Mazowsza SA; Mazowiecka Jednostka Wdrażania Programów Unijnych

Rolnictwo i obszary wiejskie: Departament Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich – prowadzący

Mazowiecki Zarząd Dróg Wojewódzkich w Warszawie; adres: ul. Mazowiecka 14, 00-048 Warszawa, tel.: 22 244 90 00, e-mail: dyrekcja@mzdw.pl , www.mzdw.pl

Mazowiecki Zarząd Dróg Wojewódzkich w Warszawie jest wojewódzką samorządową jednostką organizacyjną, nie posiadającą osobowości prawnej, finansowaną z budżetu województwa mazowieckiego. Działa on w formie wojewódzkiej jednostki budżetowej. Nadzór nad działalnością MZDW w Warszawie sprawuje Zarząd Województwa Mazowieckiego.

Zarząd zajmuje się utrzymaniem dróg wojewódzkich służących do obsługi ruchu kołowego na terenie Województwa Mazowieckiego, a w szczególności: – opracowaniem projektów planów rozwoju sieci drogowej oraz planowaniem finansowania budów, utrzymania i ochrony dróg;

- pełnieniem funkcji inwestora;
- utrzymywaniem nawierzchni chodników, obiektów inżynierskich i innych urządzeń związanych z drogą;
- realizacją zadań w zakresie inżynierii ruchu;
- przygotowaniem infrastruktury drogowej dla potrzeb obrony;
- wydawaniem zezwoleń na zajęcie pasa drogowego i zjazdu z dróg oraz pobieranie opłat i kar pieniężnych przewidzianych ustawą z 21 marca 1985 r. o drogach publicznych;
- prowadzeniem ewidencji dróg i drogowych obiektów mostowych, tuneli przepustów i promów oraz udostępnianie ich na żądanie uprawnionym organom;
- przeprowadzaniem okresowych kontroli stanu dróg i obiektów mostowych oraz przepraw promowych;
- wykonywaniem prac inwentaryzacyjnych i utrzymaniowych;
- wprowadzaniem ograniczeń dla ruchu oraz wyznaczaniem objazdów;
- dokonywaniem pomiarów ruchu drogowego;
- prowadzeniem gospodarki gruntami i nieruchomościami podlegającymi zarządowi;
- pielęgnacją zieleni w pasie drogowym (sadzenie, utrzymywanie oraz usuwanie);
- prowadzeniem spraw związanych z przejazdami pojazdów nienormatywnych;
- sprawowaniem nieodpłatnego trwałego zarządu gruntami w pasach drogowych i ich ewidencją.

Siedzibą główną Mazowieckiego Zarządu Dróg Wojewódzkich jest Warszawa. Bezpośredni nadzór nad drogami sprawują pracownicy ośmiu Rejonów Drogowych: Ciechanów, Gostynin-Płock, Grodzisk Mazowiecki, Ostrołęka, Otwock-Piaseczno, Radom, Węgrów-Siedlce, Wołomin-Nowy Dwór Mazowiecki. Podlegają im 24 Obwody Drogowe rozlokowane na terenie całego województwa.

6.3. Instytucje poziomu subregionalnego

Zgodnie z ustawą z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym mieszkańcy powiatu tworzą z mocy prawa lokalną wspólnotę samorządową. Ustawa definiuje powiat jako lokalną wspólnotę

samorządową oraz odpowiednie terytorium. Powiat wykonuje określone ustawami zadania publiczne o charakterze ponadgminnym w zakresie:

- 1) edukacji publicznej;
- 2) promocji i ochrony zdrowia;
- 3) pomocy społecznej;
- 3a) wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej;
- 4) polityki prorodzinnej;
- 5) wspierania osób niepełnosprawnych;
- 6) transportu zbiorowego i dróg publicznych;
- 7) kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- 8) kultury fizycznej i turystyki;
- 9) geodezji, kartografii i katastru;
- 10) gospodarki nieruchomościami;
- 11) administracji architektoniczno-budowlanej;
- 12) gospodarki wodnej;
- 13) ochrony środowiska i przyrody;
- 14) rolnictwa, leśnictwa i rybactwa śródlądowego;
- 15) porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli;
- 16) ochrony przeciwpowodziowej, w tym wyposażenia i utrzymania powiatowego magazynu przeciwpowodziowego, przeciwpożarowej i zapobiegania innym nadzwyczajnym zagrożeniom życia i zdrowia ludzi oraz środowiska;
- 17) przeciwdziałania bezrobociu oraz aktywizacji lokalnego rynku pracy;
- 18) ochrony praw konsumenta;
- 19) utrzymania powiatowych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych;
- 20) obronności;
- 21) promocji powiatu;
- 22) współpracy i działalności na rzecz organizacji pozarządowych oraz podmiotów wymienionych w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2010 r. Nr 234, poz. 1536, z późn. zm.1));
- 23) działalności w zakresie telekomunikacji.

Do zadań publicznych powiatu należy również zapewnienie wykonywania określonych w ustawach zadań i kompetencji kierowników powiatowych służb, inspekcji i straży. Ustawy mogą określać inne

zadania powiatu. Ustawy mogą określać niektóre sprawy należące do zakresu działania powiatu jako zadania z zakresu administracji rządowej, wykonywane przez powiat. Powiat na uzasadniony wniosek zainteresowanej gminy przekazuje jej zadania z zakresu swojej właściwości na warunkach ustalonych w porozumieniu. Zadania powiatu nie mogą naruszać zakresu działania gmin.

Samorządy powiatowe obszaru Jeziora Zegrzyńskiego:

Starostwo Powiatowe w Legionowie, adres: ul. gen. Władysława Sikorskiego 11, 05-119 Legionowo, tel. 22 774 20 17, e-mail: starosta@powiat-legionowski.pl , www.powiat-legionowski.pl

Starostwo Powiatowe w Wołominie, adres: ul. Prądzyńskiego 3, 05-200 Wołomin, tel. 22 787 43 01 (-04), e-mail: kancelaria@powiat-wolominski.pl , www.powiat-wolominski.pl

Starostwo Powiatowe w Wyszkowie, adres: ul. Aleja Róż 2, 07-200 Wyszków, tel: (29) 743-59-00, 743-59-35, e-mail: starostwo@powiat-wyszkowski.pl , www.powiat-wyszkowski.pl

Nadleśnictwo Jabłonna, adres: ul. Wiejska 20, 05-110 Jabłonna, tel: 22 774 49 33, e-mail: jablonna@warszawa.lasy.gov.pl , www.jablonna.warszawa.lasy.gov.pl

Nadleśnictwo Drewnica, adres: ul. Kolejowa 31, 05-091 Ząbki, tel. 22 781 62 09, e-mail: drewnica@warszawa.lasy.gov.pl , www.drewnica.warszawa.lasy.gov.pl

Nadleśnictwo Pułtusk, adres: ul. Bartodziejska 50, 06-100 Pułtusk, tel: 23 692 5490, 23 692 1465, 23 692 1564, e-mail: pultusk@warszawa.lasy.gov.pl , www.pultusk.warszawa.lasy.gov.pl

Warszawski Obszar Funkcjonalny (WOF)

WOF jest obecnie w trakcie tworzenia. W procesie tym istotne znaczenie ma:

- programowanie rozwoju Obszaru Metropolitalnego Warszawy;
- współpraca gmin Warszawskiego Obszaru Funkcjonalnego w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych;
- programowanie Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (ZIT) dla Warszawskiego Obszaru Funkcjonalnego w ramach *Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego*.

Wymienione powyżej działania są ze sobą ściśle powiązane, a lista głównych aktorów tych działań jest każdym przypadku podobna. Poza samorządem województwa mazowieckiego są to samorządy gminne.

Projekt Programowanie rozwoju Obszaru Metropolitalnego Warszawy - PROM realizuje cele i założenia Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju w zakresie terytorializacji polityk przestrzennych i rozwojowych w obszarze powiązonym funkcjonalnie z m. st. Warszawą. Projekt jest współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Operacyjnego *Pomoc Techniczna 2007-2013*. Wartość całkowita projektu to ponad 2,5 mln zł.

Jednostka realizująca projekt: **m.st. Warszawa**, Biuro Funduszy Europejskich i Rozwoju Gospodarczego, a partnerami **Samorząd Województwa Mazowieckiego**, reprezentowany przez **Mazowieckie Biuro Planowania Regionalnego (MBPR)**, **Gm. Izabelin**, **Gm. Legionowo**, **Gm. Lesznowola**, **Gm. Ząbki**, **Gm. Piaseczno**. Zgodnie z założeniami mimo, że projekt jest realizowany tylko przez 7 jst, wszystkie gminy Obszaru Metropolitalnego Warszawy będą konsultowały i uzgadniały cele w ramach warsztatów strategicznych.

Współpraca gmin Warszawskiego Obszaru Funkcjonalnego w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych – pierwszym etapem instytucjonalizacji tej współpracy było podpisanie w dniu 13 sierpnia 2013 roku przez Prezydenta m.st. Warszawy wraz z 37 gminami Warszawskiego Obszaru Funkcjonalnego Wielostronnej deklaracji współpracy gmin Warszawskiego Obszaru Funkcjonalnego w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych. Deklarację podpisały następujące gminy: m.st. Warszawa, Gmina Błonie, Gmina Brwinów, Gmina Czosnów, Gmina Góra Kalwaria, Gmina Grodzisk Mazowiecki, Gmina Halinów, Gmina Izabelin, **Gmina Jabłonna**, Miasto Józefów, Gmina Karczew, Gmina Kobylka, Gmina Konstancin-Jeziorna, Gmina Miejska Legionowo, Gmina Lesznowola, Gmina Łomianki, Miasto Marki, Gmina Michałowice, Miasto Milanówek, Gmina Nadarzyn, **Gmina Nieporęt**, Gmina Nowy Dwór Mazowiecki, Miasto Otwock, Gmina Ożarów Mazowiecki, Gmina Piaseczno, Miasto Piastów, Miasto Podkowa Leśna, Miasto Pruszków, **Gmina Radzymin**, Gmina Raszyn, Gmina Stare Babice, Miasto Sulejówek, Gmina Wiązowna, **Gmina Wieliszew**, Gmina Wołomin, Miasto Ząbki, Miasto Zielonka, Miasto Żyrardów.

Programowanie Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (ZIT) dla Warszawskiego Obszaru Funkcjonalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego (RPO WM) – zgodnie z listopadowym projektem *RPO WM*, jednym z narzędzi realizacji podejścia terytorialnego w ramach *RPO WM 2014-2020* jest ZIT dla Warszawskiego Obszaru Funkcjonalnego. Funkcjonowanie ZIT dla Warszawskiego Obszaru Funkcjonalnego opiera się na dobrowolnie zadeklarowanym uczestnictwie poszczególnych gmin, które zostały zakwalifikowane na podstawie analiz jako wchodzące w skład Warszawskiego Obszaru Funkcjonalnego. W projekcie *RPO WM* mowa jest o tym, że dla obszaru funkcjonalnego Miasta Stołecznego Warszawy została przeprowadzona delimitacja, określająca pierścień najsilniejszych powiązań w obszarze funkcjonalnym, na którym realizowane będą Zintegrowane Inwestycje Terytorialne. Trudno znaleźć w tym dokumencie jednoznaczne przesłanki pozwalające stwierdzić, o jakiej delimitacji mowa. Można przyjąć, że chodzi o gminy, które podpisały porozumienie. Nie można jednak wykluczyć, że lista gmin może zostać rozszerzona po przyjęciu przepisów, o których mowa wcześniej i po zmianach w wojewódzkich dokumentach planistycznych.

6.4. Instytucje poziomu lokalnego

Zgodnie z *Ustawą o samorządzie gminnym z 8 marca 1990 roku* mieszkańcy gminy tworzą z mocy prawa wspólnotę samorządową. Wg *Ustawy* pojęcie „gmina” oznacza wspólnotę samorządową oraz

odpowiednie terytorium. Do zadań własnych gminy należy zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty. W szczególności zadania własne obejmują sprawy:

- ład przestrzenny, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej,
- gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego,
- wodociągów i zaopatrzenia w wodę, kanalizacji, usuwania i oczyszczania ścieków komunalnych, utrzymania czystości i porządku oraz urządzeń sanitarnych, wysypisk i unieszkodliwiania odpadów komunalnych, zaopatrzenia w energię elektryczną i ciepłą oraz gaz, działalności w zakresie telekomunikacji,
- lokalnego transportu zbiorowego,
- ochrony zdrowia,
- pomocy społecznej, w tym ośrodków i zakładów opiekuńczych, wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej,
- gminnego budownictwa mieszkaniowego,
- edukacji publicznej,
- kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
- kultury fizycznej i turystyki, w tym terenów rekreacyjnych i urządzeń sportowych,
- targowisk i hal targowych,
- zieleni gminnej i zadrzewień,
- cmentarzy gminnych,
- porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli oraz ochrony przeciwpożarowej i przeciwpowodziowej, w tym wyposażenia i utrzymania gminnego magazynu przeciwpowodziowego,
- utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych,
- polityki prorodzinnej, w tym zapewnienia kobietom w ciąży opieki socjalnej, medycznej i prawnej,
- wspierania i upowszechniania idei samorządowej, w tym tworzenia warunków do działania i rozwoju jednostek pomocniczych i wdrażania programów pobudzania aktywności obywatelskiej,
- promocji gminy,
- współpracy i działalności na rzecz organizacji pozarządowych oraz podmiotów wymienionych ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie,
- współpracy ze społecznościami lokalnymi i regionalnymi innych państw.

Ustawy mogą nakładać na gminę obowiązek wykonywania zadań zleconych z zakresu administracji rządowej. Zadania z zakresu administracji rządowej gmina może wykonywać również na podstawie porozumienia z organami tej administracji. Wykonywanie zadań publicznych może też być realizowane w drodze współdziałania między jednostkami samorządu terytorialnego.

W celu wykonywania zadań gmina może tworzyć jednostki organizacyjne, a także zawierać umowy z innymi podmiotami, w tym z organizacjami pozarządowymi.

Samorządy gminne obszaru Jeziora Zegrzyńskiego:

Rada Miasta i Gminy Serock i Burmistrz Miasta i Gminy Serock, adres: ul. Rynek 21, 05-140 Serock, tel.: 22 782 88 00 (05), e-mail: umg@serock.pl , www.serock.pl

Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Serock <http://www.miasto.serock.pl/plik,432,plan-rozwoju-lokalnego.pdf>

Rada Gminy Nieporęt i Wójt Gminy Nieporęt, adres: Plac Wolności 1, 05-126 Nieporęt,

tel. 22 764 04 00, e-mail: urząd@nieporet.pl , www.nieporet.pl

Strategia Zrównoważonego Rozwoju Gminy Nieporęt do 2020 roku
http://www.bip.nieporet.pl/pliki/Strategia/Strat_uchw2020.pdf

Rada Gminy Wieliszew i Wójt Gminy Wieliszew, adres: ul. Modlińska 1, 05-135 Wieliszew

tel. 22 782 27 32, e-mail: sekretariat@wieliszew.pl , www.wieliszew.pl

Strategia Rozwoju Gminy Wieliszew do roku 2020 <http://www.bip.wieliszew.pl/public/?id=116367>

Rada Miasta i Gminy Radzymin i Burmistrz Gminy Miasta i Gminy Radzymin,

adres: Plac Kościuszki 2, 05-250 Radzymin

tel. 22 786 62 92, 22 786 62 93, e-mail: umig@radzymin.pl , www.radzymin.pl

Strategia zrównoważonego rozwoju gminy Radzymin 2004 – 2015
http://bip.radzymin.pl/upload/ra_220_2004_1_uchwaly.doc

Rada Gminy Dąbrówka i Wójt Gminy Dąbrówka, adres: ul. Kościuszki 14, 05-252 Dąbrówka

tel. 29 757 80 02, e-mail: urząd@dabrowka.net.pl , www.dabrowka.net.pl

Strategia rozwoju Gminy Dąbrówka do 2015 roku http://www.bip.dabrowka.net.pl/pliki/uchwaly/2006-2010/sesja_27/160_zal_1.pdf

Rada Gminy Somianka i Wójt Gminy Somianka, adres: Somianka 16 B, 07-203 Somianka

tel. 29 741 87 90, e-mail: somianka@somianka.pl , www.somianka.pl

Program rozwoju lokalnego dla gminy Somianka

Rada Miasta Legionowa i Prezydent Miasta Legionowa

adres: ul. Marsz. Józefa Piłsudskiego 41, 05-120 Legionowo

tel. 22 774 20 31, 22 766 40 00, e-mail: kancelaria@um.legionowo.pl , www.legionowo.pl

Rada Gminy Jabłonna i Wójt Gminy Jabłonna, adres: ul. Modlińska 152, 05-110 Jabłonna

adres: ul. Modlińska 152, 05-110 Jabłonna

tel. 22 767 73 00, 22 767 73 01, e-mail: urząd@jablonna.pl , www.jablonna.pl

Strategia rozwoju Gminy Jabłonna

http://www.jablonna.pl/gmina/pliki/docs/strategia_rozwoju_gminy_jablonna2.pdf

6.5. Podmioty gospodarcze

Polskie Sieci Elektroenergetyczne S.A., adres: ul. Warszawska 165, 05-520 Konstancin-Jeziorna, tel. 22 242 26 00, e-mail: sekretariat@pse.pl, www.pse-operator.pl

Przedmiotem działania Polskich Sieci Elektroenergetycznych S.A. jest świadczenie usług przesyłania energii elektrycznej, przy zachowaniu wymaganych kryteriów bezpieczeństwa pracy Krajowego Systemu Elektroenergetycznego (KSE). Główne cele działalności PSE S.A. to:

- zapewnienie bezpiecznej i ekonomicznej pracy Krajowego Systemu Elektroenergetycznego jako części wspólnego, europejskiego systemu elektroenergetycznego, z uwzględnieniem wymogów pracy synchronicznej i połączeń asynchronicznych;
- zapewnienie niezbędnego rozwoju krajowej sieci przesyłowej oraz połączeń transgranicznych;
- udostępnianie na zasadach rynkowych zdolności przesyłowych dla realizacji wymiany transgranicznej;
- tworzenie infrastruktury technicznej dla działania krajowego hurtowego rynku energii elektrycznej.

PSE S.A. jest operatorem systemu przesyłowego (OSP) - zdefiniowanym w ustawie *Prawo energetyczne* - jako przedsiębiorstwo energetyczne zajmujące się przesyłaniem energii elektrycznej, odpowiedzialne za:

- ruch sieciowy w systemie przesyłowym elektroenergetycznym;

- bieżące i długookresowe bezpieczeństwo funkcjonowania tego systemu;

- eksploatację, konserwację i remonty oraz niezbędną rozbudowę sieci przesyłowej, w tym połączeń z innymi systemami elektroenergetycznymi.

Do obowiązków OSP należy również bilansowanie systemu polegające na równoważeniu zapotrzebowania na energię elektryczną z dostawami energii oraz zarządzanie ograniczeniami systemowymi w celu zapewnienia bezpiecznego funkcjonowania systemu elektroenergetycznego. W przypadku wystąpienia ograniczeń technicznych w przepustowości tych systemów zarządzanie ograniczeniami systemowymi odbywa się w zakresie wymaganych parametrów technicznych energii elektrycznej.

Polska Grupa Energetyczna S.A., adres: ul. Mysia 2, 00-496 Warszawa, tel. 22 340 11 77, www.gkpge.pl

Grupa Kapitałowa PGE jest największym w Polsce przedsiębiorstwem sektora elektroenergetycznego pod względem przychodów i generowanego zysku. Posiada własne zasoby paliwa i zakłady wytwarzające energię oraz sieci dystrybucyjne. M.in. jest właścicielem hydroelektrowni Dębe. PGE obsługuje ponad pięć milionów klientów.

Koleje Mazowieckie – KM Sp. z o.o., adres: ul. Lubelska 26, 03-802 Warszawa, tel. +48 22 47 38 716, e-mail: sekretariat@mazowieckie.com.pl, www.mazowieckie.com.pl

Spółka *Koleje Mazowieckie – KM* została powołana 29 lipca 2004 r. przez Samorząd Województwa Mazowieckiego (51% udziałów) i *PKP Przewozy Regionalne* Sp. z o.o. (49% udziałów). Działalność przewozową rozpoczęła 1 stycznia 2005 roku. 8 stycznia 2008 roku Nadzwyczajne Zgromadzenie Wspólników *Kolei Mazowieckich* wyraziło zgodę na zbycie przez Wspólnika Spółki – *PKP Przewozy Regionalne* Sp. z o.o. wszystkich posiadanych udziałów Spółki na rzecz Województwa Mazowieckiego. W efekcie Samorząd Województwa Mazowieckiego posiada 100% udziałów Spółki *Koleje Mazowieckie – KM*.

Od 2005 r. *Koleje Mazowieckie* świadczą usługę publiczną w zakresie regionalnych kolejowych przewozów pasażerskich na zlecenie Samorządu Województwa Mazowieckiego.

6.6. Partnerstwa

Związek Gmin Zalewu Zegrzyńskiego, adres: ul. gen. Wł. Sikorskiego 11, 05-119 Legionowo, tel.: 22 764 04 63, e-mail: zgzz@wp.pl, www.zg-zalew.pl

Misją Związku Gmin Zalewu Zegrzyńskiego jest wspieranie rozwoju gospodarczego obszaru przy założeniu zachowania walorów przyrodniczych – krajoznawczych oraz rozwój i promocja turystyki i rekreacji na Zalewie i wokół jego brzegów.

Gminy położone wokół Jeziora Zegrzyńskiego otrzymały w spadku po poprzednim systemie nierozwiązany problem gospodarki wodno-ściekowej, komunikacji oraz niske perspektywy rozwoju infrastruktury turystycznej nad jeziorem. Te właśnie problemy stały się przyczynkiem do podjęcia inicjatywy utworzenia Związku Gmin Zalewu Zegrzyńskiego. W skład Związku weszły: **Miasto Legionowo** oraz **Gminy Jabłonna, Nieporęt, Radzymin, Serock, Wieliszew**. Utworzenie Związku Gmin Zalewu Zegrzyńskiego z siedzibą w Legionowie określa data ogłoszenia jego Statutu w Dz. Urz. Woj. Mazowieckiego Nr 85 w dniu 13 kwietnia 2004 r. W dniu 16 października 2007 roku kolejnym członkiem Związku została **Gmina Dąbrowka**.

Obszarowo Związek zajmuje powierzchnię 628 km², którą zamieszkują 122 tysiące mieszkańców.

Lokalna Grupa Rybacka Zalew Zegrzyński,

adres: ul. gen. Wł. Sikorskiego 11 lok. 413, 05-119 Legionowo, tel.: 22 76 40 408, e-mail: biuro@lgrzz.pl, www.lgrzz.pl

Lokalna Grupa Rybacka *Zalew Zegrzyński* (LGR ZZ) została utworzona z inicjatywy i przez członków Lokalnej Grupy Działania *Partnerstwo Zalewu Zegrzyńskiego*, ale stanowi oddzielny podmiot prawny (stowarzyszenie). Aktualnie liczy 189 członków. W skład LGR ZZ wchodzi przedstawiciele sektora rybackiego (Okręg Mazowiecki Polskiego Związku Wędkarskiego), samorządy lokalne, organizacje społeczne, przedsiębiorstwa i indywidualne osoby.

Strategia działania Lokalnej Grupy Rybackiej koncentruje się na podniesieniu poziomu świadomości ekologicznej mieszkańców i interesariuszy obszaru Jeziora Zegrzyńskiego jako warunku rozwoju rybactwa, turystyki i rekreacji oraz jakości życia na obszarze. Obejmuje także promowanie zrównoważonego modelu rybackiego i rekreacyjno-turystycznego wykorzystania jeziora i obszarów wokół niego. Działalność LGR finansowana jest ze środków Programu Operacyjnego *Zrównoważony rozwój sektora rybołówstwa i nadbrzeżnych obszarów rybackich 2007 – 2013*.

Obszar działania Lokalnej Grupy Rybackiej *Zalew Zegrzyński*, o powierzchni 733 km², obejmuje położone wokół jeziora siedem gmin: Wieliszew, Jabłonna, Nieporęt, Radzymin, Dąbrówka, Serock i Somianka. Zamieszkuje go ponad 87 tysięcy osób.

Lokalna Grupa Działania *Partnerstwo Zalewu Zegrzyńskiego*,

adres: ul. gen. Wł. Sikorskiego 11 lok. 413, 05-119 Legionowo,

tel. 22 76 40 413, e-mail: biuro@LGD_PZZ Lokalna Grupa Działania *Partnerstwo Zalewu Zegrzyńskiego* (LGD PZZ) powstała w 2005 roku. Aktualnie LGD PZZ liczy 155 członków: gmin, powiatów, instytucji samorządowych, organizacji społecznych, osób fizycznych i przedsiębiorstw. Jej misją jest: „inicjowanie i wspieranie działań społeczności obszaru *Partnerstwa na rzecz ochrony bogactwa przyrodniczego, rozwoju gospodarczego, turystyki, sportu i rekreacji, z wykorzystaniem tradycji historycznej i kultury lokalnej obszaru Partnerstwa*”. W 2009 roku członkowie LGD PZZ zainicjowali utworzenie Lokalnej Grupy Rybackiej *Zalew Zegrzyński*, której obszar działania pokrywa się z obszarem LGD.

Cele ogólne opracowanej przez LGD *Lokalne Strategii Rozwoju na lata 2008-2015* obejmują: 1/ rozwój kapitału społecznego, 2/ rozwój przedsiębiorczości, 3/ rozwój turystyki, 4/ waloryzację zasobów przyrodniczych i kulturowych obszaru. W swojej działalności LGD partnerstwozalewu.org.pl, www.partnerstwozalewu.org.pl

korzysta głównie ze środków *Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013*.

6.7. Placówki naukowe

Instytut Fizjologii i Żywienia Zwierząt im. Jana Kielanowskiego Polskiej Akademii Nauk

ul. Instytucka 3, 05-110 Jabłonna; www.ifzz.pl

Centrum Szkolenia Łączności i Informatyki im. gen. bryg. Heliodora Cepy

ul. Juzistek 2, 05-131 Zegrze; e-mail: cslii@wp.mil.pl; www.cslii.wp.mil.pl

Instytut Hodowli i Aklimatyzacji Roślin

Oddział w Jadwisinie, 05-140 Serock

e-mail: jadwisin@ihar.edu.pl

Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania im. Stanisława Leszczyckiego PAN

Stacja badawcza Zakładu Geoekologii i Klimatologii w Borowej Górze.

Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej

Ośrodek Aerologii, ul. Zegrzyńska 38, 05-120 Legionowo

Stacja Borowa Góra, 05-140 Jachranka

www.imgw.pl

Instytut Geodezji i Kartografii

Obserwatorium Geodezyjno-Geofizyczne w Borowej Górze

www.igik.edu.pl

6.8. Inne organizacje

Okręg Mazowiecki Polskiego Związku Wędkarskiego, adres: 00 - 831 Warszawa, ul. Twarda 42, tel. 22 620 51 96, 22 620 50 83, 22 654 57 05, e-mail: sekretariat@ompzw.pl , **więcej:** www.ompzw.pl

Powiatowa Izba Gospodarcza w Legionowie, **więcej:** www.pigwl.org

Dąbrowskie Stowarzyszenie Ścieżkami Norwida, **więcej:** <http://www.dabrowka.net.pl/index.php?cmd=zawartosc&opt=pokaz&id=8>

Młodzieżowe Stowarzyszenie Kulturalne im. Ks. J. Skorupki, **więcej:** http://www.bip.dabrowka.net.pl/pliki/uchwaly/2010-2014/sesja_05/26_zal_1.pdf

Fundacja Dziedzictwo Nadbużańskie, **więcej:** <http://www.skansen.powiatwolominski.pl/>

Stowarzyszenie Forum Samorządowe Zalew Zegrzyński, **więcej:** <http://www.miesto.serock.pl/1138,stowarzyszenie-forum-samorzadowe-serock.html>

Towarzystwo Przyjaciół Radzymina, **więcej:** www.tpr.rpinfo.pl

Stowarzyszenie na rzecz Promocji i Rozwoju Zalewu Zegrzyńskiego, więcej:

<http://www.miasto.serock.pl/plik,1017,statut-stowarzyszenia-na-rzecz-promocji-i-rozwoju-zalewu-zegrzynskiego.pdf>

Stowarzyszenie Społeczny Komitet Pomocy Miastu i Gminie Serock, więcej:

<http://www.miasto.serock.pl/720,stowarzyszenie-spoeczny-komitet-pomocy-miastu-i-gminie-serock.html>

Stowarzyszenie Nasze Zegrze, więcej: <http://www.miasto.serock.pl/1139,stowarzyszenie-nasze-zegrze.html>

Stowarzyszenie Jachranka, więcej: <http://www.miasto.serock.pl/1142,stowarzyszenie-jachranka.html>

Stowarzyszenie na rzecz Gminy Somianka Soma, więcej: <http://stowarzyszeniesoma.pl/soma/>

Stowarzyszenie Młodzi dla Rozwoju eMka, więcej: www.facebook.com/pages/Stowarzyszenie-EMKA/137466776355072 , <http://www.wieliszew.pl/26,97,organizacje,1,wiecej.html>

Oczywiście beneficjentami walorów i procesu rozwoju obszaru są także wszyscy jego mieszkańcy, a także osoby spoza obszaru, w szczególności amatorzy sportów wodnych, rekreacji nad wodą, uprawiający turystykę kwalifikowaną oraz uczestnicy turystyki biznesowej.

7. KONKLUZJE

7.1. Funkcje obszaru

Obszar Jeziora Zegrzyńskiego jest zróżnicowanym obszarem wielofunkcyjnym, a między pełnionymi funkcjami występują różnorodne skomplikowane relacje, zarówno w układzie wewnętrznym analizowanego obszaru, jak i zewnętrznym. W ostatnich latach znaczenie tych funkcji, a co za tym idzie także ich wzajemnych relacji, zmienia się dynamicznie.

Duże, stale rosnące, znaczenie dla rozwoju lokalnego rynku pracy i gospodarki ma turystyka i rekreacja, a szczególnie turystyka biznesowa. Wynika to ze specyfiki tej gałęzi turystyki – umożliwiającej świadczenie przez cały rok usług o dużej wartości dodanej, co się przekłada na jej rentowność i potencjał w zakresie tworzenia miejsc pracy. Obszar Jeziora Zegrzyńskiego jest jedynym, poza Warszawą, Radomiem i Płockiem – największymi ośrodkami miejskimi regionu, obszarem na Mazowszu przewidzianym w *Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa* dla realizacji tej funkcji. **Oznacza to potrzebę wspólnych działań interesariuszy tworzących warunki dla długofalowego rozwoju tej funkcji obszaru.**

Walory wypoczynkowe i krajobrazowe Jeziora Zegrzyńskiego, jako bazy dla rozwoju rekreacji i turystyki, wiążą się ściśle z ekologiczną funkcją jeziora i jego bezpośredniego otoczenia. O atrakcyjności przyrodniczej obszaru Jeziora Zegrzyńskiego świadczy włączenie jego wschodniej części do ekologicznej sieci obszarów Natura 2000, obejmującej najcenniejsze siedliska przyrodnicze i gatunki roślin i zwierząt, znaczące dla zachowania dziedzictwa przyrodniczego Europy i zagrożone wyginięciem w skali całej Europy.

Duża część obszaru 8 gmin obszaru Jeziora Zegrzyńskiego, bo aż 338,8 km² (ponad 45%), wchodzi w skład Warszawskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu. Został on ustanowiony *Rozporządzeniem Wojewody Warszawskiego z dnia 29.08.1997r.* Zgodnie z *Rozporządzeniem*, zagospodarowanie i użytkowanie gruntów w obrębie Obszaru Chronionego Krajobrazu nie może wywoływać negatywnych zjawisk w środowisku przyrodniczym. **Nie powinny tam mieć miejsca inwestycje uciążliwe, wielkotowarowa produkcja rolna, nadmierny rozwój turystyki, osadnictwa, komunikacji i zagęszczanie ciągów infrastruktury technicznej.**

Jezioro Zegrzyńskie jest akwenem użytkowanym rybacko i, bardzo intensywnie, wędkarsko. Struktura gatunkowa odłowów sieciowych jest zdominowana przez gatunki charakterystyczne dla wód zeutrofizowanych (karp, leszcz, płoć). Świadczy to o silnym zdegradowaniu ekosystemu jeziora. Gatunki wędrownie po wybudowaniu zapory w Dębem mają znacznie utrudnioną wędrówkę wodami obwodu. Istniejąca w zaporze przepławka jest obciążona wieloma wadami i nie spełnia swojej roli. W zakresie gospodarki rybackiej należy zwrócić uwagę, że wysoki poziom odłowów wędkarskich (co najmniej 30 kg z 1 ha rocznie) może stanowić zagrożenie dla gatunków drapieżnych. **Dlatego potrzebna jest ochrona tej grupy (ochrona tarła, zarybianie, limity połowowe), pełniącej ważną rolę w utrzymywaniu równowagi biologicznej oraz zintensyfikowanie odłowów mniej cennych ryb karpiowatych, z którymi usuwany jest duży ładunek biogenów. Ma to istotne znaczenie dla**

jakości wody w jeziorze, ważnej z punktu widzenia jego funkcji źródła wody pitnej dla Warszawy, rekreacyjnej, turystycznej, a także osadniczej.

Funkcją obszaru Jeziora Zegrzyńskiego, która w największym stopniu zaczyna determinować rozwój obszaru jest funkcja osadnicza. W relatywnie krótkim okresie 17 lat liczba mieszkańców ośmiu otaczających Jezioro Zegrzyńskie gmin (wraz z Legionowem i Jabłonną) wzrosła z około 115 tysięcy do około 147 tysięcy, czyli o ponad 30 tysięcy osób. Wynik ten będzie jeszcze bardziej znaczący, gdy wyłączymy Legionowo, które zanotowało relatywnie niewielki wzrost. Okaze się, że liczba mieszkańców pozostałych gmin wzrosła w krótkim okresie czasu z około 64 tysięcy do około 93 tysięcy – prawie o połowę!

W latach 1995-2012, we wszystkich, poza Somianką, gminach obszaru tempo przyrostu liczby mieszkańców było o wiele wyższe niż na Mazowszu, jak również na obszarach wiejskich Mazowsza. Absolutnym liderem tego procesu jest gmina Jabłonna, liczba mieszkańców której wzrosła prawie o 130 % ! Drugą z kolei gminą jest Wieliszew z ponad 50% wzrostem, a trzecią – Nieporęt, z blisko 50% wzrostem. Dalej, ale także z imponującymi wskaźnikami, lokują się gminy: Radzymin i Serock – ze wzrostem bliskim 40%. Ponadprzeciętne tempo wzrostu, bliskie 20%, odnotowała także gmina Dąbrówka.

Proces osadniczy na obszarze wyraźnie nasilił się w ostatnim 7-leciu. W większości gmin obszaru tempo wzrostu w okresie 2006-2012 było dużo wyższe niż w okresie 1995-2005. Znacznie szybciej przyrastała ludność obszarów wiejskich – przyrost na nich był ponad 3-krotnie szybszy niż na obszarach miejskich. **Świadczy to o większej atrakcyjności osadniczej obszarów wiejskich wynikającej z ich walorów przyrodniczych i krajobrazowych** oraz niższych cen gruntów budowlanych. Fakt, że walory przyrodnicze i krajobrazowe są ważnym kryterium wyboru miejsca zamieszkania, potwierdzają też wyniki ankiety przeprowadzonej wśród mieszkańców gminy Jabłonna w czerwcu 2013 roku.

Nowi mieszkańcy, pochodzący w dużej mierze z Warszawy, na przestrzeni ostatnich 17 lat utworzyli znaczącą część (w przypadku Jabłonna – większościową) społeczności lokalnych. Jest to zmiana o charakterze nie tylko ilościowym, lecz i jakościowym. **Oznacza potrzebę intensywnych działań integrujących nowych mieszkańców dla zwiększenia stopnia ich identyfikacji z lokalnymi społecznościami i wykorzystania ich potencjału dla rozwoju obszaru.**

Wzrostowi liczby mieszkańców obszaru Jeziora Zegrzyńskiego towarzyszy jego intensywna zabudowa. O tej intensywności świadczą wartości liczby oddanych do użytku w latach 2002-2011 mieszkań na 1.000 mieszkańców. Przekraczają one w większości gmin obszaru wartość wskaźnika dla województwa mazowieckiego, który uwzględnia także objęty boorem budowlanym obszar całej aglomeracji stołecznej.

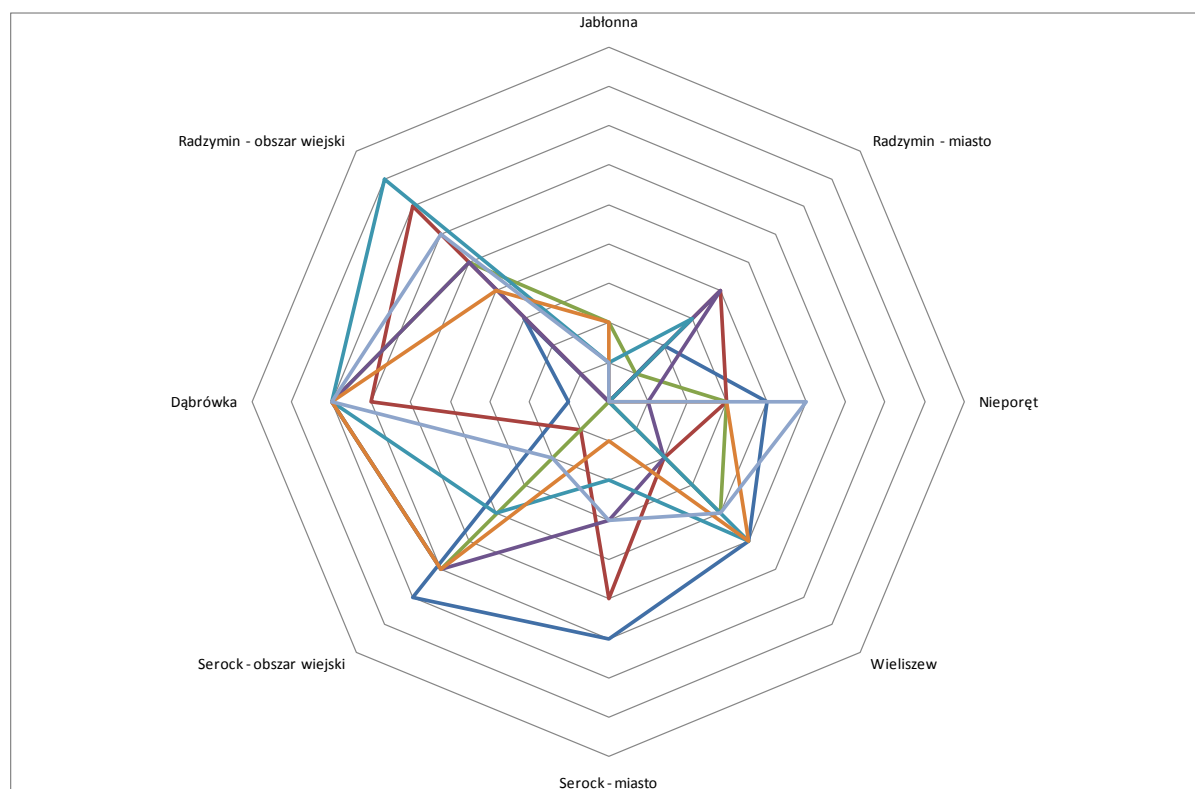
Nowa zabudowa wykorzystuje zasoby gruntów uwolnione przez rolnictwo. Niegdyś dominujące, dziś straciło ono znaczenie ekonomiczne w skali obszaru, a liczba gospodarstw tylko w okresie 2002-2010 spadła prawie o połowę. Spadek liczby gospodarstw w dużej mierze wiązał się ze zmianą sposobu użytkowania gruntów, we wzmiankowanym okresie powierzchnia gruntów w gospodarstwach rolnych na obszarze zmniejszyła się o około 20%. W największym stopniu gruntów tych ubyło w gospodarstwach w gminie Wieliszew, bo aż o ponad 50%, a następnie – w gminach: Nieporęt i Jabłonna – o około 40%. Są to te same gminy, które odnotowały największy wzrost liczby mieszkańców.

Poziom przedsiębiorczości w poszczególnych gminach obszaru, mierzony liczbą podmiotów gospodarczych przypadających na 10.000 mieszkańców, jest we wszystkich gminach, poza Dąbrówką i Somianką, wyższy od średniej krajowej, a w czterech gminach obszaru: Jabłonna, Nieporęcie, Wieliszewie i Legionowie także wyższy lub równy średniej dla województwa mazowieckiego. Mimo to lokalny rynek pracy nie zaspokaja potrzeb jego mieszkańców. Szacowany deficyt miejsc pracy na obszarze wynosi 15 tysięcy. Wynika to prawdopodobnie z niedostosowania oferty pracobiorców do potrzeb lokalnych przedsiębiorstw, z barier wzrostu tych firm, a także z braku lokalnej oferty pracy dla wysoko wykwalifikowanych specjalistów, którzy przenieśli się na obszar głównie z Warszawy. **Istnieje potrzeba przeprowadzenia specjalistycznej analizy tego rynku i podjęcia odpowiednich działań znoszących lub ograniczających zidentyfikowane bariery.**

Efektom ograniczoności lokalnego rynku pracy są wyższe od średniej krajowej wskaźniki bezrobocia oraz masowe dojazdy mieszkańców obszaru do pracy w Warszawie.

Rysunek 30 ilustruje wyniki analizy wskaźników opisujących relacje gmin (w przypadku gmin miejsko-wiejskich odrębnie miasta i części wiejskiej gminy) jako części obszaru funkcjonalnego metropolii z Warszawą.

Rysunek 30. Graficzna prezentacja wyników analizy wskaźników.

Źródło: Opracowanie własne.

W świetle przeprowadzonej analizy wskaźników najsilniej związanym funkcjonalnie z Warszawą obszarem jest gmina Jabłonna. Nieco słabsze związki mają z Warszawą obszary: miejski gminy Radzymin, gmina Nieporęt i gmina Wieliszew.

7.2. Aspekt przestrzenny funkcji obszaru Jeziora Zegrzyńskiego

Wyznaczony na potrzeby analizy aspektu przestrzennego funkcji obszar, bezpośrednio otaczający Jezioro Zegrzyńskie, obejmuje około 119 km² na terenie gmin: Nieporęt, Wieliszew, Serock (miasto i gmina), Somianka, Dąbrówka oraz Radzymin (gmina). Są to tereny o zróżnicowanych funkcjach i intensywności ich zagospodarowania oraz użytkowania. Strefa rolnicza zajmuje około 15% powierzchni lądowej obszaru, strefa ekologiczna - około 52%, strefa mieszkaniowa - około 12%, strefa wypoczynkowa - 18%, strefa infrastrukturalna - około 2%, strefa komunikacyjna - około 1%.

Obszar Jeziora Zegrzyńskiego podlega ciągłym zmianom w zakresie zagospodarowania. Głównym powodem tych zmian jest bliskość miasta stołecznego Warszawy, którego mieszkańcy w zróżnicowany sposób korzystają z tego obszaru.

Po zmianach ustrojowych w 1989 roku dynamicznie zwiększyło się wykorzystanie wypoczynkowe i rekreacyjne obszaru jeziora. W rezultacie tego procesu zostały rozbudowane i zmodernizowane istniejące obiekty hotelowe oraz powstały nowe obiekty noclegowe przy jednoczesnym rozwoju infrastruktury sportowej i rekreacyjnej. Rozbudowane zostały też istniejące zespoły domów letniskowych i powstały nowe ich skupiska.

Jednocześnie, w okresie ostatniego dziesięciolecia obszar Jeziora Zegrzyńskiego stał się atrakcyjnym i pożądanym miejscem stałego zamieszkania, przede wszystkim dla dotychczasowych mieszkańców Warszawy. Zwiększenie liczby mieszkańców obszaru Jeziora Zegrzyńskiego oznacza wzrost presji osadniczej na obszar związanej z napływem osób spoza obszaru. Zjawisko to mogło doprowadzić do zwiększenia co najmniej o 50% powierzchni lub nawet podwojenia zabudowy mieszkaniowej obszaru.

Według ustaleń obowiązujących i projektowanych dokumentów planistycznych zakładany jest dalszy przyrost powierzchni zurbanizowanych, czyli strefy mieszkaniowej, wypoczynkowej i usługowo-produkcyjnej. Łącznie zmiany obejmują około 1.620 ha czyli 14% obszaru. Znaczne tereny wskazywane są pod rozwój strefy mieszkaniowej – 960 ha. Największy rozwój przestrzenny tej strefy planowany jest w gminach Wieliszew i Radzymin. Planowany rozwój strefy wypoczynkowej obejmuje około 589 ha. Znaczne tereny planowane są w gminach Radzymin i Serock. Obszary usługowo-produkcyjne planowane są na powierzchni około 60 ha w gminach Nieporęt i Serock.

Urbanizacja terenu planowana jest kosztem obecnych stref: ekologicznej i rolniczej, których łączny udział w strukturze funkcjonalnej obszaru spadnie z 49% do 34%. **Zakładane zmniejszenie udziału strefy ekologicznej w powierzchni obszaru Jeziora Zegrzyńskiego z 38% do 29%, a więc aż o prawie ¼, stanowi zagrożenie dla zachowania przyrodniczych walorów obszaru, które są podstawą jego długoterminowej atrakcyjności, nie tylko rekreacyjnej i turystycznej, ale także osadniczej. Planowane zmiany mogą doprowadzić do zniszczenia potencjału dla zrównoważonego rozwoju obszaru funkcjonalnego Jeziora Zegrzyńskiego.**

Rosnąca presja na obszar Jeziora Zegrzyńskiego prowadzić będzie do narastania konfliktów i obniżania jakości życia na obszarze. Zważywszy na ustalenia polityk przestrzennych gmin, zgodnie z którymi przeznacza się kolejne 14% terenów otwartych pod zabudowę, **należy rozważyć opracowanie koncepcji struktury funkcjonalno-przestrzennej/studium urbanistycznego całego obszaru funkcjonalnego Jeziora Zegrzyńskiego**, uwzględniającej:

- warunki ekofizjograficzne,

- potrzebę zachowania przyrodniczych, kulturowych i krajobrazowych podstaw rozwoju funkcji wypoczynkowej i osadniczej,
- zasady tworzenia sprawnie funkcjonujących systemów osadniczych - dobrze powiązanych z otoczeniem zewnętrznym, efektywnych kosztowo i przyjaznych dla mieszkańców.

Powyższy postulat jest szczególnie istotny i powinien mieć wysoki priorytet realizacyjny, gdyż:

- tworzone będą nowe obszary osadnictwa na terenach zalewowych, na obszarach wysokich poziomów wód gruntowych, przy niewydolnych systemach obsługi komunikacyjnej, co stanowi zagrożenie dla bezpieczeństwa publicznego,
- zwiększy się ilość ścieków sanitarnych zrzucanych do jeziora bezpośrednio z jego brzegów, co wynika ze przeznaczania pod rozwój terenów nieobjętych system kanalizacji, których skanalizowanie może narażać wielu problemów,
- może zostać znacznie ograniczony ogólny dostęp do brzegu jeziora, co zmniejszy jego atrakcyjność turystyczną i rekreacyjną,
- zostaną zmniejszone tereny o funkcji ekologicznej oraz tereny otwarte, jedne i drugie istotne dla zachowania walorów przyrodniczych i atrakcyjności rekreacyjnej obszaru i regionu.

Opracowana koncepcja powinna stanowić element systemu planowania przestrzennego. Realizacja tego postulatu wykracza poza zakres władztwa planistycznego poszczególnych gmin, a ze względu na fakt, że obszar jeziora położony jest terenie kilku powiatów – także poza możliwości poszczególnych powiatów. **Jedną z możliwości jest włączenie tej koncepcji do planu dla obszaru metropolitalnego Warszawy.**

Biorąc pod uwagę plany rozbudowy istniejących zespołów zabudowy lotniskowej i zakładania nowych, należy rozważyć opracowanie koncepcji urbanistyczno-architektonicznej, która tworzyłaby model dla rozwoju takich terenów.

7.3. Sytuacja ekologiczna Jeziora Zegrzyńskiego

W świetle danych będących rezultatem prowadzonego monitoringu można stwierdzić, że o jakości wód zbiornika decydują dwa jego główne dopływy. Zarówno rzeka Narew jak i Bug kwalifikują się do III klasy czystości wód lub są okresowo pozaklasowe. Dla rzeki Narew istotne znaczenie dla klasyfikacji mają parametry fizyko-chemiczne i biologiczne, zaś dla Bugu wielkości BZT-5 (biologiczne zapotrzebowanie tlenu) oraz zawiesina (III klasa). Jest więc oczywistym fakt, że jezioro jest okresowo kwalifikowane jako należące do tych klas lub poza nimi. Jezioro Zegrzyńskie jest miejscem, w które dopływają wody obciążone związkami mineralnymi i organicznymi i gdzie następują procesy sedymentacji i ich mineralizacji. W tej sytuacji **stopień zanieczyszczenia zbiornika jest zdeteminowany parametrami dopływającej wody.**

Zlewnia Jeziora Zegrzyńskiego obejmuje ok. 110,1 tys. km², z czego 90 tys. km² jest na terenie Polski, 9,3 tys. km² - Białorusi i 10,8 tys. km² – Ukrainy. Problem oczyszczania ścieków ze źródeł punktowych w zlewni Jeziora Zegrzyńskiego oraz ochrony wód tego jeziora ma zatem charakter międzynarodowy ze względu na transgraniczny charakter rzeki Bug i tylko częściowe położenie zlewni Jeziora Zegrzyńskiego na terytorium Polski.

Z prowadzonych dla zlewni Bugu wyliczeń pośrednich wynika, że decydujący wpływ na jakość wód mają zanieczyszczenia obszarowe, ponieważ ładunek zanieczyszczeń pochodzący ze źródeł obszarowych stanowi ok. 70% całości odprowadzanego ładunku. Sumaryczna wielkość ładunków punktowych podawana w sprawozdawczości jest ok. trzykrotnie niższa od ładunków wyliczonych metodami empirycznymi, co może wskazywać na brak opomiarowania tych zrzutów lub/i nierzetelność sprawozdań. 80% ukraińskiego ładunku pochodzi z oczyszczalni ścieków we Lwowie. Rezultatem jest niezadowalający stan wód Jeziora Zegrzyńskiego. **Zważywszy, że samorządy obszaru Jeziora Zegrzyńskiego mają kontakty z samorządami ukraińskimi** (kilka wizyt ich przedstawicieli na obszarze w ciągu kilku ostatnich miesięcy), **celowym byłoby ukierunkowanie tych kontaktów na działania prowadzące do ograniczenia ukraińskich punktowych zanieczyszczeń.**

Następnym istotnym dla użytkowania wód zbiornika, jest zjawisko zanieczyszczenia bakteriologicznego czaszy zbiornika. Zjawisko to ma swoje źródło w braku kompleksowej kanalizacji w obiektach zlokalizowanych w zlewni bezpośredniej zbiornika. Zanieczyszczenie to jest zmienne w czasie i jest wyraźnie powiązane z wykorzystywaniem sezonowych obiektów rekreacyjnych (indywidualnych) w tej strefie. **Rozwojowi funkcji wypoczynkowej i mieszkaniowej powinien więc towarzyszyć rozwój kanalizacji opaskowej, której celem jest ochrona jakości wód Jeziora Zegrzyńskiego, które stanowi jedno ze źródeł zaopatrzenia w wodę pitną Metropolii Warszawskiej.** Zrealizowany obecnie system nie obejmuje całego obszaru, a pomimo to dalsze tereny wskazywane są do intensywnego rozwoju funkcji wypoczynkowej i mieszkaniowej (np. w gminach Serock i Radzymin). **W Planie zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego, który stanowi dokument nadrzędny do polityk przestrzennych gmin, jako jeden z celów polityki rozwoju systemów infrastruktury technicznej wymienia się uporządkowanie gospodarki ściekowej wokół Jeziora Zegrzyńskiego.** Celowe byłoby także stworzenie instrumentów prawnych wymuszających na mieszkańcach (stałych i sezonowych) podłączenie ich domów do systemu (opłata ekologiczna) z powodzeniem stosowane np. na Węgrzech.

W zakresie krajowej legislacji takim pomysłem jest przygotowany przez Związek Gmin Wiejskich RP i złożony w Sejmie **projekt ustawy o zmianie ustawy o dochodach jednostek samorządu terytorialnego wprowadzający do polskiego porządku prawnego subwencję ekologiczną dla gmin.** Zgodnie z projektem gmina, na terenie której znajdują się obiekty i obszary o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chronione, otrzymuje subwencję ekologiczną – jako część ekologiczną subwencji ogólnej. W projekcie za obiekty i obszary o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chronionych uznaje się park narodowy wraz z otuliną, rezerwat przyrody wraz z otuliną, jeżeli nie jest położony na terenie parku narodowego, park krajobrazowy wraz z otuliną, obszar chronionego krajobrazu, obszar specjalnej ochrony ptaków – OSO, jeżeli nie jest położony na terenie innego obiektu lub obszaru, specjalny obszar ochrony siedlisk – SOO, jeżeli nie jest położony na terenie innego obiektu lub obszaru.

Proponowane w projekcie ustawy rozwiązania, z punktu widzenia analizowanego obszaru są istotne ponieważ pozwalałyby wygenerować ok. 3,3 mln zł rocznie subwencji. Mógłby to być fundusz wspierający działania chroniące walory przyrodniczo-krajobrazowe obszaru.

Obecnie szanse na szybkie wprowadzenie tego rozwiązania prawnego w całym kraju nie wydają się wysokie. Jednakże należałoby zaproponować pilotażowe wdrożenie takiego rozwiązania na obszarze funkcjonalnym. Konieczne byłoby wskazanie źródła finansowania, które pełniłyby funkcję subwencji w celu sprawdzenia potencjalnych korzyści jaki pojawiłyby się w obszarze jeziora. Środki takie

mogłyby pochodzić z funduszy europejskich następnego okresu programowania. Mogłyby być to też środki z krajowych funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej.

Pilotaż mógłby też obejmować zmianę form ochrony, przy zwiększonej puli środków. W tym wariancie należałoby wykorzystać *Założenia do projektu utworzenia „Centralnego Parku Krajobrazowego Bohaterów Bitwy Warszawskiej”* (pierwotna nazwa *Centralny Park Krajobrazowy Kotliny Warszawskiej*). Utworzenie Parku Krajobrazowego spowodowałoby zwiększenie rygorów ochronnych, ale zgodnie z projektem ustawy, dałoby też gminom większe dochody (w zależności od obszaru np. na obszarze chronionego krajobrazu - dodatkowo ok. 1,4 mln zł). Jeżeli wdrożenie koncepcji Parku Krajobrazowego będzie się opóźniać, konieczne będzie opracowanie kompleksowego systemu ochrony przyrody opartego o inne formy (rozszerzenie takich form jak: rezerваты przyrody, użytki ekologiczne, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe).

Niezależnie od przedsięwzięć opisanych powyżej w regionie zegrzyńskim powinny zostać zrealizowane **kompleksowe działania w zakresie zarządzania środowiskowego** (EMAS, ISO 14001). Działania te powinny być w pierwszej kolejności adresowane do podmiotów komunalnych oraz podmiotów prowadzących działalność w obszarze rekreacji i wypoczynku (przede wszystkim baza konferencyjna). Obecnie w regionie nie zidentyfikowano wielu podmiotów, które wdrażają systemy zarządzania środowiskowego (ISO 14001 – Legionowo kilka podmiotów i Radzymin - jeden).

Uwzględniając jednak obszar Warszawy (i okolic) istnieje już obecnie duże skupisko (jak na warunki polskie) podmiotów wdrażających systemy zarządzania środowiskowego. Są to m.in. Ministerstwo Środowiska, Urząd Marszałkowski, IMGW i grupa podmiotów komunalnych. **Proponuje się podjęcie inicjatywy integrującej mazowieckie podmioty zarządzania środowiskowego.**

Ze względu na bardzo niekorzystną proporcję objętości zbiornika do wielkości przepływu wód w zasilających go rzekach, **Jezioro Zegrzyńskie jest bardzo podatne na zagrożenia o charakterze klęsk ekologicznych, których przyczyny powstają poza obszarem zlewni bezpośredniej jeziora.** Nie ma praktycznie żadnych form przeciwdziałania im na samym jeziorze. Monitoring społeczny jakości wód, wsparty fachowym działaniem placówek Wojewódzkiej Inspekcji Ochrony Środowiska, pozwala jedynie na pewne działania zmierzające do zmniejszenia rozmiarów klęski.

Istotnym naturalnym czynnikiem ograniczającym rozmiary takich klęsk ekologicznych jest natomiast fakt zasilania wód jeziora z dwu dużych cieków, a nie jednego. Dzięki temu oraz niepełnemu mieszaniu się wód obu cieków w jeziorze i rozmiarom zbiornika, możliwe było w okresie klęski w lipcu 2009 roku zachowanie znacznej populacji rodzimej, i uciekającej do niego z zanieczyszczonej rzeki, ichtiofauny.

Zagrożenia lokalne występują znacznie częściej na ciekach zasilających bezpośrednio czaszę Jeziora Zegrzyńskiego. **Liczba interwencji na tych ciekach obrazuje postępujący proces degradacji zasobów wodnych zasilających czaszę zbiornika i powinna być przesłanką dla dalszych działań w zakresie ochrony wód.**

Użytkowanie wód Jeziora Zegrzyńskiego w mniejszym lub większym stopniu wiąże się z następującymi niekorzystnymi dla jego ekosystemu zjawiskami:

- presją wędkarską i rybacką na populację ichtiofauny zbiornika,

- dewastacją terenów nadbrzeżnych w rezultacie masowej rekreacji,
- zaśmiecaniem terenów nadbrzeżnych i wód przybrzeżnych,
- występowaniem zjawisk pogarszających komfort i bezpieczeństwo rekreacji,
- brakiem sformalizowanych zasad i norm użytkowania jeziora.

W opinii ekspertów, istnieje potrzeba społecznej dyskusji, pod patronatem Lokalnej Grupy Rybackiej, dotyczącej presji na ichtiofaunę Jeziora Zegrzyńskiego oraz metod działania dla zahamowania degradacji tego akwenu, a także popularyzacja podejmowanych przez PZW działań w tym zakresie.

Mimo, że stan czystości brzegów jeziora i wpadających cieków ulega poprawie, to problem ich zaśmiecania (jak i samego jeziora) nie został zlikwidowany. **Należałoby podjąć szeroką akcję edukacyjną w tym zakresie oraz organizować okresowe akcje sprzątania brzegów jeziora, a szczególnie Kanału Żerańskiego od strony wody.**

W sytuacji coraz intensywniejszego wykorzystania jeziora przez motorowodniaków, **niezbędne jest jak najszybsze uregulowanie prawne, dotyczące zapewnienia nie tylko komfortu, ale także bezpieczeństwa osobom wypoczywającym na jeziorze.** Drastycznym dowodem takiej potrzeby był wypadek śmiertelny spowodowany w minionym roku przez kierowcę skutera wodnego w rejonie Dzikiej Plaży. Masowe używanie do napędu łodzi silników spalinowych nie pozostaje też bez wpływu na jakość wody.

Ograniczeniu problemów i patologii może służyć przypominanie użytkownikom Jeziora Zegrzyńskiego o istniejących zasadach współżycia społecznego i użytkowania akwenów wodnych i publicznych terenów rekreacyjnych, jak również uzupełnienie ich o nowe, w tym sformalizowane zasady i przepisy. Taka inicjatywa powinna wyjść od wszystkich interesariuszy procesu wykorzystania obszaru Jeziora, a egzekucja powinna spoczywać na instytucji - właścicielu obiektu wodnego. **Przepisy i obowiązki spoczywające na użytkownikach tego akwenu wodnego powinny być szeroko rozpowszechnione wśród wszystkich jego użytkowników przez wszystkich interesariuszy.**

7.4. Obszar Jeziora Zegrzyńskiego a polityka rozwoju regionalnego na lata 2014 -2020

Szczególny kontekst dla analizy funkcji Jeziora Zegrzyńskiego wraz z otaczającym go obszarem tworzy trwający obecnie proces przygotowania nowej perspektywy finansowej Unii Europejskiej na lata 2014-2020. Działania na rzecz utrzymania/rozwoju funkcji obszaru Jeziora Zegrzyńskiego i ograniczenia występujących między nimi konfliktów wymagać będą bowiem użycia, obok prawnych i edukacyjnych, instrumentów finansowych. Ważne jest więc by funkcje obszaru zostały uwzględnione w dokumentach dla planowania strategicznego i terytorialnego rozwoju poziomu krajowego, regionalnego i subregionalnego, a wspomniane działania wpisywały się w te dokumenty, jak również w potencjalne interwencje na tych poziomach oraz planowane instrumenty prawne. Z drugiej strony, zapisy w tych dokumentach wskazują, które z funkcji obszaru mogą otrzymać wsparcie finansowe i instytucjonalne, które zaś nie, bądź w mniejszym stopniu.

Zgodnie z *Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego* przedmiotem nowej polityki regionalnej nie są tylko różnicowania regionalne, a jej podmiotem nie są wyłącznie regiony – samorządowe województwa. **Przedmiotem polityki regionalnej stają się potencjały rozwojowe, a podmiotami – każde terytorium wraz z władzą publiczną, podejmującą decyzje rozwojowe na danym obszarze.**

Dla rozwoju regionów, obok wykorzystania potencjału największych ośrodków miejskich oraz kreowania warunków dla rozprzestrzeniania procesów rozwojowych na obszar całego województwa, duże znaczenie ma też wykorzystanie, bazujących na lokalnych czynnikach rozwojowych, specyficznych terytorialnie walorów objawiających się w postaci specjalizacji regionalnej (np. w zakresie branży produkcji przemysłowej, **zaawansowanego rolnictwa czy turystyki**).

Procesy urbanizacji i suburbanizacji związane z realizacją tego celu **poddawane będą skutecznej kontroli i stymulacji** zgodnie z postanowieniami *Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju* i wojewódzkich planów zagospodarowania przestrzennego. W szczególności powinno to zapewnić **ograniczenie nieuzasadnionych zmian dotychczasowych funkcji obszarów niezurbanizowanych oraz zapewnić integralność i trwałość funkcjonowania najcenniejszych ekosystemów oraz powiązań pomiędzy tymi terenami.**

Działaniem wspierającym rozprzestrzenianie procesów rozwojowych będzie **wspomaganie rozwoju gospodarczego opartego na specjalizacjach regionalnych i lokalnych**, szczególnie w ramach inicjatyw klastrowych.

Efektywne podejście terytorialne będzie jednak możliwe tylko wówczas, kiedy interwencja będzie **programowana z udziałem zarówno władz samorządu na poziomie regionalnym jak i lokalnym, przy aktywnym udziale interesariuszy**: przedsiębiorców, społeczności lokalnych, organizacji.

Polityka regionalna będzie:

- sprzyjać ochronie środowiska przyrodniczego, jak i jego racjonalnemu wykorzystaniu dla zaspokojenia potrzeb społecznych i gospodarczych (w tym turystycznych),
- zachowywać i rozwijać, a przede wszystkim szeroko udostępniać, zasoby kulturowe regionów oraz ułatwiać ich wykorzystanie społeczne i gospodarcze,
- wspierać promocję i rozwój turystyki przyjazdowej.

W części KSRR dotyczącej restrukturyzacji i rewitalizacji miast i innych obszarów tracących dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze, **jednym z siedmiu wskazanych w województwie mazowieckim ośrodków jest Legionowo**. W realizowaniu interwencji polityki regionalnej wobec miast tracących funkcje społeczno-gospodarcze, z powodu skali środków potrzebnych do uzyskania „masy krytycznej” promowane będą projekty i inicjatywy **oparte na partnerstwie publiczno-prywatnym (PPP)**.

Wsparciem dla budowy zaufania i partnerstwa będzie **zwiększenie przepływu informacji między aktorami polityki regionalnej, zarówno w relacjach krajowych na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, jak i międzynarodowym** - przez tworzenie platform dyskusji, systemu przekazywania informacji i „dobrych praktyk” oraz kanałów wymiany wiedzy, doświadczeń, pomysłów i koncepcji na temat rozwoju regionalnego.

Kolejny istotny z punktu widzenia naszej analizy dokument – *Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030* - zawiera typologię obszarów funkcjonalnych - *KPZK 2030* jako główny dokument strategiczny w dziedzinie zagospodarowania przestrzennego kraju także wykorzystuje nowe podejście terytorialne. Założeniem dokumentu jest, że podobny zestaw działań o charakterze zintegrowanym powinien być adresowany do **obszarów charakteryzujących się wspólnymi cechami geograficznymi (społeczno-gospodarczymi i przestrzennymi), nazwanych obszarami funkcjonalnymi**. Planowanie funkcjonalne zostanie wprowadzone jako element działań polityki rozwoju oraz polityk sektorowych na każdym poziomie planowania w ramach krajowych i regionalnych programów rozwojowych.

Cechy obszaru Jeziora Zegrzyńskiego wskazują, że **może on** (w całości lub jego większa część) **zostać zakwalifikowany jako część miejskiego obszaru funkcjonalnego aglomeracji warszawskiej**. Jego fragmenty mogą też stanowić/wchodzić w skład funkcjonalnego obszaru kształtowania potencjału rozwojowego wymagającego programowania działań ochronnych lub stanowić obszar funkcjonalny wymagający restrukturyzacji i rozwoju nowych funkcji przy wsparciu instrumentów właściwych polityce regionalnej.

W uzasadnieniu projektu *Ustawy o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz niektórych innych ustaw* podkreśla się, że **lista typów obszarów funkcjonalnych nie jest zamknięta** i na każdym szczeblu możliwe jest identyfikowanie także innych typów obszarów funkcjonalnych, w zależności od potrzeb zidentyfikowanych na poziomie lokalnym lub regionalnym, (...) **samorząd województwa może**, po należytych konsultacjach z jednostkami samorządu terytorialnego na swoim terenie, **wyznaczyć obszary funkcjonalne**, które zaspokoją regionalne potrzeby planistyczne lub uwzględnią regionalne uwarunkowania.

Oznacza to, że warto podjąć starania o ustanowienie Obszaru Funkcjonalnego Jeziora Zegrzyńskiego – ze względu na mnogość i kolizyjność jego funkcji, walory przyrodnicze z znaczeniu co najmniej regionalnym, intensywność zachodzących na obszarze procesów i presję na obszar ze strony największego w Polsce ośrodka miejskiego. Na liście głównych kolizji funkcji w zagospodarowaniu województwa mazowieckiego, obejmującej 8 pozycji, **aż 2 dotyczą obszaru Jeziora Zegrzyńskiego**.

Na poziomie regionalnym, główne cele polityki rozwoju województwa mazowieckiego obejmują:

1. przywrócenie i utrwalanie ładu przestrzennego;

2. podwyższenie konkurencyjności przestrzeni województwa mazowieckiego zarówno w ośrodkach miejskich jak i obszarów wiejskich;

3. poprawę spójności terytorialnej województwa mazowieckiego, będącą również podstawowym warunkiem procesów rozprzestrzeniania się rozwoju i wzrostu konkurencyjności;

4. poprawę dostępności Warszawy, ośrodków regionalnych i subregionalnych oraz miast powiatowych decydujących o wielofunkcyjnym potencjale rozwoju województwa;

5. kształtowanie struktur przestrzennych zapewniających poprawę i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych województwa;

6. zwiększanie odporności struktury przestrzennej na zagrożenia naturalne i utratę bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur wspierających obronność państwa.

Każdy z tych celów dotyczy obszaru Jeziora Zegrzyńskiego, ale **szczególnie istotne dla zachowania walorów obszaru są cel 1 i cel 5.**

Jednym z zadań polityki rozwoju, w tym polityki przestrzennej województwa jest **przeciwdziałanie rozlewaniu i rozpraszaniu zabudowy** i tworzenie zwartych układów przestrzennych. Na Mazowszu, podobnie jak w całej Polsce, miasta uległy nadmiernemu rozrostowi terytorialnemu, czego skutkiem są zaburzenia ich wewnętrznej struktury. Powierzchnia Warszawy powiększyła się od 1939 roku ponad trzykrotnie, a liczba mieszkańców wzrosła zaledwie o 70%. Powiększanie obszarów urbanizacji zarówno w granicach administracyjnych miast, jak i w podmiejskich gminach wiejskich, związane jest z rozpraszaniem zabudowy i nieefektywną gospodarką terenami, a także zaburzeniem ładu i porządku przestrzennego w regionie, ogólnie nazywanych zjawiskiem **niekontrolowanej suburbanizacji**.

Proces ten generuje nadmierne koszty społeczne oraz przyczynia się do degradacji środowiska przyrodniczego i krajobrazu, tym samym zmniejszając szanse długofalowego rozwoju o obszar. W wyniku chaotycznego rozwoju zabudowy, spowodowanego m.in. ułomnością przepisów prawnych oraz brakiem miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (MPZP), nadmiernie wzrasta zużycie energii, a budżety JST obciążane są nieproporcjonalnie dużymi kosztami związanymi z uzbrajaniem terenu. W efekcie postępujących zmian wiele ośrodków zatracą swoje funkcje. Dochodzi do obniżania jakości przestrzeni publicznej, co powoduje pogorszenie jakości życia mieszkańców i spadek wartości nieruchomości. Z tego względu kluczowe znaczenie ma polityka związana z ochroną i kształtowaniem przestrzeni publicznej.

Opracowanie **koncepcji/studium urbanistycznego obszaru** – dokumentu o charakterze wytycznych dla gminnych dokumentów planistycznych znakomicie ułatwiłoby realizację tej polityki.

7.5. Rola interesariuszy

W części *Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego* dotyczącej systemu realizacji polityki regionalnej mowa jest o Krajowym Forum Terytorialnym oraz o podobnych ciałach tworzonych na szczeblu regionalnym. **Należy rozważyć stworzenie takiego forum - Zegrzyńskiej Inicjatywy Terytorialnej, reprezentującego interesariuszy procesu rozwoju obszaru Jeziora Zegrzyńskiego.** Podobnie jak w sieciach współpracy na rzecz realizacji celów polityki regionalnej, tworzonych na szczeblu krajowym i regionalnym, zaangażowane weń byłyby na zasadzie partnerstwa podmioty o różnym statusie, tj.: administracyjne (państwowe i samorządowe), gospodarcze, organizacje pozarządowe, akademickie (uczelnie, instytuty badawcze), osoby prywatne. Forum nie musi mieć osobowości prawnej - bazę instytucjonalną dla niego może stanowić np. Lokalna Grupa Rybacka *Zalew Zegrzyński* lub Lokalna Grupa Działania *Partnerstwo Zalewu Zegrzyńskiego*. Forum stanowiłoby **platformę dla uspołecznionego definiowania kierunków działań na rzecz rozwoju funkcji obszaru Jeziora Zegrzyńskiego** i (ewentualnie) spełnienie **wymogu formalnego dla pozyskania zewnętrznych środków rozwojowych dla obszaru.**

SPIS TABEL

Tabela 1. Ilość wody wyprodukowana w poszczególnych zakładach wodociągowych MPWiK w Warszawie w 2012 roku (tys. m ³)	9
Tabela 2. MPWiK - poziom produkcji oraz sprzedaży wody w latach 2011 i 2012 wraz z prognozą ...	10
Tabela 3. Wielkość planowanej produkcji wody w 2013 roku dla poszczególnych Zakładów ogółem (tys. m ³).	10
Tabela 4. Wzrost liczby mieszkańców w gminach obszaru Jeziora Zegrzyńskiego w latach 1995-2012 na tle regionu.	16
Tabela 5. Wzrost liczby mieszkańców obszaru Jeziora Zegrzyńskiego w latach 1995-2012.	17
Tabela 6. Wskaźnik W1 - gęstość zaludnienia (bez lasów i wód) w stosunku do średniej wojewódzkiej na podstawie danych z 2012 r.	18
Tabela 7. Wskaźnik W2 - liczba mieszkań oddanych do użytku na 1000 mieszkańców	19
Tabela 8. Wskaźnik W3 - liczba zameldowań z miasta, na 1000 mieszkańców gmin w 2009 roku	21
Tabela 9. Wskaźnik W3 - udział pracujących w zawodach pozarolniczych, jako stosunek do średniej wojewódzkiej, na podstawie danych z 2002 roku.	23
Tabela 10. Liczba podmiotów gospodarczych wg REGON w 2012 roku.	24
Tabela 11. Liczba podmiotów gospodarczych wg REGON na 10.000 mieszkańców w 2012 roku	25
Tabela 12. Wskaźnik W4 - udział podmiotów gospodarczych w usługach wyższego rzędu	26
Tabela 13. Bezrobotni zarejestrowani w latach 2003-2012	28
Tabela 14. Wskaźnik W5 - liczba wyjeżdżających do pracy najmniej do Warszawy na 1000 mieszkańców	29
Tabela 15. Udział poszczególnych stref funkcjonalnych w obszarze Jeziora Zegrzyńskiego.	34
Tabela 16. Średnia wielkość mieszkania w gminach analizowanego obszaru	39
Tabela 17. Inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym lokalnym w gminie Nieporęt	45
Tabela 18. Zagospodarowanie przestrzenne strefy C, obejmującej obszar Jeziora Zegrzyńskiego, wg <i>Studium</i> dla gminy Somianka	52
Tabela 19. Zmiany udziału poszczególnych stref funkcjonalnych w planowanej strukturze funkcjonalno-przestrzennej bezpośredniego obszaru Jeziora Zegrzyńskiego	61
Tabela 20. Przykłady presji źródeł rozproszonych i ich oddziaływań	65
Tabela 21. Przykłady presji źródeł punktowych i ich oddziaływań	66
Tabela 22. Przykłady presji ilościowych i ich oddziaływań	67
Tabela 23. Przykłady presji hydromorfologicznych i ich oddziaływań	67
Tabela 24. Przykładowe presje biologiczne i ich oddziaływania	68

SPIS RYSUNKÓW

Rysunek 1. Obszar objęty działalnością Lokalnej Grupy Rybackiej <i>Zalew Zegrzyński</i> .	6
Rysunek 2. Mezoregiony fizyczno-geograficzne Mazowsza wg klasyfikacji J. Kondrackiego.	7
Rysunek 3. Wskaźnik W1 - gęstość zaludnienia (bez lasów i wód) w stosunku do średniej	19
Rysunek 4. Wskaźnik W2 - liczba mieszkań oddanych do użytku na 1000 mieszkańców	20
Rysunek 5. Wskaźnik W3-liczba zameldowań z miasta, na 1000 mieszkańców gmin w 2009 roku	21
Rysunek 6. Wskaźnik W3 - udział pracujących w zawodach pozarolniczych, jako stosunek do średniej wojewódzkiej, na podstawie danych z 2002 roku.	23
Rysunek 7. Wskaźnik W4 - udział podmiotów gospodarczych w usługach wyższego rzędu	27
Rysunek 8. Bezrobotni zarejestrowani w latach 2003-2012	28
Rysunek 9. Wskaźnik W5 - liczba wyjeżdżających do pracy najmniej do Warszawy na 1.000 mieszkańców w wieku produkcyjnym z obszaru Jeziora Zegrzyńskiego w 2006 roku	30
Rysunek 10. Wyjazdy do pracy do poszczególnych miejscowości w regionie.	30
Rysunek 11. Zakres przestrzenny obszaru funkcjonalnego Jeziora Zegrzyńskiego	33
Rysunek 12. Udział poszczególnych stref funkcjonalnych w bezpośrednim obszarze Jeziora Zegrzyńskiego.	35
Rysunek 13. Struktura przestrzenna stref w obszarze Jeziora Zegrzyńskiego	36
Rysunek 14. Projekt studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania gminy Wieliszew	42
Rysunek 15. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania gminy Nieporęt	46
Rysunek 16. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania gminy Serock	49
Rysunek 17. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania gminy Radzymin	51
Rysunek 18. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania gminy Somianka	54
Rysunek 19. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego na analizowanym obszarze	59
Rysunek 20. Udział poszczególnych stref w planowanej strukturze funkcjonalno-przestrzennej bezpośredniego obszaru Jeziora Zegrzyńskiego	61
Rysunek 21. Zmiany struktury funkcjonalno-przestrzennej wskazane w dokumentach planistycznych w bezpośrednim obszarze Jeziora Zegrzyńskiego	62
Rysunek 22. Poziomy analiz i planowania w gospodarowaniu wodami	63
Rysunek 23. Zlewnie Narwi i Bugu	71
Rysunek 24. Struktury zlewni Bugu (powierzchnia, ludność, struktura użytkowania powierzchni)	72
Rysunek 25. Typy funkcjonalne gmin	87
Rysunek 26. Obszary strategicznej interwencji na rzecz restrukturyzacji i rewitalizacji miast tracących funkcje społeczno-gospodarcze	89
Rysunek 27. Obszary problemowe – funkcjonalne o najniższym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego i o najniższym dostępie do dóbr i usług	99
Rysunek 28. Obszary problemowe – funkcjonalne występowania szczególnego zjawiska z zakresu gospodarki przestrzennej i występowania konfliktów przestrzennych	100
Rysunek 29. Preferowane formy turystyki	111
Rysunek 30. Graficzna prezentacja wyników analizy wskaźników	136

ZESTAWIENIE WYKORZYSTANYCH ŹRÓDEŁ I MATERIAŁÓW

1. Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego: www.stat.gov.pl.
2. Bański J., Typy obszarów funkcjonalnych w Polsce, 2009.
3. Budowa polsko – białorusko – ukraińskiej polityki wodnej w zlewni Bugu, Projekt NEB/PL/LUB/2.1/06/66, Grant contract TACIS: 2008/154-946, Raport z realizacji projektu - podsumowanie i rekomendacje. Autorzy: Koordynator Projektu: Paweł Błaszczak Kierownik merytoryczny Projektu: Teresa Zań, Kierownik białoruskiej części projektu: Konstantin Krasowski, Kierownik ukraińskiej części projektu: Jurij Bachmaczuk, Maj 2009r.
4. Butowski L., Strategia rozwoju turystyki i promocji regionu na obszarze działania Związku Stowarzyszeń Partnerstwo Zalewu Zegrzyńskiego – gminy: Jabłonna, Nieporęt, Serock, Wieliszew, Warszawa 2007.
5. Dziemianowicz W., Łukomska J., Analiza obszarów i propozycja kierunków strategicznej interwencji wobec miast i innych obszarów tracących dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze, Geoprofit, grudzień 2009 r.
6. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 .
7. Kondracki J., Geografia regionalna Polski. Warszawa: PWN, 2002. ISBN 83-01-13897-1.
8. Kondracki J.: Regiony fizycznogeograficzne Polski, w: "Poznaj świat" R. XII, nr 4 (137), kwiecień 1964.
9. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego.
10. Lokalna Strategia Rozwoju na lata 2008-2015, Związek Stowarzyszeń „Partnerstwo Zalewu Zegrzyńskiego”, Legionowo 2008.
11. Lokalna Strategia Rozwoju Obszarów Rybackich na lata 2011 – 2015 „Lokalne Grupy Rybackie Zalew Zegrzyński”, Legionowo 2011.
12. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego w Gmina Dąbrówka: Kuligów, Nr XIX/120/2004 z 30.09.2004; Północ, Nr II/12/2002 z 4.12.2002.
13. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego w Gmina Serock: Nr 558/LVII/2001 z 30.07.2001; Nr 629/LXVII/2002 z 1.02.2002; Nr 342/XXXVII/2013 z 3.06.2013; Nr 630/LXVII/2002 z 1.02.2002; Nr 694/LXXXII/2002 z 7.02.2002; Nr 138/XVIII/03 z 12.12.2003; Nr 555/LVI/2001 z 30.07.2001; Nr 612/LXIV/2001 z 7.12.2001.
14. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego w Gminie Nieporęt: Wybrzeża Jeziora Zegrzyńskiego – Pilawa, uchwalony w dniu 04.06.1998 r. uchwałą Nr 49/LVI/98; obszaru Zegrze – Wybrzeże Jeziora, uchwalony w dniu 07.12.2000 r. uchwałą Nr 167/XXXIV/2000; obszaru Nieporęt - Nowolipie, uchwalony w dniu 08.03.2001r. uchwałą Nr 16/XXXVII/01; obszaru części Nieporętu („Zakole Jeziora Zegrzyńskiego”), uchwalony w dniu 18.06.2002 r. uchwałą Nr 92/LV/02; obszaru Zegrze – Rybaki, uchwalony w dniu 10.07.2003r. uchwałą Nr 75/XI/03; Południowego Wybrzeża Jeziora Zegrzyńskiego – uchwalony w dniu 30.12.2008 r. uchwałą Nr XXXII/141/2008; obszaru Dębina w gminie Nieporęt – uchwalony w dniu 11.09.2012 r. uchwałą Nr XXIX/79/2012; Zmiany w planie miejscowym planie ogólnym zagospodarowania przestrzennego gminy Nieporęt, uchwalone w dniu 11.08.2003 r. uchwałą Nr 115/XIII/03; Zmiany w planie ogólnym zagospodarowania przestrzennego gminy Nieporęt – część II, uchwalone w dniu 01.04.2004 r. uchwałą Nr 15/XXIII/04 z dnia 01.04.2004r.; Zmiana MPZP obszaru Zegrze – Wybrzeże Jeziora

Zegrzyńskiego w gm. Nieporęt, Nr XV/114/2007 z 22.11.2007; Zmiana MPZP gminy Nieporęt cz. IIb, Nr LV/81/06 z 29.06.2006.

15. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego w Gminie Wieliszew: Komornica-46/IX/07 z 12.06.2007; MPZP Sikory - 310/XXIX/05 z dnia 15 listopada 2005; MPZP Kępa Kikolska - 105/XI/03 z 21.10.2003; MPZP Wieliszewa: MPZP wsi Wieliszew (część A), Nr 206/XV/2000 z dnia 16 czerwca 2000 r.; na obszarze wsi Wieliszew, Nr 262/XIX/01 z dnia 8 lutego 2001 r.; na obszarze wsi Wieliszew, Nr 263/XIX/01 z dnia 8 lutego 2001 r.; na obszarze wsi Wieliszew, ul. Niepodległości – Jezioro Wieliszewskie, Nr 264/XIX/01 z dnia 8 lutego 2001 r.; na obszarze wsi Wieliszew, Nr 302/XXI/2001 z dnia 5 czerwca 2001 r.; wsi Wieliszew w rejonie ul. Modlińskiej, gm. Wieliszew, Nr 342/XXIV/01 z dnia 28 grudnia 2001 r.; na obszarze wsi Wieliszew, Nr 370/XXVII/02 z dnia 18 czerwca 2002 r.; na obszarze wsi Wieliszew w rejonie ul. Polnej, Nr 387/XXVIII/02 z dnia 3 września 2002 r.; na obszarze wsi Wieliszew w rejonie ul. Podgórnej, Nr 394/XXIX/02 z dnia 8 października 2002 r.; obszaru wsi Wieliszew – Kwietniówka, gm. Wieliszew – cmentarz Nr 118/XII/03 z dnia 18 listopada 2003 r.; wsi Wieliszew, gmina Wieliszew, Nr 119/XII/03 z dnia 18 listopada 2003 r.; wsi Wieliszew, gmina Wieliszew, Nr 132/XIV/03 z dnia 30 grudnia 2003 r.; na obszarze wsi Wieliszew w rejonie ul. Polnej, Nr 199/XX/04 z dnia 7 września 2004 r.; wsi Wieliszew (rejon ul. Modlińskiej i Niepodległości), Nr 108/XV/08 z dnia 26 lutego 2008 r.; części wsi Wieliszew, gmina Wieliszew, Uchwała Rady Gminy Wieliszew nr XXXIX/355/10 z dnia 30 marca 2010 r.; obszaru wsi Wieliszew (wieś), Uchwała Rady Gminy Wieliszew nr XIII/110/11 z dnia 7 października 2011 r.
16. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Arciechów, Stare Załubice - projekt planu.
17. Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji, Raport roczny 2012.
18. Opinie i oczekiwania mieszkańców dotyczące dalszego rozwoju gminy Jabłonna. Raport z badań przeprowadzonych na zlecenie Urzędu Gminy Jabłonna, Jabłonna 2013.
19. P. Błaszczyk, Oczyszczanie ścieków w zlewni Jeziora Zegrzyńskiego, w: Ochrona ujęć wody przed zanieczyszczeniem, Poprawa jakości wody dla Warszawy, materiały konferencyjne, Warszawa 2007.
20. Plan zagospodarowania przestrzennego Województwa Mazowieckiego (Uchwała Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 7 czerwca 2004 roku).
21. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego, uchwała nr 65/2004 Sejmiku Województwa Mazowieckiego, z 7 czerwca 2004r.
22. Polska 2030. Wyzwania rozwojowe, dokument przygotowany przez Zespół Doradców Strategicznych Premiera RP (Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju).
23. Program wodno-środowiskowym kraju.
24. Projekt aktualizacji Planu zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego wraz z prognozą oddziaływania na środowisko.
25. Projekt ustawy o współdziałaniu w samorządzie terytorialnym na rzecz rozwoju lokalnego i regionalnego oraz o zmianie niektórych ustaw (projekt prezydencki).
26. Projekt ustawy o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz niektórych innych ustaw (projekt rządowy).
27. Strategia ochrony i umiarkowanego użytkowania różnorodności biologicznej (dokument przyjęty przez Rząd).

- 28.Strategia rozwoju województwa mazowieckiego do 2030 roku - Innowacyjne Mazowsze, przyjęta uchwałą nr 158/13 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 28 października 2013 r.
- 29.Studium planu zagospodarowania przestrzennego Obszaru Metropolitalnego Warszawy.
- 30.Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gmina Radzymin, Uchwała Nr 470/XXXII/09 Rady Miejskiej z dnia 20.11.2009 r.
- 31.Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Dąbrówka, Uchwała Nr IX/53/2003 Rady Gminy Dąbrówka z dnia 10 lipca 2003 r.
- 32.Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Nieporęt, Uchwała Nr X/46/2011 Rady Gminy Nieporęt z dnia 9 czerwca 2011 r.
- 33.Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Serock, Uchwała Nr 181/XIX/2012 z Rady Miejskiej w Serocku z dnia 29.02.2012 r.
- 34.Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Somianka, Uchwała Nr III/20/2002 Rady Gminy Somianka z dnia 31 grudnia 2002 r.
- 35.Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Wieliszew, Uchwała Nr 239/XVII/2000 Rady Gminy Wieliszew z dnia 7.11.2000 r.
- 36.Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju.
- 37.Uchwała Nr V/15/98 Rady Gminy w Somiance z dnia 31 grudnia 1998 roku.
- 38.Ustawa o ochronie przyrody (Dz. U. z 2009 r. Nr 151, poz. 1220).
- 39.Warszawski Obszar Chronionego Krajobrazu, Rozporządzenie Wojewody Warszawskiego z dnia 29.08.1997r.
- 40.Wiśniewolski W., Zmiany w składzie ichtiofauny, jej biomasa oraz odłowy w wybranych zbiornikach zaporowych Polski. Arch. Pol. Fish., 10, Suppl. 2, 5–73.
- 41.Wiśniewolski W., Uwarunkowania i prowadzenie gospodarki rybacko-wędkarskiej w zbiornikach zaporowych, Roczniki Naukowe PZW, 2009, t. 22, s. 141–161.
- 42.Zbiorniki wodne w Polsce, Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej , Warszawa 2011
- 43.Zbiorniki wodne w Polsce, KZGW, wyd. MULTICO Oficyna Wydawnicza, Warszawa 2011.